

ÖLDÜRÜLEN 101 ŞAİR

Araştırma - İnceleme

Mustafa CEYLAN

Gelişim Sanat

1. Baskı / Şubat 2013

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Gelişim Sanat Kültür Merkezi
Haşim İşcan Mahallesi 1304 sk. No.34 Antalya // 0 242 247 66 58
Baskı ve Cilt: Sözkeseu Matbacılık İvedik Organize Sanayi 1518
Sokak Matbaacılar İş Merkezi No: 2/40 ANKARA

ISBN: 978-975-96050-6-3

*5846 sayılı yasaya göre eserin tüm yayın hakları yazara aittir.

Haberleşme :
0535 622 43 16
ceylanmustafa_07@hotmail.com

Gölce Edebiyat Akımı
2012 Projelerinden

Baskı :1

ÖLDÜRÜLEN 101 ŞAİR

Araştırma -İnceleme

Mustafa CEYLAN

Gelişim Sanat

ÖNSÖZ

“Yeniçağın yeni edebiyat akımı GÜLCE” nin 2012 yılı projelerinden olan “Öldürülen Şairler”, Türk edebiyatı için önemli bir çalışmadır. Sahasında büyük bir boşluğu dolduracağına inandığımız bu eser, bıkmadan-usanmadan çalışan “Gülce Edebiyat Akımı”nın kurucularından araştırmacı şair-yazar Mustafa CEYLAN’ın çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

“Gülce Edebiyat Akımı” projelerinden önce “Türk Dün-yası Efsâneleri” ni başarıyla tamamlayan araştırmacı şair-yazar Mustafa Ceylan, ayrıca, “Divan-ı Lügâti’t Türk” de bulunan efsâneler ve menkıbeleri şiirleştirmiştir. Ceylan’ın “Öldürülen 101 Şair” den sonra hangi çalışmayla karşımıza çıkacağı merak konusu.

Bu çalışmada, öldürülen 101 şairin kısa biyografik tanımlarından sonra, şiirlerinden örnekler verilmiş, bilâhare, şairin öldürülüş sebebi etraflıca ele alınarak, yazar tarafından günümüze ve geleceğe göndermeler yapılmış. Ardından, konuya “Gülce Edebiyat Şiir Türleri” ile şiirin efsunkâr çiğdem kokusu sürülmeye çalışılmıştır.

Gülce’nin ve Ceylan’ın diğer çalışmalarında buluşmak umudu ile...

Gelişim Sanat

“Eşime, evlâtlarıma, torunlarıma

Ve

Yeniçağın yeni edebiyat akımı Gülce'nin mimarlarına”

ÖLDÜRÜLEN 101 ŞAİR ÜZERİNE BİR ANALİZ

Türk Edebiyatında haklarında bilgi bulabildiğim 101 Şair üzerine detaylı bir çalışma yapmış ve bunu edebiyat dünyasında paylaşmışım.

Tespitlerimize göre;

- XIV. Yüzyılda 3 Şair
- XV. Yüzyılda 15 Şair
- XVI. Yüzyılda 29 Şair
- XVII. Yüzyılda 26 şair
- XVIII. Yüzyılda 26 şair
- XIX. Yüzyılda 16 şair

XX. Yüzyılda 22 şair olmak üzere toplam 137 şairimiz çeşitli sebeplerle öldürülmüştür.

Çalışmamızda bu şairlerimizden, hakkında kaynak bulabildiğim 101 şairi ele aldık.

A-Boğularak Öldürülen Şairler

(1): NEF'Î

İşte boğularak öldürülen şairlerimizden birisi: Nef'î...

Nef'î, 17. yüzyıl Osmanlı şairlerinden. Divan Edebiyatı şiir türlerinden olan Kaside'nin piri sayılır. Kendi zamanında ve kendinden sonraki yüzyıllarda kaside yazan bütün şairlere etki etmiştir. Divan Edebiyatımızın Fuzulî, Bâkî, Nedim, Şeyh Galip diye devam eden altın zincirinin, önemli bir halkasıdır.

Ölümüne kadar Osmanlı Sarayına ve bilhassa Padişahlık makamına da yakın yaşamış olan şair, 4 ayrı padişah döneminde hayatını sürdürmüş ki bunlar Bahtî mahlaslı 1. Ahmet, Farisî mahlaslı 2. Osman ve Muradî mahlaslı 4. Murat'tı ve şair padişahlardı... Bu üç şair padişah döneminden başka, hakkında ve dönemine ait hiçbir şiir kaleme almadığı 1. Mustafa dönemi de O'nun yaşadığı dönemleri kapsar.

Övgülere ve hediyelere gark edildiği, edebî şöhretinin en yüksek derecesine ulaştığı devir 4. Murad dönemidir. Fakat taşlamacı dili sebebiyle, sürgün yediği, kıyıma uğradığı, azledildiği, musibete ve eziyete uğradığı devir de gene 4. Murad dönemidir. Padişah'tan övgü üstüne övgü aldığı bir zaman diliminde, günlerden bir gün aynı Padişah'a bundan böyle kimseye hicviye yazmayacağına söz vermek durumunda kalmıştır.

Evet, Osmanlı padişahı 4. Murad, kendisi de 'şiir'le uğraştığı için şairleri, bilginleri ve sanatkârları koruyan zeki bir padişah'tır. Nef'î'nin kasidelerini ve Sihamî Kazasındaki hicviyelerini beğeniyordu. Edebiyat tarihinde şair bir padişah'tan şiirle övgüler alan yegâne şairdir diyebiliriz. Padişah'ın övgüsü şöyle:

“Gelin insaf idelüm, fark idelüm mikdârı
Şairüz biz de diyü laf ü güzâfı koyalum.

İdelüm bî-meze söz söylemeden istiğfâr
Dâmen-i Nef’î-i pâkize edayı tusalum.

Biz kelâm nâkiliyüz nerde o sahib-i güftâr?
Ona teslim idelüm emrine münkâd olalum.”

1572 yılında Erzurum’un Hasankale ilçesinde doğdu. Asıl adı Ömer... Erzurum, âşıklar ve ozanlar diyarı olan bir Anadolu şehridir. Bundan dolayı devrin kaynakları Nef’î’den “Erzenü’r-Rumî” diye söz ederler. Dedesi Mirzâ Ali Paşa’dır. Babası Kars-Micingird sancak beylerinden Sipahi Mehmed Bey’dir.

Küçük yaşlardan itibaren güçlü bir eğitim gören şair, ilköğrenimini Hasankale’de yapmış, sonra Erzurum’a gelerek öğrenimini devam ettirmiştir. Arapça ve Farsça öğrenmiş, genç yaşında şiir yazmaya da başlamıştır. İlk mahlası, zararlı anlamına gelen (“Zarârî (“)Darrî”. O tarihlerde Erzurum defterdarı olan Gelibolulu Müverrih Ali, şairin şiirlerini görmüş, beğenmiş ve bu genç şaire, zararlı-Zarârî mahlasının aksine Nef’î “nafi, yararlı” mahlasını vermiştir.

Padişah 1. Ahmet zamanında İstanbul’a geldi ve orada tam 30 yıl, öldürüldüğü ana kadar yaşadı. Saraya yakınlığı şairin devlet kapısında iş bulmasını sağlamış ve farklı memurluklarda görev yapmıştır. Saray ve Padişah tarafından çok beğenilen şair, o dönemde yaşayan şairler; Kaf-zâde, Fâizî, Nev’i-zâde, Hâtâyî, Gâni-zâde, Nadirî, Veysî ve Riyâzî gibi çoğu yüksek mevkilerde bulunan devrinin şairleri tarafından hiç sevilmiyordu. Çünkü şiirlerinin fahriyelerinde kendisini zirvede, ulaşılmaz, rakipsiz, tek olarak övüyor ve kendisini ulaşılmaz bir dehası olan söz sultanı olarak görüyor, rakiplerini de aşağılı-

yordu. Sadece şairler değil, dönemin diğer idarecileri, âlimleri bile Nefî nin kırbaç gibi şaklayan korkusuz dilinden çekinmişler ve o yüzden de onu hiçbir şekilde sevmemişlerdir. Hayatta iken, şairlik yönü, şiirleri takdir edilmiş, şöhrete ulaşmış, ancak sivri dili ve hicviyeci kalemi sebebiyle etrafına kendisine düşman bir çember yerleştirmiştir.

Hicviye öyle bir taş yığındır ki, kendisini kaleme alan şairinin bile kafasında patlar. Hiciv şairi olmak ayrı bir maharet ve ayrı bir yürek sahibi olmayı gerektirir. Dili ve edebî sanatları muhteşem bir şekilde kullanmasını bilmeyen hicviyeci, kendi attığı taş altında kendisi kalabilir. Öldürülen şairler ve ozanların geneline bakacak olursanız, hepsinin de dil ve edebî sanatlarda çok ileri derecede usta olduklarını göreceksiniz.

Nefî yazdığı hicivlerle dönemin birçok isminin nefretini ve öfkesini üstüne çekti. Dönemin müftüsü Nefî'yi öven, ancak içerisinde Nefî'ye kâfir diyen bir beyit söylemiştir.

“Şimdi hayli sühanveran içre,
Nefî'ni mâ'nendi var mı bir şair,
Sözleri Seb'a-i Muallakadır,
İmre-ül Kays kendidür kâfir.”

Nefî'ni de buna karşılık olarak;

“Müftü efendi bize kâfir demiş
Tutalım ben O'na diyem müselman
Lâkin varıldıktan ruz-ı mahşere
İkimiz de çıkarız orda yalan” diyerek seslenmiştir.

Yine bir başka dörtlüğünde kendisine kelp (köpek) diyen Tahir Efendi'ye karşılık verir;

Der ki:

“Tahir Efendi bana kelp demiş
İltifadı bu sözde zahirdir
Maliki mezhebim benim zira
İtikadımca kelp tahirdir”

Yine de uzunca bir süre Padişah IV. Murat tarafından kon-
rundu, daha sonraları Padişah kendisinden hiciv yazmamasını
istedi. Padişah’a bu konuda söz verse de, kalemini durdurama-
yıp Vezir Bayram Paşa hakkında bir hicviye kaleme aldı. Çar-
şıda, pazarda halk arasında bu hicviye dilden dile dolaşmaya
başlayınca Vezir Bayram Paşa, itibarının zedelendiğini
Padişah’a ileterek şairin katli için yalvararak izin istemiştir.
Padişah, hiciv yazmayacağına dair söz vermesine rağmen sö-
zünde duramayan şairin katli için Vezirine izin vermiştir.

Nef’î, 1635 yılında, Çavuşbaşı Boynu Eğri tarafından 26
Ocak 1635 tarihinde, hicivci dili sebebiyle, sarayın odunlu-
ğunda kementle boğularak öldürüldü. Cesedi İstanbul
Boğazı’ndan denize atıldı. Kimi tarihçiler O’nun ölümüne se-
bep olan hicviyesini vezir Bayram Paşa’ya değil de, adeta
dostu olan Padişah’a yazdığını ve o yüzden öldürüldüğünü not
düşerler.

Edebiyat araştırmacılarının tespitine göre Türkçe divanın-
da:

2 adet naat, 1 adet Mevlâna’yı öven Kaside, 60 adet ayrı
devlet büyüğü için kaleme alınmış kaside, terki-i bend tarzı
bir sâkinâme, 2 adet müseddes, 4. Murad’ı öven kısa bir mes-
nevi, 4. Murad’ın ok atışı, Kandilli’de yaptırılan kasır ve
Padişah’ın yaptırdığı bir çeşme için düşürülen tarih kıtaları,
Canibek Girây, Tabibâz, Esat Efendi, Yahya Efendi, İsmail
Ağa, Musa Çelebi ve kendini anlatan fahiye kıtalar, 143 ga-
zel, 2 Genç Osman kıtası, 1 adet Halil Paşa’ya rübai, 13 matla,
5 rübai bulunmaktadır.

Nef'î, Siham-ı Kaza isimli eserinde:

Kıt'a ve terkibi bend ile önce babasından başlayarak Gürcü Mehmet Paşa, Kemankeş Ali Paşa, Ekmekçizâde Ahmet Paşa, Veysî, Nev-i zâde Atâyî, Kafzâde, Faizî', Urus-zâde, Baki Paşa, Fırsatî, Bahşî, Mantıkî, Gani-zâde. Nadirî, Riyazî, Azmi-zâde Haletî, Halil paşa gibi pek çok kişiyi hicvetmiştir.

Naima'nın tarihinden:

Bir gün padişah Nef'î'nin "Sihamı Kaza" adlı hiciv mecmuasını okurken fırtına çıkmış ve sarayın civarına bir yıldırım düşmüş. Bunu uğursuz sayan Sultan, mecmuayı yırtıp attıktan sonra Nef'î'ye bundan sonra hiciv söylememesi için emretmiş. Nef'î güya bu yıldırım hadisesinden sonra padişahın gözünden düşmüştü. Hattâ onu çekemeyen meslektaşlarından bir şair bu münasebetle:

"Gökten nazire indi Sihamı Kazasına
Nef'î dilile uğradı Hakk'ın belâsına" beytini söylemiştir.

Kendine güven ve cesaret...

İşte bu ikisi arasından yola çıkar katledilen şairler ve ozanlar. Nef'î de aynı noktadan yola çıkmıştır. Padişah'a yakınlığı dahi, padişah fermanı ve özel ricası bile onun kalemını susturmaya yetmemiştir. Vezin ve kafiyeye hâkim olan şair, Farsça'dan kullanılmamış yeni kelimelerle, temiz ve sağlam bir Türkçe ile lirik bir şiir dokusu ortaya koymaya çalışmıştır. Şiirde anlam ve anlaşılır olmak şairin değişmez ilkesi olmuş, teşbih, telmih, istihare ve mübalâğa'dan azami derecede istifade etmiştir. Kasidelerde, medhiyeye giriş kısımlarında aliterasyonlardan faydalanmıştır. Kasidelerin nesib kısımlarında da baharın güzelliğini, bayram sabahlarının sevincini, at sevgisini, aşk ve şarap zevkini, savaş tasvirlerini, Boğaz'daki ka-

sırların güzelliklerini dile getirmiştir. Kasidelerinde anlatılarını tek beyitte tamamlamamış, anlatısını diğer beyitlere de taşımıştır. Överken dövme taktiğini en iyi kullanan şairlerimizdendir. Söylemlerinde günceli yakalamış, günlük olayları ustalıkla işlemiştir.

Gazellerinde ise, mübalâğa yerine, aşikâne ve tasavvufi derinlikli ince ve zarif bir söylem tercih etmiştir. Sebki Hindi tesiriyle zincirleme Farsça terkipler kullanmasına rağmen söylemlerinde açık ve anlaşılır bir ifade görülmektedir.

Baki gibi ilmiye sınıfından değil, kâtipler zümresindedir. Memuriyette yüksek makamlar görmemişti. Hicivleri yüzünden ara sıra azledilmiş, sonra tekrar göreve dönmüştü. Bir seferinde Edirne ye sürülmüş, tekrar İstanbul'a vergi memuru (Cizre) olarak dönmüştür.

Şiir böyledir işte.

Ne makam dinler, ne zaman...

Girdiğinde insan yüreğinde, çeldiğinde akıl denen ışığın yönünü gönül dehlizlerine, mantığı bile yok eder. Sarar, sarmalar ruhuna şairini ve paramparça eder, duman eder, yedi kat göğe çıkarır veya yedi kat yerin dibine sokar. Kelâm marka silahıyla atomdan ağır kurşunlar sıkır, sıkırır şiir. Yakar, yıkar; ya yüreğe şekil verir ya yüreğin şeklini alır.

Hele ki hicviyeci–taşlamacı bir şairin tuttuğunda iki yakasından, şairin vah ki haline...

Pervasız, hırçın, atak, mağrur, cesur ve mücadelecisi bir çizgide yürütür şairi... İdam sehvasına, kılıca, ölüme kadar sürükler... Zalim- acımasız ve despot idarelerin vezirleri var oldukça, şiirin Nef'îleri de hep var olacaklardır.

Tevfik Fikret Nef'i için;

Öyle bir nehr-i muazzam gibi cuş etmişsin,
Fakat eyvah! Çorak yerde akıp gitmişsin.
Sana bir başka zemin, başka zaman lâzımdı,
Sana bir âlem-i lâhut, nişan lâzımdı. Demiştir.

Nef'i bugün Türk Sanat müziği olarak okunan bir şiirinde diyor ki:

Tûtî-i mu'cize-gûyem ne desem lâf değil
Çerh ile söyleşemem âyînesi sâf değil.
Ehl-i dildir diyemem sînesi sâf olmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek insâf değil.
Yine endîşe bilir kadr-i dürr-i güftârım
Rüzigâr ise denî dehr ise sarrâf değil.
Girdi miftâh-ı der-i genc-i ma'ânî elime
Âleme bezl-i güher eylesem itlâf değil.
Levh-i mahfûz-ı suhandir dil-i pâk-i Nef'î
Tâb'-ı yârân gibi dükkânçe-i sahhâf değil.

Ve Nef'î' den bir gazel okuyalım:

Gazel

Ağyâre nigâh etmediğın nâz sanırdım
Çok lutf imiş ol âşıkâ ben az sanırdım

Gamzen dili rüsvâ-yı cihân eyledi
Billâh ben ol âfeti hem-râz sanırdım

Seyr eylemesem âyîne de aks-i cemâlin
Hüsñ ile seni meh gibi mümtâz sanırdım

Ma'mûr idüğın bilmez idim böyle harâbât
Mestâneleri hâne-ber-endâz sanırdım

Sihr etdiğini senden işitdim yine Nef'î
Yoksa sözünü hep senin i'câz sanırdım.

SON SÖZ:

EY NEF'Î (Gülce-Üçgen)

Yerle yeksan hak, hukuk ve adalet
Emrindeymiş bölücünün her alet

Ne kadar ararsan ara, nihayet
Bulamazdın haysiyeti, şerefi
Yaşasaydın bu devirde ey Nef'î!

Çözülürdü hile, üç beş arşında
Kelam, kurşundan ağırdı çarşında
Korkusundan titrer idi karşında
Duramazdı yolsuzluğun son şefi.

Yaşasaydın bu devirde ey Nef'î

Nice Bayram Paşa var ki mühür var ellerinde
Gemicikler geçiyor boğazın seherinde
Dağlarım kor ateş, şehirlerimde yangın..
Açılım diye diye tümünden açıldık
Kırk parçaya bölündük de saçıldık,
Korkusuzlar şairi sen, nerdesin?
Yankılansın bize doğru sesin
İstanbul Boğazı' mı nere?
De bilelim son adresin?

Eğri, doğru birbiriyle karışık
Sermayeyle esrarkeşler barışık
Zindan rahat, caddeler hep sıkışık
Görür idin Silivri’de gergefi

Yaşasaydın bu devirde ey Nef’î

Nice Bayram paşa var ki, ellerinde mühürler
Bu millete dudak büker, eser, yağar, gürler
Çık gel göğsünden Divan Edebiyatının
Acılaştı şarkı, zehroldu türküler...
Korkusuzlar şairi sen, nerdesin?
Yankılansın bize doğru sesin
Halâ Dördüncü Murat mıdır,
De bilelim son adresin?

Planları işliyor inceden ince
Saplanır sırtıma kanlı bir pençe
Bölünürken aziz vatan haince
Şerefsizler çalardı yorgun tefi

Yaşasaydın bu devirde ey Nef’î!

Mustafa CEYLAN

(2): ŞEHZADE KORKUD (Harîmî)

“Kondü dil milkine aşkın ey peri cânım gibi
Otur up tahtına hüküm itdi Süleymânım gibi

Bağlarım başına gamzen şöyle neşter urdu kim
Ayn-ı çeşmümden bu dem hûnâb akar kanım gibi

Aşkının derdine dil ol hadde mûnîs oldu kim
Almak için cân virür derdini dermânım gibi

Gönlünü târâca virür bu Harîmî’ nin şehâ
Dağıtan aklını ol zülf-i perîşânım gibi”

Şehzade Korkud, boğularak öldürülen şairlerimizdendir. Harîmî mahlasıyla şiirler yazan şairin eserleri şunlardır:

1- Türkçe Divan: Çeşitli araştırma ve bitirme tezlerine konu olan Divanında 52 gazel, 1 Arapça manzume, Türkçe de 2 beyit bulunmaktadır. Eser, Millet Kütüphanesi’ndedir.

2- Kitabü’l Harîmî: Ayasofya Kütüphanesinde bulunan eser “Kitap fi’t-Tasavvuf” adıyla kayıtlıdır.

3- Hâfızü’l-İnsan an Lafzı’l-İman veya Şerh-i Elfaz-ı Küfr: Bu eser de Ayasofya Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Bir sureti de Millet Kütüphanesi’ndedir.

4- Fetevâ-yı Korkûdiyye: Bu eser henüz gün ışığına çıkmamıştır. Kâtip Çelebi ve Sehi Bey bu eserden bahsetmişlerse de eser, bulunamamıştır.

5- Vesîletü'l-Ahbâb: Ayasofya Kütüphanesi'nde bulunan bu eser, yedi bölümden meydana gelmiş ve Arapça'dır. Mısır'da kaleme alınmıştır, ahlâki konuları içermektedir.

6- Hallü Eşkâli'l-Efkâr fi Halli Emvâli'l-Küffar: Arapça yazılmış, ganimet paylaşımına dair bir fıkıh eseridir ve Ayasofya Kütüphanesi'ndedir.

Akının deryâsının çün düşmüşem girdâbına
Vaktidir bu teşne-dil ire visâlin âbına

Komadı nâlem rübâbı râhat-ı cân bir nefes
Her yana devrân ider dönüp yaşımlı seylâbına

Saltanat deyrine âlemde revân ola mı şol
Dil ki bir rek'at namâz ide kaşın mihrâbına

Göz ki ol nûr-ı tecelline nazar kılup senün
İltifât ide cihâna gark ola ko hâbına

Bu Harîmî cânına cevriñ bıçağı kâr ide
Nefsini teslîm kıldı aşkınun kassâbına.

Hattat, musikinaş, şair ve bilgin... "Gıday-ı Ruh" isimli bir sazın mucididir. Bestelerinden bazıları günümüze kadar gelmiştir. Türkçe'nin dışında Farsça ve Arapça'da bilen şair, Ebu'l Hayr Mehmed Korkud adıyla anılmıştır.

Osmanlı şehzadelerinin saltanat mücadeleleri tarihin önemli olaylarından sayılır. İktidardakiler yönettiklerinin düşüncelerini öğrenebilmek için, inanılmaz bir şekilde taktikler kullanmışlardır ki gücü elinde bulunduran ötekini hep öldürmüştür.

İkinci Bayezid'in Amasya Valisi olduğu günlerde Dünyaya gelen Korkud, Amasya'da iken hat sanatını, din ilimlerini ve musikiyi ustalardan öğrenmiş ve kendisini yetiştirmiştir. İkinci Bayezid'in cülusundan sonra önce Amasya'ya, sonra Saruhan(Manisa)ya Vali olarak atanır. Bir süre sonra da Antalya (Teke) sancağına nakli çıkar. Teke sancağına çıkan bu tayinden Şehzade Korkud memnun değildir. Çünkü İstanbul'dan uzaklaşmış, uzaklaştırılmıştır. Babası ve amcası Cem arasında geçen taht mücadelesini çok iyi bilen Şehzade Korkud, amcasına benzemek istemiyordu. Ancak, babası şehzade Korkud ve şehzade Selim'e değil de daha çok şehzade Ahmet'e ilgi gösteriyordu. İstanbul'a yakın olmak, sarayın içinden haberler almak demektir. Önce Mısır yolculuğuna çıktı. Tahtın I. Selim'e geçeceğini anlayan bazı kişiler, Korkud'un İstanbul'a gelmesini istediler. Korkud İstanbul'a geldi ama yeniçerilerin gönlünün Selim'den yana olduğunu anladı. Yeniçeriler, o'nun erkek çocuğu yok diye o'na itibar etmiyorlardı.

İkinci Bayezid, Selim lehine tahttan feragat ettiğinde Korkud'da Manisa sancağına Midilli adasını eklemiş, İstanbul'da, sarayda bulunmaktaydı. Sultan Selim, iç işlerinde kendisine karışmayacağına, hattâ masraflarının da saraydan karşılanacağına dair söz vererek kardeşini Manisa'ya yolcu etti.

Araya zaman girdiğinde, zamanla beraber kara haberciler, ayrılıkçılar tüm dedikodularını büyüte büyüte arayı doldurmayaya çalışırlar. İşte Selim ile şehzade Korkud arasına da bu tür bir kumkuma iklimi girmiş ve acımasız ağını örmekteydi.

Saray, Sultan Selim, yanında bulunan bazı Devlet adamlarına bizzat kendisi mektup yazdırarak, kardeşinin saltanat ve taht konusundaki düşüncesini öğrenmeye çalışmıştır. Mektuplarda İstanbul'a gelmesi ve tahta çıkması için ne gerekiyorsa yapacaklarını yazıyordu. Bir çeşit kandırmaca, bir çeşit hile mektuplarıydı...

Şehzade Korkud'un tahta talip olduğunu anlayan padişah Sultan Selim, ordusuyla Manisa üstüne yürüdü. Şehzade Korkud ve nedimi Piyale Bey, Manisa'dan Teke (Antalya)'ya kaçtılar. Takipden kurtulmak için de kılık değiştirdiler. Yolculuk sırasında küçük bir mağarada gizlendiler.

Mağarada geçen sıkıntılı günlerin birinde, Piyale bey, yiyecek temini için bir köylü ile görüştü. Köylüden yardım istedi ve yanlarında bulunan bir atı da köylüye bu yardımlar karşılığında hediye etti. Köylünün elinde bulunan bu at, diğer köylüler tarafından şüphe ve dikkat çekmeye başlamıştı. Durumdan Teke Sancak Beyi Kazım Bey'e haber iletildi. At sahibi köylü sorguya alındığında gerçek ortaya çıktı ve şehzade Korkud ve Piyale Bey yakalandılar. Bunu haber alan Sultan Selim, şehzade Korkud'un İstanbul'a gelmeden öldürülmesini emretti. Yakalanan Korkud Bursa'ya getirildi. Bir konuk evine yerleştirildi ve saygı gösterildi. Günlerden bir gün Piyale Bey'in bulunmadığı bir anda şehzade Korkud, boğarak öldürüldü. Tarihler 17 Mart 1513'ü gösteriyordu. Bursa'da Sultan Orhan Gazi civarına defnedi. Türbedarı da en yakın arkadaşı, sırdaşı, nedimi Piyale Bey'dir.

Tâc ü kabâyı terk idüb uryân olayım bir zaman
Gurbetde seyrân eyleyüb pûyân olayım bir zaman

Çeng ü rebâbın sohbeti mutrib temâm oldı heman
Bezm-i belâda ney gibi nâlân olayım bir zaman

Gâhi düşüp gâhi gülüb gâh ağlayub
Ki kan yutub serhoş olup hayran olayım bir zaman

SON SÖZ:

ÖLDÜREMEZSİN(Gölce-Buluşma)

Ey kirlı saat, pas tutmuş yelkovan
Ve ey taş yürekli pehlivan
Duy beni, işit beni:
Şairim, şairim dedim ya sana
Gücün yetmez, bilemezsin ozan yüreğimi
Anlamaz, anlayamazsın
Bebeklerin avucundan
Düş uçurtmalarımın iplerini alamazsın
Alamazsın sonsuzluğun türküsünü
Güneşe uzanan bakışlarımın hasret ıslığı
Çalamazsın şiirime hayat veren
Kalemimin ucundan...

“Karadır kaşların ferman yazsa da”
Ben seni yazarım, gülüm ben seni.
Kapkara kaderim ağıt düzse de
Ben seni yazarım ölüm ben seni

Ey kirlı saat, kırık akrep
Ve ey güzelliğın katili
Duy beni, işit beni:
Şairim, şairim dedim ya sana

Yok üstümde bir şehzade kaftanı amma
Deli toynaklarım var duyguların harmanında
Ölümün öldüğü, şiirin yaşadığı an bu an
Kafesten uçacak kuştur bilesin bu can,
Bir hicaz bestedir şu dilime dolanan
Notasız, fırtınalı sözdür şiir denen sultan
Tutamazsın...
Söyle de bilelim:
Doruktan en dibe nasıl iner son yılan?
Seninkisi
Heykelin vitrinden konuşmasıdır
Ürkek, yavan...

“Karadır kaşların ferman yazmıyor”
Üzüm gözlü bağban, bağı bozmuyor
Arılar baharda çiçek gezmiyor
Ben seni yazarım, balım ben seni,
Ben seni yazarım, zalım ben seni.

Mustafa CEYLAN

(3): ŞEHZADE MUSTAFA (Muhlisî)

Şair, Cihan İmparatoru Kanuni' nin oğlu olan Şehzade Mustafa, Muhlisî mahlası ile şiirler yazardı.

28 Ağustos 1553' de Nahçıvan Seferine çıkan Osmanlı Ordusu, Konya Ereğlisi'nde Aktepe adıyla anılan yere geldiğinde Şehzade Mustafa' da babasına yetişir. günlerden Cumadır. Ezan okunmadan evvel babasının elini öpmek ister. Otağ-ı hümayuna girdiğinde karşısına yedi dilsiz cellât çıkarır. Boğuşur onlarla Şehzade. Babasının bulunduğu bölümün perdesini aralayacakken saray hademelerinden Azman Mahmut tarafından yere düşürülür ve boğularak öldürülür. Cenazesi Bursa'ya gönderilir. II. Murat türbesi yanına defnedilir.

“Meded meded bu cihânun yıkıldı bir yanı
Ecel celâlileri aldı Mustafa Hânı.

Tolundı mihr-i cemâli bozuldu divânı
Vebâle koydılar âl ile Âl-i Osmân

Geçerler idi geçende o merd-i meydânı
Felek o cânibe döndürdü şâh-ı devrânı

Yalancımun kurı bühtânı buğz-ı pinhânı
Akıtdı yaşumuzu yakdı nâr-ı hicrânı

Cinâyet itmedi cânı gibi anun cânı
Boğuldu seyl-i belâya tağıldı erkânı

N’olaydı görmeye idi bu mâcerâyı gözüm
Yazuklar ana revâ görmedi bu râyı gözüm”

Bir baba, cihan imparatoru bir baba... Eşiğinde öz oğlu yedi cellat elinde can vermede... Düşünebiliyor musunuz manzarayı?

Tarihler ve tarihçiler; gelişen olayları ve ekranda görünenleri resmederler. Bir fotoğrafçı edasıyla anı geleceğe taşırlar.

Asırlardır Turan ve İran kavgası yapılmıştır. Biz Turanîler koştuktan, iklim değiştirmekten, göçmekten dinlenmeye, eğlenmeye fırsat bile bulamamışız. Bilmem kaç yüz yıl İran'ı dahi bizim Turanîler yönettiği halde, İranlı Firdevsî'nin çoğunu uydurduğu, hayâl dünyasından çıkardığı Zal, Zaloğlu Rüstem hikâyeleriyle dolu "Şehnamesi"nden kopyala yapıştır yoluyla bizim destanlarımıza ulaşmaya çalışan tarihçilere üzülüyorum. Yazık!!!

Şah İsmail ölmüştür, yerine Şah Tahmasb geçmiştir. Tahmasb'in kardeşi Elkas Mirza, ona isyan ederek Osmanlıya sığınmış, Kanuni'yi İran'a savaş açması için sürekli teşvik etmektedir. Bu esnada da Erciş Kalesini İranlılar yerle bir etmişlerdir.

Bir süre sonra, İran şahından elçiler İstanbul'a gelerek bir barış anlaşması yapılmasını isteyerek Kanuni'nin İran'a sefere çıkmasını engellemeye çalışırlar.

Saraya Hürrem Sultan ve Rüstem Paşa ikilisi hâkimdir. Gelen İran elçilerine "cevabımızı Halep'te vereceğiz" diye kapıyı gösterirler.

Kumkuma başlar. Entrika ayyuka çıkar. Bir yandan Şehzade Mustafa'ya "Baban-padişah çok yaşlı, yeniçeriler seni seviyor. Rüstem Paşa ve Hürrem yönetiyor koca imparatorluğu" derler. Öte yandan, üretilen bu sözler, en güvendiği kişiler vasıtası ile mektuplarla padişaha ulaştırılır. Eklemeler yapılır."şehzade Mustafa padişah tahtına göz dikmiş. Yeniçeriler onu istiyor. Üstelik İran'la Tahmasb ile de anlaşacakmış,

hattâ İran Şahının kızıyla evlenecekmiş, ardından saraya karşı isyan edecekmiş...”

Olan olur... Hile ve desise ustası bir ekip, şehzadenin mühürünün benzerini kazıtıp, kopya mühürle İran'a Tahmasb'a mektuplar yazar. Aynı sözler, şahın kızıyla evlenme talebi, isyan aynı şekilde yazılan mektuba yansıtılır. Şehzadenin böyle bir talebi karşısında şüphe dahi etmeyen İran Şahı hemen cevabını verir.

Elbette gelen cevap da, geciktirilmeden Padişah'a sunulur... Oğlunun isyan edeceği, İran şahının kızını alacağı vb... Böylece, üretilen dedikodu belgelenmiş de olur.

İşte bu... Evlâdı atadan ayıran düşmanca hile ve taktik. Şehzade Mustafa babasının yerine tahta oturacağına, Hürrem Sultan'ın oğullarında birisi oturmalıdır. Sırf bu gaye için, otağı hümayun kapısının önünde evlâdı boğulup öldürülürken, cihan sultanı bir babanın içerde habersizmiş gibi durmasının manzarası resmedilmiştir tarihe...

Şehzade Mustafa, şairdi... Şairlerden meydana gelmiş bir arkadaş grubu da vardı. Onun bu şekilde acımasızca öldürülüşü, çok sayıda şair arkadaşını acılara gark etmiş ve çok sayıda tarih düşürülen acılı şiirler kaleme alınmıştır.

Eylül ayının son Cumasında, ezan vaktinde boğularak öldürülmüştür şair Şehzademiz...

Sonra ne mi olur?

Şehzadeyi öldürten ekip içindekilere bakalım.

Padişaha ihbar mektuplarını getiren Şemsi Ahmet Paşa, sipahi ağasıyken Rumeli valisi olur. Padişahın en yakını, musahibi olur. Rüstem Paşa, azledildikten iki yıl sonra yeniden sadrazamlığa getirilir. Cinayeti işleyen Azman Mahmut Ağa da hanedan damadı olur ve sonra Anadolu Beylerbeyliği görevine atanır.

Şairler, bu ekibe özellikle Rüstem Paşa'ya iğneleyici sözlerle hicviyelerini yazmaya devam ederler, Rüstem Paşa' da şair düşmanı kesilir.

Şehzadenin katli için bir fetva dahi uydurulur, gerekçe hazırlanır.

Kanuni'nin sütkardeşi Mehmed Çelebi, şehzadeyi öldürtmesi sebebiyle padişahın yüzüne çok ağır sözler söyler ve son nefesine kadar padişahla görüşmez.

Demiştir ki;

GAZEL

“Rif”at istersen eğer mhr-i cihân-ârâ gibi
Sür yüzün her gün yere eyle tenezzül mâ gibi

Hoş kabâildir değil bâkî bu nakş-i rüzigâr
Fi-l-mesel dünyâ misâl-i âlem-i rü'yâ gibi

Sûzen-i müjgânlarında geçmedi dil-rîştisi
Yolda kaldın ey Mesîhâ Hazret-i İsâ gibi

Pehlivân-ı âlem olmuş kalb-i istiğnâ ile
Top-i çerhi dehr elinde oynadır elma gibi

Katreden kemdir vücudun Muhlisî ammâ aceb
Nazm idüb dürler döker tab'ın senin deryâ gibi.”

SON SÖZ:

BİR ŞEHZADE ÖYKÜSÜ (Gülce-Akrostik)

Konya Ereğli' sinde son Eylülün son Cuması
Yedi dilsiz cellât havasında bağdaş kurmuş
Zamanın göğsüne otağ-ı hümâyun.
Bir çılgın akreptir yapışmış zembereğine saatin
Sürgülenmiş kapısı sevginin
Kara bahtı eşiklerde besbelli kapatılmış
Bu sebep yüzünden oy Hatun anam oy !
Karalar giyinsin söyleyin
Bir baştan bir başa
Yer, gök
Büsbütün acun...

Kıyar mı, deyin hele kıyar mı
Bir baba evlâdına?
Hele ki bu baba cihanın sultanı
Sultan Süleyman Han ise
Ne derler tarihi yazan yazgaçlar
Ne derler acaba?
Deyin hele, susmayın, deyin!
Genç yaşıma doyamadan
Gidiyorum dünyadan
Ey kara zindan ruhlular!
Varın ölümümü, durmayın varın
Haremlere müjdeleyin!..

Şehzadeler şehri Amasya
Ferhad' ına yanar biliyorum
Bir de bana yansın bundan sonra
Kınalı Şirinler, üzüm gözlüler
Ağlasınlar siyim siyim
Cumbalarında evlerinin..

(Ş)ok geçirdi askerler, kışlalar da bin öfke
N(E)rde, nasıl ve neden bu anlaşılmaz ölüm?
Şa(H)ın mektubu varmış, öyle diyorlar
Bir (Z)alimin uydurması, bir hainin oyunu
İn de (A)h, hakikatin güneşi ufkumuza
Doğ ve (D)urma bir an evvel ulaştır ruhumuzu sonsuza
Rabbim (E)lem vermesin gene de kahraman ordumuza!..
(Ş)imdi açsın mor lâleler saray bahçelerinde
V(E) salınsın Sadabat'da, Boğaz'da sandal sandal rüzigâr
Ta(H)sis ettim yüreğimi lepiska saçlı Anadolu kızına
Nur (Z)ulmü devirdiği gün giyecekti gelinlik
Bir y(A)nda yedi tepe İstanbul yedi renge bürünürken
Ötede (D)üşlerimizi saklayacaktı Kız kulesi ah annem!
Rabbim (E)lem vermesin, mavi suların ülkesine, tek ben ölem!..

(Ş)u gelen şehzadenin kardeşiyim ben
V(E)rmeyin haberimi, babam öldürdü diye.
Sa(H)i suçum ne, onu da bilmiyorum
Bir (Z)indan karası vakitteyiz ah kardeşim ah!
Mutl(A)ka gelecek beklenen aydınlık gün
Sakın (D)urmasın, bakmasın ardına kardeşim, yürüsün sabahlara
Kabrim(E) gül getirsin ve su; unutmasın bir ara...

Konya Ereğli' sinde son Eylülün son Cuması
Yedi dilsiz cellât havasında bağdaş kurmuş
Zamanın göğsüne otağ-ı hümâyun.
Ölüm, sonsuza giden yola açılan kapı
O kapıda son bulmakta bilirim
Hayat denen bu oyun,
Ey dipsiz tarih, ey tuğlar, tuğralar, surlar
Ben çekip giderken bu genç yaşta;
Çözülecek mi sandınız
Çözülecek mi atılan düğüm, bilinecek mi sırlar?
Hazır edin gözyaşlarınızı
Veya yeniden kurun bir saray düğünü
Hem ağlayın, hem gülün
Ağlayın bahtsızlığıma, gülün zamaneye
Ve destanımı okuyun.
Yaklaşın şöyle, usulca gelin yanıma,
Kimsenin bilmediği bir şehzade öyküsünü
Benden duyun...

Mustafa CEYLAN

(4): SARI MEMİ(Hıfzî)

İstanbul'da mülâzımken, zamanının siyâsî sebepleri yüzünden, gece uykuda iken boğularak öldürülmüş ve hırsızlık süsü verilmek istenmiş bir şairimizdir. Güya, hırsızlar tarafından öldürülmüş olduğuna inanılsın diye, evinde ve üstünde ne varsa çalınmıştır. Kanunî dönemi şairlerimizdendir.

“Nergis ü ruhsâra nakd-i kalbi yandurdum yine
Sînede mihrün çerâğını uyandurdum yine.

Ben ki ateş-bâz-ı aşkum dûd-ı ahum oklarını
Asümâniler gibi göğe boyandurdum yine.”

31

Asıl adı Mehmed. Sarı Memi adıyla tanınmıştır. Şiirlerinde Hıfzî mahlasını kullanmıştır. Edirne doğumludur. Öğrenimini müteakip Vardar Yenicesi'nde müderrislik yapmıştır. Kabri İstanbul Galata'dadır.

Bend-i zülfün olmasun boynunda bâğî kimsenin
La'l-i haddin yakmasun bağrında dâğî kimsenin

Nâr-ı firkat yerim ot itdi behişt-â ârâ iken
Yâ ilâhi olmasun dûzah durağî kimsenin

Ten şu haddile zâîf ü nâle şu denlü nahîf
Ne görür gözü ne işidür kulağî kimsenin

Sâğar-i mey bana geldikde düşüb oldu şikest
Devr elinden sınmasun hergiz ayağî kimsenin

Hıfziyâ sînem ocağı dutdı âteş sû-be-sû
Aşk ile böyle dutuşmasun ocağı kimsenin.”

Kaynaklar, kendisi son derece zarif, şiirleri lâtif, hoş tabiatlı, gönül ehli bir şair olarak bahsederler. Belagat sanatında mükemmel olduğu ifade edilir.

Bir Gazel’inde der ki:

“Ey güneş evc-i felek olmazdı yirin senin
Olmasa ol mihr da’vâsında tezvîrin senin

Câmi-i hüsnünde zahir oldu çok ruşen-dil
Kâşif-i esrâr-ı Hak oldu meğer yirin senin

Kâbza-i yâyn kodu kavs-i kuzahda şekl-i mâh
Asdı arş üzre duâ-yı seyf-i şimşîrin senin

Nice tîr endâzler sînemde dikediler nişân
Âkıbet başım ucuna taş diker tîrin senin

Yoğ iken deyyâr olmadın dahi dâr ü diyâr
Deyr-i dilde ey sanem var idi tasvîrin senin

Var tabîbâ sende yokdur hasta gönlüme ilâç
Ey ecel irsün meded var ise tedbîrin senin

Hıfziyâ sûz-i dilinden nâmeler yanar oda
Hâmeler ağzından odlar saçmasa tîrin senin”

SON SÖZ:

ŞİİR VE SİYASET

Girdiğinde güneş sohbet burcuna
Usuldan ay şafağı bastığında gökyüzünü
Üç ihtilâl, bir isyân yapmak için
İneriz ya sahile
Bizimkilerle;
Buyurun siz de geliniz,
Vaktidir her şeyi düzlemenin,
Çekinmeyin,
Masamızda hazırdır yeriniz.

En çok uykudayken biz
Seferberlik ilânı yapılır hırsızlara
Uyandıığımızda sabaha
Azalmıştır Pazar filemin içi
Zayıflamıştır yorgun cüzdanım
Ve sofrayı kurarken hanım
Söyleniyordur gelen güne...

Şiir olmasa ne yapardım?
Nasıl yaşardım bilemiyorum.
Okusam yazdıklarımı
Parlamente olur muyum acaba?

Mustafa CEYLAN

(5): FÂRİSÎ(Osman II-Genç Osman)

“II. Osman ya da Genç Osman, (Divan Edebiyatı’ndaki adıyla Farisi) (d. 3 Kasım 1604, İstanbul - ö. 20 Mayıs 1622, İstanbul), 16. Osmanlı padişahı ve 95. İslam halifesidir.

Babası I. Ahmed, annesi Mahfiruz Haseki Sultandır. Mahfiruz Haseki Sultan Rum’dur. Sultan Genç Osman 14 yaşında iken, amcası Sultan I. Mustafa’nın tahttan indirilmesi üzerine Osmanlı tahtına oturdu. Annesi onun yetişmesi için çok titiz davrandı. Sultan Genç Osman iyi bir terbiye ve tahsil gördü. Arapça, Farsça, Latince, Yunanca ve İtalyanca gibi doğu ve batı dillerini klasiklerinden tercüme yapabilecek kadar güzel öğrendi. Genç Osman; zeki, enerjik, atılgan, cesur ve gözüpek bir padişahı.

Sultan Genç Osman, Fatih Sultan Mehmed devrine kadar yapıldığı gibi saray dışından, Şeyhülislam Es’ad Efendinin ve Pertev Paşa’nın kızları ile evlendi. Yavuz Sultan Selim devrinden itibaren padişah saray dışından evlenmediği için bu davranış önemli bir değişiklik oldu. Kendisine planlarını uygulayacak bir sadrazam bulamadı.

Tarihte eşine az rastlanır bir şekilde tahtan indirilerek, Yedikule zindanlarında boğularak öldürülen Sultan Genç Osman, babası Sultan Birinci Ahmed’in Sultanahmet Camii’nin yanındaki türbesine defnedildi. Tahta çıkar çıkmaz devlet erkânı içindeki üst düzey yetkilileri değiştiren, müderris ve kadıların atanma yetkilerini şeyhülislamdan alan Sultan Genç Osman çok yenilikçi bir padişahı.

İRAN İLİŞKİLERİ

Sultan Genç Osman tahta çıktığı sırada Sadrazam Halil Paşa, İran seferindeydi. Osmanlı ordusu Pul-i Şikeste’de yenilmesine rağmen, İranlılar, mukaddes saydıkları Erdebil şehrinin Osmanlılar’ın eline geçme ihtimali üzerine barış istediler. Serav sahrasında, daha önce iki devlet arasında imzalanan Nasuh Paşa Antlaşması baz alınarak imzalanan Seray Antlaşması’yla barış tekrar sağlandı. (26 Eylül 1618).

İTALYA VE AKDENİZ SEFERİ

Halil Paşa komutasındaki Osmanlı donanması 1620 yazında Akdeniz seferine çıktı. İstanbul’dan ayrıldıktan sonra Navarin’e gelen donanma, buradan da kuzeye, Adriyatik’e doğru yöneldi. Dıraç’da iki İtalyan gemisini ele geçirdikten sonra İtalya’ya asker çıkardı ve İspanyollara ait olan liman şehri Manfredonia’yı işgal etti.

LEHİSTAN SEFERİ

Osmanlı Devleti ile Lehistan arasında bir dostluk mevcuttu. Dinyester ırmağı iki ülke arasında sınır oluşturuyordu. Osmanlı-Avusturya savaşlarında Lehistan ilişkileri gerginleştiyse de barış bozulmamıştı. Fakat askeri birliklerin geçimini Lehistan’a yaptığı akınlarla sağlayan Kırım Hanı, barışa aykırı hareket ediyordu. Bunun yanı sıra Lehliler Boğdan işlerine müdahaleden geri kalmadıkları gibi, Boğdan’a ait Hotin kale-sini işgal etmişlerdi (1617). Ayrıca Eflak ve Erdel’in içişlerine müdahale etmeye devam ediyorlardı. Bu olaylar üzerine Sultan Genç Osman, kendisine yapılan muhalefetlere rağmen Lehistan seferine karar verdi. Bu arada Özi Beylerbeyi İskender Paşa komutasındaki birlikler, Purut kıyısında bulunan Yaş’ta,

Lehlileri bozguna uğratmıştı (20 Eylül 1620).

Sultan Genç Osman, 1621 yılının Nisan ayında Lehistan Seferine çıktı. Lehler yeni ve daha büyük bir ordu meydana getirme çabasındaydılar. Avusturya'dan yardım alarak ordularını takviye ettiler. Osmanlı Ordusu 2 Eylül 1620'de Hotin önlerine geldi. Kale kuşatıldı ve Hotin kalesi önlerinde yapılan meydan savaşında, düşman siperlerinin ele geçirilememesi, askerlerin şevk ve heyecanını oldukça yıprattı. Yeniçerilerin de kendilerini tam olarak savaşa vermemeleri, bu savaşın kesin bir netice ile sonuçlanmamasına yol açtı. Lehistan elçilerinin savaşa kendilerinin neden olduklarını bildirmesi üzerine Hotin Antlaşması yapılarak sefere son verildi (29 Eylül 1621). Antlaşmaya göre Lehler ve Osmanlılar birbirlerinin topraklarına saldırmayacak Lehistan eskiden olduğu gibi Kıbrıs Hanına 40.000 düka altın verecekti.

YENİLİK HAREKETLERİ

Sultan Genç Osman, Lehistan seferindeki başarısızlığının sebebi olarak askerinin gayretsizliğini görüyordu. Askeri alanda bazı yenilikler yapma fikri böylece gelişti. İşe Kapıkulu Ocakları ile başladı. Yaptırdığı sayımda, asker sayısının maaş defterindeki kişi sayısından az olduğunu anlayınca fazladan para vermeyi kesti. Bu durum da, daha önce fazladan gelen paraları kendi ceplerine atan zabıtların, Sultan Genç Osman'a düşman olmalarına yol açtı.

Sultan Genç Osman; her şeyin farkındaydı, ancak tecrübesiz olması yüzünden istediği yenilikleri yapamıyordu. Anadolu, Mısır ve Suriye askerlerinden oluşacak yeni bir ordu kurmak istiyordu. Aynı zamanda saray, harem ve ilmiye teşkilatlarını yeniden kurmak, yeni kanunlar çıkarmak gibi yenilikçi düşünceleri de vardı. Kapıkulu Ocakları bu durumdan rahatsızdı ve bunu belli etmekten kaçınmıyorlardı. Şeyhü-

İslam Es'ad Efendi'nin başında bulunduğu ilmiye sınıfı ise fikir belirtmiyordu.

Sultan Genç Osman'ın Halep, Erzurum, Şam ve Mısır beylerbeylerine asker yazdırmak için gizli bir irade gönderdiğinin sarayda adamları olan yeniçeriler tarafından öğrenilmesi, bardağı taşıran son damla oldu. Sultan Genç Osman asker toplamak için Anadolu'ya bizzat kendisi gitmek istiyordu. Bu arada İstanbul'a, Dürzî lider Maanoğlu Fahreddin'in Lübnan'da bir isyan çıkardığı haberi geldi. Sultan Genç Osman bunu bir fırsat bilerek, isyanı bastırmak için Anadolu'ya gideceğini söyledi. Ancak Sadrazam Dilaver Paşa ve Şeyhülislam Es'ad Efendi, koskoca padişahın küçük bir isyan için Anadolu'ya gitmesine gerek olmadığını söyleyerek, Sultan Genç Osman'ın Anadolu'ya geçmesini engellemeye çalıştılar. Başka bir çaresi kalmayan Sultan Genç Osman, hacca gideceğini ilan etti. Daha önce hiçbir padişah hacca gitmemişti. Sadrazam Dilaver Paşa ve Şeyhülislam Es'ad Efendi çok uğraşılsa da Sultan Genç Osman fikrinde kararlıydı. Padişahın geçeceği güzergâh üzerindeki vilayetlerin beylerbeyleri haberdar edildi ve hazırlık yapmaları istendi. Sultan Genç Osman'ın yanında 500 yeniçeri ve sipahi olacak, geri kalan asker İstanbul'un korunması için İstanbul'da kalacaktı. Sadrazam, defterdar, nişancı, rikab ümerasası, gedikliler, 40 müteferrika ve 40 divan kâtibi hac kafilesinde yer alıyordu.

ÖLDÜRÜLMESİ

Padişah otağının Üsküdar'a kurulacağı günden bir gün önce Yeniçeriler Süleymaniye'de toplandılar. Ayaklanan yeniçeriler saraya girip bazı devlet adamlarını öldürdüler. Yeniçeri ve sipahileri ikna etmek isteyen Sultan Genç Osman, yeniçeri ağalarını merhamete getirmeye çalıştı. Ancak bunda başarılı olamadı. Yerine amcası Sultan Birinci Mustafa ikinci kez tah-

ta çıkarıldı. İsyancılar o an için Sultan Genç Osman'ı öldürülmesini düşünmüyorlardı. Ancak Sultan Genç Osman'ın ne kadar dirayetli bir padişah olduğunu bilen isyanın elebaşları, padişahın Yedikule zindanlarına götürülüp orada öldürülmesini istediler. Sultan Genç Osman sekiz tane cellata kahramanca karşı koymasına rağmen katledilmiştir. (20 Mayıs 1622 Cuma günü)

O gün ikindiden sonra, Sultan Osman'ı bir Pazar arabasına bindirerek Yedikuleye götürdüler. O gece yatsı vakti, sadrazam, kethüdası ve cebecibaşı Sultan Osman'ı öldürmek istediler. Sultan Osman'ı boğmak için kemend attılar. Sultan Osman bu canilerle uğraşmakta iken Davutpaşa'nın kethüdası bulunan ve Kilindir Uğrusu adıyla anılan uğursuzun saldırısına uğrar. Sultan Osman'ın husyelerini tutarak bayılıncaya kadar sıkır, sonra kement atarak boğarlar. Bir padişahı öldürmek için, onun erkeklik organına yapışacak kadar alçalan bu caniler, işledikleri cinayeti ispatlamak için Sultan Osman'ın bir kulağını keserek Sultan Mustafa'nın annesine götürler. Sultan Genç Osman'ın naaşı, ertesi gün Sultanahmet Camii'nde kılınan cenaze namazında sonra Sultan Ahmed Camii'nde babasının türbesine defnedildi. Sultan Genç Osman'ın öldürülmesi Anadolu'da bazı isyanların çıkmasına sebep oldu. Osmanlı halkı padişahın öldürülmesini hiçbir zaman hazmedemedi. Sultan Genç Osman, gençliğinin en güzel günlerinde tahta çıkmış ve hep milletin iyiliği için çalışmış, azim ve irade sahibi bir padişahı. Ancak gençliği ve tecrübesizliği kendisi-ne bu hazin sonu hazırladı.

Genç Osman, gerçekten de adı gibi gençti. 26 Şubat 1618 günü, 14 yaşında iken tahta çıkmıştır. Zamanını ve zeminini iyi kollayamadan ıslahat hareketlerine başladığından canından olmuştur. Yeniçeriler ve sipahilerin başlarına buyruk hareketlerini önlemek için onlara karşı çıkmıştır. Kendi ırkından,

Şeyhülislâm Esad Efendi'nin kızıyla evlenmek istemiştir, haccaca gitmek istemiştir.

Genç Osman, Fârisî mahlasıyla şiirler yazan bir şairimizdi. Şiirlerinin yer aldığı Divan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesindeir.”

(Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>)

GAZELLERİNDEN İKİ ÖRNEK

“Nedir bu hatt-ı muanber
Gören der:”Allahü ekber”

Gönlümü aldı bir dilber
Ruhlarıdır verd-i ahmer.

Eyleme bana çok cefâ
Eyle figânımdan hazer.

Cemâlin mâh-ı enverdir
Leblerinse şehd ü şeker.

Kimseye etmezsın vefa
Fârisi'ye it bir nazar.”

Ol civânı sevmek ile buldum âlemde şeref
Cân ü başı iderem yolunda bî-minnet telef

Âşık-ı bîçâreye ta'n edici çokdur aceb
Şimdi bana görünen ta'n ü belâdır her taraf

Böyle bir mahbûb-i zibâ yâri kim sevmez bugün
Dişleri dürr-i yetîm ağzı ana olmuş sedef

Bir kadem bassan ne var gam-hâneme ey serv-kad
Ol rakîb-i dîv duymaz sevdiğim sen lâ tehaf

Fârisî mâildir ol mecliste kim ola serâ
Sâkisi yârim ola hem çalına nây ile def.

(6): III. SELİM (İLHÂMÎ)

24 Aralık 1761 günü İstanbul'da doğdu. Babası Sultan III. Mustafa, annesi Mihrişah Sultan'dır. Enderun'un musiki üstadı Kırîmî Ahmed efendi'den müzik dersleri aldı ve ney çalmaya başladı. Ortaköylü İshak'tan da tanbur dersleri aldı. Müziğin yanı sıra edebiyat, sanat ve tarih dersleri de alarak kendisini yetiştirdi. Osmanlı'nın Rusya ve Avusturya ile savaşta olduğu bir dönemde tahta çıktı.

Alemdar Mustafa Paşa, Babıâliyi basarak, kendisini sevmeyen sadrazamdan mührü alır. Maksadı III. Selim'i tekrar tahta çıkarmaktır. Şeyhulislâm'a, bilgin ve devlet adamlarının ve Anadolu ricâlinin Sultan selim'i istediklerini söyler. Bu durumu Sultan Mustafa kabullenmez, III. Selim'in ve şehzade Mahmud'un öldürülmelerini emreder.

Gürcü kölesi Abdülfettah, Sırp kölesi Ebe Salim, hazine vekili Nezir, Başmirahor Kör Mehmed, Bağdatlı Hacı Ali, Bostancı deli Mustafa peşlerine taktıkları 20 haydutla birlikte Selim'in bulunduğu yeri basarlar. Selim, elinde bulunan ney ile kensini savunmaya çalışır. Aldığı darbeler sonucunda 28 Temmuz 1808 günü öldürülür. Kanlı cesedi bir yana, elinde tuttuğu ney bir yana düşer.

Demiştir ki:

“Ben belâ-yı aşk-ı yârî sevmeyince bilmedim
Dilberin cevri ü cefâsın çekmeyince bilmedim.

Söz işitmek pek mukarrib dosttan müşkil imiş
Ben de ol mehden anı işitmeyince bilmedim.

Azm-i seyr-i sünbülîstân-ı safâ eylerdi dil
Gam nedir devr-i felek zulmetmeyince bilmedim.

Rûz u şeb gerçi şitâb ile gelüb geçmektedir
Hâl-i gurbet nidüğün kesbetmeyince bilmedim.

İbret al her berg-i nahli sebze irmekde hazân
Der ki İlhâmî cefâsın çekmeyince bilmedim.”

Gene demiştir ki:

“Hevâ-yı aşkı ta’lîm eyleyüb mürğ-i çemenden sor
Vefâsızlık rûsûmun tâze gülden yâsemenden sor.

Ne hâcet gayriden tahsîle fenn-i aşkı ey âşık
O ilmin hâce-i üstâdıyım gel anı benden sor.

Benim külhan gibi nâr-ı gam ile yandığım her şeb
Eğer öğrenmek istersen dil-i sâhib-mihenden sor.

Murâdın zülf-i hoş-bûye nizâm ise eğer ömrüm
O hâli sünbül-i şûride-i bâğ-i Hoten’den sor.

Lehîb-i şem-i aşka yanmanın keyfiyet-i hâlin
Gice bin cân ile suzân olan pervânelerden sor

Düşersen derd-i aşkına eğer bir âfet-i cânın
İlâcın var anın İlhâmi-i sâhib-suhândan sor.

Tanbur çalmış, ney üflemiş, zaman zaman Galata Mevlevihânesinde âyinleri izlemiş ve arada bir de mevlevihanenin şeyhi büyük şair Şeyh Galib ile görüşmüştür. Büyük bir musikişinas ve bestekârimız olan III. Selim, “Sûz-i dilâra” makamının da mucididir. Bestelerinin büyük bir bölümü günümüzde dahi söylenmektedir. Küçük yaşlarda şiir yazmaya başlamış olup, İstanbul kütüphanelerinde Divanı’ndan çeşitli nüshalar vardır.

“III. Selim babası ve amcasının eğitimine verdiği önemden dolayı bilgili ve kültürlü bir şehzade olarak yetişti. Bir yandan doğu kültürüne ilgisini devam ettirirken batı kültürüne de ilgi duyuyordu. İlk defa 1797 yılında III. Selim zamanında İstanbul’a Avrupa’dan gelen bir grup opera gösterisi sergiledi. Fransız mimar ve ressam Antoine Ignace Melling İstanbul’da birçok yapılar inşa etti.

[İstanbul’un çeşitli manzaralarını gösteren gravürler çizdi. III. Selim’in kızkardeşi Hatice Sultan’ın Melling tarafından Ortaköy semtinde inşa edilen sarayı İstanbul halkı ve Avrupalılar arasında çok ün kazandı. Bir yandan da eleştirilere neden oldu. III. Selim sık sık kızkardeşinin sarayına uğramaktan büyük zevk alırdı.

III. Selim şiir ve müziğe çok meraklıydı. İlhami mahlasıyla birçok şiirler yazdı ve çok sayıda şarkı besteledi. Klasik Türk Müziğindeki suzidılara, şevkefza, şevk-u tarab, Arazbarbûselik ve nevakürdi makamları III. Selim’in buluşlarıdır. Dini müzik olarak ayin, durak, nat, ilahi formunda, din dışı müzik olarak

Kâr, beste, semai, şarkı, köçekçe, peşrev, saz semaisi formunda 64 civarında eser bestelemiştir “

III. Selim, 24 Aralık 1761 tarihinde babası III. Mustafa'nın saltanatı döneminde dünyaya geldi. Babası 1774 yılında öldüğünde sadece 13 yaşında olduğu için amcası I. Abdülhamit tahta çıktı. I. Abdülhamit şehzade Selim'e kendisinden önceki padişahların tersine, oldukça iyi davrandı. Kafes (oda hapsi) hayatı yaşamasına rağmen Selim'in iyi bir eğitim almasına izin verdi. Şehzade Selim müzik ve edebiyatla ilgilendi. Fransa'nın Fransız Devrimi öncesindeki son kralı olan XVI. Louis'le mektuplaştı. Daha tahta çıkmadan Osmanlı Devleti'nde köklü bir yapısal değişikliğe gerek olduğu inancına vardı. I. Abdülhamit 7 Nisan 1789 yılında ölünce, III. Selim Avrupa'yı temelinden sarsacak olan Fransız Devriminin eşliğinde tahta çıktı.

III. Selim tahta çıktığında Osmanlı Devleti hem Avusturya hem de Rusya'yla savaş halindeydi. Başarısızlıkla sonuçlanan bu savaşlar 1792 yılında Avusturya'yla yapılan Zıştovi Antlaşması ve 1792 yılında Rusya'yla yapılan Yaş Antlaşmasıyla son buldu. Böylece III. Selim Osmanlı ordusunda çoktandır yapmak istediği yenilikleri yapma fırsatı buldu. 1793 yılında Nizam-ı Cedid ordusunu kurdu. Bu sırada Napolyon Bonapart'ın komutası altındaki Fransız orduları bütün Avrupa'ya üstünlüğünü kabul ettirmiş, Osmanlı Devleti'ne ait olan Mısır'a saldırmıştı (1798). Osmanlı ordusu Mısır'ı başarıyla savundu. 1801 yılında yapılan El-Ariş Antlaşmasıyla Fransa Mısır'daki emellerinden vazgeçti.

1807 yılında Nizam-ı Cedid ordusunun kaldırılmasını isteyen yenicheriler Kabakçı Mustafa'nın önderliği altında ayaklandılar. III. Selim Nizam-ı Cedid ordusunu dağıtmak ve 29 Mayıs 1807 tarihinde de tahttan çekilmek zorunda kaldı. III. Selim'in yerine geçen amcaoğlu IV. Mustafa III. Selim'i tekrar kafese geri gönderdi. 28 Temmuz 1808 tarihinde III.

Selim'i tekrar tahta çıkarmak amacıyla Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa saraya yaklaşırken III. Selim padişah IV. Mustafa'nın emriyle boğduruldu. III. Selim'le onu idam etmeye gelen yeniçeriler arasında büyük bir boğuşma geçtiği bilinmektedir. III. Selim'in cenazesi Laleli Camii'nin avlusunda babası III. Mustafa Türbesine defnedildi.

“III. Selim Avusturya ve Rusya'yla Zıştovi ve Yaş Antlaşmalarıyla barışı sağladıktan sonra çok uzun zamandır planladığı yenilik hareketlerini 1793 yılında Nizam-ı Cedit ordusunu kurarak başlattı. Yeni ordu Levent çiftliğinde talimlere başladı. Fransa ve Prusya'dan getirilen uzman ve danışmanlar bu yeni ordunun kurulmasında yardımcı oldular. Nizam-ı Cedit ordusu Mısır'ın savunmasında başarılı oldu. Ancak 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslara karşı fazla bir başarı gösteremedi.

Bu arada yeniçeriler arasında Nizam-ı Cedit'e karşı olan rahatsızlık git gide büyümekteydi. 1807 yılında yeniçeriler Nizam-ı Cedit ordusunun kaldırılması talebiyle Kabakçı Mustafa'nın liderliği altında ayaklandılar. III. Selim Nizam-ı Cedit ordusunu dağıtmak ve 29 Mayıs 1807 tarihinde de kendisi tahttan çekilmek zorunda kaldı. III. Selim'in yerine tahta geçen IV. Mustafa'nın döneminde Osmanlı başkentinde büyük bir kargaşa yaşandı. Yeniçeriler şehirde bir terör ortamı yarattılar. Eski Nizam-ı Cedit askerlerini kapı kapı dolaşarak bulup öldürdüler. Padişahın hiçbir otoritesi kalmadı. Eski Nizam-ı Cedit taraftarlarından Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa bu kargaşaya son vermek ve III. Selim'i tekrar tahta geçirmek amacıyla bir ordu oluşturarak İstanbul'a yürüdü. Alemdar Mustafa Paşa saray kapısında ordularıyla bekleyerek IV. Mustafa'yı tahttan inmeye zorlamaktayken IV. Mustafa kendisi yerine tahta çıkarılabilecek iki Osmanlı hanedanı üyesini boğdurtmaya karar verdi. Böylece hanedanın tek üyesi olarak kaldığı için kendisinin tahta bırakılacağını hesaplamış-

tı. III. Selim kendisini boğmak için saraydaki odasına gelen cellâtlarla büyük bir mücadele verdi. Ama sonunda can verdi. IV. Mustafa'nın adamları padişahın kardeşi şehzade Mahmut'u da öldürmek istediler ancak Mahmut saklanarak ölümden kurtuldu. Bu sırada sabrı taşan Alemdar Mustafa Paşa askerleriyle saraya girdiğinde III. Selim'in naaşıyla karşılaştı. Bu esnada şehzade Mahmut can güvenliğinin sağlandığını görünce ortaya çıktı ve IV. Mustafa'nın yerine tahta çıkarıldı. Böylece III. Selim yapmak istediği yeniliklerin uğruna yaşamını kaybetmiş oldu. Ancak yerine geçen II. Mahmut III. Selim kadar yenilik yanlısı olmakla beraber siyasi bakımdan çok daha kurnaz davrandı. III. Selim'in yapmak istediği yenilikleri yapmakla kalmadı, III. Selim'in canına mal olan yenilerini de ortadan kaldırmayı başardı" (Kaynak:tr.wikipedia.org/wiki/III._Selim)

(7): HÂLET EFENDİ

Asıl adı Mehmed Said, Kırımlı Kadı Hüseyin'in oğlu, Şeyh Galib izinde mevleviliğe bağlı XIX. Yüzyıl şairlerimizden. 1822'de Bursa'ya, oradan da Konya'ya sürgün edilmiştir. Konya'da iken Mehmet Arif Ağa, kılıç kaytanı ile şairimizi boğarak öldürmüştür.

Demiştir ki:

“O tatlı lebleri alsa hayâle dîdelerim
Kumâş-ı ekşimi şerbetler âle dîdelerim.

Şarâb-ı aşkına meyhâne olalı gönlüm
Dolar dolar boşalur çün piyâle dîdelerim.

O nev-nihâli arar Gülşen-i temâşâda
Konar hevesle o dala bu dala dîdelerim.

Nigâh-ı hışmile hûn itdi gamzeler bağrım
İder o da'vayı bak bi'l-vekâle dîdelerim.

O kâmetin göremez bir nzîrini Hâlet
İrişse dahi mâh-ı visâle dîdelerim.”

1802'de Paris Büyükelçiliğine atanır. Strazburg'a vardığında askerî bir heyet tarafından top atışı ile karşılanır. Bir hafta sonra Paris'e geldiğinde Strazburg'da gösterilen ilgiyi göremez, onu kimse karşılamaz. Paris'de bulunduğu sırada

parasızlıktan şikâyet eder olmuştur. Ve beraberinde götürdüğü şalları satar. Bu arada Rusya Elçisi'nden ve Napolyon'dan borç alır. Paris'ten 1806'da döner dönmez Divan-ı Hümayun Beylikçisi olur. Ardından Beylikçilikten reisliğe terfi eder. Fransız Elçisi, Halet Efendi'nin İngilizlerle haberleştiğini saraya jurnalleyince Kütahya'ya sürgün edilir. Bir yıl sonra affedilir ve İstanbul'a döner. Dönüşünde Rikab-ı Hümayun Kethudalığı görevine atanır. 1813-14'de Kethudalıktan ayrılır, bir yıl sonra Nişancı olur. Galata Mevlevihânesine bir sebil ve bir kütüphane yaptırmıştır.

Demiştir ki:

“Bulunmaz bir gühersin hiç bahâ vü kıymetin yokdur
Ve lîkin teşnelerde sîr-âb ü vuslatın yokdur.

Perîsin bî-bedelsin tarz u tavrın hep müsellemdir
Ne çare bî-vefâsın âh insâniyyetin yokdur.

Sen ey tîğ-i tegâfûl gamzeden gaddârı kâfîrsin
Niçün pek zulm ü bî-dâd ile bilmem şöhretin yokdur.

Terahhum mihrîbânlık şöyle dursun sevdiğim cânım
Budur zannım hafîce bir nigâha niyetin yokdur.

Tabîb-i cân ü dilsin mihrîbânsın netleyim amma
Mürüvetsiz dil-i bîmâra asla şefkatin yokdur.

Niçün terk eyleyüp zâr ü perîşân eyledin böyle
Senin Hâlet'le ey bîgâne-hû az ülfetin yokdur. “

(8): AHİZÂDE HÜSEYİN(HÜDÂYÎ)

“İLÂHÎ

Cümle eşya uykusundan uyandı,
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Zikr ü tesbihünü kana boyandı...
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Uyan uykusu çok gözlerim, uyan!

Seller cuş eyleyüp bulanıp çağlar
Cennet misâl olmuş bahçeler bağlar
Seherde bülbüller ah edip ağlar...
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Uyan uykusu çok gözlerim, uyan!

Dosttan gel olduğun haber almışlar,
Şükûfe meclis-i bezme gelmişler,
Güller ele zerrin kadeh almışlar...
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Uyan uykusu çok gözlerim, uyan!

Nedir bu şöhret ü nedir bu izzet?
Nedir bu işret ü nedir bu lezzet?
Aç gözünü, kopısardır kıyâmet...
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Uyan uykusu çok gözlerim, uyan!

Hüdâyi! Bilirsin fânî cihânı,
Bâd üzre imiş eşk'âşiyânı,
Erişir her bahârın bir hazânı...
Uyan, hey gözlerim, gafletten uyan!
Uyan uykusu çok gözlerim, uyan!”

Öldürülen üç Osmanlı şeyhülislâmından biri (İstanbul 1572-1634). XVII. Yüzyıl şairlerimizden. Fitnenin, fesadın ve hasedin kurbanı olmuş, padişah fermanıyla boğularak öldürülmüş bir şairimizdir.

Selim II devri bilginlerinden Ahizade Mehmed bin Nuredin Efendinin oğlu. Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendiden ders gördü. Papazoğlu, Osman Paşa, Ali Paşa, Ismihan Sultan, Iskenderzade, Şehzade gibi önemli medreselerde görev aldı.

Ocak 1605'te Bursa kadılığına gönderildi. Hızla terfi ettirilerek, buradan İstanbul kadılığına getirildi (1606). Sonra Anadolu kazaskeri, üç defa İstanbul kadısı, Rumeli kazaskeri tayin edildi (1623).

Nihayet, Hafız Ahmed Paganın katline sebep olan yeniçeri isyânı sonunda, Yahya Efendinin yerine şeyhülislâmlığa getirildi (12 Şubat 1632). Fakat İstanbul'da meydana gelen bu hâdiseler sırasında yeniçeriler, şehzadeleri padişaha emniyet edemeyerek, hayatlarına dokunulmayacağına dair, Recep Paşa ile Ahizade'nin kefil olmalarını istediler. Bu istek Murad IV'ü şüpheyeye düşürdü. Bu sebeple sefer sırasında ve İznik yolu ile Bursa'ya giderken İznik kadısını astırdı. Bunun üzerine Şeyhülislâm Ahizade Hüseyin Efendi, Valide Kösem Sultan'a bir mektup yazarak, padişahın ilmiye ricaline karşı biraz daha hürmetkâr davranmasını tavsiye etti. Bu mektup Ahizade'nin düşmanları tarafından padişaha hemen bildirildi; Murad IV mektubun mahiyetini öğrenir öğrenmez İstanbul'a döndü, Ahizade Hüseyin Efendiyi, oğlu İstanbul kadısı Mehmed Çelebi ile birlikte, Kıbrıs'a sürdü. Hüseyin Efendinin bindiği gemi henüz Marmara'ya çıkmadan, Bostancıbaşı Duçe Mehmed Ağa vasıtasıyla ikinci bir ferman gönderdi. Bu fermanda, Şeyhülislâm'ın katli yazılı bulunduğu için, Mehmed Ağa, Hüseyin Efendiyi, Yedikule açıklarında karaya çıkardı ve Yeşilköy'ü geçtikten sonra Florya (Kalikratiya) köyünde, bir yeniçeri menziline indirip, orada boğdurdu (7 Ocak 1634).

Cenazesi sahilde kumluğa gömüldüğü için, ölüsünü deniz aldı:

İstanbul'da, evinin civarında yaptırdığı Çukur Medrese bakımsız ve yanında bulunan türbesi de boş kaldı. Ayrıca Balat civarında bir kiliseyi cami haline getirmişti. Halk arasında bu camie sonradan Şüheda mescidi adı verildi. Hüseyin Efendi şiir yazar ve Hüdâyî mahlasının kullanırdı.

“Zülfünle ârızın görelî dilberâ senin
Bir yerde itmez oldu dil-i mübtelâ karar.

Saldım bu zevrak-ı dili deryâ-yı aşka ben
Girdâb-ı gamda kaldı gönül nice rüzigâr.”

SON SÖZ

HÜDÂYÎ ZİNCİRİ

Düşeriz bir kumluğa suların sohbetinde
Sohbetine dalganın vurduğu kıyılarda
Kıyılarda gezinen gölgeler benim değil;
Değil ki; Hüdâyî'nin zincirine tutundum.

Dergâhın kapısında destan olup okundum.

Yedikule yedi yerden yedi kere kanasın
Kanasın su kuşlarının kurşun yemiş kanadı
Kanadı göğsümüzde gizli duran acılar
Acılara alıştım, yüzbin kere yutkundum.

Hüdâyî zincirine “imdat deyip” tutundum.

Mustafa CEYLAN

B-Zehirlenerek öldürülen Şairler

(1):ÇILDIRLI ÂŞIK ŞENLİK

Şairin şairi, ozanın ozanı öldürdüğü; hem de zehirleyerek öldürdüğünü biliyor musunuz?

Bilmiyorsanız, duymadıysanız; Çıldırılı Âşık Şenlik'i bulacaksınız.

Öldürülen Şairler çalışmamız içerisinde Çıldırılı Âşık Şenlik'in ayrı bir yeri vardır. Bunun sebebi de, şiir ve söz kudretinden öteki ozanların korkması sebebiyle Şenlik'i ölsün diye zehirlemiş olmalarıdır. Nitekim sonunda usta ozan Şenlik, memleketine-ana yurduna varamadan yolda Hakk'a yürümüştür, zehirlendiği için ölmüştür.

Şiir böyledir işte. Biz o'na, şiire feryât figân kelimeler yağdırıyorsak işte bu acımasız tavrından, bu sevenini, sevdalısı ozanını ve şairini koruyamamasından.

Günümüzde de birbirini çekemeyen, kıskanan, hattâ rakibine çelme atan, iftira atan, kara çalan, elinden gelse rakibini boğup öldürecek derecede sinirlenenlere ve hicivlerinde edep sınırlarını aşarak, belden aşağı vuran şair ve ozanlarımızı çoğumuz okuyoruz değil mi?

Bu rekabet, bu saldırı ve bu hazımsızlık, iyiyi-güzeli-başarılıyı takdir edememe anlayışı yüzyıllar öncesinden bugünlere aka aka gelmiş işte...

Çıldırılı Âşık Şenlik, korkusuz, mert, sözünü esirgemeyen

cesur yürek bir ozandır; ama onu atışma meydanında yenemeyenler, yemeğine zehir katarak yenmeye çalışmışlardır.

Şiirlerini mahallî şive Terekeme/Karapapak ağzıyla söyleyen Şenlik, Türk Ozanlık geleneğinin altın zincirinin çok önemli bir halkasıdır. O'nun izinden gidenler, ŞENLİK GELENEĞİ'ni devam ettirmeye çalışmaktalar. ŞENLİK KOLU, Anadolu ozanlığı içinde müstesna bir yere sahiptir.

Âşık Şenlik döneminin en ünlüsü ve en güçlü ozanıdır. Âşıkların piriydi, halen de öyledir; çünkü o halk edebiyatındaki en güzel örnekleri yazmış halk edebiyatına yeni şekiller kazandırmış, ustalar ustası bir âşığımızdır. “Çıldır divanisi, Çıldır güzellemesi, şekil sicilleme, hayatı cigali tecnis” Türk Halk Şiirine kazandırdığı tarzlardan bazılarıdır. Azeri Türkçe'sinin bütün güzelliklerini eserlerinde ustaca kullanmıştır.

Bugünkü şiir dünyamızın kısırlığı, yeni arayışlara kapalı ve eskiyi tekrardan ve kötü taklitten öteye adım atamayan büyük çoğunluğa bakarak; iyi ki Âşık Şenlik gibi yeniliğe koşan ve onları başarılı bir şekilde eserleriyle ortaya koyan ozanlarımız yaşamışlar diyesim gelmekte. Çünkü bugün bizlerin “Gülce Edebiyat Akımı” ile yapmak istediğimiz de âşık Şenlik gibi, yeni bir nefes alanı, yeni bir çıkış yolu ortaya koymak, şiirimizi kanat kanat yükseltmektir. Bugün bizi çekemeyenlerin bize saldırıları neyse, dünkü zamanlarda da Âşık Şenlik'i zehirleyip öldürmeye kadar varan hazımsızlık da ayıdır.

Âşık Şenlik, koca yüreğini şiirinin ruhuna nakışlamıştır. O yüzden sade bir ozan değil, aynı zamanda bir okuldur. Yanında birçok kimse âşıklık öğrenmiştir; usta-çırak geleneğine bağlı olarak meydana gelen ve “Şenlik Kolu” olarak bilinen âşık kolunun kurucusu olmuştur. Oğlu Âşık Kasım başta olmak üzere; Bala Kişi, Âşık Kurban, Âşık Haanbalı, Âşık Mehmed, Âşık Asker, Âşık Süleyman, Âşık Demirkaya, Âşık

Emrah, Âşık Balıbey, Âşık Mevlüt, Calalı Âşık Hüseyin Ural, Pekreşenli Âşık İbrahim, Revanlı Bala Mehemed, Revanlı Âşık Ali, Bayram, Âşık Kasım ve Gülistan Çobanlar onun yetiştirdiği usta âşıklardandır.

Şiirlerinde halk âşığı olarak Yunus'un, mutasavvıf olarak ise Hallac-ı Mansur'un adı geçen Şenlik, yaşadığı dönemin ve coğrafyanın en meşhur söz sultanıdır. Yetiştirdiği dönem, Anadolu ve Azerbaycan sahalarında usta âşıkların yetiştiği dönemdir ve Narmanlı Sümmanî, Posoflu Zülalî, Göyçeli Âşık Elesker, Feryadi, Mazlumi, Âşık Abbas ve İzanî gibi önemli ozanlar yaşamaktadır.

Hatta derler ki: “Sümmani ile bütün hayatları boyunca bir kardeş gibi yaşamışlar. Söylentiye göre bir karşılaşmalarında uzun boylu çaba sarf edip, yorulunca Şenlik'in annesi içeri girerek her ikisine de kardeşiniz anlamına gelmesi için göğüslerini göstererek ve ozanları ayırmıştır.”

“Karabağ'dan Batum'a, Erzurum'dan Tiflis'e kadar nam salmıştı. İrticali ve hayal gücü kuvvetli bir âşık olan Şenlik, çağının ünlü âşıklarıyla meydan olmuş, onlarla atışmalar yapmıştır. “

Kaynaklara göre: “Kuzey Azerbaycan kazak Borça'lı bölgesinde Şemsettin hanlığına bağlı olarak yaşayan Karapapaklar, bu bölgenin 1828 yılında yapılan Türkmençay anlaşmasıyla Rusya'ya bırakılmasıyla göç etmişler ve Çıldır bölgesine yerleşmişlerdir.”

Kadir Ağa da onbeş aile ile birlikte gelip Çıldır'ın Karasu denilen bölgesine yerleşmiştir. Karasu daha sonraları (kara su- su kara- Suğara)Yakınsu olarak isim değiştirmiş, şimdi ki adı Aşık Şenlik Beldesi'dir.

Şenlik, 1850 yılının yaz aylarında bu beldede dünyaya gelmiştir. Babası, köyün yerli ailelerinden çiftçilikle uğraşan,

orta halli bir köylü olan, Kadir Ağanın torunu, Kadirgillerin Molla Kadir'dir. Annesi Zeliha, okuma yazma bilen, görgülü ve bilgili, zeki bir kadındır.

Derler ki: “Sabah namazında evine dönmekte olan Molla Kadir’i kapıda karşılayan köyün ebe kadını, bir oğlunun olduğunu müjdeleyerek, “hasene”(hayır) vermesini söyler. Ebe kadının hasene sözünü heyecandan Hasan şeklinde anlayan Molla Kadir, çocuğuna “Hasan” diye seslenir. Böylece çocuğun adı Hasan kalır.”

Hasan bir köy çocuğudur. Anadolu köy çocuklarının alın yazısı onun da değişmez yazgısıdır. Çift-çubuk, dere-bayır, harman, çamur... Yoksul Anadolu'nun yoksul köy çocukları, duyguları yaşadıkları coğrafyadan, ufukları özgür dağların ve bulutların ötesinde, umutları tozlu yollarda, alını akitmalı doru tay yelelerinde; sevdaları ekin tarlası kenarlarında, çayırlarda kendiliğinden yetişen al-kırmızı-siyah giysili gelincikler kadar nazik, nezih ve ince... Yiğitlik, bükülmez bileklik, korkusuzluk ve ataklık; sözünde durma, mertlik vaz geçilmezleri. Bizim Anadolu köy çocukları böyledir işte. Şenlik de böyleydi. Şenlik’de, Azerbaycan Borçalı bölgesinden göçüp gelmiş atalarının dilinden dil, Çıldır yaylalarından hız ve ilham almış bir köy çocuğudur...

Anlatırlar: Aradan yıllar geçer, küçük Hasan büyür, 11-12 yaşlarına gelir. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber önüne kattığı koyunlarla köyden çıkar, akşama kadar dağlarda çayırlarda cümle köy çocuklarının yaptığı gibi koyun otlatır.

Gelelim Çıldır’a...

Çıldır uzun yıllar Sovyet işgalinde kalmış, iki devlet arasında sınır olmuş bir bölge... Birçok savaşa sahne olmuş. Savaş ve göç; felâketler, halk dilinde nice yanık destan ve türkülerin oluşmasına sebep olur elbette. Genç yaşta şehit düşen yiğitler, muradını alamayan genç kızlar, babalar, analar, dede-

ler, yetim yavrular, bu deyişlerin hüznünlü nağmeleri ve bitimsiz konularıdır. Dağlar ve ovalar isimsiz şehit mezarlarıyla; Çıldırının yüreği, akli ve gönli de nice şehit menkıbesi, nice sonsuz efsâneyle dopdoludur. Bunlara ilâveten köy imamının anlattığı, okuduğu Battal Gazi destanları, Hazreti Ali'nin cenkleri, Yunus Emre ilâhileri, dinî ve millî kahramanlık öyküleri... İşte bizim Anadolu çocuklarını yoğuran esaslar bunlar... Bunlara varın siz uzun havaları, ağıtçı kadınların ağıtlarını, türküleri, yanık havaları ekleyin olmaz mı?

Şenlik, badeli âşıklarımızdandır.

Pir elinden bade içen Şenlik'e rüyasında sevgilisinin suretinin yanı sıra Hazreti Muhammed'in cemali de gösterilmiştir derler. Anlatılana göre, Şenlik, hem halk şairi hem de Hak âşığıdır.

Peki, "Bâde içme" olayı nasıl gerçekleşmiştir diyecek olursanız, gene kaynaklara kulak vereceğiz.

Buyurun:

Hasan 14 yaşına geldiğinde, babasının av tüfeğini alır, Karasu'nun geçtiği "Kulaklar" denilen yerde pusuya yatar, saatlerce yabani ördek bekler. Çünkü av tutkusuna yakalanmıştır.

Yine bir ikindi vakti pusuya yatar. Bir kaç saat sonra, üzerine bir ağırlık çöker, uyur-uyanık bir halde rüyalar âlemine dalar. İkinci günün akşamına kadar öylecene kalır. Eve dönmediğini gören babası, köy halkı ile birlikte aramaya başlar ve baygın bir halde bulurlar.

Derler ki:

Yaşadığı âlemden uyandığına pişman bir halde, etrafına toplanan halkı süzer. Köyün imamı'nın, "Oğlum Hasan sana ne oldu, neden böyle duruyorsun, niçin konuşmuyorsun?" demesi üzerine, Hasan, Şu sözlerle cevap verir;

"Rüya-yı âlemde yattığım yerde
Neçe yüzmin hayal güşuma geldi
Üğbe üç cismine saldı ateş
Sevdiğim salâtın düşuma geldi

Aynına geymişti gaflet lüzumu
Kör oluban açmayaydım gözümü
Bir tagayyır keyfte gördüm özümü
O kadar möhübbeti hoşuma geldi

Şenlik'em hakine gettim yüzünen
Bir kelme danıştım şiirin sözünen
Hayıf ki bakmadım kıyar gözünen
Sürahi gameti karşıma geldi."

Hasan'ın sözleri bitince köy imamı şaşırır kalır. Eskilerin deyimiyle mektep-medrese görmemiş bu köy delikanlısı, Arapça-Farsça karışımı ve mahallî şiveyle şiir söyleyivermiştir. Hani, saz çalmasını bilse, ozan, âşık diyecek; amma, Hasan onu da, saz çalmasını da bilmiyordu. Bunda ilâhî bir sebep var diye düşündü imam efendi ve sevinçle gözleri ışıdı.

Kadir Ağa'nın kulağına eğilerek:

-“Gözün aydın, dili çözüldü Hasan'ın” der. Köylüler bundan bir şey anlamazlar, Hasan'ı eve getirirler.

Bilgili bir zat olan köy imamı Hasan'ı karşısına alarak,

-“Hasan, biraz önce bize bir türkü söyledin, sevdiğin Salât’ından bahsettin. Bunu bize anlat bakalım, nasıl gördün, türkünün sonunda tapıştığın “Şenlik” kimdir?”” deyince, evde bulunan köylülerin hayretli bakışları önünde ikinci, Hasan’ın açılan dili yeni bir türküyü daha söyler:

“Yıgılın ahbaplar yaren yoldaşlar
Bir sağalmaz derde düştüm bu gece
Hikmet-i pir ile ab-ı zülâlden
Kevser Bulağından içtim bu gece

Kudret mektebinden verdiler dersi
Zahirde göründü arş ile kürsü
Hıfzımda zapt oldu Arabî Farsî
Lügat-i İmrani seçtim bu gece

Sefil Şenlik Hak’tan buldu kemali
Bu fikirle vâsf-ı halin demeli
Bedirilenmiş gördüm güzel cemali
Tagayyır hal oluf şaştım bu gece”

Hasan, bu sözlerle pir elinden bade içtiğini, Arapça, Farsça ve İbranice öğrendiğini, cemâl gördüğünü ve bundan böyle adının da Âşık Şenlik olduğunu söylemiştir. İşte bu olaydan sonra, ünü hızla etrafa yayılmaya başlar.

Vurduğu kartalın ciğerlerinin paręalandığını görünce Âşık Şenlik, çok içlenmiş, üzölmüş ve o acıyla bir deyiş söylemiş:

Ne bakarsın melul melul yüzüme
Yüreğime koydun veremi kartal
Kanat çaldın pervaz ettin uçmağa
Zalim gülle kesti aranı kartal

Zehmin ağır yapın aslan yapısı
Gören kuşlar seni titrer hepsi
Öldürürdün ele geçen hapisi
Atardın karanlık yere mi kartal

Yüksek yüksek yığınlara çıkardın
Uzak uzak menzillere bakardın
Yüz sıçanı bir deliğe sokardın
Keserdin ağzını hara mı kartal

Sarıdır gözlerin yekedir başın
Çaynaklıdır pençen keskindir dişin
İnsafsız zulümkar zabit yoldaşın
Öldürmektir seni meramı kartal

Sefil Şenlik zulüm eyledi sana
Çalardın çırpardın batardın kana
Derdin hadden aştı gelmez hesaba
Lokman Hekim sarmaz yaranı kartal

Ve bu deyişten sonra, tüfeği atmış, avı ve avcılığı bırakmış.

Ve askerliği:

“1873-1875 yılları arasında Kars'ta askerlik yapmış; askerlik sonrası Arpaçay, Revan, Gümrü, Ardahan, Ahıska, Posof, Şavşat, Tiflis ve Borçalı ve çevresini dolaşmıştır. “Tarih bin üç yüz on dört senede/Seyhat etdim gezdim diyar gurbeti...” diye başlayan ve Ahıska, Posof ve Şavşat seyahatini dile getiren kırk hanelik seyahat destanı, onun en seçkin eserlerinden birisidir.”

“Önce, 1854'te başlayan Kırım Harbi hercümerci, sonra da 1877'de cereyan eden yeni bir Osmanlı-Rus savaşı... Şenlik'in memleketini de Türkiye'den koparmıştı. Şenlik'in yaşı 27 idi. Esaret yıllarında, halkımızın millî duygularını diri tutarak düşmana karşı uyanık olmasını sağlayan genç bir önderdi.”

Ve Aşık Şenlik'in Rus generaline söylediği şiir:

Çıldır, Rus işgalindedir ve Kaymakam da Ermeni asıllı Andon diye birisidir. Kaymakam, Halk aşığı Şenlik'in namını duyar. Aşığı davet ederek, Rus yetkililer heyeti huzurunda şiir okumasını ister. Aşık Şenlik başlar okumaya:

Hulusi kalbimden bilsen fikrimi
Men Allah'tan Al Osman'ı isterem
Merhamet sahibi rahmani gani
Nesil Mürsel Hükmü hanı isterim

Süleyman mülkünde ber karar duran
Muhammet vekili makamı Nuran
Hıfzının ezberi Ayeti Kuran
Salâvatı ol süphanı isterim.

Emri hak yedinden çekilmiş kalem
Varmış bir ettiğim yetiştii belam
Hükümünde saltanat mülkünde âlem
Divanı şevketi şanı isterim.

Sultan Hamit-Şahım şahlar serveri
Dilinde selavat zikiri ezberi
Kaftan kafa zikri zeminden beri
Hüküm etmeye birce onu isterim

Gam günüdür bu sefil Şenliği'in şadı
Çıkıyor gönlümden Al-Osman adı
Gitmiş de dünyanın lezzeti tadı
Mahşer günü bi mekânı isterem

Âşıklılığının ilk dönemlerinde yalnızca türkü söyler. Sonra da ünlü ozan Hasta Hasan'ın çırağı olan Âşık Nuri'den saz öğrenir. Ve bütün ozanlar gibi, Anadolu ozanları gibi sever Şenlik de... Gizlice sever. Gizlice sevdiği Huri adlı kızın başka bir köye gelin gitmesi Şenlik'i çok etkiler, yakar, yıkar du-man eder... Ayrılık acısını yaşamayana şair denmez, ozan denmez; denemez. İllâki bir ayrılık, bir gurbet ve hasret olacak. Zira bunlar aşığı yaşatan gıdadır. Âşığı âşık eden ayrılıktır, içten arıtan, sözünü renklendiren sesine inceden bir hüznün zarı yükleyen ayrılıktır. Ayrılığın acısı Şenlik'in şiirlerinde açık bir şekilde görülür. Bir süre sonra aynı köyden Abdullah'ın kızı Mürüvet'le evlenir. Çocukları olmayınca üç yıl sonra ikinci defa, yine Suhara'dan eski sevgilisi Huri'ye benzettiği, Kral Hasan'ın kızı Huri ile evlenir. Fakat âşık gönlü bu ikinci evliliğinde de huzuru bulamaz. Eşlerinin kavgaları, evde yarattıkları huzursuzluklar, Şenlik'i canından bezdirir. Devamlı olarak mutluluğu arar, fakat asla bulamaz. Ve kızının kendi izni

olmadan bir gençle kaçıp evlenmesini bir türlü içine sindiremez Şenlik, yirmi üç dörtlükten oluşan bu şiirinde kızını Allah'a şikâyet ederek ona beddua eder.

Ve zehirlenerek öldürülmesi:

“En ünlü beylerin, ağaların, hanların düğünlerin baş konuğu olmuş ve dönemin ünlü âşıklarını mat etmiştir. Âşıklıktaki kudreti onun hayatına mal olmuştur. Hikâye tasnif etme, atışma ve hele hele âşıklar için çok kolay bir hadise olmayan muamma asma ve muamma indirme gibi hususiyetleri muhteşem olan bir âşıktı... Hikâyeler tasnif ediyor ve anlatıyordu. Yusuf, Kerem, Nergiz ve Salman şiirlerinde adı geçen kahramanlarını mutlu ediyordu öykülerinde. Kendisi mutlu olamamıştı ama ele aldığı kahramanlarını mutlu etmeye çalışıyordu. Ayrıca simya ilminde eşsiz bir usta olan Ebalı Sinan da insanları aldatan oyunları ile onun şiirlerinde yerini alıyordu. Ve İranlıların ünlü destan kahramanı Zaloğlu Rüstem, Köroğlu ve Battal Gazi de onun dilinde yeniden mesajlar veriyordu mısra mısra... Biçare Şenlik, Çıldırılı Şenlik, Dertli Şenlik, Fağır Şenlik, Kul Şenlik, Şenliğ'em, Sefil Şenlik, Sergerdan Şenlik'ti mahlasları...”

Revan'da karşılaşmış ve yendiği âşıklardan onu çekemeyenler, yemeğine zaman geçtikçe etkisi görülen bir ağı koyarak zehirlenmişlerdi.

Olay şöyle anlatılır:

Âşık Şenlik'in erken ölümüne sebep olan Revan yolculuğu şöyledir; 1913 yılı yaz aylarında, Revan Hanlarından birinin büyük bir düğünü olur. 40 gün 40 gece derler ya, hah işte o düğünlerden birisi... Bu düğüne çeşitli yörelerden birçok âşık katılır.

Töreye göre, Hanlardan birinin “Toy Babası” olması gerekiyordu. Çok şerefli ve gösterişli bir unvan olan toy babalığı için Hanlar arasında büyük çekişmeler olur.

Bu hanların her birinin himayesinde bir veya birkaç hikâyeci usta âşık bulunur. Sonunda, hangi Hanın aşığı hiç duyulup işitilmemiş yeni bir hikâye anlatırsa, o Hanın toy babası olmasına karar verilir.

Bala Mehmet, Âşık Şenlik’in çırağıdır. Sıra ona geldiğinde ustasından öğrendiği “Latif Şah” hikâyesini anlatır. Ve böylece birinci gelen aşığın hanı da “toy babası” olur.

Genç bir aşığın birinci gelmesine şaşırان diğer âşıklar olayı hazmedemezler ve bu genci sıkıştırırlar. Hikâyenin asıl sahibini öğrenirler ve Çıldırli Âşık Şenlik’i Revan’a getirmesi için kendisine bir aylık süre verirler. Aksi takdirde kendisini öldüreceklerini söylerler.

Bala Mehmet, Çıldır’a gelir ve ustasına durumu anlatır. Yalvarır, yakarır ve ikna eder.

Bunun üzerine Âşık Şenlik, çırağı ile birlikte Revan’a gider. Revan Hanlarının âşıklarından bazıları, Şenlik’in daha önceleri Gümrü, Tiflis ve Borcalı’da görüşüp, tanıştığı ve yarışıp üstün geldiği âşıklardır. Bu nedenle Şenlik’ten çekiniyorlardı.

Şenlik Revan’da Hanlar’ın en ünlü âşıklarıyla karşılaşır, üstün gelir.

Âşıkları yenilen ve dolayısıyla kendi itibarları da azalan Hanlar ve perişan olan, yenilen, gelirleri sifıra inen diğer âşıklar, bu Osmanlı Aşığının yemeğine zehir katarlar. Revan’da hastalanan Şenlik, Gümrü’ye kadar trenle, oradan da öküz arabasıyla Çıldır’a gelirken, Arpaçay’ın Dalaver köyünde eniştesinin evinde yatağa düşer ve ölür. Cenazesi Suhara’ya(Yakınsu)

getirilir. Mezarı Suhara-Yakınsu (Aşıkşenlik Beldesi)'ndedir. Tarih:1912 veya 1913' tür.

Şiirlerinde çok değişik konuları işleyen Âşık Şenlik, yaşadığı dönemin toplumsal sorunları ve çalkalanmaların da etkisiyle özellikle »koçaklama« dalında birçok şiir/türkü söyledi.

Öldürülen ozan-şairlerimizden birisi olan Çıldırlı Âşık Şenlik, “Salman bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi, Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan Hikâyesi ve Lâtif Şah Hikâyesi” isimlerinde üç önemli hikâyeyi edebiyatımıza armağan etmiştir.

Demiş ki:

Gönül her gaffete inme
Ya dalınır ya dalınmaz
Muhabbet bir armağandır
Ya bölünür ya bölünmez.

Ad bednam eyleme beter
Töhmaî âlemi tutar
Deftere yazılan gader
Ya silinir ya silinmez.

Şenlik der Sıtkı dost olan
Hoş söyleyip yüze gülen
Daim bir hulüste galan
Ya bulunur ya bulunmaz.

Demiş ki:

Ehli İslâm olan eşitsin bilsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
İsterse Uruset ne ki var gelsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Guşanın gılcı giyinin donu
Gavga bulutları sardı her yana
Doğdu koç yiğidin şan alma günü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Asker olan bölüh bölüh bölünür
Sandınız mı Gars galesi alınır
Boz atlar üstünde gılıç çalınır
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Kavga gönül namert sapa yer arar
Er olan göğsünü düşmana gerer
Cemi Ervah bizle meydana gider
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Hele Al-Osmanın görmemiş zoru
Din gavreti olan tedarik görün
At tepin, baş kesin, kazağ'ın kırın
Can sağ iken yurt vermeyiz düşmüna

Ben esferdir bilin Urus'un asli
Orman yabanisi balıkçı nesli
Hınzır sürüsüne dalıp kurt misli
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Şenlik ne durursun atlara minin
Sıyrak gılıç düşman üstüne sürün
Artacaktır şanı bu Al'Osman'ın
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Demiş ki:

İster ihtiyar ol ister nevcivan
Bu dünyada bâkî kalan öğünsün
Meraksız fikirsiz gamsız her zaman
Her zaman şâd olup gülen öğünsün

Müddet ki Hazret-i Âdem'den beri
Okunmaz defteri bilinmez sırrı
Bu dünyadan gitti nice bin biri
Ahretten dünyaya gelen öğünsün

Sefil Şenlik der ki bu dünya fâni
İskender Ürüstem Süleyman hani
Ecel pazarından kurtaran canı
Azrail'den mühlet alan öğünsün

Demiş ki:

Ol kadir-i kayyum feyyaz-i celal
Salıp vücudumu nara ağlarım
Arş ile kürsüne çalanda kalem
Yazıp yığvalımı kara bağlarım

Hürüyü kılmandı melek misali
Tavuzdan cilveli ibrişim teli
Aklımı yitirip olmuşum deli
Ala gözlü nazlı yâre ağlarım

Şenlik'im artıyor efkârım gamım
Bilmem neye varır benim encamım
Deryaya gark olup yelkensisiz gemim
Elim yetmez bir kenara ağlarım

Demiş ki:

Mevlayı seversen konak et beni
Bu gece eğlenir yatar giderem
Gözden irak olup gönülden cüda
Derbeder olurum iter giderem

Çıra yakıp yanımızda oturma
Burda olan sözü köye götürme
Bir parça ekmekle su da getirme
Niyet edip oruç tutar giderem

Sabahtan kalkan da han pulu iste
Eğer vermez isem sen beni kıtsa
Atı koy mezada müşteri seste
Değere değmeze satar giderem

Mevlayı seversen tan etme bize
Hak kulun ayıbın vurmadı yüze
Bu yıl tahsirliydim göründüm göze
Bıldır yağan kardan beter giderem

Çıldırılı Şenlik'im aşk hevesinde
Üryan gönlüm gezer abdal postunda
Kahve ocağında peyke üstünde
Yorgansız döşeksiz yatar giderem

Demiş ki:

Hulus-i kalp ile bil sen fikrimi
Ben mevladan Al'Osman'ı isterim
Merhamet sahibi ol gazi hünkâr
Bize hükmetmeye onu isterim

Sultan Hamit Şahım şahlar serveri
Zikrimde Kurandır dilim ezberi
Kaftan kafa zirr ü zeminden beri
Nefs-i Mürsel hükmü hanı isterim

Süleyman tahtında bey karar duran
Muhammet vekili mekânı nuran
Ezler hıfsı furkan ayet-ül Kuran
Salâvatı ol süphanı isterim

Ezelden alınma çekilmiş kalem
Ettiğim var idi yetişti belam
Vaktinde saltanat hükmünde âlem
Divanında şevket sanı isterim

Gam gündür Şenlik'in gönlünün şadı
Fikrimden çıkmıyor Al'Osman adı
Gidiyor dünyanın lezzeti tadı
Ben ne binde bir mekânı isterim

Demiş ki:

Yığılın ahbablar yaren yoldaşlar
Gamlı gönlüm vatanından yad olur
Kahpe felek beni sürgün eyledi
Dostlar ağlar düşmanlarım şad olur

Daha geçti devran sürmek sırası
Aşk okunun merhem bulmaz yarası
Hiç kimsenin başa yanmaz çırası
Çoklar bu sevdadan na-murad olur

Ustasından ders almayan pirsizdi
Bir gül gördüm dört tarafı harsızdı
Koy desinler Kul Şenlik'e arsızdı
El içinde bu iş mana ad olur

Demiş ki:

İçip aşkın badesini vücud-i nar olmuşam
Divane derviş misali feryad-i zar olmuşam
Perişan bülbül kan ağlar ah u nalemden benim
Dil hasta gönül şikeste hem tarumar olmuşam
Bin yıl ömür verdi Âdem'i saldı aha
Yedi yüz elli Şit yaşadı dokuz yüz elli Nuh'a
Erenleri hak edeni fani kılar mı raha
Düşüp de dünya şerrine kara efkâr olmuşam

Şenlik'im hizmet etmedim daim bir tarikata
Uyup iblis yığvasına çok ettim cürm ü hata
Şefaata ya resulullah muhtacım marifete
İsyanın hadden aşmıştır çok günahkâr olmuşam

Ve Yine Demiş ki:

Düşmüşüm gam deryasına ummanda yüzen benim
Rüyada çark-ı âlemi devredip gezen benim
Dersim aldım pünhandan ayana çıkmaz sırrım
Ehl-i marifet hoş nasihat cevahir lisan benim

Semada mahlûkat gördüm nezmider nur danesi
Çıkmaz arşa inmez hakka müğelladır binası
Yigirmi dört sahat bin dört yüz kırktır manası
Birinde bin kerre hakka şükreder insan benim

Ne layık ki beni deyip arzulayıp gelesin
Divan-ı âlem içinde imtihana salasın
Deseler ki Sefil Şenlik sen bir azim kalasın
Rütbem arşa direk olsa hak ile yeksan benim

Ve eklemiş:

Manasız mantıksız sözü bilmenin faydası ne
Az anlayıp çok söyleyip gülmenin faydası ne
İtibar dediğin elde bir muhalif şişedir
Kaldırıp beyhude taşa çalmanın faydası ne

Dipte tekbir kabul olmaz niyaz-ı marifete
Kalpte tasdik eylemektir sıtk ile itikada
Ab-ı umman kenarında baş eğip ibadete
Türaptan teyemmüm alıp kılmanın faydası ne

Biçare pervane bilmez kastı sitem olanı
Garaz-ı gazzap şamına başı candan dolanı
İste seni isteyen tanı kadir bileni
Hürmetsiz teklifsiz yere gelmenin faydası ne

İlacı na-mümkün olur başa gelen kaderin
Haşre dek acısı gitmek ihtiyacı kederin
El içinde şöhret bulan şerafetli pederin
Mülkünde ne halef evlat kalmanın faydası ne

Sefil Şenlik aşk ucundan düşüp gaflet habına
Derununda mülhezayı derc eyler hesabına
Reyisi nadan sefine düşer gam girdabına
Dalgası şaşkın deryaya dalmanın faydası ne

Ve devam etmiş:

Dinleyin ağalar size söyleyim
Ürüşan gönlümün intizarı var
Et yiyip at binip dilber sevmiyem
Ne bilir dünyadan ne haberi var

Ellerim doymadı elvan kınadan
O beyaz buhaktan billur sineden
İki sevda birbirine binadan
Değmeyin hatırına ikrarı var

Huri-yüi gılmandı salâtın soyu
Selviden seçilmez yücedir boyu
Livane sancağı Sirya'dır köyü
Çıldırılı Şenlik'in yadigârı var

ŞENLİK'TEN MANZUM BİR ÖYKÜ:

“Rivayet şöyle gelişmektedir. İbrahim peygamber efendimiz oğlu İsmail’i kurban etmesinden gelmektedir.

Musa peygamber kâinattaki bütün canlıların dilini bilen tek peygamberdi. İbrahim peygamber efendimiz oğlu İsmail’i kurban etmeye götürürken İsmail’e durumu anlatmış İsmail’de babasına mademki öyle bir Rabbimize sözün var tamam baba demiş. Yanlız benim gözümü bağlarsan yeter. Gitmişler bir çölün ortasına İsmail eğmiş kafasını İbrahim aleyhisselam elindeki bıçağı çektiğinde bıçağın İsmail’in boynunu kesmediğini görmüş. O heyecanla taşa bıçağı vurmuş. Taş ikiye ayrılmıştır.

74

Olduğu yerde İbrahim peygamber donmuş kalmış. Bu sadakatten dolayı yüce Rabb meleklere emir ederek Musa aleyhisselam Tur dağında koyun otlatırken 4 kurt geliyor. Çoban diyor bize kısmetimizi ver. Çoban da diyor ki “bu sürü benim değil bunun sahibi var.”

Kurtlar diyor ki “biz sürüne bakalım sen git sahibinden izin al gel.”

Musa (a.s) düşünüyor. Kurda koyun emanet edilir mi?

“Ben size güvenmiyorum” diyor. Kurtlar dile gelip yemin ediyorlar. Hz. Musa’ nın hakkı için Muhammet Mustafa’ nın dişi hakkı için yemin edince Musa peygamber bakıyor ki kurtlar benim ismime yemin etti. Tamam diyor siz burda sürüye bakın ben gidip sahibine söyleyip geleceğim diyor. Musa sürünün sahibine söylediğinde gök ala koyunu ver diyor. Kurtlar gök ala koyunu götürüyor. İçindeki kuzuyu çıkarıp İbrahim peygamber efendimize götürüyorlar. Cebrail (a.s.) Hz. İbrahim’e geliyor. Kaldır başını diyor gök yüzüne bak İbrahim

peygamber gök yüzüne baktığında bir koçun geldiğini görüyor. İşte diyor İsmail'in yerine kurban bu koçu keseceksin. Allah rızası için kesilen bu kurbanlar bu şiirin Çıldırılı Aşık Şenlik baba tarafından yazılmasına neden olmuştur. Torunu Necmettin Şenlik dahi bu hikayeden Şenlik dedesinin esinlendiğini söylemektedir. “

Tur Dağında Musa (AS.) Hikâyesi

Musa Tur dağında koyun güderken,
Allah için ibadetini ederken,
Cebrail geldi kurtlar şeklinde,
İki cihan serveri hemen dur dedi.

Musa dedi kurtlara, arzunuz neydi,
Davarları ürkütmeyin, bir kenarda durun dedi,
Bu sürünün bir sahibi var dedi,

Sahipsiz sürüden koyun verilmez dedi.
Kurtlar dedi başka çaresi yoktur nidelim,
Başımızı alıp bu diyardan nereye gidelim,
Musa sen git Ağana söyle, biz koyunları güdelim,
Git Ağana selam söyle Pir dedi.

Musa dedi ki kurtlara:

Yaradan Mevlanın yolları ince,
Ona turap olan kulları nice,
Ben neyelerem, Siz sürüyü kırınca,
Bu hizmet de bana zor, dedi.

Kurtlar başladılar yemin etmeye,
Yusuf(as) ın düşü hakkı için,
Veysel Karani'nin başı hakkı için,
Gel sürünü sal, selamet gör; dedi.

Musa vedalaştı, yollara düştü,
Melekler önüne bir bayrak açtı,
Musa varıp Ağasına danıştı,
Ağası dedi: git kurtların kismetini ver, dedi.

Musa Ağa'sından geri dönünce,
Kurtlar hemen kismetini alınca,
Koyunu tutup, kurtlara verince,
Allah senden razı olsun Pir, dedi.

O koyuna yeşil bir bayrak gerildi,
Melekler hemen etrafına sarıldı,
Kuzuyu alınca hemen, koyun dirildi,
Hani benim körpe balam nerede: Dedi.

Cebrail (as) der ki koyuna,
Eğer sen kuzunu sorarsan,
İsmail (as) inen koçu gör, dedi,
Cennet'i alada, onu gör, dedi.

Sefil Şenlik muradına erersen
mihraçtaki o nebiyi sorarsan
Eğer koyun sen kuzunu sorarsan,
Cennet'i alada, onu gör, dedi.

Ve SÖZ ÂŞIK ZÜLALİ DE:

Ağası gedesi cümlesi birlik,
Hürmet muhabbetle ederler dirlik,
Ne zaman ki ölmüş babanız Şenlik,
O zaman bozulmuş ziynetin Çıldır.

.....

Zülâlî, burdadır erenler hâsı,
Ehli dil ocağı pirlar ülkesi,
Güzeldir âhengi hoştur şivesi,
Yahşıldır lisanın sohbetin Çıldır.

SON SÖZ:

EY HASRET ŞOFÖRÜ !(Gülce-Buluşma)

Çözdün mü ömrün boyunca bir kere
Tek bir kere muamma, de bana?!
Yoksa askıda mı kaldı hayat bilmeden
Ve sustu mu gönül sazın köy odalarında...

Yarım kalan şiirlerin yarım sultanı
Çıldır nerededir bilir misin acaba?
Duydun mu, işittin mi ey ham manzumeci?
Kimdir, ne demiştir Çıldırılı Şenlik Baba?
Ve
Başparmağı niye göğü gösterir?
Beldesinin yol ağzına bağdaş kurup oturanda
Düşündün mü hiç?

Sen ki uyakların tahta bacaklı süvarisi
Yaralı, kırık ve şiş iskeletli manzumelerin
Yorgun kalemlî sahibi,
İmgelerin ruhsuz ve şekilsiz,
Duygu mimarına çırak bile olamadın
Baden zehir zıkkım, dilin kilitli
Sürgüde ve sürgündesin
Sözcüklerin en utangaç efendisi...

Haydi, çek arabanı ey hasret şoförü
Çalıştır, bas gaza, yürü doğruya...
Kars'a, Ardahan'a uzan da görelim
Görelim Anadolu yollarında seni de
İçimiz rahat, evlerimize dönelim...

Yolda bir kaset at dinle
Çıldır divanını
Çıldır koşmasını
Ve
93 koçaklamasını Şenlik Baba'dan...
Unutma, tamam mı?

Ey düzayak koşmanın
Altıbeş onbirlik meftunu dostum,
Bilir misin cigalı tecnis nedir?
Ya tuyuğu, varsağıyı ?...
İşittin mi hiç?

Öldük, öldürüldük
Bin kez öldürdüler, milyon kere dirildik
Şenlik babamızı zehirlediler
Gitti zehirleyenler, yok adları-sanları
Şenlik Baba yaşamakta işte
Daha kaç bin yıl yaşayacak içimizde
Bizde, bizimle...

Sazımın sinesinden arşa yükselir içim
Parmaklarım ufukta dolanır hilâl çizer.
Acım, öfkem, hüznüm ve en mükemmel sevincim
Bir anda mısralaşır söz sultaniyle gezer

Coğrafyayı yurt yapan bayram yeri, şenliğim
Halkımın yüreğidir, dilidir ozanlarım.
Ermeni'ye, Moskof'a kafa tutan Şenliğim
Gül açar Ardahan'da, o gün onu anlarım.

Mustafa CEYLAN

(2): CEM SULTAN

Fatih'in en küçük oğludur. 23 Aralık 1459'da Edirne'de sarayda doğmuş olan Cem Sultan, kardeşi II. Bayezid ile süren iktidar mücadelesi sonucunda Rodos, Mısır, İtalya ve Fransa'da sürgün hayatı yaşadıkdan sonra, 300.000 altın karşılığında Papa tarafından etkisini yavaş yavaş gösteren bir zehirle zehirlenir ve 25 Şubat 1495 tarihinde ölen bir şairimizdir.

Henüz çok küçük yaşlarda iken Arapça ve farsça öğrenen Cem, aldığı eğitim ve yeteneği sayesinde çocukluk döneminde şiir yazmaya başlamıştır.

Cem Sultan'ın Türkçe ve Farsça iki Divanı bulunmaktadır. Ayrıca, Fal-ı Reyhan-ı Sultan Cem isimli 48 beyitten oluşan bir mesnevisi, İran şairlerinden Selman Saveci'nin Cemşid ü Hurşid isimli eserini şiirleştirilmiş bir şekilde tercüme etmiş olup, tarihçiler bu esere Hurşid u ferahşad adı da verirler.

Demiştir ki:

“Gitmeğe azm itme şahım gitme gel
Çün yiğitsin alma âhım gitme gel

Sen sefer azmin kılıcak cân ü dil
Çağrışur kim âh şâhum gitme gel

Sînem üzre ger güzer kılsan sana
Dil uzadur her giyâhum gitme gel

Çün yanıldum secde-i sehv ola mı?
Kaşlarındur secde-gâhım gitme gel

Cem kulun sensiz olamaz rahm kıl
Gel kerem kıl pâdişâhum gitme gel.

Sağlığında, özellikle Konya’da bulunurken, çevresine çok sayıda şair, sanatçı, kültür ve fikir adamlarından bir halka ören Cem Sultan, ömrü boyunca kendisini seven ve ona bağlı kalan şairlerle kader birliği etmiş, onlarla yaşamıştır. Edebiyat tarihçileri “Cem Şairleri” diye bir edebiyat topluluğundan bahsediler, işte o topluluk, Fatih’in en küçük oğlu olan ve ömrü gurbette, yâdelerde sürgünde geçen Cem Sultan’ın sevenlerinden meydana gelen bir topluluktur.

Divan Edebiyatı’na gurbet temasını ilk olarak sokan ve onu gayet mahirane bir şekilde işleyen Cem Sultan’dır. Hem Avrupa’da esarete benzer sürgünde bir hayat yaşaması, hem çok küçük yaşta oğlu Oğuz Han’ın öldürülmesi Cem’in şiir dünyasını çok hassas yapmıştır. Ayrıca, Ahmed Paşa, Necatî, Şeyhî, Hâfız, Nizamî ve Salman’ın da Cem şiirlerinin mayalanışında etkisi olmuştur.

Anlatırlar;

-“Papa’ya karşı dikkatli davranmalısın. Bütün padişahlar, Papayla karşılaştıklarında Papa’nın ayaklarını öperler. Sadece Alman bey’i dizini öper. Siz de Papayla karşılaştığınızda mutlaka ayağını öpünüz veya hiç olmazsa dizini öpünüz.”

-Madem öyle, beyleriniz birbirleriyle buluşunca küçük beyler, büyüklerin ayaklarını niye öpmezler? Papadan daha ulu beyleriniz var.”

Cevap verirler:

-“Bu bir saygı işaretidir. Bundan bir mağfiret umulur.”

Kardeşi Osmanlı Sultan’ına bile boyun eğmemiş olan Cem, bu söz karşısında hiddetlenir

Ve der ki:

-“Ben, mağfireti ancak ve ancak Allah ü Telâlâ’dan umarım. Bu konuda Papa’ya ihtiyacım yoktur ve olamaz da! Ölüme razı gelirim amma, dinime, imanıma ve inancıma ihanet yapmam, asla yapamam!”

Dahi anlatırlar:

“Cem, eline geçen parayı, din ve milliyet farkı gözetmeksizin Roma’da fakir ve fuaraya dağıtmaktadır. Bunu gören Papa, “Mısır’dan oğlunu getir, ona kardinallik verelim, bizim dinimize dönsün, olmaz mı?” der.

Cem, bu sözlerden incinir ve bunarı çok ağır bulur. Der ki:

“Ne günlere kaldık ki, bizi dininize dahi davet eylersiz. Ben sizden Mısır yolunu isterdim, siz bana batıl yol mu gösterirsiniz? Bilirsiniz her kişiye kendi dininden gayrisi batıldır. İtikadımca şimdi Muhammed dini haklıdır, siz, kendi dininizden vaz geçip hak din olan Muhammed dinine geçer misiniz? Kardinallik değil, papalık değil, bütün Dünyanın imparatorluğunu da verseniz ben ve oğlum dinimizden dönmeyiz. Bu türlü sözler bize ezâdır. Eğer bu su-i zan bizim Nasara fukarasına merhametimizden vaki oldu ise, bizim dinimizde fukaraya sadaka vardır. İster Müslüman, ister kâfir olsun; kim olursa olsun yoksula sadaka verilir.”

Ölümünden duyulan üzüntü sebebiyle üç gün yas ilân edilir. Fakirlere sadaka dağıtılır. Gıyabî cenaze namazı kılınır. Konuşan bir Papağanı vardır Cem’in. Bu cenaze merasimleri sırasında papağan

-“Allah’ım Cem Sultan’a rahmet et” deyiverir.

Cem, Papa tarafından para karşılığı zehirlenerek öldürülmüştür, ama ölümü de siyasî olaylara konu olmuştur. Bayezid, kardeşinin cenazesini ülkesine getirmek isterken, çıkar hesapları peşinde koşmakta olan Papa' da Cem'in kabrinin kendi ülkelerinde olmasını istemekteydi. Uzun süren yazışmalar sonunda 1499 yılında Cem'in cenazesi Mudanya yoluyla Bursa'ya getirilip kardeşi Mustafa'nın ve Sultan Murad Han'ın yanına defnedildi.

Bir Şiirinde:

“Cefâların bana bildüm vefâyımış ey dost
Bu fikri kim ben iderdüm hatâyımış ey dost

Irağa salma kapundan beni ki Merve hakı
Tavâf-ı Ka'be-i kûyun safayımış ey dost

Düşümde zülfünü gördüm diyu sevinmiş idüm
Gözüme hod görinen ejderhâyımış ey dost

Ümîdi zülfüne tutmuş idüm velî bildüm
O dahî ömr gibi bî-vefâyımış ey dost

İrişmek ister idi hân-ı vafına lîkin
Hemen nâsib-i Cem âhir duâyımış ey dost.

SON SÖZ CEM SULTAN'DAN OLSUN:

“Dün gice ol mâh-ı mihr-ârâyı mihmân eyledüm
Hüsnini dil mülkinin tahtında sultân eyledüm

Yaşlar akıtdum yüzüme yâr meyl itsün diyu
Sîm ü zer arz eyleyüp tezyîn-i dükkân eyledüm

Şol kadar kan ağladum kim dâr-ı dil dîvârının
Bir taşın yâkut ü bir taşını mercân eyledüm

Alnına sür bâri gel boynuna alma kanımı
Canımı çün kaşların yasına kurbân eyledüm

Sen aziz-i Mısr-ı hüsn olalı ey Yusuf-cemâl
Ben zenehdânun çehin gönlüme zindân eyledüm

Olamaz cevher ayarı hâk-i pâyuna ayâr
Hüsnüne çün kefe-i çeşümümi mîzân eyledüm

Yâr geldi kim göre Cem gönlinün vîrânesin
Bir ciğer kalmışdı anı dahi biryân eyledüm.

CEM SULTANA (Gülce-Triyolemsi)

Biliyorum sen hâlâ Rodos'tan
Bakıyorsun yaşlı gözlerle cennet Anadolu'ya.
Kardeş kamasıdır sırtındaki
Emirgân bahçelerinde yüzü yanmış güllerin
Hıçkırmasıdır kulaklarındaki.
Manâ kiblede, kible içinin içinde Cem
Yönel ona, bırakma ve aç avuçlarını semâya
Sıyrır kara bulutları mora çalan düşlerinden
Yüzyılın sancısı vurmakta bak şakaklarını
Kopart gönül uçurtmalarının şiirden iplerini
Ölüme dost,
.....Ayrılığa can,
.....Gurbete yâran ol Cem...

Biliyorum sen hâlâ Roma'da ya da Nis'tesin
İçi kan kırmızı, dışı simsiyah bir sistesin
Biliyorum şehzâde kaftanın yerlerde sürünmekte
Yâdeller içinde ağlamaklı bir vaziyettesin.
İyi bak Cem, iyi bak çeşmelere
Çeşmelerden dolan testilere iyi bak!
İçlerinde irin mi var, nur mu var?
Mecnun ol es yürek çölünde, Kerem ol yan
Dadaloğlu, Koroğlu ol, çal kılıcı haksıza
Fakat Yunus olmayı unutma asla e mi?
Yunus olmayı Cem?!..

Altın işlenmiş kama, çıkar mı hiç kınından?
Şehzâdeler geçende tarih aralığında

Bu şehir-i İstanbul ki, Yaradan'dan hediye
Serpilmiş pul pul işte, tepelerle vadiye.
Çekilir mi kılıçlar, kardeşlik bitsin diye?
Altın işlenmiş kama, çıkar mı hiç kınından?

Yalı bahçelerine bahar yağdır bakışla
Seferden dönsün gayri, metrisle, yedi kışla
Mahzun bir tebessümle, şiirini nakışla
Şehzâdeler geçende tarih aralığında

Çelebiler geçende ufkumun çizgisinden
Sen gelirsün aklıma, melil mahzun, yetim sen

Yaradılmış canlının cümlesi Allah kulu
Dünya gelip geçici, acemiler okulu.
Mehterbaşı yeniden çalıversün davulu
Çelebiler geçende ufkumun çizgisinden

Yeditepe İstanbul, yedi göğe yükselir
Boğazda rüzgârımsın, gönül dağlarıma gir
Bir yâr sevsem Beykoz'dan, menekşe kokar gelir
Sen gelirsün aklıma, melil, mahzun yetim sen.

Biliyorum sen hâlâ konuksun
İstemedem yaban elde
Mecburi konuk.

Kır aynaların çılğın bakışlı yüzlerini
Parçala İstanbul kokmayan gecelerin
Esaret dolu gündüzlerini...
Çağ açıp çağ kapatan bir sultanın
En küçük oğlusun Cem, balasısn...
Öfke, nefret ve de şüphe
Sardı ise boydan boya sarayı
Kardeş kaması derin açar
Sırtındaki yarayı.
Bükme boynunu Cem, bükme
Mısrarların dert ortağın, yâr zülfünde gül kokusu
Topla şairlerini çepeçevre, ör halkayı
Kaç okka yüreği Papaz efendinin?
Ve kaç para alır kefeninin cebi, oy anam?!
Osmanlı sultanına eyvallahın yok iken
Çan sesine değişmezsin ezanı
Değişmezsin biliyorum Cem, değişmezsin...
Adalardan gelen o yosun gözlü kızla
Seni bekliyorum hâlâ seni Cem,
Neden gelmezsin?

Mustafa CEYLAN

(3): PİRÎ MEHMED PAŞA(Remzî)

Sadrazamlıktan emekli edildikten sonra, Padişahla dostluğu devam eden Piri Mehmet Paşa, Pargalı Damat İbrahim Paşa'nın kandırdığı oğlu Mehmet Efendi tarafından zehirlenerek öldürülmüş bir şairimizdir.

Silivri'de yaptırmış olduğu cami yanında bulunan türbede yatmaktadır.

GAZEL

Hüsrevâ didi görenler beni Ferhâd ancak
Aşk için başa iletmişse bu üstâd ancak

Adımı âşık idüb nâm u nişân güzelinin
Sakinun adını anman yaramaz ad ancak

Seni terğîb idüp ey dil güzele mürşid-i aşk
Eteğini koma elden güzel irşâd ancak

Zulm ile gönlüm evin yıkdı sanurdum gam-ı yâr
Nice vîrânedür ol ser-be-ser âbâd ancak

Yine mektûbıla şeh bendesini yad itmiş
Bend-i gamdan dil-i mihmet-zede âzâd ancak

Vasf-ı la'l-i leb-i şîrîn-ter dilber variken
Remzi'yâ dilde şükür namı kuru âd ancak.

Yavuz ve Kanuni döneminde beş yıl beş ay iki gün sadrazamlık yapmış olan Piri Mehmet Paşa, birçok hayır eseri yaptırmıştır. İstanbul'da Haliç'de Halıcıoğlu ile Hasköy arasında

kendi adını taşıyan bir semt bulunmaktadır. Bu semtte yaptırıldığı mescit ve hamamı bulunur. Yine İstanbul'da Zeyrek semtinde Halvetî Tekkesi, Soğukkuyu Camii ve Medresesi, Mercan'da Terlikçiler Mescidi, Molla Gürânî Camii civarında Körüklü Tekkesi olarak anılan Halvetî Zaviyesi ve Camcı Ali semtinde bir sibyan mektebi vardır. Emekli olup vefat ettiği Silivri'de cami, imaret, mektep ve medreseden oluşan bir külliyesi vardır, türbesi de buradadır. Osmanlı ülkesinin birçok yerinde de hayır eserleri bulunur. Bunlar arasında Belgrad'da bir imaret, Konya'da bir mescit, imaret ve tekke, Aksaray'da bir mektep, Gülek Kalesi yakınlarındaki zaviye ve ribât sayılabilir.

“Aksaray İli'nde Zinciriye Medresesi müderrislerinden meşhur Cemaleddin Aksarayî torunlarından olup babası ülemâdan Mehmed Çelâleddin b. Ahmed Çelebi'dir. Ana tarafından soyu Larende (Karaman)'de medfun Mevlâna Hamzatüddin'dir. Şehzadeler şehri Amasya'da, yetişmiş, medrese tahsili görmüş, kadılık etmiş ve daha sonra devlet hizmetine girip II. Beyazıt zamanında Anadolu defterdarı olmuştur.

Pirî Mehmed Çelebi, başdefterdarlıkla Çaldıran seferine iştirak etti. Bir harp meclisinde beklenmeden hemen hücumla geçilmesi hususundaki söylemiş olduğu sözler ile Sultan Selim'in takdirini kazandı. Şah İsmail'e karşı zafer sonrasında ikinci vezir Dukakinoğlu Ahmed Paşa ile birlikte Tebriz'in zapt edip muhafazasıyla görevlendirildi. Bu seferden dönüşünde Nahçıvan'a geldiği zaman Ekim 1514'te azlolunan Mustafa Paşa'nın yerine üçüncü vezir yapıldı. Amasya'da Mart 1515 yeniçeri isyanı sonunda görevinden alındıysa da üç gün sonra tekrar aynı göreve iade edildi.

Hersekli Ahmed Paşa'nın son defa vezir-i âzamlıktan azlinden sonra, Mısır seferine karşı geldiği için, Pirî Mehmed Paşa da azil ve emekli edildi.

Yavuz Sultan Selim'in Osmanlı ordusu ile 1516 (hicri 922'de) Mısır seferine hareketi üzerine İstanbul muhafızı ve sedaret kaymakamı tayin olundu.

Mısır'ın fethedilmesinden sonra Mısır'da bulunan Osmanlı ordusuna İstanbul'dan iâşe, tedarik ve mühimmat getirmesi ve Mısır'dan geri dönüşte elde edilen ganimetin İstanbul'a taşınması için Yavuz Sultan Selim İstanbul'dan bir donanma filosu istemişti. İstanbul muhafızı olan Piri Mehmed Paşa İskenderiye'ye sevk edilecek donanmayı büyük bir titizlikle donattı. Galata ve Gelibolu'da hazırlanan altı yüz parçadan ziyade ve padişahın istediği sayıdan fazla olan bu donanmadaki gemiler altısı top ve beşini de at gemisi olarak tanzim edilmişti. Ama 1517 başındaki çok şiddetli kış dolayısıyla bu donanma ancak 26 Mart 1517'de İstanbul'dan ayrıldı. İskenderiye'ye gelen gemilere hazineler ve ganimet yüklendi ve bu filo 15 Temmuz 1517'de İstanbul'a geldi. Piri Mehmed Paşa'nın bütün bu çalışma ve gayretleri, Yavuz Sultan Selim gözünde, onu, veziriazamlığa hazırlamaktaydı.

Mısır Seferi dönüşünde ani bir kararla Yavuz Sultan Selim sadrazam olan Yunus Paşa'yı 13 Eylül 1517'da idam ettirdi. Yerine hemen sadrazam tayin edilmedi ve İstanbul'da bulunan Piri Mehmet Paşa acele Suriye'ye çağrıldı. Piri Mehmed Paşa 24 Ocak 1518'de Şam'daki ordugâha ulaşp bir gün sonra da vezir-i azam görevine getirildi. Mısır'dan dönüşte sadrazam Yunus Paşa'nın îdamı üzerine İstanbul'dan getirtilerek Şam'da pâdişâhla buluşup vezir-i âzam tayin edildi (924 Muharrem 1518 Ocak) ve Yavuz Sultan Selim'in vefatına kadar mevkiini muhafaza ettiği gibi oğlu Sultan Süleyman'a da üç sene vezir-i âzamlık yaptıktan sonra 1523'te vezaret haslarıyla emekli edildi.

Dönemindeki önemli olaylar:

1521-Belgrad'ın fethi

1522-Rodos'un fethi

Kişiliği ve cesaretiyle Yavuz Sultan Selim'in gözüne girmiştir. Hatta Belgrad'ın fethi için Kanunî Sultan Süleyman'ı ikna etmiş ve Yavuz Sultan Selim döneminden itibaren denizciliği ve donanmayı geliştirmeye çabalamıştır

İkinci Vezir Ahmet Paşa sadrazam olabilmek için Piri Mehmet Paşa'nın yaşlılığını bahane edip Kanunî Sultan Süleyman'a onu görevden almaya ikna etmeye çalışmış ve sonuçta başarılı olmuştur. Ancak II. Vezirin yerine sadrazamlığa Hasodabaşı İbrahim Ağa'yı getirtmiştir ve Piri Mehmet Paşa'ya maaş bağlayarak onu emekli etmiştir.

Padişah Kanuni Sultan Süleyman geleneğe göre ikinci vezir olan Hain Ahmed Paşayı sadrazamlığa getirmesi gerekirken, Mısır valiliğine atadı ve sadrazamlığa 4. vezir Pargalı İbrahim Paşa'yı getirdi. Beylerbeyi olarak Mısır'a varduktan sonra Ahmet Paşa Memlûklü devlet adamlarını çevresinde toplayarak isyan etti. Bağımsızlığını ilan ederek ve yeni bir devlet kurmak için para bastırarak hutbe okuttu. Sadrazam İbrahim Paşa isyanı bastırmak ile görevlendirilip Mısır'a gitmişse de, Hain Ahmed Paşa sarayında kendi adamları tarafından öldürüldü. Pargalı İbrahim Paşa Mısır eyaletinin idarî ve malî kurumları ile işlerini büyük bir reforma tabi tuttuktan sonra İstanbul'a döndü. Sadrazamlıktan emekli edildikten sonra Silivri'deki çiftliğine çekilen Piri Mehmet Paşa'nın saraya pek sık gidip geldiği, hatta Kanunî Sultan Süleyman ile arasının oldukça iyi olduğu rivayet edilir. Buradan hareketle, Pargalı Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığının geri alınacağından korktuğu ve 1532'de Mehmet Paşa'nın oğlu Mehmet Efendi ile anlaşarak babasını zehirlediği rivayet edilir. Silivri'de yaptırmış olduğu cami yanında bulunan türbeye gömülmüştür.”(kaynak:wikipedia.org)

Derler ki:

Oğlu tarafından zehirlendiğini anlayan Pîrî Mehmet Paşa:

-“Beni yakdın oğlum, Allah’da seni yakar inşallah!” demiştir.

Demesine demiş ama baba intizarını alan elbet de yeşermezmiş. Aradan henüz iki yıl geçmiş, bir kış günü, bir ocak kenarında uyuklayan oğul Mehmed’in elbisesi tutuşur ve yaranarak ölür...

Lâtîfî Tezkiresi’nde hem adıyla, ham de Remzî mahlasıyla şiirler yazdığı belirtilir. Akıllı, bilgili, sözü dinlenir, vakur bir kişiliği vardı.

Gam-ı zülfünde kalanlar zulumât ile yürür
İrişen leblerüne âb-ı hayat ile yürür.

Hüsn ser-nâmesine kaşları olalı nişân
Hükmi der âşıkına sanki berât ile yürür.

Zâhidi hasret-i mey şöyle zaîf eyledi kim
Elde tesbîh ü asâsı salavât ile yürür.

Yüzlerin Hakk’a dutup nâliş ider hur u melek
Ki göreydin anı yâ Râb ne sıfât ile yürür.

Remzi’yâ kaddüne benzer nice serv ola kim ol
Salınur şiveler eyler harekât ile yürür.

SON SÖZ:

EVLÂT, BABA KATİLİ

Silivri’de bir cami, cami yanında türbe;
Silivri’de bahar türkü söyleyip gezer
Dal uçlarında tövbe-kâr dualar
Avuçlasan toprağı
İçinden nursuz bir çağ çıkar
Sen elleri böğründe şaşkın
Ben basarım kakkahayı dipsiz göğe...

Babalık kürsüsü çok kalablık
Kabalık modası müptezel siyah
Mavinin sol yanında kurşun
Eğrinin doğruya galip geldiği
Bir sarı ölüm bestesidir söylenen
Katil su kıyısında,
Mazlum bileğinde kelepçe
Baba mezarda...

İbrahim Paşa dirilmiş mi ne?
Figânî’ye yağlı urgan
Bebek katili köpek caniye af
Piri Mehmet Paşa’ın korkulu rüyâlarda
Kan, ter içinde sabahlar

Silivri’de bir cami, cami yanında türbe
Gözü sulu bir yavru geçti şimdi burdan
Yaşı yüzyetmiş sanki
İçinde bin bulut söylencesi
Dışında gün ışığı giysiler
Ver elini, tut bırakma beni bende
Küfre dönüşecek yoksa
Dilimdeki türküler...

Mustafa CEYLAN

(4): SA'YÎ

Müsrifliği yüzünden, hizmetkârları tarafından zehirlenerek öldürülen XVI. Yüzyıl şairlerimizden birisidir.

Yoluna şunlar ki ömrüm hânumânlar dökdüler
Gam meta'ın aldılar nakd-i revânlar dökdüler.

İtlerin meyl eylesün deyu ten-i fersûdeye
Geldiler kûyunda yer yer üstühânlar dökdüler

Sunmanız na'l ü elifler sinemin meydânına
Leşker-i hicrân gelüp tîr ü kemânlar dökdüler

Nûş-i cân anlara kim aşkın meyinden mest olup
Dîde câmindan şarâb-ı arguvânlar dökdüler

Kâtip Çelebi'ye göre Sa'yî'nin babasının adı Mehmed, dedesinin adı Selman'dır. Merhaba Efendinin mülazımı, musahibi, kâtibi ve danışmendi olarak görev yapmıştır. Ayrıca kadılık görevi de yapmıştır. Otuz beş akçe ile Eşkinoz kadılığı yaparken hizmetçileri tarafından öldürülür.

Neden mi?

Anlatalım:

Aldığı bütün maaşını bile eşine-dostuna, aşk-meşk yaptığı insanlara harcayan, devamlı veren el olan birisi, kaynak bittiğinde, deniz tükendiğinde, o sürekli alanlar tarafından “cimri” diye vasıflandırılır, öyle değil mi? Alanlar, hep alışmıştır almaya, ama bilemezler ki verende de ancak kaynak kadar vericilik vardır.

Kadı Sa'yî, “mübtelay-ı imsak olduğu cihetten hizmetkârları elinde şerbet-i şehadetle iftar idüp”, cimriliği sebebiyle öldürülür. Oysa, şair cimri değildir ve aksine müsriftir. Eline ne geçerse doatlarıyla yer, içer, paylaşır cinsindedir

Bu vericiliği sebebiyle iki yakası bir araya gelmemiş, saçına sakalına ak düştüğü halde sırtındaki gömleğini dahi değiştirmeye vakit bulamamış birisidir. Hangi makamda, hangi ünvan ve yerde olursa olsun, müsrif olduğu halde, cimri olarak vasıflandırılmış ve fakirlikten kurtulamamıştır.

Müsrifliği biraz da “işret âlemine düşkün olmasındandır. En çok da kendisine hizmet etsin diye seçtiği çift cinsiyetli kişiler yüzündendir.

Zira;

Yanında memuriyete başlayan Merhaba Efendi, bu şairimizin sorumsuzca para harcamasına sinirlenmiştir. Merhaba efendi, şairin, hamam sefalarında dellak oğlanlarıyla zevk ü sefa yaparken son derece müsrif davranmasına bir anlam veremez ve ona kızar. “Bari bir oğlan gönderelim hamama, o da- kendi hizmetçisi olan Ali’yi işaret ederek- Ali olsun, hiç olmazsa masraf, ikram edilen akçeler, gerisin geri bize, kendimize döner” der.

Evet,

Hamam eğlencelerine pek düşkün olan bu şairimiz, gene hamam eğlencesini yaptığı oğlanlar-çift cinsiyetliler tarafından öldürülür.

İlim sahibi, Arabî, Farisî ve Türkî dillerine vakıf olan şair, bir divan teşkil edecek kadar şiire imza atmıştır. Kâtip, hattat ve hukukçudur. Zevkine düşkün olması yüzünden, dostlarına ve yakınlarına harcamada sınır tanımadığından, üstelik “cimri” diye lâkap almış birisidir.

Böyledir işte hayat... Böyledir insanoğlu... Devamlı verirsen, verirsin; hiç ses çıkmaz, teşekkür bile etmezler. Ne zaman ki, vermediniz, veremediniz; ne zaman ki “sırtımdan inin gayri, yeter” dediniz. İşte o zaman yandınız demektir. Bol kese ve bol kepçe dağıtırken, çok güzel gözükürsün gözlere. Kaynağın kuruduğunda da çok kötü.

Hamam oğlanlarına, çift cinsiyetli tellâklara düşkün olan öldürülen bu şairimize bakalım bizim vatandaş Osman ne diyecek? Söylediğimde nasıl da güzel ve içten gülmüş, “Ceylan hoca neler de buluyorsun?” demişti.

Buyursun vatandaş Osman, olayın içinde olay var. Şair, hem müsrif, hem cimri. Bu nasıl oluyorsa?! Kadı üstelik. İşret ve saz âlemi onu gördüğü hizmetlerde de elini uzun tutmasına sebep olur. Sağa sola, zevk âlemlerine, travestilere para yetiştirmek için her yolu dener. Musluğun, benzin pompasının yanına çekmek ister aracını. Padişahım, devletlüm sen çok yaşa diyenlerden olur çıkar. Bir makama gelebilmek için, bol paralı bir göreve atanabilmek için, şairimiz denemedik çare bırakmaz.

“Gördü kim etfal-i eşkim hânesin eyler harâb
Âşiyân-ı dîdemi terk itdi uçdu mürğ-ı hâb

Döne döne inleyüp dolâb-veş döksem nola
Pâyine bir serv-kaddin yaşımı mânend-i âb”

SON SÖZ DE GENE ŞAİRİMİZDEN OLSUN :

“Fenâ gülzârıdır âlem bahârından hazân kalmış
Meh-i nev sanma andelîbi uçmuş âşiyân kalmış.”

(5): TÂİB

“Çeşmimden o meh ta’lat-i dîdâr nihândır
Ağûş-i serâ-perdede ol yâr nihândır.

Firkatle çıkar dûd-i dilim sîneden ammâ,
Sûziş-ger olan dem-be-dem ol nâr nihândır.

Zülfü dökülür ârız-ı pîşânına gâhî
Cevr itmek için turre-i tarrâr nihândır.

Mansûr’uyam ol silsile-i zülfünde ammâ,
Meydân-ı muhabbetde velî dâr nihândır.

İtmektedir ol gûşe-i çeşminde penâhî
Tâib hazer it gamze-i mekkâr nihândır.”

Mısır Valisi’nin nereli olduğunu sorar. Kayserili olduğu söylenir. Şakacı bir mizaca sahip olan şairimiz, “Eya! Emir midir, Ermeni midir?” diye takılır. Bu sözden alınan Mısır Valisi, onun zehirlenerek yok edilmesini ister. Şairimizin kendi elemanı olan Abdürrahim Ziyaeddin İbn-i Arap eliyle zehirleterek öldürülür.

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden, asıl adı Ahmed, Osmanzâde Tâib Ahmed adıyla da bilinir. İstanbul doğumlu. Her önüne geleni hicveden bir kişiliğe sahip olduğundan sıkça tenzil-i rütbe edilmiştir. Tâib, tövbe eden anlamına gelir. Şairimiz, daha önce Hamdî mahlasını kullanırken, sivri dilli oluşunun cezasını çekmiş, bu nedenle de “tövbe eden” anlamına gelen Tâib mahlasıyla şiirler yazmaya devam etmiştir. Hattâ bir ara,

öyle yılmış ki, Kadıköy'deki konağına ve Demirkapı'daki çiftliğinde inzivaya çekilmiştir. İnzivada iken, sosyal, toplumsal acılar ve geçirdiğimiz felâketlere, yangınlara değinen eserler vermiştir. Ekonomik sorunları nüktelerle hicveder. Kahvenin pahalılaşması üzerine;

“Olalı kahve-i Rumî nümâyân
Nohûdî meşreb oldu cümle yârân.”

Demiştir.

Türkçe Divânı'ndan başka, Münşeât, Hadikatü'l Mülûk, Hadikatü'l Vüzera, Ahlâk-ı Ahmedî, Hülâsatü'l Ahlâk, hadis-i Erbain şerhi, Mehâsinü'l-Edep Telhisi, Simârü'l-Esmâr, Ahmedü'l Âsâr fi Tercüme-i Meşâriku'l Envar isimli eserlerin de yazarıdır.

Müderris olarak birçok medresede görev yapar. Rus seferinin zaferle sonuçlanması üzerine padişaha kasideler sunar. Padişaha ve Sadrazam Şehit Ali Paşa'ya sunduğu övgünamelerle 2000 altın ve önemli medreselerde müderris olarak göreve atanır. 1720' de Sultan Ahmed'in İbrahim adında bir şehzadesi dünyaya gelince yazdığı manzume çok beğenilir ve hatt-ı hümayun ile “Reis-i Şairan” ilan edilir. Halep ve Kahire kadınlıkları görevlerinde bulunur.

Bilmem niçin o şûh niyâzımdan incinür?
Nâz eylesem niyâzda nâzımdan incinür.

Şevk-i cemâle yanmada pervâne-meşrebim,
Ol mâh-rû ki sûz u gudâzımdan incinür.

Vasfında ta'bım eylese men-güdâzlık
Ol hurde-bîn nükte-tırâzımdan incinür.

Arz itme şöyle dursun o ter-tab'a hâlîmi
Şâyed nühüfte-i dil-i râzımdan incinür.

Nâlân-ı bezm-i işvesi olmak diler gönül
Ammâ o şûh zümre-i sâzımdan incinür.

Tâib niyâza başlasam âzürde-dil olur
Nâz eylesem niyâzda nâzımdan incinür.

(6): ŞÂKİR

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden, İstanbul'da doğmuş, asıl adı Hüseyin, zulme engel olmak istemesi yüzünden Halep valisi ile araları açılır ve zehirlenerek öldürülür. Şiirin dışında hüsn-ü hat sanatıyla da iştigal etmiştir.

Demiştir ki:

“Hevâ hevâ güzelim seyre gel yetiş günüdür,
Çemen çemen salın ey serv kad reviş günüdür.

Kenara doğru salındır o serv-i âzâdı
Gel ey nesîm –i sabâ hizmetin var iş günüdür.

Yeridir eyleyelim gâhvâre sînemizi
Tamam o tıfl-ı nev-âmûzu perveriş günüdür.

Mey-i neşât ile sermest iken hemân cânân
Ayağına düşelim sâkiyâ yetiş günüdür.

Zer-i kabûl ile terhîb olur bu hüsn-i edâ,
Kitâb-ı nazmını arz it alış veriş günüdür.

Bu feyz-i vakt-i server ü neşât ol âgâh
Dem-i adâlet-i hâkân Cem-meniş günüdür.”

Sultan III. Mehmed'e, Veziriazam İbrahim Paşa' ya, Şeyhülislâm Abdullah Efendi' ye övgünemeler sunar. Sunduğu bu kasidelerle müderrislikle taltif edilir. Derece ve kademeleri yükseltir.

1732 yılında Arpa Eminizade Sami Efendi'nin yerine vakanüvis olarak tayin edilir. 1742-43 yılında Halep'e atanır.

Türkçe Divanı'nın yanı sıra, vakanüvis olarak kaleme aldığı Tarih isimli bir eseri daha bulunmaktadır.

Demmiştir ki:

“Nâz itmekle dilberi meh-veş bahâsına,
Aldı kettân sabrımı âteş bahâsına.

Yağma edince gamze-i tâtâr dilleri,
Verdim o şâha cânımı tirkeş bahâsına.

Çıkmazsa alma hatt-ı siyeh rûy-i âline
Değmez metâi sâde munakkaş bahâsına.

Çokdur ümmîd-i visâl ider nakd-i cân be kef
Nâz eylesem o Yûsuf-ı serkeş bahâsına

Sûk-i hünerde bu gazeli penç beyt ile
Şâkir metâ-ı nazmını vir beş bahâsına.”

(7): SÜRÛRÎ

Padişah huzurunda saz çalarak kendi eserlerini icra eden Halk ozanımız Sürûrî, kendisini çekemeyen halk ozanı-âşıklar tarafından zehirlenerek öldürülmüş bir şairimizdir.(1855-56)

“Nice bir yaş döker ağlarsın kanlar
Garip öksüz melil yârsız Süruri
Gönül bahçesinde taze fidanlar
Meyvası tükenmiş narsız Süruri

Ezelden kârımız bizim bu yanmak
Mihnet şarabını nuş edüp kanmak
Ehli aşka göre n’olsun utanmak
Ko desinler bana arsız Süruri”

“Süruri, 19 uncu yüzyılının başlarında, Sillenin Karhane şimdiki «Subaşı» mahallesinde doğmuş; ilk tahsilini Sille medresesinde yapmış, 19 uncu asrın yarısında İstanbula gitmiş, Saraya intisap ve yüksek bir mevki işgal etmiştir.

Süruri’nin bu kudretini çekemiyen diğer halk şairleri onu genç yaşında zehirliyerek ve bu suretle daha önemli eserler vermesine mani olmuşlardır.

Zehirlendiğini anlayan Süruri :

“Süruriyim vatanım yok,
Eğlenecek mekânım yok,
Ölürsem bir nişanım yok,
Mezarım gurbet illerde...”

Feryadını kopararak 1272 hicri yılında gözlerini ebediyyen kapamıştır. Süruri' nin sülalesine Kurt Mehmet Oğulları denmektedir. Asıl adı Osman'dır. Kör Bekir «Zehri», Hacı Musa, Berber Mustafa adında üç kardaşı vardır. Bu dört kardaştan Süruri, Zehri, Berber Mustafanın oğlu Nigari şairdirler.

Süruri henüz medrese hayatında iken şiirlerini sazile terennüm ederdi. İlk eserlerinde üstadlarının, bilhassa Şemi' nin takdirini kazanmış ve muhitteki halk şairlerinin alâkasını celbetmeye muvaffak olmuştu.”

-1-

Düşürme sevdiğim beni dillere
Sırrımı âleme ifşadan sakın
Varupda meylini verme ellere
Sevdalı başımı kavğadan sakın

Derdü aşkın gibi bir müşkül beter
Var mıdır dünyada ey kalbi hacer
Hatıra gelmez mi ol havali mahşer?
Huzur-u divanda davadan sakın

Bir âh etsem arşı alaye çıkar
Korkarım ki çarhı gerdunu yıkar
Nar-i aşkım benim dünyayı yakar
A kuzum kendini cefadan sakın

Felekten başıma yağsa gam taşı
Dutarım daima açarım başı
Süruri'dir durmaz gözlerim yaşı
Akar deryalanır dalgadan sakın

-2-

Yine allar geymiş şahi hubanım
Günde yüzbin türlü elvan gösterir
Mestane bakışlı ahı ceranım
Gözleri bağdadı kalkan gösterir

Geyme güzel geyme telli kumaşlar
Aşıkın görürde fiğana başlar
Seyfi acem gibi ol siyah kaşlar
Kalemdir katlime ferman gösterir

Aklımı şaşırdı bir hüsnü melek
Sarsılır yüzünü görse ne felek
Sırmalı sim düğme ilikli yelek
Geçer karşımızda pistan gösterir

Süruri derdine nice dayasun
Hicri firakınla game boyansun
Layık mıdır böyle kül olsun yansın
Her bir edan günde bin kan gösterir

-3-

Selâm eylen varın söylen o dostu
Garip halim gelsin seyran eylesin
Mihnet firaşında yatarım hasta
Çaresiz dertliyim derman eylesin

Feleğin sillesi eyledi sersem
İflah olman derler her kime sorsam
Beni bir ağlar yok eğer ölürsem
Meğer nazlı yârim figan eylesin

Bir nefri gam benim düştü tabrıma
Görse Lokman tahsin eder sabrıma
İhtimaldir bile gider kabrıma
Başıma taş deyü nişan eylesin

Süruri der dilber konup göştükce
Unutmasın beni gelüp geçtikce
Ziyaret etmiye yolu düştükce
Ruhuma Fatiha ihsan eylesin”

“Sürurinin kendi el yazısı ile yazılmış bir cönkünü, Silleli Abdülcelil efendiden merhum Babalık sahibi Mazhar bey almış geri vermemiştir. Bu cönk, hali hazırda kimde olduğu ma-lum olmamakla beraber neşredilmemiş, gizli olarak kalmıştır.

Bu kıymetli şair hakkında değerli Folklorcularımızdan M. Ferit Uğur, Sadettin Nüzhet Erğün, Konya halk harsiyatında ve yine Sadettin Nüzhet Erğün «19 uncu asır şairlerinden Sil-leli Süruri» eserlerinde kıymetli fikirler, vesikalar, şiirler neş-retmekle beraber; Abdülkadir Erdoğan da Konya mecmuasın-da neşretmişlerdir.

Gerek M.Ferit Uğur, Sadettin Nüzhet Erğün ve gerekse M.Zeki bu kıymetli halk şairini Türk gençliğine tanıtmak için takdire şayan mesailerde bulunmuşlardır. Bilhassa, M.Ferit ile M.Zeki Dalboyun arasında (1) bir münakaşa cereyan etmiş-tir.”

Ben burada Sürurinin kendi el yazıları ile (1250) hicri yılında yazdığı divanında mevcut olan Koşma, Divan, Semai, Kalenderi şiirlerini ve şimdiye kadar müteaddit mecmua ve kitaplarda neşredilen şiirlerini bir araya toplayarak neşredeceğim. Bu suretle Türk halk ve hersiyatına ufak bir yardım yapabilirsem bana ne mutlu...”(Kaynak:A.Kemal Akça, Sillenin Halk Şairleri, Konya, 1940)

Kadir Mevlam beni düşürdün derde
Bu derdime sen dermanı yetiştir
Beni muhtaç etma olur bir derde
İnayet et şol lokmanı yetiştir

Bahri sevmekten ilacın gönder
Dertli vücudumu sıhhata dönder
Aynı hayat şerbetin sen bana sundur
Hızır elidden şol peymanı gönder

Ecel hırhasını egnime aldım
Ömrüm sefinesin engine saldım
Girdabı gam içre firkatte kaldım
Nuh gibi bir keşt-i bani yetiştir

Haşa kudretinden bahsetmek mehal
Bahri himmetinden olurmu süal
Hazreti Eyyub’e olursa misal
Süruri’ye sabrı ihsanı yetiştir

-8-

Dinlen hey ağalar derdimi bugün
Sözü şeker lebi bale vuruldum
Hatırımdan gitmez lalei gülgün
Ruylarında olan ale vuruldum

Eğnine geymiş mücevher diba
Maarif sadelik mahbubi ziba
Yaktı vücudumu kameti tuba
Boyu servi gibi dale vuruldum

Mecnun gibi daim gezerim sahra
Cihane gelmemiş böyle Dilara
Kemandır ebruler ruhları hamra
Zenehdinde olan hale vuruldum

Süruri der aşkın bahrı boşandı
Beyaz gerdanına benler döşendi
Kırmızı levharı kuşak kuşandı
İnce belde olan şale vuruldum”

(Kaynak: <http://www.turkuler.com/ozan/sururi.asp>)

(8): ÂŞIK FERKÎ

İşte Prizrenli bir şairimiz daha. Adı İbrahim, soyadı: Sipahi, mahlası Ferkî... 1867 doğumlu ama 41 yaşında kendisini çekemeyen şairler tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. Destan-ı Mamuşa eseri pek meşhurdur. Destanları ile tanınmış bir şairimizdir.

Demişti ki:

“Bak âlemde esnâf olanlar
Söylemekte nâhak yere yalanlar
Ben tüccârım diye göksün uranlar
Gerdük nice müflisi hasır yakanı.

Gitsen dükkânına bir gedâ kemter
On gurş ise malı, otuz gurş ister
Yahudiler gidişi cümlesi gider
Kalktı alışveriş şöhreti, şânı.

Bütün esnaf oldu paraya yangın
Açar dîdelerim misal-i maymun
Şeker sair nevâl alırsın satın
Destin tanır, bilir eksik mizânı.

Yeter çok söyledim geldikçe elden
Kendimde bulundum böyle amelden
Dünya kurulmadan tekrar temelden
Düzülmez çâr köşe menzil meydânı.”

Küçük yaşta yetim kaldı ve üvey anne elinde büyüdü. İlkokuldan sonra belediye kâtipliği görevine atandı. 80 yaşındaki babası, diğer memurlar gibi onun da alafranga elbise giyeceğinden endişe ederek, şairimizi baskı ile belediyedeki kâtiplik görevinden istifa ettirdi. İşinden ayrılınca, bütün Anadolu âşıklarının yaptığı gibi, kahvelerde ve düğünlerde çalıp söyledi, il il dolaştı. 1887’de “Çelebi” adlı bir kızla evlendi.

Kosova şehirleri dışında Üsküb’de, Selânik ve İstanbul’da çalıp söyledi. Gezileri sırasında çokça şair-ozan-halk aşığı ile dost oldu.

Başarısını şair-ozan dostları çekemiyordu.

Nihayet, kıskanç ozanlardan birisi ona “abdüselat” adı verilen bir ilâcı yedirdi. Bu ilâç ishal ilâcı idi. Şairimiz bunun üzerine yataklara düştü. Bu durum, babası tarafından devlete intikal ettirilince, şairimiz hapsedildi.

Ve içtiği zehirli ilâçlar sebebiyle öldü.

C-Yakılarak Öldürülen Şairler

(1): NESİMİ ÇİMEN

Nesimi Çimen (d. 1931 - ö. 2 Temmuz 1993), Alevi Bektaşî halk ozanı.

1931 yılında Adana'nın Saimbeyli ilçesinde doğdu. Daha sonra tüm ailesiyle birlikte Kayseri'nin Sarız ilçesine yerleşti ve bir köy ağasının yanında maraba olarak çalışmaya başladı. Ağanın kızı Dilber'e âşık olunca, birlikte Kayseri'den kaçıp Elbistan'ın Sevdili Köyü'ne yerleştiler. Anadolu Aleviliği'nin yoğun yaşandığı bu bölgede uzun süre kaldıktan sonra İstanbul'a taşındı. İşçi olarak Almanya'ya gitmek için çabaladı, fakat nefes darlığı olduğu için başaramadı ve ailesiyle beraber Osmaniye'nin Kadirli ilçesine göç etti. Bu dönemde yazar Yaşar Kemal ile tanıştı ve onun da yardımıyla bir fabrikada işe başladı. Greve çıkan işçilerin başına geçince işten alındı ve ailesinin geçimini sağlamak için ozanlığa başladı. 1967 yılında Tunceli'de sergilenen bir Pir Sultan Abdal oyununda oynayan ve deyişler söyleyen Nesimi, salonda olay çıkınca gözaltına alındı ve bıyığının yarısı tek tek yolunmuş bir vaziyette serbest bırakıldı. Ailesiyle birlikte Zeytinburnu'nda bir gecekonduya yerleşti. Evinde konaklayanlar arasında Yaşar Kemal, Atif Yılmaz, İlhan Selçuk, Behice Boran, Mehmet Ali Aybar, Harun Karadeniz, Yılmaz Güney, Mahzuni Şerif, Âşık İhsani, Emekçi ve Ali Özgentürk gibi isimler vardı.

Küçük yaşta türkü derlemeleri yapan Nesimi, topladığı folklor değerlerini radyo arşivlerine kazandırdı. Hatayi, Pir Sultan Abdal ve diğer usta ozanların nefeslerini söyleyerek

kendisini tanıttı. Nefeslerini, türkülerini bağlama ile değil, göğsünde taşıdığı cura eşliğinde söyledi ve cura çalmada ün kazandı. Kendi yazdığı deyişlerini de okuyup söylemiştir.

2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta, Madımak Oteli'nin yakıldığı ve 35 kişinin öldürüldüğü Sivas Katliamı'nda hayatını kaybetti. Cenazesi İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Balet ve müzisyen Mazlum Çimen'in babasıdır.

15.Mart.2012 / Hürriyet Gazetesi

Yılmaz ÖZDİL

“Halk ozanıdır. Koca yürek... Anadolu'nun bağından kopar, yolu Paris'e düşer. Bi başına. Karnı aç. Elleri cebinde dolaşırken, bakar ki, sokak çalgıcıları var, müzik yapıyorlar, para topluyorlar. Çöker bi köşeye, cura'sını tıngırdatmaya, yanık yanık söylemeye başlar:

“Aç kulaklarını dinle sözümü, yalan söz gerçeğe tuzak değil, insan hakkını hak bilen kişi, özünde nur doğar yalan ateşi, kâmilî taşlamak cahilin işi, cahilden kötülük hiç uzak değil...”

Tesadüfen ordan geçerken, durup, dinleyenler arasında Abidin Dino da vardır. Çağdaş Türk resminin öncülerinden, ressam, karikatürist, yazar, yönetmen... Entelektüel çevrede büyüyen, Robert Kolej mezunu, bizzat Mustafa Kemal tarafından resim ve sinema eğitimi için Rusya'ya gönderilen... ABD'de Fransa'da sergiler açan, Fransa Plastik Sanatlar Birliği Onursal Başkanı olan, Fransa Kültür Bakanlığı'ndan Altın Şövalye Nişanı alan, New York Dünya Sanat Sergisi Danışmanlığı yapan... Siyasi görüşleri nedeniyle ordan oraya sürgüne gönderilen Abidin Dino.

Tanışırlar... Kasketli, pala bıyıklı, buram buram Anadolu kokan ozan'ın kalacak yeri olmadığını öğrenir, koluna girer, evine davet eder. Dilbilimci, yazar, Paris Ulusal Bilim Merkezi'nde görev yapan, öğretim üyesi doçent eşi Güzin Dino, sofrayı kurar. Oturlurlar, sohbete koyulurlar. Laf lafi açar, ozan der ki, beni yarın çarşıya götürür müsünüz? Hayrola derler, ne lazımsa biz sana alalım... "Bale ayakkabısı alacağım" der! Dino'lar şoke olur. Kara yağız ozan, o şahane şive-siyle devam eder: "Benim oğlan balet de... Ona göndereceğim."

Çünkü...

Nesimi Çimen'dir o.

Türkü derleyen, ilk plak çalışmasını 1964'te yapan, Almanya'da Fransa'da İsveç'te albümler çıkaran, dünyanın en önemli müzikhollerinde sahne alan, Türkiye'de ha bire gözaltına alınan, işkence gören, sürüm sürüm süründürülen, yılmayan, ömrünün sonuna kadar hiç sosyal güvencesi olmayan, yurtdışından gelen teliflerle mütevazı yaşamını sürdürmeye gayret eden... Sazın sözün, üç telli cura'nın ustası.

Aslen Tunceli Hozatlı. Kayseri'de ırgatlık yaparken, aşiret ağasının kızı Dilber'e âşık olur, Dilber de ona, kaçarlar, Adana'ya... Evlatları olur. Almanya'ya işçi yazılır, nefes darlığı olduğu için kabul edilmez. Kalaycılık filan yaparken, Yaşar Kemal'le tanışır. Onun yardımıyla İstanbul'a göçer, gecekondu kiralar, mozaik fabrikasında işe girer. Fabrika greve gider, Nesimi'yi kovarlar. Ayazda kalır. Dokuz yaşından beri çalıp söylediği cura'sına bakar, ekmeği senden çıkaracağız der, ozan'lığa başlar. Tek kelimeyle, müthüştür. Anında tanınır. Efsane haline gelmeye başlayan bu gariban'ın tek göz oda gecekondu-suna gelip gidenler arasında, Yaşar Kemal'in yanısıra, gazeteci İlhan Selçuk, sosyolog siyasetçi Behice Boran, caz-pop divası Tülay German, Yılmaz Güney, heykeltıraş

Kuzgun Acar, yönetmen Atıf Yılmaz, Âşık Mahsuni Şerif vardır... Ve kurban olduğum, Can Yücel.

Yurtdışında eğitim için devlet bursunu bileğinin hakkıyla kazandığı halde “torpil yaptı dedirtmem, seni gönderemem” diyen Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in oğlu... Biriktirdiği harçlıkları, kendi yerine gönderilen ve beyin cerrahisinde çığır açan, canciğer arkadaşı Ordinaryüs Profesör Gazi Yaşargil’e veren... Alnı açık yürüyen, Cambridge Üniversitesi’ne gitmeyi başaran, zırt pırt içeri tıkılan, orali bile olmayan, tınmayan... Bana göre, Türkiyemin en heyecan verici şairi Can Yücel.

Bi gün, Nesimi’nin henüz bebekken eline cura verdiği oğluna bakar şöyle Can Yücel...

“Bu çocuğu Konservatuara göndersene birader” der. Nesimi de “peki” der.

Girer sınava oğlan, doğuştan kabiliyet, İstanbul Devlet Konservatuarı’nı birincilikle kazanır. Keman bölümüne yazarlar. Yazarlar ama keman alacak parası yok. Okul hediye eder... Hediye kemanla dört sene okur. Öbür masrafları Can Yücel tarafından karşılanır. Ancak... Ciddi bir sorun vardır. Akşamları evde ders çalışması mümkün değildir. Tam eline kemanı aldığı anda, sofraya kurulur, eş dost, türkü başlar, oğlan da mecburen cura’sına sarılır, babasına eşlik eder. E böyle olmayacak, sonunda karar verir, ev ödevi olmayan bir bölüme geçmelidir... 14 yaşında giyer taytını, Bale bölümüne geçer. Önceleri gizler babasından... Sonra öğrenir baba... Dedim ya, koca yürek, gülümser, evladına şöyle der: “Nerde mutluyun, orda yaşa!”

Geceleri pavyonlarda bağlama çalarak cep harçlığını çıkarır, babasıyla köy köy dolaşır, derleme çalışmalarına katılır, Orhan Gencebay'ın arkasında çalar, neticede Konservatuar'dan mezun olup, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'ne girer.

Mazlum Çimen'dir o.

Nesimi'nin, zulüm görmüş, haksızlığa uğramış manasında "Mazlum" adını koyduğu oğlu...

Adının hakkını verircesine, henüz sekiz yaşındayken babasıyla birlikte gözaltına alınan, babasının işkence görmesine şahit olan Mazlum.

20 sene klasik eserlerde, Yedi Kocalı Hürmüz'den Hisseli Harikalar Kumpanyası'na sayısız müzikalde dans etti. Edip Akbayram'a Fatih Kısaparmak'a besteler verdi. Film müzikleri yaptı, Altın Portakal ve Altın Koza'nın yanısıra, Almanya'dan Fransa'dan İsviçre'den ödüller kazandı. Dizi film müzikleri yaptı, mesela, Orhan Kemal'in ölümsüz eseri Hanımın Çiftliği gibi... Kendisinin çalıp söylediği, albümler çıkardı. Oğluyla birlikte Çimen Müzik'i kurdu.

Oğul da, Saki Çimen...

Nesimi'nin torunu.

Piyanist.

Dedesinin türküleriyle büyüdü, 13 yaşındayken ilk bestesine imza attı. Kendisine ait 11 besteyle Rastgele albümünü çıkardı. Saki piyano çaldı, Cem Yılmaz bateriyle, Kürşat Başar saksafonla, Cahit Berkay yaylı tamburla, Nebil Özgentürk bağlamayla, Erdem Akakçe gitarla, Sırrı Süreyya Önder cümbüşle eşlik etti.

Bale ayakkabısına dönersek...

Paris'ten geldi Nesimi, bale ayakkabılarını oğluna verdi, orda biriyle tanıştım dedi, gitar çalıyor, çok önemsiyorlar adamı... Kim acaba? Bilmiyorum dedi, yağmurlu bi havaydı, curamı ceketimin içinden çıkardım, adam çok şaşırıldı bunu mu çalıyorum diye, ben çaldım, o adam sanki küçüldü küçüldü curanın içine girdi, ööyle dinledi.

Senelerce bunu anlattı.

Gel zaman git zaman...

Paris bavulunun içinde bir fotoğraf buldu Mazlum... Babası cura çalıyor, "o adam" adeta büyülenmiş gibi, nefesini tutmuş dinliyor. Vayyy dedi, koştu babasına, fotoğrafı gösterdi...

-O adam, bu adam mıydı?

-Evet dedi Nesimi...

Peter Gabriel'di.

Progressive rock denince ilk akla gelen, Genesis'in kurucusu... Grup ve solo albümleri 250 milyon satan, altı Grammy'si ve Oscar adaylığı bulunan, İngiliz kült müzisyen.

Ve...

Yaktılar o Nesimi'yi!

Sivas'ta yakılanlardan biri.

Ve, değerli gençler...

Ne salt Alevilerdir kıyılan aslında, ne hukuk garabetidir, ne de güvenlik zafiyeti... Hepsi sığmayacağı için, sadece bir örnek verdim, yukarda adı geçenleri sıralayın lütfen alt alta.

Anadolu kültürünü muhafaza ederek, müzikle baleyle resimle sinemayla, akılla bilimle eğitimle, Batı'ya yelken açan yolculuk'tur asıl önlenmek istenen... Yobazlığı hâkim kılmaktır.

NE ACAİP BİR HALDEYİZ

Ne acaip bir haldeyiz
Suçlu suçsuzu yargılar
Nice başta kan akarken
Sağlam kafada sargılar

File kafa tuttu atlar bugün atlar
Yolda amir oldu itler aman kurtlar
Devlet çayırında otlar
Kara yüzlü pis kargalar

Bu gidişat ne acı hal
Birliğe fetva verir lal bugün lal
Kör gözlüye gösteriyor
Hastanın emrinde sağlar
Nesimi yesin karalar
Ah bu dert beni yaralar (dost yaralar)
Aslan avlıyor kediler
Meydanda gezer fareler
Söz ve müzik: Nesimi Çimen

Demiştir ki:

““Beni fraksiyonlara bölünmüş sol sevmedi bir türlü. Öyle kendimi beğendirme şirin gösterme derdim de yok... Alevi dernekleri de... Sol sevmedi, çünkü ben hiç bir fraksiyona gir-medim. Sanatçının fraksiyonu olur mu? Ben halkın ozanıyım, ezilen biriyim ve elbette ezilenlerden yanayım, ama şu “Sol’un” ve bu “Sol’un” sazını çalamam Alevilik de öyle. Bi-zim kültürümüzün zenginliği oradan geliyor, ama ben Alevili-

cilk de yapamam. Çağı geçti bunların. Hem sınıflardan, emekçiden söz ediyoruz. Hem de Alevicilik yapıyoruz. Bana bu da ters geliyor. Ama şu var: Türkiye’de ilk Şah İsmail gecesini ben düzenledim. Güçlü bir halk ozanı olduğu için, bir kültür eri olduğu için düzenledim.”

Ankara’daki Can Yücel ve Yaşar Kemal’in katkılarıyla düzenledim. Alevi kitlesine yaslanarak yapmadım bunu kültür olayı olduğu için yaptım o’nun içindir ki Alevi derneklerinin toplantılarına pek çağırılmaz beni, Pir Sultan’a da bu yıl çağırdılar, yol param da yoktu ama 500 bin lira bir yerden bulup geldik. Yokluk, yoksulluk içinde bile olsam Türkiye’de yaşamayı seviyorum...

NESİMİ ÇİMEN”

Demiştir ki:

“Dinle beni kulağın aç
Sev insanlığı sev gardaş
İnsan Kâbe insan miraç
Sev insanlığı sev gardaş.

İnsanlar Hakk’ın mekânı
İnanmazsan aç Kuran’ı
Sakın hor görme insanı
Sev insanlığı sev gardaş

Meleklerin secdegahı
Orda gördüler insanı
Bırak kusuru, günahı
Sev insanlığı sev gardaş

Nesimi der her yaşında
İnsan sevdası başında
Kötü huylunun dışında
Sev insanlığı sev gardaş”

Gene Demiştir ki:

“Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Barış güvercini uçsun Dünya da
Yok olsun kötülük düşmanlık ölsün
Barış güvercini uçsun Dünya da
Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar kimse ölmesin

Dünya cennet olsun yaşasın insan
Gelin barışalım dökülmesin kan
Son bulsun savaşlar kesilsin figan
Barış güvercini uçsun Dünya da
Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar kimse ölmesin

İnsancıl insanlar barıştan yana
Ancak zalim olan kıyar insana
Barış aşkı yayılmalı cihana
Barış güvercini uçsun Dünya da
Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar kimse ölmesin

Nesimi der ki ey füze yapanlar
Acımasız zalim cana kıyanlar
Bırak ey yaşasın bütün insanlar
Barış güvercini uçsun Dünya da
Dostluklar kurulsun insanlar gülsün
Son bulsun savaşlar kimse ölmesin”

Nesimi Çimen'den derlenen bazı türküler:

- Ayrılık hasreti kar etti cana
- Bin derdim var idi bin daha oldu
- Daha senden gayrı âşık mı yoktur
- Deli gönül yine ah-ü zar oldu

(2): METİN ALTIÖK

Demıştır ki:

“KAR

Kar yağdı durmadan üç gün üç gece,
Tıkandı geçitler yollar kapandı.
Yalnızlığın buzdan çetelesinde
Kimseler umursamadı karı.
Yüzlerinde iğreti bir kibirle
Hep düşürmekten korktukları,
Dalıp gittiler günlük işlerine.

Diz boyu birikmiş kar içinde
Yürürdük uzatarak açtığımız kanalı,
İki kar güvesi gibi sokaklarda seninle
Anardık bütün yitik aşkları
Bu karlı kış gününde.
Güngörmüş dağlara karşı
Sımsıcak öpüşürdük sarılıp birbirimize.

-Sevgilim, yanımda olsaydın keşke!

Şö lensiz, sevinçsiz yaşıyoruz şimdilerde,
Bir iğdiş ve buruşuk zamanı.
Kimsenin türküsü yok dilinde
Karşılacak yağın karı
Coşkulu ve sarhoş sesiyle.
Bıçak açmıyor ağızları;
Acı, yalnız acı var yüreklerde.

Kar yağdı durmadan üç gün üç gece,
Yaslandı duvarlara, kapıları zorladı,
Pencerelerden baktı ev içlerine.
Kar hiç böyle kimsesiz kalmadı
Kendi özgül tarihinde.
Çıngırakların, kızakların karı
Yağdı herşeyin üstüne sessiz bir öfkeyle.

Birikti bir çamaşır ipine bile.
Saçaklardan sarktı,
Attı kendini gürültüyle yere,
Kimse sahip çıkmadı;
Yığıldı kaldı duvar diplerine.
Yalnız kuş ayakları
Bastılar incelikle göğsüne.

-Sevgilim, yanımda olsaydın keşke!

Kar var yaşadığımız günlerde.
Umutsuzluk çevremizi kuşattı,
Kıtlık kıran gündemde.
Yine de ele güne karşı,
Özenle saklıyorum yüreğimde
Sana duyduğum aşkı,
Dört yanım kar içinde.”

14 Mart 1940 tarihinde Bergama'da doğdu. Karşıyaka Lisesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe bölümünü bitirdi. Bingöl Lisesi'nde Felsefe Grubu Öğretmenliği ve daha sonra sürgün olduğu Bingöl'ün Genç ilçesinde, ayrıca Karaman Lisesi'nde felsefe öğretmenliği yaptı. İşçi Partisi üyesiydi.[1] [2]

Sivas katliamından (2 Temmuz) ağır yaralı olarak kurtuldu ancak komadan çıkamayarak 9 Temmuz 1993'te Ankara'da vefat etti.

Şiirleri 70'li yıllarda yayımlanmasına karşın Metin Altıok, şiirlerinin kaynakları bakımından 60'lı yılların geç ürün veren (ya da geç yayınlanan) şairlerinden biri olarak nitelendirilebilir.

Gezginde Servet-i Fünun'dan, Ahmet Haşim'den, Dranas'dan, İkinci Yeni'ye, ve 60'lı yıllar şiirinin bazı ortak söyleyişlerine kadar çeşitli etkilenmeler bulunmaktadır. Bu kuşağın en romantik, duygucu şairleri arasında olan sanatçının dili yalındır. Benzetme yapmayı, anlaşılması güç olmayan simgeler kullanmayı sevdi. Bu kitabında halk şiiri biçimlerinden de yararlandı.

Yerleşik Yabancı'da tüm şiirleri tek bir şiirmiş izlenimi uyandırmakta, söyleyişte ve konularda benzerlikler bulunmaktadır. Buna karşın, Kendinin Avcısında kendine özgü bir ses, romantik, acılı ve yalın bir söyleyiş gözlenir. Simge, alegori ve mecazlardan ölçülü bir tutumla yararlandığı bu şiirleriyle Türk şiirinin lirik geleneklerine bağlanmaktadır.

Demiştir ki.

ÖLÜMDEN KONUŞACAKTIK

Evet sırasıdır, ölümden konuşacaktık,
İntiharın ebruli ipliğiyle
Bir düğün gecesinde senin
Yakasını işlemeli giysinden.
Kapı kapı dolaşıp, etamin ve goblen
Örtüler satan bohçacı ölümden.
Boynuna taktığın eğri taneli
İki sıra inciden konuşacaktık,
Seni ürküten tren sesinden
Ayı gölgeleyen tekinsiz gecede
Karşımıza apansız çıkıveren
O ihtiyar dilenciden.

Gel ölümden söz etmeden önce
Bir şeyler içelim seninle.
Buğulu bir bardağın içinde,
Buzlu ve limonlu votkayla birlikte
Konuşalım ölümden,
Bir samanyolu olsun masamızın üstünde.
Hadi gel konuşalım,
Sulanmış bir taşlığın serinliğinde.
Akşamsefaları içinde,
Bir masa, birkaç sandalye
Ve ikimiz ölümden konuşalım,
Senin ağzında gül, benimkinde menekşe.

Yarına var mısın söyle?
Doğacak çocuğa, çığılğa, ishak kuşuna,
Rüzgârın savurduğu tohuma,
Kavağın pamuğuna var mısın,
Bir ağacın kavına,
Deri değıştirmesine yılanın,
Kozadan çıkan kelebeğe,
Hatmiye, atkestanesine?
Hadi gel öyleyse ölümden konuşalım.
Belki de tümüyle aykırıdır gerçeğe,
Ama ne olursa olsun biz yine
Ölümden konuşalım seninle

Ölüm de vardır yaşadığımız her şeyde.
Bir bardak çatlarsa durduğu yerde,
Bir aşk ansızın biterse,
Ayna kırılırsa yüzünle birlikte,
Zamanıdır konuşmanın ölümden.
Bir çiçek olağanüstü güzellikte
Açıvermişse bir sabah,
Bir topal aksamadan yürümüşse,
Hadi gel ölümden konuşalım;
Yüzünü al basmış hasetçiden
Ve onun elindeki kuru değnek bile
Filizlenir sevgimizden.”

Eserleri:

Yerleşik yabancı (1978)

Kendinin avcısı (1979, Ahmet Telli ile 1980 Ö. F. Toprak şiir ödülü)

Küçük tragedyaalar (1981)

İpek ve klabtan (1987)

Gerçeğin öte yakası (1990, Cemal Süreya şiir ödülü)

Dörtlükler ve desenler (1990)

Süveyda (1991)

Alaturka şiirler (1992)

Şiirin ilk atlası (1992)

Hesap işi şiirler (1993)

Bir acıya kiracı (1998-Bütün Şiirleri)

Demiştir Ki:

“EKSİLEN

Öyle yıpranmış ki

Bir forması eksik içinden,

Sahafa düşmüş bir kitap

Gibi sararmış üzüntüsünden.

Bir ay doğuyor usul usul

Karanlığın göğsüne,

Dünden bugüne kendini

Biraz daha eksilterek getiren

Küsmüş göğüne besbelli

Geleceği göremediğinden

Taşıyor oysa hüznü bitişinde

Doğuşunu yeniden”

(3): BEHÇET AYSAN

Demıştır ki:

“BEYAZ BİR GEMİDİR ÖLÜM

Sen bu şiiri okurken
Ben belki başka bir şehirde olurum

Kötü geçen bir güzü
Ve umutsuz bir aşkı anlatan

Rüzgarla savrulan
Kâğıt parçalarına
Yazılmış

Dağıtılmamış
Bildiriler gibi

Uzun bir yolculuğa hazırlanan
Yalnız bir yolculuğa.

Çünkü beyaz bir gemidir ölüm

Siyah denizlerin hep
Çağırıldığı

Batık bir gemi

Sönmüş yıldızlar gibidir
Yitik adreslere benzer
ölüm

Yanık otlar gibi.

Sen bu şiiri okurken
Ben belki başka bir şehirde
Ölürüm.”

1949 yılında Ankara'da doğan Behçet Aysan ilkokuldan sonra eğitimine Selimiye Askeri Orta-okulu ve Kuleli Askeri Lisesi'nde devam etti. 1968 de Ankara Tıp Fakültesine askeri öğrenci olarak giren şair burada öğrenci olaylarına katıldı, 1973 yılında tutuklandı, ancak 5 ay sonra beraat etti. 1979 yılına kadar Yankı Dergisi, Türk Haberler Ajansı'nda gece sekreterliği, Sendika eğitimciliği yapan, zaman zaman da işsiz kalan Aysan 1979 yılında tıp öğrenimine 4. sınıftan devam etti. Aynı yıl mart ayında ilk şiiri Türk Dili Mart sayısında yayınlandı.

1979-1982 yılları arasında Türk Dili, Yusufçuk, Yarın, Tan, Yazın dergilerine şiirler yazdı. 1984 yılında Tıp Fakültesini bitirerek İzmit ve Ankara'da hekimlik yaptı. Ardından Ankara Numune Hastanesi'nde psikiyatri ihtisası yapan şair 1991 yılında ihtisasını tamamlayarak SSK Yenışehir Dispanseri'nde psikiyatrist olarak hekimlik yapmaya başladı. 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta Madımak Oteli'nin yakılması sonucunda 37 aydınımızla birlikte yanarak yaşama veda etti.

Behçet Aysan'ın şiirleri İngilizce, Çekçe, Almanca, Macarca, Yunanca ve İsveççe'ye çevrilmiş, bazıları da popüler müzik grupları tarafından bestelenmiştir.

Demiştir ki:

“BİR EFLATUN ÖLÜM

Kırgınım, saçılmış
Bir nar gibiyim.

Sessiz akan bir ırmağım
Geceden,
Git dersen giderim,
Kal dersen kalırım.

Git
Dersen,
Kuşlar da dönmez, güz kuşları
Yanıma kiraz hevenkleri alırım.

Ve seninle yaşadığım
O iyi günleri,
Kötü
Günleri bırakırım.

Aynı gökyüzü, aynı keder
Değişen bir şey yok ki
Gidip
Yağmurlara durayım.

Söylenmemiş sahipsiz
Bir şarkıyım.

Belki
Sararmış
Eski resimlerde kalırım.
Belki esmer bir çocuğun dilinde..

Bütün derinlikler sığ,
Sözcüklerin hepsi iğreti.

Değişen bir şey yok hiç,
Ölüm hariç.

Aynı gökyüzü, aynı keder...”

Eserleri:

Karşı Gece (1983)

Sesler ve Küller (1984)

Eylül (1988)

Deniz Feneri (1987)

Düello (1993- Katledilmesinden sonra yayımlandı)

ÖDÜLLERİ

1984 Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü (Sesler ve Küller ile)

1988 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü (Eylül ile)

1987 Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü (Deniz Feneri ile)

Demiştir ki:

“AY DÜŞÜNCE

Ay düşünce denize
Seni hatırlarım.
İnce ince yağın yağmur,
İskeleye yanaşan vapur
Haydarpaşa garı
Seni hatırlarım.
Ay düşünce denize
Kalbim çarpar, telaşlı
Bir kuş olur, siyahlar içinde bir kadın
Ve yakasında ipiri kırmızı bir gül
Seni hatırlarım.
Ay düşünce denize
Söylenmemiş sessiz
Bir şarkıydım, tozup
Giden bir ilk kar
Solgun begonya
Kalkmak üzere bir tren
Seni hatırlarım...”

(4): UĞUR KAYNAR

Demmiştir ki:

“MÜSVETTE AŞKLAR

Ah benim yaka cebim
Yaka cebimde kaybettiklerim
Şiir müsvetteleri
Müsvette aşklar
Ve köstekli bir saatin kurma kollarına mecbur edilen
Zamanın arşı endam yüzü
Endamına kurban olup
Yaylı keman diline düşürdüğümün gecesi
Gecesi ayaz sevgili
Ey sevgili
İçimdeki köşelerine kırmızı mumlar dikip
Yakıyorum geceleri
Geceler ateş müsvettesi

Bizim akşamcıya
Ama hiçbir akşamcıya
Kumkapı meyhanelerinde
Balıkla rakı içmedi denilemez
İçti de denilemez tabi
Ama bilseniz
Bir bilseniz
Ekmek arası balık
Balık arası rakıyla
İki tek çatılan çadır aleminin keyfini
Kimler
Ah kimler kaçırıldı
Kaçan balık büyüklüğünde kendini

İşte kumkapıdasın
Meyhanedesin
Ve balıkla rakı içiyorsun
Kapı açık
Kapı azıcık açık
Bir küçük nokta giriyor içeri
Koca bir dizenin sonunda
Ardında büyük bir harf
Bir sıkıntının baş harfi
Sonra çekimser hayat
Ve sıkıntılar
Bizlik
Bize göre
Bizden yana sıkıntılar

Örneğin
Sıkıntıdan öptüğün bir kadın
Bakarsın âşık olur sana
Bakarsın rüya gibi kayar ellerinden
O senin
Sen rüyanın sıkıntısı olursun birden
Ve şaşarsın bu işe

Uğur Kaynar

1956 yılında Sivas-Zara’da dünyay geldi. Yer yer ironik şiiri öne çıkardı. El Yazıları yayıncılık’ın yönetmenliğini yaptı. “Çiçekler Halaya Durdu, Gizemya, Aşkınam” şiir kitaplarını yayınladı. Sivas-Madımak Oteli yangınında yakılarak öldürülen şairlerimizdendir.

Demiştir ki:

“YİNE DE GÜL

Gecenin kör vaktidir
Fırtınalar yedeğimde yürürüm
Ayakta ve perişan,
Ocağım,
Köz rengine ısıtır ellerimi.
Tutarım,
Bir acı zeytin yerim,
Tadı damağımda söyleşir durur.
Dilimde onlarca söz aç/açıktır.
Ak kâğıttan yapraklıdır isyânım.
Sağılır gelir mavi uçuşlarıyla martılar,
Sözcükler süzülür de
kanat tutar
Kıraç toprağına dizenin.”

“Öldüğünde / doğduğum yere gidiyorum / yıllarca süren
bir hasret ve bilinmezliği / işte böylesine yeniyorum.”

Uğur Kaynar’dan geriye, askılı deri çantasının kalacağını;
çantadan, üzerinde yukarıdaki dizelerin çiziktirildiği beyaz bir
peçetenin çıkacağını; hayatıyla şiiri arasındaki trajik ilişkinin
Uğur Kaynar’ın ölümünü anlamlandıracağını bilmiyoruz he-
nüz.

“Uğur, hep tek başınaydı. Bilinçli olarak yalnız kalmayı
isteyen, yalnız olmayı seçen bir insandı. Hep yalnızdı. Ve o
yanlızlığını bir oya gibi işledi şiirlerine”

Uğur çok hüzünlü bir adamdı. Şiirlerinin teması sevmektir, sevdadır... Sevmeyen insanlara, sevmeyi bilmeyen, daha doğrusu öğrenemeyen insanlara yönelik, çok ciddi eleştiriler vardır. Her kitabı, yüklü bir hüznün anlatımıdır. Zorlu ve Kavgalı yıllar. Ülke, politik bir kaosu yaşıyor, Uğur Kaynar'ı da fazlasıyla etkileyen ve belirleyen politik mücadeleler dönemi. Sürekli içeri alınıp bırakılmalar... 12 Eylül döneminde, iki yıla yakın Mamak'ta yatan Uğur Kaynar, şiir yazmanın, Uğur için bir yaşama biçimine dönüşmesi de o yıllara rastlıyor. "İlk kitabının naif, çocuksu havasından Gizemya ile sıyrılmıştır Uğur... Okuyan, rahatlıkla fark eder. Daha kentli duyarlığa dönüşmüştür şiiri... Alabildiğine bir hüznün vardır gene de, Hep bir hüznü yazardı ve bu hüznü şiirlerine yoğun olarak yansıtırdı."

Edebiyat çevresine rağmen çok yalnız bir adamdı... Duygulu ve yaralı bir insandı... Çocuk yaşta annesinin ölümü, ailenin dağılması ve benzeri olgular, Uğur'u fazlasıyla etkilemişti. Uğur'da diyor Serap Kaynar; "Hayatı boyunca hep çekti kendini insanlardan, kendi kabuğunun içine girmeyi tercih etti... Kendini zorlayan bir insandı Uğur... Uyum sağlamıyordu ve bunu istemiyordu da... Her zaman kaygılı ve sıkıntılıydı. Hiçbir ortamda varlığını bütünüyle ifade edemiyordu... Sivas'taki ölümü de bir tekbaşinalıktık!"

Ölümünden sonra, Serap Kaynar'a bir torba içinde teslim ediliyor Uğur'un kalan eşyaları. Yanından hiç ayırmadığı, adeta kişiliği ile özdeşleşen askılı deri çantası ise bulunamıyor. Katliamdan birkaç gün sonra çanta, mucizevî bir biçimde bulunarak Serap Kaynar'a ulaştırılıyor; sapsağlam, ne bir yanık, ne bir koku... Peçeteler çıkıyor ortaya... "Dizelerini ilk olarak peçetelere yazardı, "Öldüğümde / doğduğun yere gidiyorum / yıllarca süren bir hasret ve bilinmezliği / İşte böylesine yeniyorum".

“Madımak’tan sağ çıkamayacağını biliyordu Uğur... Otelin merdivenlerinde Behçet ve Metin ağabey ile birlikte çekilen fotoğraflarından anlıyorum bunu” Uğur Kaynar’ın ölümü bile, sancılı hayatına karşı elde ettiği bir yengi değil mi?”(kaynak: <http://www.gelincanlar.com/>)

2 Temmuz 1993’te Sivas Madımak Oteli’nde katledilen aydınlardan biri olan şair Uğur Kaynar’ın kardeşi ağabeyini anlattı. Uğur Kaynar’ın yaşam ve şairlik serüvenine birinci elden tanıklık ettiğini söyleyen ve kendisi de şair olan Soner Kaynar, “36 yıllık kısacık ömrüne beş kitap sığdırdı, çalışkan bir şairdi” sözleriyle tanımladığı ağabeyini, “günün 24 saatini şiirle yaşardı. Sivas’a da şairlik misyonu gereği kitaplarını imzalamak için gitmişti” sözleriyle andı.

İşte Sivas katliamının 18. yılında Soner Kaynar’ın tanıklığıyla 2 Temmuz ve sonrası..

3 TEMMUZ SABAHİ SİVAS’TAYDIK

“Katliam haberini alır almaz gece yola çıktık. 3 Temmuz 1993 sabahı Eşi Serap Kaynar, Metin Altıok’un eşi Nebahat Altıok ve Uğur Kaynar’ın bacanağı İrfan Demirkol’la birlikte Sivas’ taydık. Şehrin girişi ağır silahlarla donatılmış komandolarca kuşatılmıştı. Valiliğe ulaşana kadar üç kez arama kontrol noktasında durdurdular, askerlerin başında ki bir yüzbaşı Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş’in burada olduğunu sıkıyönetimden de öte bu durumun bundan kaynaklandığını açıklama ihtiyacı duymuştu.

CEBİNDEN ELLİ LİRA VE BAFRA SİGARASI ÇIKTI

Savcı teshiş için beni çağırdı. Üst üste istiflenmiş cesetlerin arasından çıkardım ağabeyimi. ‘Evet’ dedim, ‘bu Uğur Kaynar’dır.’ Eşyalarını getirdiler. Otopside parçalanmış giysilerini ve sağ kolu yanmış gömleğini. Cebinde bugünkü parayla 50 lira, yeni açılmış bir paket Bafra sigarası ve ağızlık hepsi bu kadar. Acaba gözü dönmüş yobaz katiller yaktıkları adamın hemşehrileri olduğunu biliyor muydu? Günler sonra bulduğum meşhur çantası içerisinde bir peçeteye yazılmış son dörtlüğünde şöyle sesleniyordu: “...öldüğümde / doğduğum yere gidiyorum / yıllarca süren bir hasret ve bilinmezliği / işte böyle yeniyorum...”

YAKANLARDAN MİSİNİZ, YAKILANLARDAN MI?

137

Uğur Kaynar’ın kardeşi veya ülkemizin demokrasi mücadelesinde öldürülen diğer aydınların yakını olmak ağır bir yükür. Bunu taşıyanlar bilir. Örneğin Sivaslı olduğunuzu bilen komşunuz “...yakanlardanmısınız? yakılanlardanmısınız?...” diye sorar size. Dilinizin ucuna çok şey gelir söyleyemezsiniz. Acınızı saklayarak susmak en iyisidir.

KATLIAMDAN BEŞ SAAT ÖNCE ÇEKİLEN FOTOĞRAF

1979 yılında yattığı Mamak Cezaevine görüşmecisi iki haber getirdi. Babası ölmüştü birde kızı olmuştu. Cezaevi koşullarında, insan yaşamındaki önemli bu iki olgunun iç içe geçtiği bu haber Uğur Kaynar’ın iç dünyasında derin izler bırakmıştı. Ne zaman Madımak Otelinde merdivende oturan uç has şairin fotoğrafını görsem, yüzlerindeki derin hüznü bana bu ölüm acısını ve doğum müjdesini hatırlatır. Madımak

otelinin merdivenlerinde saat 3 sularında çekilen bu fotoğrafta 5 saat sonra yaşanacak katliamı şair sezgisiyle hissettiklerine inanırım.

ŞAIRLİĞİNİ BESLEYEN DAMAR, KEDERLİ ANADOLU TOPRAKLARIYDI

Uğur Kaynar, 1978, 1979 ve 1980 sonrası çeşitli aralıklarla Mamak Cezaevinde yattı. 12 Eylül öncesi verilen anti-faşist mücadelenin önemli figürlerindendi. Şentepe direnişinde, ODTÜ işgalinde, Çorum olaylarında, Tuzluçayır'da, Piyangotepe'de nerede bir faşist saldırı varsa Uğur Kaynar ve arkadaşları ordaydı. 1983 yılında cezaevinden çıktı. 1988'den itibaren kendini şiire adadı. Şiirini ve şairliğini besleyen ana damar büyük acılara tanıklık etmiş kederli Anadolu topraklarıydı.”

Soner Kaynar'ın, ağabeyi Uğur Kaynar'ın ardından yazdığı şiir:

KARDEŞİME TÜRKÜ

Buruk bir sessizlik saklardın
Dağıtırdı saçlarını Mayıs
Saklardım geceyi gözlerine
Gelirdin
Geldiğin yerden
Dağ kokulu öpüşler getirirdin
CİNATINA binerdin
Sen ki
Sokağın yangına ateşle koşan şairiydin
Ekmeğin yoktu
Tuzun da
Tütünün de.

Yürüdük
Bir sevdayı yüreğimize basarak
Ayak izlerimizden
Sokaklarda
Kaygılı yüzler karşıladı bizi
Ben yalnızlık
Derdim adına
Sen hüzün
Sen ki
Sokağın yangına ateşle koşan şairiydin
Ekmeğin yoktu
Tuzun da
Tütünün de.

Sahi biz seninle
Hiç türkü söylemedik mi?
Alınlarımızı güneşe de mi vermedik
Sahi biz seninle
Hiç bahara da mı çıkmadık
“...bahar annemizin yemenisinde solgun bir çiçek miydi?...”
Kent varoşlarında
Fabrika yollarından
Bu ihanet yangınından
Dağlar daha mı yüceydi
Yani dağlar mı ürküttü yüreklerimizi.

Sen ki
Sokağın
Menekşe yüzlü çocuklarının
Yüreklerine
Vurgundun
Ve gecesinde
Oynaşan yıldızlarla

Sancıyan
Bir sessizliği kuşanıyordu bedenini
Şiirse
Yaralı bir ceylan gibi
Dolanıp dururdu damarlarında
Ekmeğini yoktu
Tuzun da
Tütünün de.

Aşkınam
Aşkınam
Aşkınam
Bir şair ölür
Ekmeksiz
Tuzsuz
Ve tütünsüz
Artık
Yalnızlığıma yürüyorum bu sokaklarda
Acıyla kaniyor
Bastığım kaldırım taşları
Hoşça kal şair dostum
İnsan kardeşim.

Soner KAYNAR
Odatv.com

(5): HÂLİM EFENDİ

Demiştir ki:

“Bâde-i saf ile aklım nice ünsiyet eder
Tevsen-i serkeşi zabteyleyemez tıfl-ı zaîf.”

Hafız, Mora doğumlu, Mora Müftüsünün oğlu, eğitim ve öğretimini tamamlayınca babası gibi müftülük görevine atandı. 1821’ de Trapoliçe şehrini isyân eden Rumlar’a teslim etmemek için kasabanın Müslüman halkıyla direnen şairimiz, yaralanır ve Rumlar tarafından yakalanır; üzerine gaz ve reçine dökülerek yakılır, öldürülür; eşi ve baldızının da birer gözleri çıkartılır.

Şairimizin 4 yaşındaki oğlu Yahya Sezai yetim kalır. Yıllar sonra, bu evlât İstanbul’a taşınır. Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun dedesi o yetim kalan çocuktur işte...

Demiştir ki:

“Aynı ibretle bak ey cân âleme
Gör neler gördün, irişdin ne deme.

Kimse bilmez gerçi kâr encâmını
Lîk saymak farzdır fercâmını

Akl ü dîn ehli olur ehl-i yâr
Âkibet ahvâlini eyler şumâr

Düzme koşma söz bulup da söyleyen
Kendini herkesle yeksân eyleyen

Gerçi artar rağbetin inde'l-kibâr
Lâkin olur hayme-i dîn rahnedâr

Bir musîbetdir vefât-ı fâzılan
Göçdü bu günlerde nice kâmilân.

Fakr ile şimdi kimi hayrândır
Gaflet ile kimisi şükrândır

Eyleyen aslanları rûbeh mizâç
İhtiyâç oldu cihânda ihtiyâç

Didi: Etdim kâre erbâb ihtiyâr
Etmedim mâ-ehle asla îtibâr.

Anın için var mülkümde nizâm
Söylenür nâmım ile yevmi'l-kıyâm.”

(6): MACUNCUZÂDE(Bekâyî)

1595 Yılı'nın Ocak ayında karısı ve karısının sevgilisi tarafından boğazı sıkılarak öldürülür ve “sarhoşlukla yanarak ölmüş” desinler diye de öldürüldükten sonra kasden yangın çıkarılmış ve yakılmış bir şairimizdir.

XVI. Yüzyıl şairlerimizden olan Macuncuzâde, Cimri Cingan adında bir İznikli macuncunun oğludur. Kaynaklar esas adının Abdülbaki veya Mehmet çelebi olduğunu belirtirler. Babası macuncudur ve babasının mesleğine yönelmez, ilim öğrenmek için Hocazade Kurt çelebi ve III. Murad'ın hocası İbrahim efendi'den dersler alır. Manisa medreselerinden birinde müderris olarak görevlendirilir. Ramazan ayında III. Murad'ın cülusu sebebiyle ona bir arzuhâl sundu ve kırk akçe ile İstanbul Merdümüyye Medresesine atandı. Bundan sonra, saraya yakın olmaya devam eden şairimiz, her yıl ücret artışı ile bir başka yere makamı yükseltilecek tayin edildi. Galata ve Üsküdar kadılıklarına getirildi, azledildi ve bir yıl geçmeden tekrar atandı.

Böyledir işte... Şiirin maharetleri bunlar. Ne demiştik? Yaşa, Varol padişahım diye övgünameler düzüp makama sunduğunda, yaşadın demektir. Şiir kulağa hoş gelen o söz güzelliği ile allar pullar seni, ceplerini doldurur, makamdan makama kelebek gibi yükseltir, kazancını arttırır, hayatın değişir, süslü kaftanların, şahane konakların, arazilerin, bağların ve bahçelerin olur. Benzin pompasının ve süslü koltuğun yanında iken, hak, hukuk, adalet ve garibanlar, ezilen halk dediğinde; makam sahibin hışımına ve koltuğun öfkesine düşer olursun. Sürülürsün ilden ile, makamından olur, perişanları oynarsın. Sonra, aynı sivri dilliliğe devam edersen, ferman çıkartılır hakkında katli vaciptir deyu.

Demiştir ki:

“Murâdını veren merde Hüdâ’dır
Hüdâ’dan istemek râh-ı Hüdâ’dır.

Hidâyet idicek lûtfundan Allâh
Kişiyi sevk ider maksûda her gâh

Çü bülbül gördi ol ziynetle dehri
Çıkup seyr eyledi etrâf-ı şehri

Temâşâ kıldı herkes âleminde
Şarâb-ı nâb ile kendi deminde

Velî kendü kalup tenhâda bî-yâr
Ne gül andan ne ol gülden haberdâr

Belâ vü mihnetini yâd kıldı
Figâna başlayup feryâd kıldı

Meğer ol yerde kim zâr-idi bülbül
Karîb idi ana sohbet-geh-i gül

Gülün kulağına girüp ol efgân
Nesîm-i subha fermân itdi ol ân

Sevindirdi varup ol nâ-tuvânı
Alup gül sohbetine geldi anı

Çü gördü bezm-i bülbül oldu şâdân
Yakın kaldı ferahdan vermeğe cân

Varup âdâb ile kıldı kıyâmı
Rükû idüp ana verdi selâmı

Zemîn-i hidmeti bûs itdi bî-had
Güle medh ü senâlar kıldı bî-âd”

Böyledir sevda. Ve sevda sınır tanımaz. Ve sevda ölümü göze alır. Ölür ve öldürür. Hele hele yasak sevda, amansız, dermansız bir hastalıktır. Sonu hüsrân denizinde yok oluştur.

Şairimizin eşi, bir başka kişiye sevdalanır. Sevgilisiyle beraber şairi ortadan kaldırma planları yaparlar. Ve o menfur olay cereyan eder. Şairimiz karısı ve onun sevgilisi tarafından öldürülür.

Mahkeme sorar, derler ki:

-“İçkiye müptelâ idi. Girdi kütüphaneye, kilitledi kapıyı içeriden. Kütüphanenin tandırı-ocaklığı yanına sarhoş ya sızıvermiş. Uyuyup kalıvermiş. Tandırdan sıçrayan ateşle tutuşmuş elbisesi, yanmaya başlamış çevresi. İçeriden sesler gelince kütüphane kapısını kırıp girdik içeri. Her taraf yangın yeri. Masanın üzerinde şişeler vardı. Su sandık, döktük şairin üstüne, maksadımız onun yanmasını önlemektir. Meğer onlar, su değil, içkiymiş. Ateşin üstüne gaz dökmüşüz sanki. Hata eyledik. Yangın arttı ve söndürmemiz imkânsızlaştı.”

Şairimizin “Gül ü Bülbül Mesnevisi” adlı eseri bulunmaktadır. “Şirvan Şah ve Şemayil Banu” adında bir eserin daha bulunduğu söylenirse de, bu eserin varlığı ve ona ait olduğu

doğrulanamaz. 935 beyitten meydana gelen Gül ü Bülbül Mesnevisi'nin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunduğunu kayıtlar zikreder.

ŞAİRİMİZDEN İKİ BEYİT SUNALIM :

“Nola her dem nikâb ile çıkarsa yollara zenler
Ki bağlar yüzlerini kasd-ı gâret itse rehzenler

Eylerse hezâr efgân kulak mı kabardır gül
Ey gonca gülistânda bilmem ne öter bülbül.”

SON SÖZ:

MACUNCUZÂDE

Saat kulesi dibindeyim İznik'de
Cimri Cingan oğlu Macuncuzâde
Bal kaymak macun katar şiirine
Kelâm alır dillerden
Kelâm satar gelene geçene
Tel teldir pişmaniyesi gâvurun
Azında çiğ düşmüş gül yaprağıdır sanki
Yetmiş çeşit macun dolar çubuklara
Bedavasına vermez nedense
Boynu bükük çocuklara...

Mustafa CEYLAN

D-İdam edilerek Öldürülen Şairler

(1): KADI BURHANEDDİN

Şiir, sen çok ciddiye alınacak bir şeysin. Öyle çalاکalem yazılıverecek, lâf olsun diye söyleniverecek bir edebiyat ürünü değilsin. Devirleri, dönemleri, ulusları, toplulukları olan büyük bir olayısın. Yoldan geçerken görülüp sevillecek bir güzel değil, uğrunda, sevdası yolunda bir ömür ve nice ömürler tüketilecek ve hattâ can verilecek bir hakikatsin.

Yazık, seni ciddiye almayıp; yolda-otobüste yazıverdim diyenlere.

147

Doğar doğmaz çocuğunu çağın azgın dişlilerine bırakan ve internet denilen ortamda yayınlayan şairlere yazık. Sen, demlenecek ve üzerinde çok ciddi çalışmalar yapılacak, nakışlanacak bir sanatsın.

Senden korkmak gerek şiir.

Senden korkmayı küل edersin, toz edersin, zindanlara atarsın. Seni ciddiye almayanlar, aslında ÖLÜ ŞİİR DOĞURANLARDIR ki, şiirleri gibi kendi İSİMLERİNİ DE DOĞAR DOĞMAZ ÖLDÜREN ŞAİRLERDİR.

O yüzden,

Seni ciddiye almayana şair mi denilir ki?

Seni sevdiğimiz kadar senden çekinir ve korkarımda ben.

Yüzyıllar ötesine adımızı götürecektayşıyacak sensin.

Ya da daha şimdiden adımızı silecek, yok sayacak yine sensin.

Uzat ellerini şiir. Uzat bana!

Hazır ellerim, kalemim, yüreğim sana.

Canevimin en güzel odalarını sana hazır ettim. Dol içime, bahar misali gir yüreğime ve beni sevdan ile sonsuzluğun göklerine mısra mısra nakışla.

Ya sev beni şiir, ya da zulmetmeden öldür beni.

Ölüm senin ellerinle, ölüm senin sevdanla güzeldir şiir...

Ey Şiir !...

14. Yüzyılda, çok hareketli bir hayat yaşayan Kayseri doğumlu Kadı Burhanettin' i yakaladın. Babası Kayseri kadısı Şemsettin Mehmet' ten gördüğü özel eğitim sonucu Türkçe, Arapça, Farsça öğrenen ünlü bilginle beraberdin. Mısır, Hicaz ve Halep'te çağının ünlü bilginlerinden ders görmesini istedin. O da ders gördü. Babası ölünce, Kayseri' ye dönen ve kadı olan, daha sonra Ertana Beyliği' ne Kadı olan Burhanettin' e Azeri Lehçesiyle yazmasını söyledin. "Tuyuğ" adını verdiği dörtlükleri yazarken, iç karışıklıklardan faydalanıp, kendini Sivas Emiri ilân etmişti ve adına hutbe okutmuştu.

Sonra ne oldu? Ne oldu? Neden susuyorsun? Sen anlat bakalım! Susma! Susuyorsun halâ! Bak, ben anlatayım.

Kadı Burhanettin, Akkoyunlularla yaptığı savaşta yenildi ve şehir surlarında idam edildi.

Ey Şiir !...

Türk tarihi, hele ki Osmanlı dönemi şair padişahlar, sultanlar, hakanlar ve şehzadelerle doludur biliyorsun. Ve gene biliyorsun ki, cihana hükmetmiş hakanlarımız şiir yazdıklarında kendi isimlerini bile sen değiştirdin.

KADI BURHANETTİN ‘i de kadılığına bakmadan TÜRK EDEBİYATININ ÖNEMLİ BİR NAZIM TÜRÜ olan TUYUĞ ile hemhâl ettin.

Peki TUYUĞ ne ?

TUYUĞ, Türk şairlerinin hattâ HALK ŞAİRLERİ nin DİVAN EDEBİYATI’na, ARUZ’a kazandırdıkları, TÜRK PARENTLİ bir ŞİİR TÜRÜDÜR. Kafiye yapısının temeli MANİ’dir.

Bu sebeple;

Maninin Divan edebiyatındaki karşılığı sayılabilir. Klasik Türk Edebiyatında aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılan dört dizelik milli bir nazım biçimidir. Tek dörtlükten oluşur. Kafiyeleşmesi rubaiyle aynıdır: (aaxa.) Genellikle lirik tarzda olan ve (aaaa) şeklinde kafiyeleşen tuyuğlara “Musarra Tuyuğ” denir. Manide olduğu gibi, cinaslı uyak kullanılır. Halk şiirinde 11’li kalıpla söylenen mani biçimindeki şiirlere de tuyuğ denir.

Rubaide işlenen konular tuyuğda da işlenir.

14. yüzyıl Azerî şairi Kadı Burhanettin bu türün kurucusu, TUYUĞ’un mucidi sayılır. Çağdaşı Azerî şairi Nesimi ve 15. yüzyıl Çağatay şairi Ali Şir Nevai bu türde çokça ürün vermişlerdir.

Özellikleri:

1. Divan Edebiyatına Türklerin kazandırdığı bir nazım şeklidir.
2. Kafiye düzeni aaxa ya da aaaa şeklindedir. (manide de öyle)
3. Dört dizeden oluşur.
4. Tuyuğlarda genellikle cinaslı kafiye kullanılır.
5. Tuyuğda, mani ve rubaide olduğu gibi önemli bir fikir söylenmeye çalışılır. Bu nedenle zor söylenen şiirlerden sayılır.
6. Mahlassız bir şiirdir.

KADI BURHANETTİN(Gülce-Buluşma)

Ağ gülüm
Ah gülüm
Duy beni, işit beni.
Nasıl severim bir bilsen
Nasıl severim seni...
Çevir sayfalarını şu tarihin
Yeniden, yeni baştan gör zamanı
Ve oku, doku olayları usanmadan
Ya sen anlat ben susayım
Ya ben anlatayım sen dinle
Ağ gülüm e mi?
Ah gülüm he mi?

Bin üç yüz kırk dört de gelmiş dünyaya
Kadıdır babası, oğlu da kadı
Daha dört yaşında bir çocuk iken
Arapça Farsçayı kökten kavradı

Lügat, nahif, beyan, hesap, mantık sarf
Ve aruz içredir ses getiren harf
Öğrendi, öğretti; öğretmen oldu
Madde, mânâ ilmi yüreğe doldu.
Yaş ondört, babası gitti Mısır'a
Oğlu Burhanettin erdi son sır'a
Fıkıh, hadis, tefsir; ferâizle tıp
Mezhep ilmini de içine katıp
Ordan geçti Şam'a devam derslere
Mevlânâ Kutbeddin Râzi'yle yere,
Göğe sığmadı da tuttu Hac yolun
Dönüşte göç etti babası onun
Ve bir yıl Halep'te kaldı ilm' için
Öğrendi her şeyi, nedendir, niçin?

.....Yıkılmış gitmişti Büyük Selçuklu
.....Döndü Kayseri'ye bin üç yüz altmış dördte
.....Kayseri... Evet Kayseri...
.....Sivas ve çevresinde kurulmuştu
.....Eratna Beyliği
.....Ve Gıyasettin Mehmed Bey'di
.....Beyliğin hükümdarı.
.....Atadı Burhanettin'i
.....Atadı Kayseri kadılığına.

Kısa süre sonra
Öldürüldü Giyasettin Mehmed
Geçti Beyliğin başına
Oğlu Alâeddin Ali Bey...
Geçti ki
Eniştesi Kadı Burhanettin'in.
Giderek
Politik güç kazandı bizim Kadı
Ve 1378' de vezirlik görevin aldı.
Çok haksever tutumu, başarılı hükümleri
Ve adaletli idaresi sayesinde
Kendini sevdirdi halka.

Yıl 1381
Hakk'a yürüdü Alâeddin Ali Bey
Kaldı mı taht yedi yaşındaki oğluna?
Emirlerden Kılıç Aslan
Oldu devlet naipi
Başladı siyaset
Başladı iç kargaşa...
.....Bir devleti yıkan tefrikadır ah gülüm!
.....Nifak tohumlarından büyür boz toprağın sancısı
.....Sen bunları biliyorsun değil mi?
.....Can gülüm
...Ah gülüm ah !...

Halkın sevdiği,
Güvendiği, göz bebeği
Kadı Burhanettin,

İstek ve ısrarlar üstüne
Öldürdü naip Kılıç Aslan'ı
Ve
Yerine oldu naip...
.....Aynı yıl
.....Îân etti Sivas'ta istiklâlini
.....Hutbe okuttu kendi adına
.....Geçti sultanlık makamına
.....Ve
.....Bir devlet kurdu
“Kadı Burhaneddin Devleti”
.....Bu devletin hükümdarlık makamında
.....Tam 18 yıl oturdu.

Bir yandan
Sağlarken kendi devletinin
İç bütünlüğünü
Diğer taraftan
Komşuları
Akkoyunlular, Osmanlılar ve Memlûklular ile
Uğraşmak zorunda kaldı.

Kastamonu seferinde
Yıldırım Bayezıt'ın eyalet askerleri
Şehzade Ertuğrul komutasında...
Kırkdilim mevkiî derler bir yer
Hem de Çorum ili yakınında
Tutuştular savaşa...
Ve yenik düştü Osmanlı
Şehid oldu Şehzade Ertuğrul

Yıl 1398

.....Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük
.....Ve Kadı Burhaneddin
.....Bir amansız savaştalar...
.....enildi, esir düştü ve öldürüldü
.....Bizim Kadı
.....Ölümünden sonra
.....Yıkıldı kurduğu devlet...

Mustafa CEYLAN

EDEBÎ KİŞİLİĞİ

“Kadı Burhaneddin, siyasi kişisel özelliklerinin yanı sıra, edebiyat ve şiirle uğraşmayı da ihmal etmemiştir. 600 sayfa tutan bir divanı dolduracak kadar şiir yazmıştır. Bu divanında 1500 gazel, 119 tuyuğ ve 20 rubai bulunmaktadır ama hiç kaside bulunmamaktadır. Kadı Burhaneddin gazelleri ve tuyuğları ile ün kazanmıştır. Tuyuğ şeklini Divan edebiyatına getiren Kadı Burhaneddin olmuştur. Gazellerinin gayet içten ve aşkane oldukları görülür. Lirik şiirlerinde cesaret göze çarpar ve bu yönüyle de klâsik şiirden ayrılır. Aşk şiirlerinin yanı sıra din ve tasavvuf ile ilgili şiirleri de vardır. Şiirlerinde ne mahlası ne de adı bulunmaktadır.

İran şiirini çok iyi bilen Kadı Burhaneddin divan şiirinin öğelerini Türkçe’ye mal etmede emeği geçen baş Türk şairlerdendir. Divan şiirinin ilk Türkçe örneklerini veren bir şair olarak Türkçe’yi aruza uydurmakta güçlük çektiği görülür. Bu aruz vezin eksikliği o kadar önemlidir ki Kadı Burhaneddin’in şiirlerinin çoğunda kullanılan vezini tayin etmek güç ve hatta

bazılarında imkânsız olur. Ancak bu eksiklik XIV. yüzyıl Türk divan edebiyatına katkısı bulunan şairlerin nerede ise hepsinde görülmektedir. Kadı Burhaneddin bu müşkülâtını, canlı ve samimi edası ile giderir. Günlük konuşma dilini de şiirlerinde kullanması onun şiirlerine ayrı bir özellik verir. Edebi sanatlara, özellikle cinasa, düşkündür. Doğup, büyüüp yaşadığı yerlerde Azeri lehçesi kullanılmamakla beraber, Kadı Burhaneddin'in şiir dilinde Azeri lehçesi özellikleri barizce görüldüğü için, Azeri lehçesi edebiyatında olduğu iddia edilebilmesine rağmen, Kadı Burhaneddin'i bir Anadolu şairi olarak kabul etmek daha yerinde olur. Bazı şiirlerinde tasavvuf izleri gayet açıkca görülmekle beraber Kadı Burhaneddin'i bir sûfi ve mutasavvıf bir şair olarak dünya işlerinden el etek çekmiş bir kişi saymak doğru olmaz. Kadı Burhaneddin'in gerçek yaşamında zevk ve safa âlemleri düzenlediği bilinmektedir. Kadı Burhaneddin esas itibarı ile beşeri, maddi aşkı işlemiş ve maceracı, döğüşcü, savaşçı hayatının ve ruhunun izleri çok bariz olarak şiirlerinde yansımıştır. Genellikle hayatını anlatmıştır.

Eserlerinden bazı örnekler

Beyit;

Er odur Hak yoluna baş oynaya

'Döşekte ölen insan senin babandır

Tuyuğ ;

Hakka Şükür koçların devrânıdır.
Cümle âlem bu demün hayrânıdır.
Gün batardan gün toğan yire değün.
IŞk erinün bir nefes seyrânıdır.

Gazel ;

Gönülüm ben didüm ki kandesin,
Gamzesinün oklarıyla kandesin
Gisusiyle bende düşdüm dir gönül,
Didüm ana nola çünkü bendesin
N'ola öpdüm gözüme sürdüm seni,
Sen dahi âlemde bir turvendesin
Bendesin sen bendeyim ben tapuna,
Bendeyim ben nice ki sen bendesin
Gözlerüm giryan ü biryândur gönül,
Leblerüm Őekker özün pür-handesin

Bir Mısra

“Bunca ki yandım yanarım, billah ki usanmamıŐım.

(Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>)

SON SÖZ :

AÇIL EY KÖHNE KİLİT

Korkut Ata çıka geldi tarihten
Kopuzunu konuştu
Dinledi yer gök
İnledi eşya, doğa, insan
O söyledi, biz dinledik
Görelim neler söyledi :

İlk tuyuğdur Burhanettin Kays eri
Koç yürektir surlarda şehir-î Kayseri
Şimdi mevsimlerden kaygan takvime
Kayma hiç tek tek diyorlar: kay, seri...

Varsınlar ne derlerse desinler,
Halep, Bağdat yok şimdi, üzgünüm.
Mühr-ü kadı bilinmez eldedir
Bu yüzden işkencede her günüm.

Açıl ey köhne kilit!
Kop ey sürgü!
Yıkıl ey örümcek tutmuş duvar!
Çekil ufkumdan kara bulut,
Kan kusan dağlar, yerle yeksan ol!
Anamın ak sütü kadar
Helâl ve berrak dilim
Sen çık ortaya gül kokulu kalemlerle
Yeniden
Yeniden yaz alınların şiirini, olur mu?

Ve de ki:

El ele tutuşup ayağa kalkın
Bölünmesin aman bu güzelim yurt

Muştulu seherler o kadar yakın
Erisin demir dağ, yol gösterebilirsin kurt.

Kadı, âlim, şair; bir dudak üç dil
Azerî lehçesi bal damlatan dut.

Tuyuğlu, tuğralı ipekli mendil
Koklasam dost kokar gönüldür hudut.

Hutbeler okunsun, dua edilsin
Ay yıldız var iken niye o çaput?

Diyor ki analar: Bu tarih bilsin
Şehit taşımaktan yoruldu tabut.

Yoruldu
Yorulduk
Güneşini tam ortasından vurdular bugün
Biz de vurulduk...

Mustafa CEYLAN

(2):PİR SULTAN ABDAL

O, öldükten sonra da yaşayanlardan... Tarihin belirli bir zaman diliminden başladığı yolculuğu sonsuzlara doğru çoğala çoğala devam ettiren bir yolcu. Bizde gelenektir zaten, sağlığında elimizden geleni ardımıza koymayız, ne kadar zulüm, işkence, eziyet, kıyım ve sürgün varsa ışık adamlarımıza, düşünce adamlarımıza, başta ozanlarımıza uyguluyoruz. Kaçını zindanlara attık, kaçını sürdük ilden ile ve kaçını ipde sallandırdık? Derisini yüzdüklerimiz bile var, öyle değil mi? Biz, onları sağlığında değil, öldükten sonra kahraman yapmakta pek maharetliyiz. Sağlığında değerini bilmeyiz. Sağlığında biz onlara hiçbir şey vermediğimiz gibi elinde ne varsa onları da almaya çalışırız. Onları, yeri geldiğinde sosyal güvenceden bile yoksul bırakırız ki, çoluk çocuğu ve kendisi hasta olduğunda ilâç bile alamazın. Biz böyleyiz işte. İçimizdeki pırlantanın ışığından istifade etmeyiz de, farkına bile varmayız da, yadın-yabanın mumunu güneş sanırız.

Evet,

Pir Sultan Abdal, halkın içinden, halk için çıkmış bir sonsuzluk yolcusu. İdam edilmesinin üzerinden 400 küsur yıl geçmiş olmasına rağmen halkın belleğinde, dilinde, yüreğinde halâ canlı ve diri. Hem etkisini de gün geçtikçe arttırmaya devam etmektedir.

Pir Sultan, sade bir ozan olsaydı, belki etkisi bu kadar uzun sürmez veya sadece edebiyatın efsunkâr bahçesinde kalırdı. Ama, o, başkaldırının, “yeter, ne hakkın var deyip isyânın ve derin tasavvufi düşünceleriyle bütün ezilen ve inananların yol göstericisidir”. Anadolu’yu yoğuran ve Anadolu’yu nice yüz-yıllar ötesine taşıyan ışık adamlarından birisi olması nedeniyle, edebiyat dışındaki diğer alanlarda; özellikle toplumsal di-

renç ve baş kaldırı alanlarında da oldukça etkindir.

Güç karşısında eğilip, bayrağı teslim etmeyen; doğru bildiğini, sevdiği ve inandığını idam sehpasında bile söyleyen bir korkusuz ozandır.

Göz radarlarımızı mâzinin söz sultanlarına, ışık kervanlarına çevirecek olursak; iki türlü hareket görürüz... Birisi “aşağıdan yukarıya” doğru yapılan hareket, ötekisi de “yukarıdan aşağı” doğru” yapılan hareket. Aşağıdan yukarı doğru hareket, halktan-tabandan tavana doğru yürür. Halkın dili, gözü, kulağı, eli, yüreği olan bir harekettir. Yukarıdan aşağı hareket se, sarayın, otağın, yönetenlerin kontrol ve güdümündeki hareket olup; çeşmeye yakın olması nedeniyle bir eli yağda olan ve tabandakilere hüküm-emir ve kararlar altında tutabilmek için, yukarıyı öven, aşağıya emir veren bir harekettir. Yukarıdan aşağıya hareketin dili ve yapısı saraylıdır, onu tabandakiler pek anlamaz; anlasalar da sevmediklerinden es geçerler, kayda değer bulmazlar.

Bizim Pir Sultan aşağıdan yukarıya hareketin korkusuz bir ozanı ve lideridir.

Öldürülen ozan ve şairlerimizin hepsi de aşağıdan yukarıya hareket eden, tavanı eleştiren, tavanın dipsiz ve karanlık dehizlerine halkça ve Hakça ışık tutanlardır.

Pirsultan'ın, yaşadığı 1500'lü yıllardan günümüze 345 deyişi kalmışsa da, halkın gücü onu menkıbelere dönüştürmüş, onu mukaddes yapmış, onu yüreğinde dilediğince şekillendirmişti.

Zaten halkın gücü böyledir. Halk özlerse kahramanını, aradan geçen yüzyılları bir çırpıda siler de kahramanını diriltir. Sıkıntıya düştüğünde, ufkunu kaplayan kara zindan geceleri, gökleri dolduran kara bulutları, dirilttiği o kahramanının mânevî ışığı ile siler süpürür. Güneşe, ışığa ve esenliğe getirir

ulusu, toplumu, memleketi.

Acımasızlaşan şiirin rüzgârı Azrail' le sırdaş, içli dışlı, dost gibidir sanki. Şiir rüzgârının ve zalim idarelerin öldürdüğü ozan ve şairlerin hayatları etrafında, halkımız efsâneler, menkıbeler üretmiştir hep.

Siz bakmayın ve asla umutsuzluğa düşmeyiniz ki, bugün yaşananlar, bu anlaşılmaz hukuk, yönetim, asker, siyaset çemberinde meydana gelen olaylara. Halk neden sessiz diye şaşırmanız da. Yeri ve zamanı geldiğinde, sinesinden nice ışık adamlar çıkarır bu halk. Zaten, günümüzde iftiralar ve düzmece sanıklarla idam sehpasına dipçikle yürütülmeye çalışılanlar da günümüzün Pir Sultanları değil mi?

Pir Sultan Hızır Paşa tarafından idam edildikten sonra, göğe mi uçtu, yere mi geçti bilinmez; ama, zulümden korkan halk, onun ipe çekilen bedenine sahip çıkamamış,

-Çok sayıda Pirsultan kabri yaratmış

-Çok sayıda yeni Pirsultanlar-ozanlar doğurmuş

-Kâh Horosan'da, Kâh Merzifon'da, kâh Erdebil'de, kâh Sivas'da kanlı Pazar yanındaki tümülüste ona mekân yakıştırmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur.

Bugün, Pirsultan bir gelenek olmuştur.

Türkü olmuştur, deyiş olmuştur. Dilden dile, gönülden gönüle akan ırmak, gönül kalelerinde dalgalanan bayrak olmuştur. 16' ncı yüzyıldan bugüne, her geçen gün biz, Pirsultan'ı yeniden keşfetmekteyiz.

Adil yargılama özlemimiz, hak arayan ve konuşan toplum yapısı arzumuz, inandığını ve sevdiğini söyleyen, yaşayan bireyler talebimiz, baskı, zulüm ve tepeden inmeciliğin sona ermesi isteğimiz; bütün bunların özünde, usaresinde Pirsultan

hareketi vardır.

Bu özlemlerimizi taşıyan Pirsultan kimdir, esas adı nedir diye soracak olursanız, deyişlerinde:

“Pir Sultanım Haydar diye anıldı”, “İsmim Koca Haydar aslım Yemen’de”, “O ruh girdi bana Haydar dost dedi” gibi mısralarına başvurmak zorundayız. Çünkü Pir Sultan hakkında bugüne kadar detaylı bir bilgi-belge ve kaynak bulunamadığı gibi, araştırmacılar da Pir Sultan’a ulaşmak için, onu idam eden Hızır Paşa’ya ulaşıp oradan Pir Sultan belgeleri elde etmeye çalışmışlar, gene de pek başarılı olamamışlardır.

Deyişlerinden asıl adının “Haydar” olduğu, “Koca Haydar” diye anıldığı anlaşılmaktadır. Yine bir deyişinde bu adı da ona Hacı Bektaş-ı Veli’ nin verdiğini söyler. Haydar, aslan yürekli, yiğit anlamına gelmekte olup; Hazreti Ali’ nin adlarından biridir de... Bir deyişinde: “Pir Sultan Abdalım destim damanda/İsmim Koca Haydar aslım Yemen’de” diyerek soyunu Yemen’e bağlamıştır. Söylentilere göre de Hz Ali’ nin torunlarından Zeynel Abidin soyundan gelen ağı içip ölmediği için “ağuçen” diye anılan Karadonlu Can Baba koluna mensuptur.

Der ki:

“Sultan Ağuçen serçeşme gözü
Elimde kalemim dilimde yazı”

Der ki:

“Benim aslım Horasan’dan Hoy’dandır.”

Horasan, İran’ın doğusunda Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir bölge, Hoy ise İran Azerbaycanında bir kasaba. Muh-

temeldir ki, ataları Horasan'dan Hoy'a, oradan da Anadolu'ya geçip Sivas'a yerleşmişlerdir.

Pir Sultan'ın soy kökü, bana göre de Horasan'a dayanmaktadır. Anadolu erenlerinin çoğunluğunun kökü de Horasan'dır.

Horasan ve Hoy'dan Sivas Yıldızeli İlçesinin Banaz Köyü'ne uzanan ve

“Uzundu uzundu dedemin boyu/Yıldızdır yaylası Banazdır köyü” veya “Bize de Banaz'da Pir Sultan derler/Banaz'dan sürdüler bizi Sivas'a” diyerek adresini vermektedir...

Pir Sultan'ın halk söylentilerine göre 3 oğlu ve 1 kızı vardır. Oğullarından Seyit Ali Sultan'ın makamı köye 15-20 dakika mesafede Çamlık tepede bulunmaktadır. Pir Mehmet Tokat'ı Daduk Köyünde, Er Gayıp ise Dersim'de yatmaktadır. Kızının adı Senem'dir. Kızı Senem, babasının idamı üzerine “Pir Sultan kızıydım ben de Banaz'da” diyen deyişini söylemiştir.

Deyişlerinden Pir Sultan'ın okuma-yazma bildiğini ve alevi-bektaşî eğitimi olan “yol eğitimi” aldığını bilmekteyiz. Onu yoğurup pişiren cem isimli “halk okulu” dur.

Diyor ki:

“Pir Sultan'ım okuyaban yazarım
Turab oldum ayaklarda tozarım”

Diyor ki:

“Ben bend oldum şu meydana atıldım
İkrar verdim ikrarına tutuldum.”

Diyor ki:

“Enel Hak dedik de çekildik dara
Adap erkan bize doğru yol oldu.”

Diyor ki:

“İrehber pişirir tâlibin çiğın
Ahiri bu imiş pişmeğe geldim.”

“Halk isterse ağustosta yağar kar”, “Halk isterse olmaz olur, Beydağları Palandöken’i kucaklar ve halk isterse taş kesilir düşmanlar, çiçekler dile gelir, bulutlar saçın çözüp yaşın yaşın ağlar.”

Halk, kendi söyleyeceğini Pir Sultan’a söyler. O halde, Pir’imizin menkıbevi hayatını bir kenara bırakmadan, ondan istifade ederek hayata, olaylara, dünyaya, kurulu düzene, yönetene, yönetilenlere, paşalara, beylere bakışını anlatmaya ve şiirlerinin ruh köküne inerek, oradan çıkarabildiğimiz inci da-nelerini sunmaya çalışalım.

Hafik İlçesinin Sofular Köyünden Hızır adında bir gençin Banaz’a gelip Pir’imize talebe oluşuna ne diyelim? Yedi yıl boyunca o kapıda eğitim almasına ve sonra da “Sen herkese himmet veriyorsun, verdiklerin çeşitli makamlara yükseliyor. Ne olur bana da himmet eyle ben de bir makama yükeleyim” sözlerine karşılık, “Ben dua ederim Hızır. Ederim etmesine de ya duamız tutar, sen paşa olur gelir çekersen ipimizi?” deyişine ne diyelim?

Ne diyelim, adalet dağıtacakken, adalet yerine zulüm dağıtan, haklıyı haksız, haksızı da haklı çıkaran, nice ocaklar söndüren Sarı Kadı’ya, Kara Kadı’ya? ... Haramı yemeyen köpeklerine, hattâ halkın anlatımında haksızlık yapanı, haram yiyeni köpektan aşağı dereceye düşüren menkıbeyeye ne diyelim?

“İyi köpek kötü kadıdan efdâldir” diyen Pir Sultanımız alır sazını ele ve der ki:

“Koca başlı koca kadı
Sen de hiç din iman var mı?
Haramı helâli yedi
Sende hiç din iman var mı?”

Fetva verir yalan yulan
Domuz gibi dağı dolan
Sırtına vururum palan
Senin gibi hayvan var mı?

İman eder amel etmez
Hakkın buyruğuna gitmez
Kadılar yaş yere yatmaz
Hiç böyle kör şeytan var mı?”

Pir Sultan’ım zatlarınız
Gerçektir şöhretleriniz
Haram yemez itlerimiz
Bu sözümde yalan var mı?”

Kadılar böyledir de ya paşaların emir ve görüşlerine göre fetva veren müftüler nasıl? Sivas’a saraydan vali olarak dönen Hızır Paşa çağırır Kör Müftüyü yanına ve dikte ettirir fetvayı: “Şah adını anmak yasaktır. Her kim ki Şah adını anar, dili kesilip öldürüle...”

Susar mı ozan dili? Fetva değil, hangi emri verirlerse versinler, hangi kuralı koyarlarsa koysunlar susmaz elbet... Bilmediğini, inandığını, sevdiğini “söyleme” diyecekler de o da “emredersiniz efendim, baş üstüne diyecek ha?”

Demiş:

“Fetva vermiş koca başlı Kör Müftü
Şah diyen din keseyim deyü.
Satır yaptırmış, Allah’ın lâneti
Ali’yi seveni keseyim deyu

Şer kulların örükünü uzatmış
Müminlerin baharını güz etmiş
Onikiler bir arada söz etmiş
Âşıkların yayın yasayım deyu.

Hakk’ı seven âşık geçmez mi candan?
Korkarım Hak’tan, korkum yok senden
Ferman almış Hızır Paşa sultandan
Pir Sultan Abdal’ı asayım deyu. ’

Evet;

Tarih güç olgusunu işlerken, tozlanmış sinesinde, halka rağmen halkı yönetim olayında, askerle-paşayla din adamını, müftü veya şeyhülislâmı hep yan yana sunmuştur. Omuzlarındaki rütbelerden güç alanların hâkimiyetlerini sürdürebilmek için, öncelikle din-diyanet işlerine hükmettiklerini ve sonra oradan aldığı destek ile halkın tepesinde kılıç salladıklarını anlatmıştır. Hızır Paşa ve Kör Müftü olayımızın iki önemli kahramanı. Bir de bu ikisinin arasında kadılık kurumunu temsilen Sarı ve Kara kadılar... Ne zaman ki, bir ülkede, yönetim, askeriye, hukuk ve diyanet tek elde toplanmıştır, o ülkede özgürlük ve özgür düşünceden bahsedilmesi mümkün değildir. Siyasi otorite askeriye, hukuk ve diyaneti çürütür, güçsüz kılar, artık elinde oyuncak gibi oynatmaya kalkışırsa, o ülkeyi karanlık çağlar bekliyor demektir. Yöneten, sırf kendi şahsi çıkarı için, kendi ve yandaşlarının menfaati için veya emir al-

dığı güç ve odakların çıkarları doğrultusunda hukuk-ordu ve diyaneti kullanmaya başladıysa yandınız demektir.

Pir Sultanımızın karşısında Vali Paşa, kadı-mahkeme ve kör müftü vardır. Sistemin dışlı çarkları kurulmuş ve Pirimizin canından çok sevdiği Şah sözcüğünü deyinde söylememesi emrolunmuştur. Çağırılır huzura ve içinde Şah sözcüğü geçmeyen üç deyiş söylemesi emrolunur.

Anadolu Ozanı emir almaz. Anadolu ozanı emir de vermez. Gönüldür makamı bizim ozanlarımızın. Adaleti ehil hukukçuların, din ve diyaneti de ehil hoca ve aydın dedelerin yürütmesini ister. Hattâ dinle devlet işlerin, hukukla siyasetin, kışla ile particiliğin asla karıştırılmasını istemez.

Ama, Hızır Paşa istemiştir isteyeceğini. İçinde ŞAH sözcüğü geçmeyen üç deyiş. Pir Sultan sazının telleri arasına koyar yüreğini seslendir:

“Hızır Paşa biz berdar etmeden
Açılın kapılar Şah’a gidelim.
Siyaset günleri gelip yetmeden
Açılın kapılar Şah’a gidelim.

Gönül çıkmak ister Şah’ın köşkünün
Can boyunmak ister Ali müşkünün
Piri, On iki imam aşkına
Açılın kapılar Şah’a gidelim.

Her nereye gitsem yolum dumandır
Bizi böyle kılan ahd ü amandır
Zincir boynum sıktı halim yamandır
Açılın kapılar Şah’a gidelim.

Yaz selleri gibi akar çağlarım
Hançer aldım ciğerciğim dağlarım
Garp kaldım şu arada ağlarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

İlgın ılgın eser seher yelleri
Yâre selâm eylen Urum erleri
Bize peyik geldi Şah bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim.
Çıkarım bakarım kale başına
Mümin Müslümanlar gider işine
Bir ben mi düşmüşüm can telaşına?
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Pir Sultan'ım eydür, Mürvetli Şah'ım
Yaram baş verdi sızlar cigergâhım
Arşa direk direk olmuştur âhım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Hızır Paşa şaşkındır. Zaman donup kalmış buz kalıbıdır
sanki. Pir Sultan ikinci deyişine geçer:

“Kul olayım kalem tutan eline
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.
Şekerler ezeyim şirin dine
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.

Allah'ı seversen kâtip böyle yaz
Dün ü gün ol Şah'a eylerim niyaz
Umarım yıkılsın şu kanlı Sivas
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.

Sivas illerinde zilim çalınır
Çamlı beller bölük bölük bölünür
Ben dosttan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.

Münafıkın her dediği oluyor
Gül benzimiz sararuban soluyor
Gidi mervan şad oluban gülüyor
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.

Pir Sultan Abdal'im ey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydu bizi kavim kardaşa
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.”

Sıra üçüncü deyişe gelmiştir. Dokunur sazına, yine Şah vardır telinde;

“Karşıdan görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü pirim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Eğer göğrüben bostan olursam
Şu halkın dinle destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Dost elinden dolu içmiş deliyim
Üstün kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum, yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Pir Sultan Abdal'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür, geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

Pir Sultan her deyişinde adeta meydan okur Hızır Paşa'ya. Her deyişinde şahtır geçen dilinden, telinden. Hızır'ın tüm uzlaşma umutları suya düşmüştür. Piri yolundan döndürme ikna etme hayalleri toz olmuştur. Kızgınlığı had safhaya varır. "Atın zindana" diye emir verir.

Başlar zindan günleri...Toprakkale zindanı Pirsultan'ın mekânıdır gayri. Davasından dönmesi, pişman olduğunu söylemesi istenir. Ama elbette inanan davasından asla vaz geçmez.

“Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kement işte boynum asarsa
İşte hançer işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan.”

Dönmez yolundan. O sebeple ölülerin konulduğu mahzene atılır. Kale surlarından atacağız denir.

“Çıkardılar ağ bedenden atmaya
Şimdi indirdiler yine dahmaya
Kanrıldım çevrildim baktım zahmaya
Duysun canlar diye bizi asarlar.”

Kış, kar... Baskı, işkence... Kelepçe, zindan...
“Bizi böyle kılan ahd u zamandır
Zincir boynum sıktı halim yamandır.”

“Kalenin kapısı taştan demirden
Yanlarım çürüdü yaştan yağmurdan.”

Beklenen ferman nice zaman sonra gelmiştir Saraydan. İdamı giderken zerre kadar ölümden korkmadığı, çekinmediği bir hakikattir. Dostlara, yoldaşlara, evdekilere, müsahip Ali Baba' ya selamlar yollamaktadır. Üzülmemelerini, al çıkarıp kara giymemelerini, karalar bağlamamalarını, ele güne karşı ağlamamalarını söyler.

İdam edilirken ellerinin bağlanmamasını dilemekte, Ali Babadan da darağacında cesedinin eğlenmemesini istemektedir...

“Bize de Banaz’ da Pir Sultan derler
Bizi kem kişi bellemesinler.
Paşa hademine tembih eylesin
Kolum çekip elim bağlamasınlar.

Ala gözlüm zülfün kement eylesin
Döksün mâh yüzüne nikâb eylesin
Ali baba haktan dilek dilesin
Biben de bu yayladan Şah’a giderim.
Ben de bu yayladan Şah’a giderim.
Bizi dâr dibinde eğlemesinler.

Ali baba eğer söze uyarsa
Emidir beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Al’ın çözüp kara bağlamasınlar”

Evet...

İdam sehпасına yürümekte Pir Sultan...

Hızır Paşa onun sehpada halk tarafından taşlanmasını ister. Emir serttir, kesindir. K i taşlamayan öldürülecektir. Pir Sultan’ın musahibi Ali Baba kalabalığın arasındadır. O da buyruğa uymak zorunda kalır. Ne var ki yol kardeşine taş atmaya eli varmaz. Tutup bir gül atar. Başına yağın taşlardan canı yanmaz da dostu, yol kardeşi Ali Baba’ nın gülü incitir Pirimizi... Hemen oracıkta, darağacının dibinde der ki;

Şu kanlı zalimin ettiği işler
Garip bülbül gibi zareler beni
Yağmur gibi yağar başıma taşlar
Dostun bir fiskesi yareler beni

Pir Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz
Haktan emr' olunmazsa irahmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yareler beni.

Özetle:

Öldürülen şairlerin çoğu öldükten sonra da yaşayan şairlerdir. Hele ki, halkın ozanı olursa bu öldürülen, halk onu kendisiyle beraber mahşere kadar yaşatır da yaşatır...

Pir Sultan Abdal, halk arasında “Yedi Ulular” olarak bilinen Yedi Ulu Ozan'dan biridir.

Alevi gelenekleri ile dergâh ortamında yetişti. Hak, Muhammed, Ali izinde yürüdü.

Ana konuları, : Deyişler, nefesler, Hakk sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi, duazimam, ilahi aşk, tasavvuf ve sosyal uyarı niteliğindedir. Dolayısıyla bir derviş olarak toplumu (İlmiyle ve aklıyla bilgilendirmiştir).

Tekke ve tasavvufun kalıplarını aşır geniş bir halk kesimine seslenebilmiştir. Medrese öğrenimini Erdebil'de görmesine rağmen, diğer bazı halk şairlerinin tersine, Divan Edebiyatı'ndan hiç etkilenmemiştir.

Klasik Anadolu Alevîliğinin ideasını eserlerinde işleyen Pir Sultan Abdal, 16. yüzyıl Türk edebiyatının en önemli şairlerindedir.

Yazmış olduğu sözler bugün, bir çok sanatçı tarafından hâlâ şarkı ve türkülerle icra edilmektedir. Pir Sultan Abdal hem yaşamı, hem de şiirleriyle bir okul ve misyon sahibi olmuştur. İdamıyla da insanlardaki haksızlığa ve zulme karşı adalet duygularını harekete geçirmiştir. 16. Yüzyılda Osmanlı’da baş gösteren birçok ayaklanmayı desteklemiş, sosyal hareketlenmeler ile ilgili fikirlerini şiirlerine yansıtmıştır. Bazı tarihçiler şiirlerinde geçen “Şah” kelimesinin İran Şahı’nı değil Anadolu Bektaşî Postnişinini temsil ettiğini belirtirler. Pir Sultan, ağır idari uygulamalar altında ezildiğini düşündüğü Türk Toplumunun yeni bir yönetime de ihtiyaç duyduğunu çoğu kez şiirlerinde dile getirmiştir. Bu nedenle dönemin Sivas Valisi Hızır Paşa tarafından pek sevilmemiş, eskiden dost olan bu iki insan arasındaki ilişki zamanla husumete dönerek, Pir Sultan Abdal’ın Hızır Paşa tarafından idam edilmesiyle sonuçlanmıştır.

SON SÖZ:

ÖLDÜRSELER ÖLMİYİZ

Biziz biz, ışıklarla karanlığı kürüyen...

Biziz biz, Pir Sultan’la sehpalara yürüyen

Korku nedir bilmeyiz, Köroğluyuz meydanda

Öldürseler ölmeyiz, namımız var her yanda

Ahdımız, hiç bir zaman kalmaz şahta, sultanda

Biziz biz, ışıklarla karanlığı kürüyen...

Halk için yerden göğe, semah döner bu canım

Taht kurduk gönüllere, susmaz, dilde destanım

Yakılan biz, yanan biz; ölmek ne ki fidanım?

Biziz biz, Pir Sultan’la sehpalara yürüyen

Mustafa CEYLAN

(3): FİGÂNÎ

Ey Şiir!!!

Biliyorsun ki, eşeğe ters bindirip sokak sokak gezdirdiğin ve sonra öldürdüğün Figâni, son kurbanın değildi. O, Osmanlı döneminin ilk kurbanıydı...

Figânilerin bitip tükeneneğini mi sanıyorsun? Figâniler bitmez, tükenmez elbette... Vezirler, krallar, despot idareler, halkın rızasının hilâfına karar vericiler, düzen-intizam dağıtmak adına zulüm, işkence ve eziyet dağıtıcılar yaşadıkça, Figâniler de yaşayacaktır. İbrahim Paşaların icraatları ayyuka çıktıkça, Figânilerin söylemleri de çoğalacak. Çoğaldıkça da gündemin birinci sırasına oturacaktır. Çünkü, arada sen varsın.

Figâni' yi ölüme sürükleyensin.

Alnına silinmez yazıyla mıhlanmışsın.

Ne yaptı Figani? Söyler misin? Suçu ne idi?..

Figâni...

1505 yılında Trabzon da doğdu. Kendi gayretiyle Arapça ve Farsçayı öğrendi. Genç yaşta seninle tanıştı. Seni yazmaya başladı. Ona Hüseyinî mahlasını taktın. Ama bir süre sonra o mahlastan vaz geçti. Yine Figâni adını kullandı.

İstanbul ve sen... Şiir ve İstanbul yani... Ayrılmaz ikilisiniz. Ayığtı sarhoş edersiniz, başını döndürürsünüz bütün insanlığın ve kendinize âşık edersiniz. Boğazıyla İstanbul, Boğaz suyu ışıltısına uzanan kasırların, servilerin, köşklerin serin gölgeleriyle, yedi tepesinde yedi minaresiyle, tarihiyle bir efsunkâr güzel olan İstanbul ve sen şiir, kaç şairin kanına girersiniz... Sayısını siz dahi bilemezsiniz...

Ulu hakan Kanuni Sultan Sultan Süleyman döneminde yaşayan Figâni, İstanbul'un baygın gözlerinin içinde seninle sarhoş oldu hep ve sonunda içkiye müptelâ oldu. Toplumun kullarına ters düştü. Saraya ve Osmanlı paşalarına yakındı. Sen yakın ettin ey şiir onu saraya, sen!! Seninle senin dilinle bazan methiyeler düzdü ihsanlar aldı. Bazan hicvetti sağı solu!.. Genç yaşta şöhrete ulaştı... Edebiyat sohbetlerinin en parlak yıldızıydı.

Kanununin şehzadeleri, MUSTAFA, MEHMET ve SELİM'İN 1530 yılındaki sünnet düğününde yazdığı "SÜRİYYE" kasidesiyle ününü daha da artırdı. Ne oldu artırdı da?... Kıskançlıklar arttı. Kavgacı mizacı insanların düşmanlığını kazanmasına sebep oldu. Şairin, ozanın kavgacısını seversin sen, korkusuzunu. Gözünü budaktan sözünü makamdan esirgemeyeni; Hakk'ı ve hakikatı sonunda ölüm bile olsa haykıranı seversin... Öldürülen şairler-ozanlar hep bu haykırıştan hep feryat-figân oluşlarından can verdiler. Susmadılar, susturmak için öldürüldüler...

Bu sırada Kanuni'nin Veziri Azam'ı Pargalı İbrahim paşa, Mohaç zaferinden dönüşünde Budin'den getirdiği heykelleri, kendi sarayının karşısına, At Meydanına diktirmişti. Bu heykellere, halk tepki göstermiş, eskiden beri gelen İslâm ve put heykel anlayışını, bu heykellere getirip oturtmuştu. Elbette ki, toplumsal düzeni bozmak isteyenler de bu durumu tahrik etmişler, bunu fırsat bilip içten içe ayrık otlarını insanlar içine atmaya başlamışlardı.

Sarayda, çarşıda güncel konuydu Pargalı'nın heykelleri... Şair, ozan günceli yakalamalı. Yaşamak ve gelecek çağlara adını taşımak istiyorsa bir şair günü ve günceli yaşamalı, yakalamalı. Şair, liderdir; düşünce adamıdır. Şairlerdir devrimlerin önderi. Şairi olmayan devrime devrim denemez. Şair devrimin motor gücüdür. Bugünü yaşamayan, bugünü şiir dilinde çağdaş bir anlayışla ve orijinal yepyeni imgelerle nakışlaya-

mayan şair, ölü doğmuş şairlerin anasıdır. Bu bakımdan şairle tarihçi arasında bir benzerlik vardır. Şu kadarla ki, tarihçi taş gibidir, karton dillidir; tadı-tuzu yoktur yazdıklarının; anın soğuk resmini yazıp geleceğe aktarırken; şair-ozan onun içine ruhunu, yüreğini ve halkın ortak aklını, nabzını, halkın can evini nakışlamıştır. Şairin geleceğe taşıdığı olaylar mısraların süslü kaftanı arasındadır. Şairin tarihçiliği daha bir hoş ve daha bir güzel ve gizemlidir.

Pargalının heykelleri...

Resime, heykele ve şiire İslâm'ı karşı imiş gibi gösterenlere yazıklar olsun.

İslâm güzelliği tercih eder, en güzel ve en müttekâmil din oluşunda sanata ve sanatçıya evliyâlar mertebesine yakın bir makam verişindedir. Ona, art niyetli “yobaz” ve “karanlık kafalar” sanatı ve sanatçıyı yaklaştırmamak için asırlarca cahil toplumlarda ellerinden geleni yaptılar. Sanata “gâvurluk”, sanatçıya “gâvur” diyen anlayış İslâmî anlayış olamaz.

“Taş, mermer, bronz, ağaç vb. gibi malzemeler kullanılarak yapılan üç boyutlu düzenlemelere heykel deniyorsa, yani heykelin figüratif olması bir zorunluluk değilse, Osmanlı dünyasında da mezar taşlarından dikilitaşlara, çeşmelerden sebillerle, selsebillere kadar aynı zamanda heykel niteliği taşıyan binlerce düzenleme -üstelik fonksiyonel- göstermek mümkündür.

Bir ressama poz vererek portresini yaptıran ilk Osmanlı padişahı Fatih'tir. İstanbul'a davet ettiği sanatçılar arasında heykeltıraşların da bulunduğu biliniyorsa da, heykelini yaptıırıp yaptırmadığı hakkında bir bilgimiz yok.

Bildiğimiz, heykelini yaptıran ilk padişahın Abdülaziz olduğudur. Fransa seyahati sırasında bir büstünü, İstanbul'da da at üzerinde bir heykelini yaptıırarak Beylerbeyi Sarayı'na koy-

durmuştur. Bu heykel oradan Topkapı Sarayı'na, daha sonra son halife Abdülmecid'in Bağlarbaşı'ndaki köşküne götürülür. Bir süre sonra tekrar Beylerbeyi Sarayı'na taşınan heykel, Cumhuriyet'ten sonra Topkapı Sarayı Müzesi'nde karar kılcaktır.

Heykel sanatı bizde Sanayi-i Nefise Mektebi açıldıktan sonra yaygınlaştı. Bu mektebin heykeltıraşlık hocası Yervant Oskan Efendi adında, Roma ve Paris'te eğitim görmüş Ermeni bir sanatçıydı. Sanayi-i Nefise'nin Heykeltıraşlık Şubesi'ne kaydını yaptıran ilk Müslüman öğrenci, dolayısıyla ilk Müslüman heykeltıraş İhsan Bey'dir.

Bir gün Barbaros Parkı'na yolunuz düşerse orada bir heykel göreceksiniz: Yahya Kemal heykeli... Hüseyin Gezer'in eseri olan bu heykel bir zamanlar Maçka Parkı'nın kuytu bir köşesindeymiş, fakat başına olmadık işler geldiği için buraya nakledilmiş.

Hüseyin Gezer'in "Yahya Kemal Anıtı" başlıklı yazısında anlattığına göre, Maçka Parkı'ndaki kaidesine oturtulmak üzere heykelin ceraskal'la kaldırıldığı sırada civardaki apartmanlardan birinde oturan bir "muhibir" vatandaş durumdan vazife çıkararak telefona sarılıp "Atatürk heykelini ipe çekiyorlar!" diye polisi arar. Derhal olay yerine intikal eden polisler işin aslını öğrenince ihbarcı vatandaşa söylene söylene çekip giderler. Aradan zaman geçer; heykeli gören bazı dostları, şairin bir harekette bulunacaktıymış gibi boşlukta duran sol elinin ne anlama geldiğini Hüseyin Gezer'e sormaya başlarlar. Bundan bir şey anlamayan sanatçı, gidip eserini görünce hayretler içinde kalır: Hırsızlar şairin bastonunu demir testeresiyle kesip götürdükleri için sol el anlamsız bir şekilde boşlukta kalmıştır. Yerine önce bakırdan, sonra ağaçtan bastonlar yapılarak konur, fakat hepsi çalınır. Sonunda çare heykeli Barbaros Parkı'na nakletmekte bulunur. "(1)

İbrahim Paşa'nın heykelleri, koskoca İstanbul'un, İstanbulluların dilindeydi...

Figâni durur mu?

Günü ve günceli yakalayıp, halkın ortak nabzı olmalıydı.

Dedi ki :

“Dü İbrâhîm âmed be-dâr-ı cihân
Yekî büt şiken şûd yekî büt nişân.”

Yani: İki İbrahim geldi cihana, biri putları kırdı, Öbürü put dikti.

Bu mısralar dilden dile dolaşmaya başladı.

Herkes Figâni'ye atfediyor ve bu iki mısraı Figânî yazmıştı diyordu. Figânî ise, bunu kendisinin yazmadığını, ancak, “beyitteki dar-ı cihan terkibindeki dar kelimesi yerine ikinci mısradaki put kelimesi geçtiği için “deyr” dense daha iyi olur” diyordu.

Hattâ, bu beytin Gazneli Mahmut zamanında söylendiğine dair de rivayetler vardı.

Her ne ise, halk böyle istemişti. Figânî'ye yakıştırmıştı. Bu yüzden, Pargalı İbrahim paşaya garmazlanan Figânî'yi İstanbul Subaşı Tahtakale'de tutuklatmış, eşeğe ters bindirip, ibret olsun diye, sokaklarda dolaştırılmış sonunda iskeleye götürüp dövülmüş ve 1532 baharında asılarak öldürülmüştü.

SON SÖZ:

İKİ HEYKEL DİKTİM

İki heykel diktim, tam iki heykel
Yüreğimin ortasına; gel de yık.
Toz et, parçala, savur küllerini
Olmaz olsun İtirbanu ayrılık...

Aramıza okyanuslar dizmişsin

Giyin gel, karanlığın ışığını
Gayri türkülerde yak âşığını
Koyma önüme sultan eşğini
Olmaz olsun İtirbanu ayrılık.

Belli, sen de bu hayattan bezmişsin.

Yaralıyım biliyorsun kuş misal
Son bulmasın şom dağlarda bu masal
Çek kılıcın işte boynum gel de çal
Olmaz olsun İtirbanu ayrılık.

Gurbetleri alınına mı çizmişsin?..

İbrahim ol,
Ver kararın,
Derimi yüz.
.....Nasıl olsa her ikimiz zeytin dalı bülbülüüz.

İki heykel diktim, tam iki heykel
Yüreğimin ortasına; gel de yık.
Tut ellerimi tut, bırakma sakın
Sokul bana İtrbanu birazcık.

Canını da boş yere sen üzmüşsün.

Bak ki Figâniler kanımda yürür
Durağan mendilde su bile çürür
Biliyorsun âşık, gözsüzken görür
Sokul bana İtrbanu birazcık.

Sere serpe saraylarda gezmişsin...

Mustafa CEYLAN

(4): HAYÂTÎ

15.Yüzyılda yaşıyan ve vezir Mahmut Paşa' nın divan kâatibi Yazıcı Tursun'a söylediği bir beyit sebebiyle öldürülen şairimizdir.

Yazıcı Tursun ki “Tevârih-i Âli Osman” adlı eserin yazarı.

Peki, nasıl olmuş da, bir şair, bir yazara kendisini ölüme götürecekle mısralarla seslenmiştir?

Evet, şiirin efsunkâr yanısı bu işte... Bilinmezsin bilinmezi olan şiir bu... Sözüñ kılıçtan keskin yanısı şiirle parlar... Şiirde söz, şairin ağzından veya kaleminden döküldüğü anda, şairin imzasını taşısa da şairin değil, umumundur; okuyucunundur. Bu yüzden Bizim Yunus “Söz ola kese savaşı/Söz ola kestire başı” demiştir. İşte, öldürülen şairlerin sözleri, baş kestiren sözlerdir.

Gelelim Hayâtî'ye...

Mevlâna Ulvî, o dönemin ünlü şairidir. Yaşlıdır ve geçimini, yazdığı kasidelerden temin etmektedir. Devlet erkanını, padişahı öven sözlerle dokuduğu şiirlerini, talebesi olan Hayâtî ile saraya göndermekte ve sarayın ihsanlarından yararlanmaktadır.

Mahmut Paşa sarayda Padişah'tan sonra gelen kişidir. Zaman zaman topladığı şairlerle sarayda sohbetli toplantılar düzenlemekte ve şairlerin lâtife olması kabilinden söylediği beyitleri dinledikçe kahkahalar savurmaktadır. Mevlâna Ulvî'nin talebesi olan Hayâtî'yi de sohbet kadrosuna dahil etmiştir.

Dikkat ettiniz mi bilmiyorum?

Osmanlı döneminde Padişahların birçoğu şairdir. Saray ve çevresinde, padişah'ın en yakınında sürekli şairler ve bilginler yer almaktadırlar. Yönetim kademesinde bulunanlar söz sultanlarına, gönül sultanlarına gereken önemi vermişlerdir.

Ya bugün nasıl?

Bugün, maalesef sanata ve sanatçıya gereken değer verilmemektedir. Yönetenler gündelik meşgaleler ve meselelerle haşır neşir olmaktan, kültür ve sanata zaman ayıramamaktadırlar. Sanat ve sanatçının değeri bilinmemekte, meselâ halk ozanlarımızın sosyal güvenceden yoksun olmalarına çare aranmamakta, sanat ve sanatçı gündemin en alt sıralarında bile kendine yer bulamamaktadır.

1470’li yıllar...

Vezir Mahmut Paşa, sarayda şairleri ve devleti yönetenleri toplamıştır. Şairlere yöneticiler hakkında eleştirel beyitler söyletmektedir.

Mahmud Paşa; Sırbistan seferinde nazır olan, 1461’ de ki Trabzon seferinde divan kâtibi olan, kendisi de aynı zamanda bir yazar olan, “Tevârih-i Âli Osman”ı yazan Yazıcı Tursun’u işaret ederek, Hayâtî’ye şiirle eleştirmesini ister. Hayâtî o anda doğaçlama olarak:

“Kuşkunun kılıcıdır Yazıcı Tursun
Gerek tursun, gerek ise otursun” deyivermiştir.

Bu söz, Yazıcı Tursun’un çok ağrına gider. Mahmud Paşa’dan bu sözü söyleyen şairin cezalandırılmasını ister. Hattâ günlerce, Paşa’nın etrafında dolanır, gereğinin mutlaka yapılmasını talep eder.

Bir hafta sonra, sarayda yapılan şairler buluşmasında, vezir Mahmud Paşa, Hayâlî’ye geçen hafta Yazıcı Tursun hakkında söylediği sözü tekrar etmesini ister. Korkusuz, gözü pek bir şair olan ve o güne kadar enfes gazelleriyle göz dolduran Hayâtî, bir hafta önce söylediği beyiti tekrar eder. Eder etmesine ama, Mahmud Paşa, bir anda döner Yazıcı Tursun’a ve

“bu söz için istediğin izini veriyorum” der. Bunun anlamı, şairin öldürülmesidir. Ve Hayâtî, bu iki dize için saray duvarları arasında katledilir.

Saray koridorlarının loş ışıklarında anadan üryan dolaşan şiir, konuk edilen şair dilinde kırbaç ve bıçak sivrisi olup çıkarır. Kelam bıçağının keskinliğini saraya ve saraya yakın kişilerde denemeye kalkarsan, ipi göze alman lâzım. Ağız zindanından çıkan taş ve kaya saray pençerelerinde ses çıkardıysa, buyruk çabuk gelir. Taşlamanın cevabı teşekkür olmaz. İdam sehпасı, cellat, zindan ve boğulma olur, kılıç olur...

Hayâtî'nin öldürülmesine imza koyan Vezir Mahmud Paşa' da fazla uzun yaşamaz. 1474 yılında onun da öldürüldüğünü tarihçiler yazmakta.

Der ki :

BEYİTLER

Kulağı midye ve kuyruğu ahtapot balığı
Çapak yerine gözünden müdâm akar havyar.

Biz ki cisim içre senün mihrünü cân eylemişüz
Yoluna terk-i dil ü cân ü cihân eylemişüz.

Yine rindâne mey-i sâfiyi nûş itmek için
Yüzümüz hâk-i der –i pîr-i mûgân eylemişüz.

SON SÖZ:

FİKRET'İN SİSİ VAR ZİRVELERDE (Gülce-Buluşma)

.....Dün,
.....Övgülere altın yağarken kese kese
.....Ayırdımsız eleştirel herkese
.....İki mısracık kelama ip...
.....Ah bu dünya yalan dünya
.....Garipler içinde garip...

Hani nerde, bul bulabilirsen o sultanları,
Sarayda baş köşede konuğudur sanatçı.
Şimdi öyle mi ya?

.....Bugün
.....Evet bugün:
Demoklesin kılıcında parça parça demokrasi
Gündelik alkışlarda, al gülüm ver gülüm medya
Heccav global sermayenin esiri sanki
Oh ya, oh ya...!

Fikretin sisi var zirvedeki koltuklarda
Su yürütülür saman altından sessiz
Halkın musluğundan akmaz damlası
Hukuk almış başını özgür havalarda
Başlar ayak, ayaklar başa dönmüş neyleyim
Füze kalkanı taşlamacı şiire
Kafiyeler kimsesiz,
Baklavanın en hası Padişahım çok yaşaya

Oh ya, Oh ya....!
Bu, Şu, o... O o o o !
Yandan yırtmaçlı ekonomi
Ne güzelsin diloylo...!
Sen, öteki, başkası, aynısı, ben, o, siz
Karşılıksız senetlere kefiliz;

Derdim derdin değil,
Gündemin de yok ya,
Oh ya, oh ya...!

Hayatînin hayatı söz konusu
Hay atına binemeyen süvari hay,
Hayatiyi ne bilsin, öyle değil mi?
Nasıl olsa karnı tok ya...!

Mustafa CEYLAN

(5):KEMAL ÜMMÎ

15.Yüzyıl tasavvuf şairlerimizden Kemal Ümmî' de öldürülen şairlerimizden birisidir. Asıl adı İsmail'dir. Muhammed Bahaeddin Erzincanî' nin halifelerindendir. Lâtîfî tezkiresinde askerlik yaparken, asılarak öldürüldüğü belirtilir.

Derler ki:

“Nesimî ile Kemal Ümmî, Şüca Sultan Tekkesi'nde iken Baba Sultan'ın bir koçunu gereksiz yere kurban ederler. Baba Sultan buna incinir. Nesimî' nin önüne bir ustura, Kemal Ümmî'nin önüne bir urgan bırakır. Böylece, ölümlerinin ne şekilde olacağını işaret etmiştir.

Böyle der halkın muhayyilesi.

Halk isterse Ağustos'ta kar yağdırır. Halk isterse Toroslar yürür, gök yere iner, yer göğe çıkar. Halk isterse olmazlar olur. Halkın yüreği böyledir, sınırsız ve sonsuz işte.

Halkın gönlü 1475 yılında idam edilen Kemal Ümmî'yi kendisinden 60-70 yıl önce yaşamış ve derisi yüzülerek öldürülmüş Nesimî ile aynı dergâhta talebe yapar...

Halk gönlü, çok sevdiği kişilerin doğum ve ölüm tarihlerini sisler, bulutlar arasına gizler. Kişiyi efsâneleştirdikçe, dilden dile aktardıkça çoğaltır, damıtır, değiştirir; o'nu arzuladığı yapıya kavuşturur. Kemal Ümmî'nin doğum yeri olarak kimisi Karaman(Lârende) derken, kimisi de Niğde der. Hattâ seyyahlar, gezginci veliler veya tezkireciler de çoğunlukla halkın bu belleğinden ilhamla notlarını alırlar. (1)

Yine derler ki :

“Anadolu'da yasayan ilk mutasavvıf Türk sairlerinden biridir. Şiirde muhteva yönünden Yunus takipçilerinden olmuş, az sayıda hece veznini kullanmakla birlikte, XV. yüzyılda ge-

nellikle aruz vezniyle kaside, gazel, mesnevi gibi klâsik nazım şekilleri ile şiirler söylemiş; tekke şiirinde kendinden sonraki bazı sairlere örnek teşkil etmiş şöhretli bir şahsiyettir. Hayatı tıpkı Yunus Emre’de olduğu gibi menkıbelerle süslüdür. Şiirlerinde sade bir Türkçe kullanmış, aruz vezniyle yazmış olmasına rağmen halkın dilinden uzaklaşmamış, usta bir şairdir. İlâhî tarzındaki şiirleri ile şöhreti Anadolu sınırlarını aşmış Kırım, Kazan, Taşkent ve Özbek Türkleri arasında da tanınmıştır(2).

Kemal Ümmî’nin altı eseri vardır, bunlardan biri de Divan’ıdır. Bugüne kadar yapılmış çeşitli araştırmalardan anlaşıldığına göre Kemal Ümmî’nin Divan’ına ait ellibir değişik yazma belirlenmiştir.(3)

Bir şiirinde:

“Bakın ey cân u dil gözün açanlar
Bakâ mülki fenâ evden geçenler

Kani şol dünyeye mağrur olanlar?
Kani şol menzile konup göçenler?

Kani şol illere bizim diyenler?
Kani şol yollara gelüp geçenler?

Kani şol bağları diküp gidenler?
Kani şol yerleri eküp biçenler?

Kani şol kal'alar burçlar yapanlar?
Kani anda durub yiyüp içenler?

Kani şol baylara hürmet kılanlar?
Kani yoksulları yırup yiçenler?

Kani şol cem'olup tez dağılanlar?
Kani şol şem'olup yanıp uçanlar?

Kani şol işret idüp raks uranlar?
Kani şu başlara saçü saçanlar?

Kani şol biş oluban kem satanlar?
Kamu halkın hakkın bilüp biçenler?

Kemal Ümmî sen ol Hak'dan yana kaç
Kaçan kurtulur ölümden kaçanlar.

Bu dûzahda dutulmaz dâne için
Safâ şevkiyle uçmağa uçanlar.

Hacı Bayram-ı Veli hakkında uzun yıllar yaptığım araştırmalardan; Kema Ümmî' nin bir Hacı Bayram sevdalısı olduğunu, hattâ büyük Veli'nin talebelerinden birisi olduğunu burada ifade etmeliyim.

Divanı'nda Hacı Bayram-ı Veli' nin hocası Somuncu Baba(Şeyh Hamidüddin Aksarayî)'ye ve onunda hocası Şey Ali Erdebilî'ye mersiyeleri de bu sufi şairimizin Hacı Bayram erenlerinin altın halkasından bir zincir halkası olduğunu orta-

ya koyar.

Hayatı hakkında menakıbnameler yazılan şair, aruzla yazmıştır şiirlerini. Aşk, vecd ve heyecan dolu ifadelerle nakışlamıştır şiirlerini.

“Kemal Ümmî’nin manzumelerini iki grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta tevhid, münâcaat ve naatlar, ikinci grupta ise nutuk tarzı dinî ve tasavvufî telkinlerde bulunan şiirler yer alır. İkinci gruptaki şiirlerde temel düşünce mutlak yaratıcıya kavuşmaktır. Bunun yolu olarak da “ölümden önce ölmek” prensibi gösterilir. Kemal Ümmî’nin şiirlerindeki dil ve ifade tarzında da yine bu iki grup şiirine göre farklılık vardır. Birincilerde Arapça ve Farsça sözlerle yüklü ağır bir dil kullanılmışken, ikinci grup manzumelerde Türkçe kelimeler ve sade bir söyleyiş hâkimdir. Onun bazı beyitleri hikmetler ve özdeyişler, bazıları da nazma çekilmiş atalar sözü halindedir.(4)”

Anlatırlar:

Ümmî Kemal’in şöhretini duyan II. Mehmet, şehzadeliği döneminde onu denemek ister. Canlı bir askeri öldü diyerek tabuta koyarlar, Ümmî Kemal’e “Cenazemiz var, bunun namazını kıldırır mısınız?” diye ricada bulunurlar. Ümmî Kemal namaza başlayacağı zaman,

-“Sultanım cenazenin niyetini canlı diye mi, ölü niyetine mi yapayım?” der,

- “Ölü niyetine” cevabını alır.

Namazdan sonra tabut açıldığında askerin ölmüş olduğu görülür.

Derviş Ahmed, oğlu Sinan ile ilgili Millet Kütüphanesi’nde bulunan “Menâkıbnâme-i Kemâl Ümmî; Ali Emirî (Millet) Kütüphanesi, Manzûm; No: 1323” de, Kemal Ümmî’nin me-

nakıbnamelerinden birisini nakletmiştir.(5)

Der ki:

“Ne kim hakdan gelür el-hükmü lillâh
Niderse ol bilür el-hükmü lillâh

Ne kimseden utanır o ne korkar
Ne dilerse kılur el-hükmü lillâh

Ölümden kimse ne kurtuldu kaçup
Dahi ne kurtulur el hükmü lillâh

Bilürüz cân emânetdir gümânsuz
Girü viren alur el-hükmü lillâh

Çü topraktan yaradıldı tenümüz
Girü toprak olur el-hükmü lillâh

Bu dünyâ kimseye kalmadı her giz
Ne hod bize kalur el-hükmü lillâh

Bu köprü üzre bünyâd olmaz âhir
Yapılan yıkılır el-hükmü lillâh

Cihânda mâl u mülk ü mansıb ile
Hezâr ten eksilür el-hükmü lillâh
Yaşaran yaşayan solar kocalur
Düzilen bozulur el-hükmü lillâh

Ecel rencine her giz kimse dermân
Ne buldu, ne bulur el-hükmü lillâh

Kemal Ümmî bu dede çâre sabret
Çü her toğan ölür el-hükmü lillâh

Ezelden ta kıyâmet kamu dilde
Denildi denilür el-hükmü lillâh.

SON SÖZ:

BİR ANTALYA EFSÂNESİNDEN(Gülce-Buluşma)

Dinleyin ağalar, dinleyin beyler
Eritir zamanı bu halkın gücü.
Özlem duyuyorsa kahramanına
Diriltir mezardan bu halkın gücü.

Dilsiz söyletir, gösterir köre
Aminle, duayla dertlere çare
İsterse indirir doruktan yere
Çürütür tahtları bu halkın gücü.

Haydutlar kayadır, gelinler ırmak
Suları ortadan ayırır parmak
Kâh Dicle-Fırat'tır, kâh Kızılırmak
Arıtır çağları bu halkın gücü.
Arıtır da nazlı yârim, taa kudretten arıtır
Gönül imbiğinden geçer gider seneler
.....Geyikli Baba, Tavus Hatun ya da Eyüp Sultan'ı
.....Sarıkızı, Sarı Saltuk veya Merkez efendiyi
.....Efsunkâr zamanın aralığından
.....Efsâne efsâne getirir bize
.....Çoğaltır umut umut bu halkın gücü.

Olmazı oldurur, yakar ateşi
Çevirir gülşene kızgın güneşi
İsterse on eder yedi kardeşi
Kurutur neslini bu halkın gücü

Bağlar çaputunu bağlar türbeye
Hızır uğratar şehire, köye
Girer destanlara, girer öyküye
Yürütür orduyu bu halkın gücü.

.....Yürütür de can gülüm, ta kudretten yürütür
.....Gönül sultanıyla geçer gider mevsimler
.....Mevlâna, Yunus ve de Pir Sultan'ı
.....Bardaklı Baba, Sarıca Kız ve Emir Sultan'ı
.....Devr-i devranın tam ortasından
.....Öylesine şahane getirir bize
.....Sağaltır hikmet hikmet bu halkın gücü

Hoca Nasrettin'le düşün düşün gül,
Karagöz, Hacivat başında püskül
Kül atar haksıza ocağından kül
Sırttır yüzüne bu halkın gücü

Seması, semahı, halayı, sazı
Çilekeş anası, gül yüzlü kızı
Karanlık gecenin iri yıldızı
Kırıtır, salınır bu halkın gücü

Evliyâsı, enbiyâsı, ereni
Kaz Dağında, Kop Dağında cereni
Seğmeni, efesi, dadaş, yâreni
Farıtır birliğı bu halkın gücü
.....Farıtır da ay balam, taa kudretten farıtır
.....Gönül dergâhından geçer gider takvimler
.....Battal Gazi, Hüdai sonra Şeyh Galip’i
.....Zincir Bozan Mehmet Bey’i, sonra da Abdal Musa’yı
.....Akreple yelkovanın dünyasından
.....Bir Yivli Minare, bir tekke, bir kubbe getirir bize
.....Kısaltır ayrılıkları, anlatır dil olup dilime,
.....Anlatır ay kızım, can oğulum işitin hele

Mustafa CEYLAN

ÜMMÎ KİM, ÂLİM KİM, İLİM NE?(Gülce-Buluşma)

Hele ki hele,
İçim dışım zelzele...
Bir türkü çığırıp geçem
Şu takvimden yere düşen gazele...
Bu nasıl iş, bu nasıl hakikat?
Ümmî derler aruz bilir, naat yazar, gazel, mersiye
Sonra ışık olur cümle ozanlara,
Bilgi ham kişide ham yüktür derler
Bu olsa gerek...

Koca Yunus, Bizim Yunus ne demiş:
“İlim ilim bilmektir/ İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsen / Ya nice okumaktır?”

Hele ki hele
İçim dışım düştü sele...
Bir türkü çığırıp geçem
Şu bitimsiz güzel olan zamanın
Saçlarından yakalayıp mesele...
Sonra, sarıçığdem, kara toprak olup
Gözlerine sürülem bir sarı tel sesiyle
Aşık Veysel’e...

Oğul oğul can oğul
Gönüllere han oğul
Halden bilmektir ilim
Ölmeden evvelce ölmektir.
Diploman boyunu aşmış
Mühürler üst üste maşallah
Kaybolmuşsun arasında bir kâğıdın
Hayat akvaryumunda
Bir balık solungacında
Feryâdın, figânın, ağıdın
Hele ki hele
Duy beni, can evinden işit oğul
Ve yaz bunu bir kenara e mi?
“Kendini bilenlerden olsun
Oğul adın...”

(1)Kemal Ümmî'nin yaşadığı ve öldüğü yer hakkındaki bilgiler birbirini tutmamaktadır. Latîfî ve Âlî Mustafa Efendi onun Karaman'ın Lârende kasabasından olduğunu, müritlerinden menakıbını yazan Âşık Ahmet ise Horasan'dan geldiğini söyler. Bu kaynağa göre Kemal Ümmî, Anadolu'ya gelince Bolu çevresindeki Aladağ ve Bozarmut civarında yaşamış, Bolu halkını irşada çalışmış, Hacı Bayram-ı Veli'nin sevgi ve ilgisine mazhar olmuştur.

Âşık Ahmet, Kemal Ümmî'nin Bolu'da medfun bulunduğunu ve üç oğlu olduğunu bildirerek bunlardan Cemal ve Sinan ile ilgili

hikâyeler de anlatmıştır (Ünver, 2002: TDVİA, C 25, 229). Sinan'ın medrese tahsili gördüğü, diğer oğlu Cemal'in ise kendi halinde meczup bir halde yaşadığı belirtilmektedir.

Diğer taraftan Ümmî Kemal'in soyunun Oğuz boyuna dayandığı ve

Kemal Ümmî'nin Şeyh Şehriban adında bir kız kardeşinin bulunduğu da belirtilmektedir (Kaya, 2008: 6). Öldüğü yer ve mezarı hakkında başka rivayetler de vardır (Ünver, 2002: TDVİA, C 25, 229). Kaynaklarda Karaman'da vefat ettiği kaydedilmektedir (Uçman, 1986: BTK, C 3, 39).

Türbesi Niğde'nin Yenice mahallesinde olup kesme taştan yapılmış kare planlı ve tek kubbeli bir binadır (TDEA, 1982: C 5, 272). Adına Karaman'dan başka Manisa, Mudurnu ve Niğde Mevlevihanesi'nde birer makam bulunması, Anadolu halkı tarafından ne kadar benimsendiğini gösterir (Uçman, 1986: BTK, C 3, 39). İsmail Çifcioğlu da "Orta Asya-Anadolu İlim ve Kültür Köprüsü (XI-XVI. Yüzyıllar)" başlıklı makalesinde Kemal Ümmî'nin Karaman'daki ikametinden sonra Bolu'ya yerleştiğinin ve ömrünü burada tamamladığının tahmin edildiği de belirtilmektedir (Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, 13.04.2009).

Bolu'nun Sazak Bölgesi'ndeki Tekke köyünde de bir türbesi bulunan Kemal Ümmî adına geleneksel anma günü de düzenlenmektedir (18.04.2009).

(2)Abdurrahman Güzel, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara 2004, 2. bs., s. 434-435.

(3)W. C. Hickman, Kemal Ümmî Dîvânı'na ait 19 değişik yazmayı tanıtırken “On The Manuscripts of The Divan of Ümmî Kemal”, Journal of Turkish Studies, Harward 1979, c. III, s. 197-207), Hayati Yavuzer 42, (Kemal Ümmî Hayatı, Sanatı ve Dîvânı: İnceleme-Metin, [doktora tezi, 1997], Gazi Ü., Sos. Bil. Ens., Ankara, s. 50-63), Ramazan Sarıççek ise (Kemal Ümmî Hayatı Sanatı, Eserleri ve Divanı - İnceleme Metin, [doktora tezi, 1997], 6nönü Ü., Sos. Bil. Ens., Malatya, s. 319-336) 40 adet Divan yazmasından söz etmektedir. Bu üç araştırmacının tanıttığı yazmalar karşılaştırıldığında, toplam 51 değişik Divan yazmasının bulunduğu anlaşılmaktadır. (AKTAN, Bilal, Türkiyat Araştırmaları Dergisi-Kemal Ümmî Dîvânı'nın Makâlât Adlı Yazması ve Dil Özellikleri.)

(4) Kemal Ünver, “Kemal Ümmî”, DİA, c.25.

Ayrıca;

Kütahya'nın Tavşanlı ilçesi Zeytinoğlu Halk Kütüphanesi'nde 1089 numarada Makâlât adı ile kayıtlı bulunmaktadır. Atasözü örnekleri bu eserde mevcuttur.

(5): “Kemâl Ümmî hazretlerinin Sinan adında bir oğlu vardı. Bu oğlu ilim tahsîli yapmış, zâhirî ilimlerde çok yükselmişti. Ancak babasının büyük velî olduğunu bir türlü kabûl etmiyordu. Tasavvufta yükselmek, kemâle ermek istiyordu ve kendine rehberlik edecek yol gösterici bir mürşid arıyordu. Kuvvetli bir ilim tahsîli yapmış olduğundan hep kitaplarla meşgûl olurdu. Nihâyet bir gün babasına; “Herkes seni sevip sayıyor. Eğer beni önceden yetiştirseydiniz, size itâat ederdim.

Fakat zâhir ilimlerde bilginiz yok. Benimse çok müşkülüm var.” dedi. Bunun üzerine babası; “Oğlum sen de murâdına erersin. Benim sözümü dinle, bu yolda gayret göster, Mekke’ye git, Kâbe’yi tavâf et. Safâ ve Merve arasında sa’y edip, Makâm-ı İbrâhim’e varınca, Allahü Teâlâya yalvarıp duâ et. İki rekat namaz kıl. Selâm verip duâ ettikten sonra yanında ihtiyar bir zât görürsün. O zât senin gönlünün derdine çâre olur. O gönül sırlarından haberdârdır. Nice sırları ondan öğrenirsin.” dedi.

Babasından böyle bir işâret alınca, Kâbe’ye gitmek üzere yola çıktı. Mekke’ye gitmek için bir gemiye bindi. Hava gâyet sâkin ve gemi yolcu ile doluydu. Yolculukları sırasında hava değişip rüzgâr esmeye ve deniz dalgaları coşmaya başladı. Sonunda gemi battı. Yolculardan kimi boğuldu, kimi kurtuldu. Kemâl Ümmî hazretlerinin oğlu Sinân ise boğulmak üzere olup dalgalar arasında çırpınıyordu. Bu sırada babası âniden gözücü onu boğulmaktan kurtardı ve gözden kayboldu. Boğulmaktan kurtulduğu için Allahü Teâlâya şükretti.

Kurtulan diğer yolcularla birlikte karadan yürüyerek yola devâm ettiler. Ancak hallerinin ne olacağını bilmeden yolculukları sıkıntılı geçiyordu. Bir müddet gittikten sonra çölde eşkiyâ yollarını kesip hepsini esir aldı. Sinan bu sefer de tuzağa düşmüş bir yabancı kuş gibi esir oldu. Allahü Teâlâya tevekkül edip sabırla beklemeye başladı. Onu bir zindana kapatıldılar. Geceleri gözüne uyku girmiyordu. Çok halsiz ve zayıf düşmüş, ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüştü. Ayrıca çok da işkence görüyordu. Bu ızdırap ve zindandan kurtulmak için hiçbir çârenin olmadığını anladı. O zaman Allahü Teâlâya duâ edip, şöyle dedi:

“Yâ Rabbî! Bana lutfeyle, çok günâhkârim. Senin velî kullarından olan babama değer vermez ve inanmazdım. İnadım sebebiyle içinde bulunduğum bu sıkıntıya düştüm. Babama hiç teslim olmazdım. Onun sözlerini hiç tutmazdım. Kimsenin

sözünü beğenmez ve yüzünü görmek istemezdim. Babama hiç baş eğmezdim. Yâ Rabbî! Benim çektiğim hep bu yaptıklarımıdır. Bana ihsân eyle kurtar beni. Şimdi kabahatimi anladım.” diyerek gece-gündüz ağladı.

Günlerce böyle çâresiz gam ve dert çekip kurtulacağı günü bekledi. Bir gün ellerini ve ayaklarını da bağladılar ve; “Şimdi senin gözlerine de mil çekip seni kör edeceğiz, artık dünyâyı görmez olursun ve bir yere gidemeyip, buralarda kalırsın.” dediler. Bu sözleri işitince, çâresizlik ve dehşet içinde çok ağladı. Artık tam çâresizlik içine düşüp gözlerini de kaybetme korkusu içindeyken birdenbire babası Kemâl Ümmî hazretleri karşısına çıkıverdi. Elini uzatıp; “Gözünü yum beri gel. Allahü Teâlânın kudretini göresin. Hep âh edip inlersin.” dedi. Sonra onu anlamadığı bir şekilde tutup Kâbe’ye bıraktı. Gözlerini açtığında Kâbe’nin yanında idi. Bu hallere çok şaşırıp, günahlarına ve kabâhatlerine pek ziyâde pişman oldu. Tam bir ihlâs ile cânu gönülden Kâbe’yi tavâf etti. Sonra Makâm-ı İbrâhim’e geçip iki rekât namaz kıldı.

Bu hâlini kendisi şöyle anlatmıştır: Makâm-ı İbrâhim’de iki rekât namaz kıldım. Selâm verdikten sonra; “Yâ Rabbî bu yolda nice sıkıntılar çektim. Şimdi beni murâdıma erdir.” diye duâ edip ellerimi yüzüme sürdüm. Bu sırada yanımda oturan yüzü örtülü bir ihtiyâr gördüm. Elini öptüm ve; “Efendim şimdi sizden ricâm, beni murâdıma kavuşturmak için himmet eylemenizdir. Derdime bir çâre ihsân edin.” dedim. Bana; “Evlîyâya karşı inadı terkeyle, onlara îtimât göster. Görünüşlerine bakma! Onların bâtınlarına iç alemlerine bak. Neden gördüğünü ilimden habersiz zannedersin. Zâhir ilimle Allahü Teâlâyı kavuşmayı mı murâd edersin! Zâhir ilmi olmayanı Hak’tan uzak mı sanırsın? Gerçi ilim kişiye faydalıdır. Fakat bu ilimle amel edilmeyince, faydası olmaz. Dünyaya düşkün olmayan, haramlardan sakınan Mevlâ’sına kavuşur. Eğer bu sözleri anlayıp idrak ettiysen, mürşidine yol göstericine teslim

olman gerekir.” buyurdu ve bir hayli nasihat etti.

Sinan Efendi bu nasihatları dikkatle dinleyip çok göz yaş döktü. Kendisine nasihat eden zât yüzündeki örtüyü kaldırıp ona yüzünü gösterdi. Baktığında onun babası olduğunu gördü. “Derdime yine babam çâre oldu.” diyerek elini öpüp ayaklarına kapandı. Artık babasının büyük bir velî olduğunu açıkça görüp anladı. Ona teslim oldu ve duâsını aldı. Kâbe’deki hizmetçiler Sinan’ın yanına yaklaşır; “Bu zât neden sana bu kadar yakın alâka gösterdi. Senin de ona karşı muhabbetin nendendir?” dediler. “Bu zât benim babamdır.” deyince, hizmetçiler; “Bu zât elli seneden beri beş vakit namazını Kâbe’de kılar. Biz onu hep burada görürüz.” dediler. Kemâl Ümmî hazretlerinin oğlu Sinan, daha sonra babasının terbiyesinde tasavvufta yetişip mârifet sâhibi fazîletli bir zât oldu.

Bir defâsında da oğlu Sinan’a; “Oğul eğer ihlâsın varsa, gel şu ayağımın üstüne bas. Göresin sen dahi vakit nice dir, demeyesin bu vakit gecedir.” dedi. Oğlu ayağına basınca, ayağını oynattı. Oğlu Sinan’ın gözünden perde kalkıp arşı seyretmeye başladı. Melekleri semâyı doldurmuş namaz kılıyor halde gördü. Babasının bu kerâmetini görünce, onun büyük bir velî olduğunu anlayıp ayaklarına kapandı. Ondandır feyz alıp saâdete kavuştu.”

(6): SARI LÜTFÎ

Asıl adı Lütfullah. Kaynaklarda Molla Lütfi, Sarı Lütfi, Mevlânâ Lütfî, Deli Lütfî adıyla anılır. Namaz konusunda yaptığı bir açıklamadan dolayı, 19 gün zindanda tutulur ve II. Bayezid'in onayıyla idam edilen şairlerimizden birisidir.

Babasının adı Kutbiddin Hasan olup Tokat'da doğmuştur.

Hızır Bey oğlu Sinan Dar'ül hadis müderrisliği, Padişah hocalığı yani Hâce-i Sultani; Sahn Müderrisliği görevlerinde bulunur. 31 yaşında iken de Hoca Paşa ünvanı ile vezirlik rütbesi alır. Bizim Sarı Lütfî, Sinan Paşa ile Sahn-ı Seman Medresesinde karşılaşır ve bir daha ayrılmayacak şekilde ona bağlanır.

Fatih, sarayda bulunan kitapların korunması için Sinan Paşa'dan ricada bulunduğunda, Sinan Paşa Hafız-ı Kütüplük görevine Sarı Lütfî'yi önerir. Lütfî, kütüphanede görevde iken, su gibi içer bütün kitapları, okur, okur... Akranları arasında bilgi bakımından en öne çıkar. Gedik Ahmet Paşa'nın görevden azledilmesi üzerine Vezir-i azam olan Sinan Paşa, bu görevde fazla duramaz. Padişah tarafından bu görevden alınır, hattâ işkenceye tabi tutulur. Çevresindeki öğrencileri ve ilim adamlarının Sinan Paşa'yı desteklemeleri, topluca, bir ve beraber hareket etmeleri, "kitaplarımızı yakar, ülkeyi terk ederiz" şeklinde direnmeleri üzerine, Sinan Paşa Sivrihisar kadılığına atanır. Bizim Molla Sarı Lütfî' de hocasının yanından ayrılmaz, o da onunla Sivrihisar'a gider.

İşte hoca ve talebesi...

Hocası neredeyse, talebesi de orada.

Ya günümüzde nasıl?

Günümüzde, sanal şiir dünyasında hoca talebe ilişkileri yok denecek kadar az. Sanallık, dostluklara da yansımış. Öyle çile ve yol arkadaşlığı dostluklara rastlamak mümkün değil. İnsanlar maddî bağlarla bağlanmışlar birbirlerine, mânevî değil bağ. Bu yüzden en küçük bir sarsıntıda dostluklar bitiveriyor.

Der ki :

“Dilimiz sâgar-ı sabûh ister
Cism elbetde taze ruh ister.

Kerem et câna feth-i bâb eyle
Nice demdir ki dil fütûh ister.

Zâhidâ mezheb-i muhabbetde
Tevbeye tevbe-i nasûh ister.

Nusha-i gamla şugl eden dil ü cân
Ne mütûn u ne hod şurûh ister.

Vuslat-ı yâra ermele Lutfî
Sabr-ı Eyyûb u ömr-i Nûh ister.

Deli dolu, sözünü asla esirgemeyen, lâtifelerle ve hazır cevaplığıyla insanları iğneleyen bir yapıya sahip olan şairimiz, Fatih Sultan Mehmet’e bile lâtife yapmıştır.

Anlatırlar:

Molla Lutfî kütüphanede görevlidir. Padişah Fatih kütüphaneye gelir. “Bana şu kitabı getiriver” diye Lutfî’ye emir ve-

rir. Lütfi, kitap biraz yüksekçe yerde bulunması sebebiyle, ayağının altına bir mermer parçası alır ve kitabı padişaha uzatır. Padişah: “Ne yapıyorsun? İsa Peygamber o taşın üzerinde doğmuştur” der. Kütüphane görevlisi Molla sarı Lütfi görevine devam eder. Biraz sonra da güveler tarafından parça parça edilmiş kirli bir bez parçasını orada bulunan Padişahın dizi üzerine bırakır. Padişah: “Bunu benim dizim üzerine niye bıraktın ey Molla?” diye sorar. Lütfi bu, sözünü esirgeyecek değil ya, “Devletlü padişahım, huzursuz olmayınız, bu bez İsa Peygamber’in beşik bezidir.” Der.

Rahatça konuşan, korkusuz, kendisine güvenen, iğneleyici bir dili vardı şairin. O dönemin saraya yakın ulemaları Molla Arap, Germiyanlı izârî, Leysî Çelebi, Hatipzade, Fahrettin Acem gibi kişiler o’nun kırbaç diline düşmekten korkar olmuşlardı. Padişaha hakkında bazı olumsuz olayları abartarak götürmek için fırsat kolluyorlardı.

Nihayet, aradıkları fırsatı yakalar rakipleri ve onu zındıklıkla suçlarlar. 19 gün hapis yattıktan sonra Padişah’ın bir zındığı koruyor olması gibi bir dedikodu çıkmasını diye, ferman verilir ve idamı onaylanır. At meydanında başı kesilerek idam edilir. Başı kesilirken bile kelime-i şehadet getirdiği nakledilir. Tarih 23 Ocak 1495’tir. Eyüp Sultan semtinde Yavedut iskelesi yakınında bulunan Mahmud çelebi mescidi civarına defnedilir.

Zındıklık suçlamasına gelince:

Anlatılır:

Lütfî şöyle konuşmuş:

“Hazreti Ali’nin vücuduna savaş sırasında bir ok isabet eder. Ok kırılır, ama temreni vücutta kalır. Öylesine acı verir

ki, sanki ciğerlerine saplanmıştı ok. Hazreti Ali acıdan kıvrılırken doktorlara başvurur. Doktorlar, Hazreti Ali' nin duyduğu bu acı sebebiyle temreni çıkaramazlar. Namaza durmasını beklerler. Hazreti Ali sırtında ok temreni namaza durduğu anda, doktorlar temreni sırtından çekip alırlar. Hazreti Ali olayın farkına bile varamaz.

Yani diyeceğim şu ki, kişiöğlü namaza durduğunda dünya ile irtibatını kesmeli. Yüce Yaradan ile baş başa olmalıdır. İşte asıl namaz budur. Bizim yaptıklarımız ise kuru kalkıp eğilmedir ki bizim eğilip kalkmamızda yarar yoktur.”

İşte bu sözler sebebiyle, “namazı hafife alıyor, fayda yok diyor, namazın farzıyetini inkâr ediyor, bu adam dinden çıkmış, zındık bu adam” şeklinde suçlanır. Müderrislerden oluşan bir heyet marifetiyle yargılanır. Bu yargılama sırasında 200 tanık dinlenir.

Sarı Lütî, tıpkı Sokrates gibi, muhteşem bir savunma yapar ama, heyet yalancı şahidlere itibar ederek, onu suçlarlar. Lütî, Müslüman olduğunu, sözlerinin ne anlama geldiğini anlatır. Heyet önce, kararını onun suçsuzluğu yönünde bir oy farkıyla verdiği halde, sonradan bir üye karar değiştirip, idamı yönünde oy kullandığından, idamı şeklinde karar çıkar.

Der ki:

“Nûr-i cemâl irelden sen serv-i mâhlikâyâ
Vardı güneş zevâle noksan erişdi aya

Cân gülşeninde kaddin bir serv dikdi dil-cû
Dil levhasında hattın hat yazdı her belâyâ

Sînem nişâne kıldı sihr oklarına gamzen
Kaşın gözün idelden talîm ok u yâya

Âyine-i cemâlin şevkinde cân virürsem
Fer vere her gubârum cam-ı cihân-nümâya

Benzer güneş diyeydüm bir yüzden ol cemâle
Zülfün hüması gibi verse güneş de sâye

Lûtf ile toyularsan Lutfî'yi n'ola şâhâ
Kim çok âtâlar eyler sultan olan gedâya.

SON SÖZ:

NİYE ? (Gülce-Buluşma)

Uzatın başınızı pencereden dışarı
Tarih sizden bekliyor, mutlulukla başarı
Şaşırtın yeni baştan, uyuklayan beşeri
.....Cansınız, canımızdan süzebilmek ne güzel
.....Yarınları türküyle dizebilmek ne güzel...

Duvar diplerinde yaban gülü çocuklar
Ne çabuk indiler beşiklerden yollara?
Karanfil kokusu ağızlarda, sevginin sözcükleri
Ellerde nevrüz çiçekleri olmalı derken
Taş atmak niye?

Ey gece, ey zifir kara, ey köhne zaman !
Yıkanda gel, arın, amberler sürün
Kızarsın ve ışınsın zindan yüzün
Topla bütün çocukları şarkıların meclisinde
Muştulu seherlere ulaştır olmaz mı?
Sabah yelinde duası varken anaların
Şimdi üç beş yabancı hempanın
Güdümüyle bu anaları
Ağlatmak niye?

Hey hey !...
Hey ki hey!!
Defne dallarının türküsü var kavalımda
Bin kapının açılışı çocuk elleriyle hey!...
Ay vurmuş suların yorganı var üstümde
Bitirmişim geceyi dibine kadar
Gece kuşlarının kanat sesleri
Şafak güvercinlerinin şadırvan yelinden uçup gittiler
Şimdi siz, şimdi sizler çocuklar
Goncalaşmış umut çiçeklerini toplayın
Toplayın varoşların bahçelerinden haydi
Ve döndürün yorgun, yalın ayak yolcuları
Yalan yanlış yollardan çevirin ışığınızla...

Ak alınlarınızın şavkı vursun takvimlerime
Ülkemin dağlarında gezinmesin eşkiyâ
Ve siz yurdumun köy kokulu çocukları
Kalem tutsun, ışık dokusun elleriniz olur mu?

Hoş sohbet gerçeklerle, türlü şakalarla
Çıkagelsin tarihin sinelerinden
Kutbiddin Hasan oğlu Tokatlı Lutfi
Korkusuzca anlatsın olanı, olacağı
Kaldırsın örtüyü olayların üstünden
Ve siz, siz özümün özü yarınlarm ey !
Siz ki siz hey!
Duvar diplerinden, kaldırım taşlarından değil
İçi ateş dolu molotoflardan değil,
Kurşundan, silahtan, ölümden hiç değil,
Anadolu türkülerinden el ele tutuşup çıkın meydanlara,
Seslenin şiirleriyle ölen şehirlere
Yarası iy'olmaz dağları yıkayın, arıtın silâhlardan
Bağ, bostan olsun; şenlensin eşya, doğa
Ve birliğin, kardeşliğin mevsimini getirin vara yoğa
Olur mu, can parçalarım olur mu?

Karanfil kokusu ağızlarda, sevginin sözcükleri
Ellerde nevrüz çiçekleri olmalı derken
Birliği, dirliği ateşe atmak niye?
Niye be can fidanım, can kokulum, bir tanem niye?

Ülkemin yarınını yoğuracak canlarım
Ufuklardan bin güneş doğuracak canlarım
Atatürk'ü yeniden çağırarak canlarım
.....Sizin destanınızı yazabilmek ne güzel
.....Düşmanın oyununu bozabilmek ne güzel.

(7): HÂLÎMÎ

“Hâlimi yâre berîd-i rüzigârım söylesün
Eşk-i rîzânım dü çeşm-i girye-dârım söylesün.

Gâhî dîdemle zebânım ki dil bîmâr ile,
Sîne-i mecrûh u zâr-ı dâğ-dârım söylesün.

Nergis iğmâz eylesün arz eyleyüb zerrîn kadeh
Sünbül-i zülfün dağitsun lâle-zârım söylesün.

Kaldı kâkülde dil-i âzâdemiz çünkü şehâ,
Kûyuna itdim vedîa yâdigârım söylesün.

Bezm-i vuslatda Halîmî neş’e-dâr oldukda sen
Bu dil-i âvâre bir de şîvekârım söylesün.”

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden, İstanbul’da doğmuş, Halîmî Mustafa Paşa adıyla da bilinir. Senelerce Defterdâr ve Başdefterdârlık görevinde bulunduktan sonra, Limni’ye sürgün edilmiş. İdam edilerek öldürülen şairlerimizdendir.

(1759-60) Musul’a Vali olarak atandı. Bu esnada İzmir mu-tasarrafından senetle 1000 altın borç alır. Bu borcu ödeyeme-den kendisine bağlı olan kişilerin ihanetine uğrar.

Ve borç olarak aldığı altınları çalınır. Bu olay saraya intikal edince Bozcaada’ya sürgün edilir.

Tezkirelere göre Halîmî, Bozcaada’da idam edilerek öldü-rülür. Türkçe Divanı vardır.

Demiştir ki:

Nice dîde-i ferî gül gibi nem-nâk idelüm
Bûlbûl-âsâ turalım sînemizi çâk idelüm.

Görmedim rûy-i nüvâziş reh-i kûyunda senin
Tâbiş-i hicr ile biz yerimizi hâk idelüm.

Bilmeziz n' oldu sebep böyle itâb-ı dostu
Cürm ü isyânımızı biz dahi idrâk idelüm.

Ey dil efgânım o gonca femi bîzâr itmiş
Niçin ol gül bedeni böyle elem-nâk idelüm.

Kû-yi dildâre Hâlîmî idelüm arz u şitâb
Semt-i vasla revîşi çabuk-i çâlâk idelüm.”

(8): BÂHİR

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden. Lâkabı “Köse”, asıl adı Mustafa, devlet adamı, vali, sadrazam, Midilli’de idam edilelererek öldürülmüş, kesik başı İstanbul’a getirilmiş, cesedi Midilli’de kalmıştır.

Demiştir ki:

“Sipihre gönderelim nâle-i bülendimizi,
Cihana bildirelim bâri kendi kendimizi.
Bu nazm ile varalım hâk-i pâ-yı devlete biz
Çok oldı görmiyeli Bâhirâ efendimizi.

Silahşör, kapucubaşı, sadrazam. III. Osman’ın cülusundan iki ay sonra azl edilir ve Midilli’ye sürgün edilir. Bir süre sonra Mora Valisi olarak atanır. 1755 yılında ikinci kez sadrazamlık görevine getirilir. 1756’ da tekrar görevden uzaklaştırılır ve Balıkhane’ye hapsedilir.

Balıkhaneden’ de Rodos Adası’na sürgün edilir. Ve hayatı önemli iniş-çıkışlarla geçen Paşa, ardından Kahire Valiliği’ne atanır. Sonra da Kahire’den Cidde Valiliği’ne tayin edilir. Bir süre de Halep Valiliğinde görev yaptıktan sonra, üçüncü kez sadrazam olur. Bu sırada, Sultan III. Mustafa’nın kızı ile evlenecekken, Midilli Adası’na sürgünü çıkar.

Saray ve yakın çevresine hilekâr ve hıyânet içindedir diye jurnallenir.

Tarihlerden 1 Nisan 1765'dir. Mustafa Paşa'nın huzuruna silahtarağa çıkmış ve mührün teslimini istemiştir. Paşa' da mührü üç kere öpüp teslim etmişse de, Kapıcılar Kethüdası Halil Ağa Paşa'yı yakalamış ve Topkapıda hapsedmiştir.

I.Mahmud, III.Osman ve III. Mustafa dönemlerinde 4 yıl 9 ay 27 gün sadrazmlık görevini yürütmüştür. Bu görevi eda ederken, Nakşibendiler için bir zaviye ve bir de camii inşa ettirmiştir.

Ömrünün büyük çoğunluğu sürgünlerde geçen şair, kâh devletin en zirvesinde, kâh halk arasında en aşağı tabakada bulunmuştur. Bu bakımdan her türlü çileyi çektiği gibi, en büyük makamların huzur ve mutluluğunu da tadmıştır diyebiliriz.

Babası da kendisi gibi Nakşibendi sufilerinden olup, babasının adı Sufî Abdurahman'dır. Babası devlet hizmetinde vezirlik rütbesine kadar yükselmiştir.

(9): İZZET BEY

Demiştir ki:

“Üftâdeyim o şûha dilâ tâbı bilmezem
Yanmış bir âteşim saded-i âbı bilmezem.

Bağlanmışım müsebbih-i esbâba ez-derûn
Besdir tevekkülüm hele esbâbı bilmezem.

Bu nev-çerağ-ı aşkı muhabbet yeter bana
Gayri cihânda cünbüş-i mehtâbı bilmezem.

Her matlabımda sâil-i dergâh-ı Hak olup
Minnet Hudâ'ya sâir-i ebvâbı bilmezem

İzzet perestişim ham-ı ebrûyadır benim
Ma'bedde tâk-ı kûşe-i mihrâbı bilmezem.”

Asıl adı Mehmed, Defteremini vekili Benli Arif beyin oğlu, İstanbul'da doğmuş, Nusret ve Neşet Efendilerden ders almış, padişah Sultan Mahmud'un halkı cihada davet için hadisleri içeren hümayunlarına karşı çıktığı için, padişah buyruğu üzerine 6 Ekim 1809 günü Kadıköy'de idam edilerek öldürülür. Şairimizin kabri Ayrılık Çeşmesi'ndedir. Resayi Efendi, Hocası İzzet bey'in şiirlerini toplayarak 1842 yılında yayınlamıştır.

Demiştir Ki:

“Hâl-i dil-i âşüfsemi senden haber aldım
Ey şûh ben esrârı bilenden haber aldım.

Bulur sıkılan bast ü küşayişle mükâfât
Bu müjde-i sahbâyı kühenden haber aldım.

Cehl-i enâniyetde imiş ilm-i hakîkat
Bilmezlik ile ben bunu benden haber aldım.

Zülfün tarayup sînesin açmış o semen-ber
Gülşende sabâ ile semenden haber aldım.

Kadr-i niâmın elde iken cehlini İzzet
Gurbetde olan şevk-ı vatandan haber aldım.”

(10): TÂLİB

Asıl adı Ali Galib. 1884 Yılında Erzurum’da dünyaya gelmiş. 1928 yılında şapka kanununa tepki koymak ve halkı isyâna teşvik etmek suçundan asılarak idam edilmiştir.

Demmiştir Ki:

“Bu dil-siyah bahtım yine başka hale düştü
Tâlim-i hâl ederken bir nokta hâle düştü

Erbâb-ı hâl buldu bu noktada kemâli
Şerhinde ehl-i zâhir bin kıl ü kâle düştü

Kim oldu lâl ü hayrân vardı sücud u Hakk’a
Kim gâib etti aklın deşt ü cibâle düştü

Zincir-i zülf-i yâre bağlandı pây-ı âşık
Buldu belâyı tâ ki çıkmaz hayâle düştü

Ebrû-yı yâri gördüm okudum Bârek-Allâh
Hayırlıdır İnşâ-Allah nazarım hilâle düştü

Tâlib de geçti artık efsâne-i hevâdan
Yüz kâre dest hâli der-i zü’l-Celâl’e düştü.”

Küçük yaşlarda annesini ve babasını kaybedince eniştesi kaymakam Maksud bey’in yardımıyla öğrenimini tamamladı. Kadiri Şeyhi Hacı İbrahim Ruhi Efendi’ nin talebesi iken, şeyhi bir öğrenci grubuyla birlikte Tâlib’i de Hac’ca götürmüştür.

Mekke ve Medine’de kalıp eğitimini sürdürdükten sonra Bağdat’a gider. Orada da eğitim görür ve nihayet İstanbul’a döner. İstanbul’da da Ayasofya Medresesinde okur. Memleketi olan Erzurum’a döner.

Erzurum, önce Ruslar, seonra da Ermeniler tarafından işgal edilince millî kuvvetlerin içinde yer alır ve düşmanlarla çarpışır. Ermenilerin çekip gitmesinden sonra hat sanatı öğretmeni olarak Muallim mektebi’nde göreve başlarsa da, devlet dairelerinde sarık giyme yasağı getirilince, şapka kanununa tepki gösterir, yargılanır ve 1928 Yılında idam edilir.

Demiştir ki:

“Ehl-i dil rızkını Mevlâ-yı Ganî’den ister
Ehl-i dünya ise dünyayı denîden ister.

Mâlûmdur âlemlere Tâlib senin halin
Hal-i dilini eyleme tasvîre teşebbüs”

(11): ANTEPLİ NURİ PAŞA

XVIII. Yüzyılda yaşamış, Antep’de doğmuş bir şairimizdir. Asıl adı Mehmed Nurettin olup mahlası Nurî’ dir. Kıskaçlığa kurban gitmiş ve 28 yaşında idam edilerek öldürülmüştür.

Demiştir ki:

Dilimde dâğ-ı aşkın dilberâ tamga-yı izzettir
Serimde kâkülün sevdâsı cânâ kayd-ı rif’atdır.

Nigehdür diyiser ser-i zânûya gerden-i zülf-i hoş-bûya
Dehen kand-i leb-i dildâre çok demdir ki hesretdir.

Bilgin, şair... Antep hanedanından olup “Battalzade” adıyla anılmış. Çok genç yaşta, eğitimini babasının yanında tamamlayıp, Mirimiranlık göreviyle Antep Mutasarrıflığına atanınca çevrede bulunanlar tarafından kışkanılır. Çevre vilayetlerin valileri ve devlet adamlarının iftiralari sebebiyle idam edilir.(1786-87)

Şarkılarıyla ünlü olan Nuri’ nin bir de Divan’ı bulunduğunu kaynaklar zikreder.

Devamla demiştir ki :

Hevâ-yı istivâ-yı kâmetinle kavs olup kadim
Sirişkim katre-i yâ gözlerim şâkûl-i hayretdir.

Nigâh-ı râgıbânen Râşid'â kal'â-yı Nûrî'ye,
Sipihri-i atlasa sûz-efken-i reşk-i melâmetdir.”

E-Kurşunlanarak Öldürülen Şairler

(1): İSMAİL GERÇEKSÖZ

Demiştir ki:

“YALVARIŞ

Gün ışığıyla yetindik bunca
Toprağı suladık terimizden,
Halılara dokuduk çilemizi
Kınalı ellerimizden...

Cansa can, kansa kan dedik
Açtık lâlelerce her tepede
Kağnılara kendimizi koştuk sırasında
Tozlu yollarımızdan...

Bizi dağlarca, denizlerce yaratmıştın Ulu,
Koma bizi dağılırız, mahvoluruz...
Koma bizi Tanrı'm
Çağımızdaki hızdan...

Avcılar vurmadan son kuşları dağlarda
Baltalar kesmeden son ağaçları
Çek gayri bulutlarını
Karanlık ufuklarımızdan...”

İsmail Gerçeköz, 1925'te İzmir'de doğdu. 4 Nisan 1980 tarihinde Ortadoğu Gazetesi'nin başyazarlığını yaparken arkadan vurularak şehit edildi.

Ortaöğreniminden sonra okumayıp Bursa'da gazetecilik yaptı. Bursa Hakimiyet gazetesinin beş yıl yazıişleri müdürlüğünü, sahibi olduğu Bursa Ekspres gazetesinin 7 yıl başyazarlığını yaptı. Uzun yıllar Tanin, Vatan, Yeni İstanbul ve Tercüman gazetelerinin Bursa muhabirliklerini yürüttü.

1961'de Batı Almanya'da gitti bu ülkede memur ve mütercim olarak çalıştı. 1976 yılında yurda döndü.

Şiir ve yazıları 1944'ten itibaren Demet, Uludağ, Sanat ve Edebiyat, Şadırvan, Bizim Türkiye, Çatı, Kaynak, İstanbul, Hisar, Devlet, Ortadoğu, Millet gibi gazete ve dergilerde çıktı. Milli ve tarihi konuları işleyen İsmail Gerçeköz, serbest ve zinle yazdığı şiirlerinde müzikaliteyi yakaladı.

ESERLERİ

Eserlerinin isimleri ve yayınlanış tarihleri şöyle:

Aşık Sazından Şiirler (1944),

Bursa'nın Destanı (1951),

Yaşayan Ağaç (1952),

Gökbayrak (1954) ve

İkinci Dönüş (1972).

Demiştir ki:

“Elbe kıyısında

Elbe'nin kıyısında bir köy,
Bize değil bu çan sesleri.
Uzak bir hâtıradır şimdi.
Pırıl pırıl ezan sesleri.

Elbe'nin kıyısında bir köy,
Damlaları sivri-külâh
Uzanır ta nehre kadar,
Cıvıl cıvıl insan sesleri.

Durgundur, kirli sarıdır Elbe
Adına ne türkü yakılmıştır, ne kurban
Alır götürür sessizce uzaklara
Sularında kaybolan sesleri.”

HAKKINDA YAZILANLARDAN

Türkiye sevdalısı
Mehmet Nuri Yardım
Türkiye 9 Mayıs 2001

İnsanları severdi

İsmail Gerçeksöz'ün biyografisinden kısaca bahseden Gültekin Samanoğlu, “O, şair, yazar, idealist bir insandı. Şiirden hiç kopmadı. Yiğit bir şekilde şehit oldu” dedi. Gerçeksöz'ün yazdığı dergi ve gazeteleri sıralayan Samanoğlu, “Şairin beş

şiiir kitabı vardır. Yetişmesinde şair Haşim Nezihî Okay ile gazeteci yazar İsmet Bozdağ'ın büyük tesiri vardır. Memleket sevdalısı Gerçeksöz vatan uğruna şehit düştü" diye konuştu.

Gazeteci yazar Ahmet Özdemir de konuşmasında İsmail Gerçeksöz'ün şiiirlerindeki 'vatan sevgisi' temasını ele aldı. Şiiirlerinden verdiği örneklerle konuşmasına devam eden Özdemir, Gerçeksöz'ün Yahya Kemal, Orhan Şaik Gökyay ve Ahmet Hamdi Tanpınar'dan etkilendiğini belirterek, "Şiiirlerinde mazi hasreti, Balkan sevgisi büyük bir yer işgal eder. O eserlerinde Türkiye'ye ve Türk insanına olan sevdasını terennüm etti" dedi. Özdemir konuşmasında şu hususlara dikkat çekti: "Gerçeksöz Ortadoğu'nun başyazarı İlhan Darendelioğlu'nun başyazarlık bayrağını devraldı. Orta Doğu'nun Genel Yayın Müdürü Tahir Kutsi Makal, Yazıişleri Müdürü ise bendim. Vefatından önce yazdığı şiiirlerde adeta öldürüleceğini hissetmiş ve bunu mısralarına yansıtmıştı."

Kitapları basılacak

Türk Edebiyatı Vakfı Başkanı Servet Kabaklı ise, İsmail Gerçeksöz'ün kendisini vatan uğruna ve Allah ve millet yoluna adadığını belirterek, "O duruşuyla, tavrıyla bir edep abidesiydi" diye konuştu. Kabaklı, İlhan Darendelioğlu, İsmail Gerçeksöz ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu gibi değerli şiiirlerimizin unutulmaması ve genç nesiller tarafından okunmasını sağlamak üzere kitaplarının yayınlanması için ellerinden gelen gayreti göstereceklerini söyledi.

Toplantıya iştirak eden şiiirin eşi Nusret hanım, kızı Nilüfer hanım ve damadı Özcan Genç de İsmail Gerçeksöz'ün 'adam gibi adam' olduğunu vurguladılar ve hatıralarından bahsettiler.

Demiştir ki:

“GELİNCİK ÇARŞISINDA

Gelincik çarşısında üç derviş
Dünyaya bakıp gülermiş.
Gelincik çarşısında üç derviş
İnsanlara gönül vermiş.

Rüzgârından mı kuşların?
Kanat çırpışından mı hürriyetin ne?
Hep aynı sevgiye akarmış çeşmeler
İnançları vururmuş insanların yüzlerine...

Bir ressamı çıldırtan renkler düşermiş
Kilimden taş duvarlara
Sabah ezanları okunadursun
Yosunlar yeşeredursun eski yapılarda...
Taze parmak izleri kalırmış
Çalınmayan kapılarda...

Geincik çarşısında üç derviş
İnsanlara bakıp gülermiş
Büyük boşluklarda sallanan yıldızlar gibi
Gelincik çarşısında üç derviş
Her biri kendi yörüngesinde dönermiş...”

(2):KEMAL FEDAİ COŞKUNER

Demiştir ki:

DOĞU'DAN

Bir rüzgâr esti Doğu'dan
Üfledi Bizans surlarını
Kuruldu üç kıtada
Ehl-i iman saltanatı.

Bir rüzgâr esti Doğu'dan
Çekiverdi bir hamlede
Arzın sırtındaki kâbusu.
Dokuz asır geçti hâlâ
Sahillerimizde uğultusu.

Bir rüzgâr esti Doğu'dan
Tanrı katından geliyordu.
Tekbirle yücelmiş, hamasetti yolu
Yazdı ön Asya'ya adını:
Anadolu..."

1927 yılında Antalya'nın Akseki ilçesi Mahmutlu köyünde doğdu. 1945 yılında Antalya Aksu Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Antalya, İzmir ve Muğla'da öğretmenlik yaptı. Emekli olduktan sonra bir süre İzmir Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nde bulundu.

Coşkuner, hayatı boyunca pek çok dernek ve kuruluşlarda çalıştı ve yöneticilik yaptı. İlk olarak 1951-52' de Türkiye Milliyetçiler Derneği'nin Tire Şubesinde bulundu. 1961-65 arası İzmir Türk Ocağı Başkanlığı yaptı. 1978 de tekrar İzmir Türk Ocağında görev yaptı. Türkiye Siyonizmle Mücadele Derneği'nin kurucusu oldu ve 1969 yılında genel başkanlığına getirildi. Bu dernek daha sonra İzmir Ülkü Ocakları Derneği'ne katıldı. Kemal Fedai Coşkuner ayrıca İzmir Ülkü-Bir Derneği'nin kurucuları ve yöneticileri arasında yer aldı.

1965 seçimlerinde Adalet Partisi Manisa milletvekili adayı oldu. Daha sonra bu partiden istifa ederek Milliyetçi Hareket Partisi'ne katıldı. MHP'den 1973'de Aydın, 1977'de Antalya milletvekili adayı oldu.

Gazeteci, yazar ve eğitimci olup, FEDAI Dergisi'nin de sahibi idi. Yazılarını Fedai, Toprak, Serdengeçti, İleri, Anadolu, Türk Yolu, Bizim Anadolu, Hergün, Komünizmle Savaş, Orkun gazete ve dergilerinde yayınladı.

Coşkuner, 3 Aralık 1979 günü alışveriş yaptığı pazar yerinden dönerken Agora semtinde komünist militanlar tarafından kurşunlanarak şehit edildi.

ESERİ:

Vatan'da Gurbet (1970).

HAKKINDA YAZILANLAR

HAKKINI HELAL ET YAVRUM...

KEMAL FEDAİ COŞKUNER

3.12.1979 Antalya'nın Akseki ilçesinden olup 55 yaşındaydı. Ailece, İzmir'de oturuyordu. Gazeteci, yazar ve eğitimci olup Fedai Dergisi'nin de sahibiydi. Gençlik yıllarında, Komünizmle ve Siyonizmle Mücadele Dernekleri'nde yöneticilik yapmıştı. Son olarak, MHP.'nin Antalya Bölge Müfettişi olarak görev yapıyordu. Olay günü, alışveriş yapmak için gittiği pazardan dönerken, Agora semtinde komünist militanların silahlı saldırısına uğrayarak sırtından vurulmak suretiyle şehit edildi. Cenazesi, İzmir'de toprağa verildi.

Bir dergi ki, yüklendiği mefkure yüzünden, Türklük düşmanlarının hedefi olmuş ve 28 senede ancak 19 sayı basılabılmıştı. Akseki'nin yetiştirdiği yüce bir insan olan eğitimci ve edebiyatçı Kemal Fedai Coşkuner çıkarıyordu bu dergiyi. Derginin ismi kapağın üzerine büyük puntolarla işlenirdi: Allah'a, Vatana ve Bayrağa FEDAİ Dergisi.

Her zaman fütursuzca Ülkü Davasını açıklayan, vurucu yazılarıyla KGB uşaklarını çileden çıkararak, en radikal Ülkücü dergiydi. Kemal Amca tek başına bütün yazıları hazırlar, bütün dergi işlerini kendi yapar basıma hazır hale getirdiği dergiyi bastırmak için emekli aylığının bankaya gelmesini beklerdi. Aylığı gelince de o parayla dergiyi bastırmaya koşardı. Epeyce yaşlandığı için bize de derginin paketlerini postahaneyle taşımak kalırdı. Kemal Amca, mükemmel bir basın mensubuydu. Ama suçluydu çünkü Türkçüydü, Ülkücüydü. Siyonist ve komünist tehlikeye karşı İzmir'in dayanağıydı.

Onu, İzmir Halk Eğitim Merkezi'nde tanımıştım. O kurumun müdürlüğünü yapıyordu. Birgün Hatay Ülkü Ocağı'na gelerek bir folklor takımı kurmamı istemiş, ben de hemen ka-

bul etmiştim. Görevimi en güzel bir şekilde yaptıktan sonra (bir buçuk ay sürmüştü) bunu kendisine bildirdiğim zaman bana:

-Murat, sen bana lazımsın. Bundan sonra Başdurak İş Hanı'ndaki dergi idarehanesine geleceksin ve beraber çalışacağız, diyerek beni taltif etmişti.

Günler günleri kovalamış, Akseki'nin yetiştirdiği bu ele avuca sığmaz büyük dava adamını ortadan kaldırmak, Fedai Dergisi'ni susturmak için bütün komünist fraksiyonlar bir birleri ile yarışa başlamışlardı. Bir gün Çankaya teşkilatında nöbetteyken telefon gelmişti. Arayan Kemal Amca idi. Bir müddet konuştuktan sonra bana:

-Oğlum Murat, çalışmalarımı durdurmak, dergiyi yok etmek isteyen komünistlerin takibindeyim. Gözümde en küçük dünyalık ve de bir korku yok, ama Mehmet Ali Başkanına bildirin arada sırada bana arkadaş yollasın. Beni şehit edeceklerini biliyorum!!!

-Ama Fedai Amca...

-Sen de hakkını helal et yavrum.

Bu görüşmeyi başkana anlattığım zaman başkan bana

-Haberimiz var ama arkadaşlarımızın tamamı bir şekilde görevdeler. Yarın bir ara biz beraber gidip ziyaret edelim, demişti.

Kısa bir süre sonra, bir akşamüzeri Agora pazarında elinde çarşı filesiyle evine dönerken, bembeyaz saçlarına adeta kına sürülmüşçesine kanlar içinde kalarak yere uzatmışlardı onu. Çevrenin korkulu bakışlarına meydan okuyan bir edayla cevap verir ve kurtarılmış bölgenin yasalarını çiğner gibi, 55 sene taşıdığı dik başını yine eğmemiştir. Anarşiyi ihaleye veren Amerikancıları da ihaleyi kazanan Marksist tetikçileri de se-

vindirmemişti. Büyük dava adamı, yılmaz mücahitin son cümlesi “kelime i şahadet” olmuştu. Bu mümtaz büyüğümün şehadetini ideoloji fahişelerinin elindeki medya duyurmuştu bile... 25 sene sonra da olsa o satılmışları buradan bir daha kınıyorum.

Himmetin üzerimize olsun Kemal Amca... Beni yazmaya teşvik ettiğin o senelerde söylediğin ve hala kulaklarımda çınlayan sözlerin bize hep ışık olacaktır: HER ÜLKÜCÜ BİRER YAZAR OLMALIDIR.

Murat Yalçın

<http://www.yusufiye.net/modules.php?name=News&file=print&sid=60>

16.11.2004

Demiştir Ki:

AĞACIN TAHASSÜRÜ

Her Mayıs sonu

Yalnızlığa terk edilen dallarımda

Filizlenirdi bahar yeniden

Bu ayda!..

Bu ayda açar çiçeklerim...

Nerede kaldı o giden sevgililer!

Kara gözlü, elâ gözlü, yeşil gözlü

Böceklerim...

Bu ayda sevgiyle dolardı ruhum
Yudum yudum!..
Yapraklarıma renk, damarlarıma su..
Veda bal arılarından buseler aldığım günler!..
Tomurcuklarımın şafakta vurulduğu uykusu!..”

BİR DAVA ADAMI: KEMAL FEDAİ

Akkoca Hafız Mehmet’in oğlu olan ve 1927 yılında köyümüzde doğan Kemal Fedai Coşkuner ilkokul üçüncü sınıfa kadar köyümüzde, dört ve beşinci sınıfları Güzelsu’da okumuştur. Sabit Ünal Hocanın isteği ve ısrarı sonucunda Aksu Köy Enstitüsü’ne kaydedilmiş ve buradan 1945 yılında mezun olmuştur. O yıllarda “Yoldaş” olan soyadını Coşkuner olarak ve Kemal olan adını da Kemal Fedai olarak değiştiren Akkoca Abbasoğlu Kemal Fedai Coşkuner, öğretmen olduktan sonra Antalya ve Muğla illerinde, Akseki’de ve köyümüzde öğretmenlik yapmıştır.

Kore Savaşı çıktığında, daha askerlik çağı gelmediği halde Genelkurmay Başkanlığına müracaat edip gönüllü olarak savaşa katılma isteğinde bulunmuş ama askerliğe çağrılmamıştır. Daha sonra askerliğini Gölcük’te yedek subay olarak tamamlamış ve İzmir’in Ödemiş ilçesinin Kaymakçı beldesinde öğretmenlik mesleğine devam etmiştir. 9 Temmuz 1961 tarihinde kapalı olan Türk Ocakları İzmir Şubesini açıp faaliyete geçirmiş, 1963 yılının Ağustos ayında Fedai gazetesini “Allah’a, Vatana, Hürriyete Fedai” sloganı ile yayın hayatına sokmuştur. Bir yıl sonra Van iline sürgün edilmiş, ama gitmediği için açığa alınmıştır. Mahkeme kararı ile görevine iade edildikten sonra İzmir’in Gültepe Mustafa Kemal, Topaltı ve Yıldırım Kemal Bey ilkokullarında öğretmenlik mesleğine

devam eden Kemal Fedai'nin son görevi İzmir Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü olmuştur. 14 Mayıs 1978 tarihinde -soruşturma yapılmaksızın- bu görevinden uzaklaştırılmış ve uzun süren mahkemelerden sonra mücadelesini kazanıp tekrar görevine dönmüştür.

3 Aralık 1979 Pazartesi gününün akşamüzeri daha elli iki yaşında, köylülerimize ve insanlığa hizmet yolunun belki henüz başlarında ve asıl verimli çağında çevresi için bir ışık olmaya başlayacak iken, İzmir'in Agora semtinde, pazar alışverişinden evine dönerken teröristlerce şehit edilen Kemal Fedai'nin şairlik, yazarlık ve gazetecilik yönü her zaman öğretmenlik mesleğinden daha güçlü olmuştur:

Köyümüzün tanınmış simalarından olan Fedai'nin yazıları Serdengeçti, Toprak, İleri, Anadolu, Türk Yolu, Bizim Anadolu, Komünizmle Savaş, Orkun, Hergün isimli dergi ve gazetelerde yayımlanmış, Hüryol ve Sonsöz gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır.

Vatanda Gurbet (şiir), Kara Sevda (şiir), Kader Çizgileri, Bu da Benim Köyüm, Mektuplar gibi kitapları da bulunan Kemal Fedai, İstanbul'da Fedai isimli gazetesini, İzmir'de Siyonizmle Mücadele ve Fedai isimli dergilerini yayımlamıştır.

Bir toplum insanı olan Kemal Fedai, hayatı boyunca pek çok dernek, kuruluş ve organizasyonda çalışmış ve yöneticilik yapmıştır:

1951-1952 Türkiye Milliyetçileri Derneği İzmir Tire Şubesi Kuruculuğu

1961-1965 İzmir Türk Ocağı Başkanlığı

1965 Adalet Partisi Manisa Milletvekili Adaylığı

1969 Türkiye Siyonizmle Mücadele Derneği Genel Başkanlığı

1973 Milliyetçi Hareket Partisi Aydın Milletvekili Adaylığı

1977 Milliyetçi Hareket Partisi Antalya Milletvekili Adaylığı

1978 İzmir Türk Ocağı Yöneticiliği

İzmir Ülkü-Bir Derneği Kuruculuğu ve Yöneticiliği

İzmir Ülkü Ocakları Derneği Yöneticiliği

Milliyetçi Hareket Partisi Antalya Bölgesi Müfettişliği

Kemal Fedai'nin Çanakkale Savaşı'nda yer alıp çarpışan babası için yazdığı üç sayfalık şiirin ilk kıtası:

AKKOCA ABBASOĞLU DESTANI

Kurulmuş Anafartalar'da harp divanı,

Her taraf mahşer...

Dilinde tevhit kahraman bir er...

Atılmış siperlere dolu dizgin.

Versin ona Allah selamet;

Akkoca Abbasoğlu Mehmet!

Kemal Fedai'nin Akseki için yazdığı bir şiir:

Bir yurt ki benzemez başka ellere

Yedi dağ üstünden bakar Aksekim

Buzdan pınarlara, karlı bellere

Gönülden sevgiler akar Aksekim

Yer çetin orada, insanlar çetin
Hasmıdır tembellik denen illetin
Olamaz esiri asla zilletin
Ekmeğini taştan söker Aksekim

Yurt kalkınmasında şanıımız vardır
Ticari ahlakta namımız vardır
Vatan için coşan kanımız vardır
Sinesinden adam çıkar Aksekim

Yaz gelince dönüş başlar sılaya
Kurulur düğünler, bak sen halaya
Ağustos'ta bütün gözler oraya
Cümle hemşeriyi çeker Aksekim

Davullar vurulur, kaşık şakırdar
Dokuzlu beşliler durmaz, takırdar
Ateşler yakılır, dallar çatırdar
Gönlünce muhabbet çöker Aksekim

Baharlar fişkırır yörelerinden
Keklikler ötüşür tepelerinden
Çağıl çağıl akan derelerinden
Hasretin bağrımı yakar Aksekim

Dağ içine hele bir yol varanda
Nergis, çam kokusu her yer saranda
Yaylalar yaylası ulu Geyran'da
Başına çelengi takar Aksekim

Geyran yaylasından haydi geçelim
Doruklardan soğuk sular içelim
Mümkün mü o yere değer biçelim
Dağ, taş sümbül, kekik kokar Aksekim

Der Fedai, buralar seni eylemez
Ben dağlıyım, gönül ferman dinlemez
Ne kadar coşsam da dağlar inlemez
Sensizlik ruhumu sıkar Aksekim

Sürgün yıllarında yazdığı şiirlerden olan

GÜZ RENGİ HATIRALAR adlı eserinden bir dörtlük:

Teselli diye diye bu yaya yollarında
Saçlarımdaki aklar kovalarken akları
Ağlayan milyonların vefalı kollarında
Ümitsiz seyre daldım güz rengi ufukları

KARGALI ŞİİR

80 hanecik garip köyüm.
95 kişi salmış seferberliğe...
Hey gidi koca seferberlik hey!
4 kişi dönmüş geriye...
Helal olsun,
Helal olsun amma
Ah amma!
Göge baktım karga gak dedi.
Yere baktım,
Tilki girmiş kümesine
Yavrucuklar vak dedi...

(3):SABAHATTİN ALİ

Demiştir ki:

“KÖPRÜDE SABAH

Gece, yavaşça siyah mantosunu sürükler
Vapurlar, şimdi suya bırakılmış kütükler,
Ufuk, banyo edilen bir fotoğraf camıdır..

Dağlar dudaklarını boyar pembe bir tüyle
Köprüde fersiz gözler açılır üzüntüyle
Sabah, ızdırap çeken kalplerin akşamıdır..

Kollarını gererken iş bekleyen bir sandal,
İlk ışıklar açılır esmer sulara dal dal;
Rüya görür kıyıları bir uyanık uykuda..

Gecenin bir mehtabı andırırken sonları,
Gemi fenerlerinin ziyadan bastonları
Kaybolur ağır ağır kurşunleşen suda..

Paslı mızraklar gibi uyuklayan direkler
Bir gün yapacakları muhayyel cengi bekler,
Uçuşur beyaz deniz kuşları alay alay..

Buruşuk bir deriyi andırır titreyen su,
İner merdivenlerden ilk vapurun yolcusu,
Uyandırır ihtiyar köprüyü bir tramvay...”

“25 Şubat 1907’de Edirne Vilayeti’nin Gümülcine Sancağı’na bağlı Eğridere kazasında doğmuştur. Babası piyade yüzbaşısı (Cihangirli) Selahattin Ali Bey’in görev yerlerinin sık sık değişmesi dolayısıyla, ilköğrenimini İstanbul, Çanakkale ve Edremit’in çeşitli okullarında tamamlamıştır (1921) Edremit’e göçtüklerinde bölge Yunan işgalinde olduğu için emekli olan babası aylığını alamamış ve aile çok zor günler geçirmiştir. İlkokulu bitirdikten sonra parasız yatılı olarak Balıkesir Öğretmen Okulu’na giren Sabahattin Ali, beş yıl burada okumuş, daha sonra İstanbul Öğretmen Okulu’nda mezun olmuştur (1926). Bir yıl kadar Yozgat’ta ilkokul öğretmenliği yapmış, Millî Eğitim Bakanlığı’nın açtığı sınavı kazanarak Almanya’ya giderek iki yıl orada okumuştur (1928 - 1930). Yurda döndükten sonra Sabahattin Ali, Orhaneli’nde ilkokul öğretmenliğine atandı. Aydın ve sonra Konya ortaokullarında Almanca öğretmenliği yapmıştır.

Konya’da bulunduğu sırada, bir arkadaş toplantısında Atatürk’ü yeren bir şiir okuduğu iddiasıyla tutuklanmış (1932), bir yıla mahkûm olarak Konya ve Sinop cezaevlerinde yatmış, Cumhuriyetin onuncu yıldönümü dolayısıyla çıkarılan af yasasıyla özgürlüğüne kavuşmuştur (1933). Cezaevinden çıktıktan sonra Ankara’ya giden Sabahattin Ali Millî Eğitim Bakanlığı’na başvurarak yeniden göreve alınmasını istemiştir. Dönemin bakanı Hikmet Bayur’un “eski düşüncelerinden vazgeçtiğini ispat etmesini” istemesi üzerine Varlık dergisinde “Benim Aşkim” adlı şiirini yayımlayarak (15 Ocak 1934) Atatürk’e bağlılığını göstermeye çalışmıştır. Aynı yıl Bakanlık Neşriyat Müdürlüğü’ne alınmış, Ankara II. Ortaokul’da öğretmenlik yapmıştır. 16 Mayıs 1935 günü Aliye Hanım ile evlenmiş, 1936’da askere alınmış, 1937 Eylülünde kızı Filiz Ali dünyaya gelmiştir. Yedek Subay olarak askerliğini Eskişehir’de tamamlamış, 10 Aralık 1938 de Musiki Muallim Mektebi’nde Türkçe öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 1940 yılında tekrar askere alınmış, askerliğini yaptıktan sonra Ankara Devlet

Konservatuarı'nda Almanca öğretmenliği yapmıştır (1941 - 1945).

“İçimizdeki Şeytan” romanı milliyetçi kesimde büyük tepki toplamıştır. Nihal Atsız'ın hakkında yazdığı hakaret dolu bir yazıya karşılık dava açmış, dava sırasında çok sıkıntı çekmiştir. 1944 yılında davayı kazanmasına rağmen tepkilerden kurtulamamıştır. Olaylı duruşmalar sonunda bakanlıkça görevinden alınmış, İstanbul'a giderek gazetecilik yapmaya başlamıştır (1945). Ancak fıkra yazdığı La Turquie ve Yeni Dünya gazeteleri, Tan olayları sırasında tahrip edilince işsiz kalmış, Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz'la Marko Paşa, Malum Paşa, Merhum Paşa, Öküz Paşa gibi siyasal mizah dergilerini çıkarmıştır (1946 - 1947). Ancak, bu gazeteler tek parti iktidarının baskılarıyla karşılaşmış, dergilerin isimlerindeki Paşa ifadesiyle “Milli Şef” İsmet Paşa ile alay edildiği iddiası ile kapatılmış, yazılar ve yazarları hakkında kovuşturmalar açılmıştır. Sabahattin Ali dergilerde çıkan yazılarından dolayı üç ay hapis yatmış, karşılaştığı baskılardan bunalmıştır. Ali Baba dergisinde yayımladığı “Ne Zor Şeymiş” başlıklı yazıda, içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmaktadır: “Çalmadan, çırpmadan bize ekmeğimizi verenleri aç, bizi giydirenleri donsuz bırakmadan yaşamak istemek bu kadar güç, bu kadar mihnetli, hatta bu kadar tehlikeli mi olmalı idi”.

Bir başka dava nedeni ile 1948'de Paşakapısı cezaevinde üç ay yatmıştır. Çıktıktan sonra zor günler geçirmeye başlamış, işsiz kalıp, yazacak yer bulamamıştır. Yurt dışına gidebilmek için pasaport almak istemiş, alamamıştır. Yasal yollardan yurt dışına çıkma olanağı da bulamayınca Bulgaristan'a kaçmaya karar vermiş fakat para karşılığı anlaştığı Ali Ertekin adlı kaçakçı tarafından Jandarma karakolunda katledilmiş, daha sonra da cesedi 2 Nisan 1948 tarihinde Bulgaristan sınırında şaibeli bir şekilde bulunmuştur. Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü itiraf eden ve Milli Emniyet mensubu olduğu iddia

edilen Ali Ertekin, dört yıla hüküm giymiş; fakat birkaç hafta sonra çikartılan aftan yararlanarak serbest kalmıştır.

Bulgaristan'ın Eğridere (Ardino) kentinde, Sabahattin Ali'nin 100. doğum yılı kutlandı. 31 Mart 2007 günü gerçekleşen toplantıya, başta Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı olmak üzere Sofya ve Bulgaristan'ın çeşitli kentlerinden Türk ve Bulgar yazarlar, şairler, okurlar ve Sabahattin Ali'nin kızı Filiz Ali katıldı. Bütün eserleri 1950'li yıllardan beri Bulgaristan'daki tüm okullarda okutulduğundan, Sabahattin Ali bu ülkede çok tanınan bir yazardır.

Sabahattin Ali yazı yaşamına şiirle başlamış, hece vezniyle yazdığı ve halk şiirinin açık izleri görülen bu ürünlerini Balıkesir'de çıkan ve Orhan Şaik Gökyay tarafından yönetilen Çağlayan dergisinde yayımlamıştır (1926). Servet-i Fünun, Güneş, Hayat, Meşale gibi dergilerde de yazan (1926 - 1928) Sabahattin Ali, bu arada öykü de yazmaya başlamış, ilk öyküsü "Bir Orman Hikâyesi" Resimli Ay'da yayımlanmıştır (30 Eylül 1930). Toplumsal eğilimli bu öyküyü Nazım Hikmet, şu sözlerle okurlara sunmuştur: "Bu yazı bizde örneğine az tesadüf edilen cinsten bir eserdir. Köylü ruhiyatının bütün muhafazekâr ve ileri taraflarını, iptidaî sermaye terakümünü yapan sermayedarlığın inkişaf yolunda köylülüğü nasıl dağıttığını ve en nihayet, tabiatın deniz kadar muazzam bir unsuru olan ormanın muğlâk, ihtiraslı hayatını, kıvılcıkları zeki bir aydınlık içinde görüyoruz".

Sabahattin Ali, af yarasından yararlanarak hapisten çıktıktan sonra, özellikle Varlık dergisinde yayımladığı "Kanal", "Kırlangıçlar", "Arap Hayri", "Pazarıcı", "Kağnı" (1934 - 1936) gibi öyküleriyle dikkati çekmiştir. Sabahattin Ali Anadolu insanına yaklaşımıyla edebiyata yeni bir boyut kazandırmıştır. Ezilen insanların acılarını, sömürölmelerini dile getirmiş, aydınlar ve kentlilerin Anadolu insanına karşı takındıkları küçümseyici tavrı eleştirmiştir. 1937'de yayınlanan

Kuyucaklı Yusuf romanı, gerçekçi Türk romanının en özgün örneklerinden biridir.”

Demiştir ki:

“DAĞLAR

Başım dağ, saçlarım kardır
Deli rüzgârlarım vardır.
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır.

Şehirler bana bir tuzak;
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak
Benim meskenim dağlardır.

Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göge yakındır başları
Benim meskenim dağlardır.

Yârimi ellere verin;
Sevdamı yellere verin;
Yelleri bana gönderin
Benim meskenim dağlardır.

Bir gün kadrim bilinirse
İsmim ağza alınırsa
Yerim soran bulunursa
Benim meskenim dağlardır.

Sabahattin Ali'nin halk şiirinden esinlenerek yazılmış şiirlerini içeren Dağlar ve Rüzgâr (1934) adlı kitabı yazın çevrelerinde ilgi uyandırmış, örneğin Yaşar Nabi, Hakimiyet-i Milliye'de şu övücü satırları yazmıştır: “Bu kitabın mümeyyiz vasfı halk edebiyatı tarzında bir deneme teşkil etmesidir. Sabahattin Ali'nin tecrübeli muvaffak neticeler vermiş. Ve bize, şiirleri doğrudan doğruya bir halk şairi elinden çıkmamış olduklarını hissettirmekle beraber, o tanıdığımız ve sevdiğimiz samimi edayı tattırabiliyor. Komplike imajlardan kaçınılmış olması, bu şiirlere büyük bir sadelik vermiş.” Ancak, Sabahattin Ali, bu kitabından sonra şiirle ilgilenmemiş, sadece öykü ve roman yazmıştır. ‘Leylim Ley’, ‘Aldırma Gönül’ gibi halk dilinden yararlanarak yazdığı şiirler herkes tarafından bilinir. Sabahattin Ali, Varlık'ta Esirler adlı üç perdelik bir oyun da yazmış (1936), ancak bu türü de bir daha denememiştir.

Şiir Kitapları:

1934: Dağlar ve Rüzgâr

1937: Kurbağanın Serenadı ve Öteki Şiirler'le birlikte

Bestelenen şiirleri :

“Hapishane Şarkısı V” (Aldırma Gönül - Kerem Güney, Edip Akbayram)

“Eşkiya Dünyaya” (Zülfü Livaneli)

“Leylim Ley” (Zülfü Livaneli)

“Hapishane Şarkısı I” (Göklerde Kartal Gibiydim / Nazlı Yarım - Deniz Akyürek)

“Hapishane Şarkısı III” (Geçmiyor Günler - Ahmet Kaya)

“Hapishane Şarkısı 2” (Bir Yürek Kaldı Avucumunda) (Grup Çağrı)

“Çocuklar Gibi” (Sezen Aksu)

“Kız Kaçırın” (Ahmet Kaya)

“Kara Yazı” (Ahmet Kaya)

“Melankoli” (Ali Kocatepe, Nükhet Duru)

“Eskisi Gibi” (Ben Yine Sana Vurgunum - Ali Kocatepe, Nükhet Duru)

“Dağlar” (Benim Meskenim Dağlardır-Sadık Gürbüz-Dağlardır Dağlar-Sezen Aksu)

“Göklerde Kartal Gibiydim” - Grup Çağrı, Volkan Konak

Öyküleri :

Değirmen (1935)

Kağnı (1936)

Hanende Melek (1937)

Ses (1937)

Kağnı – Ses (1943 - İki kitap birlikte)

Yeni Dünya (1943)

Sırça Köşk (1947)

Kamyon

Bütün Öyküleri 1 (Aralık 1997, Değirmen, Kağnı ve Ses kitapları ile birlikte)

Bir Orman Hikayesi

Oyun

Zanaatkarlar (1936)

Romanları :

Kuyucaklı Yusuf (1937)

İçimizdeki Şeytan (1940)

Kürk Mantolu Madonna (1942)

Derlemeleri :

Markopaşa Yazıları ve Ötekiler (1998)

Çakıcı'nın İlk kurşunu (2002)

Mahkemelerde (2004)

Hep Genç Kalacağım (2008)

Çevirileri :

Tarihte Garip Vakalar, Max Memmerich (1941)

Antigone, Sofokles (1942)

Minna Von Barnhelm, Lessing (1943)

Üç Romantik Hikaye, H. Von Kleist - A.V. Chamisso -
E.T.A. Hoffmann (1944)

Fontamara, Ignazio Silone (1944)

Gyges Ve Yüzüğü, Fr. Hebbel (1944)

Yüzbaşının Kızı, A.S. Puşkin (1944) (Erol Güney ile bir-
likte)(Kaynak:wikipedia.org)

(88): ŞEVKİ

Prizrenli Şevki... 1852 Yılında, bugün Balkanlarda en güzide Türk şehirlerinden birisi olan Prizren’de doğdu. Asıl adı Hüseyin. Babası Cafer Sipahî, annesi bir prenses olup Karadağ Prenslarından Nikola’nın kızı Prenses Panayota... Şairimiz Muhammet Nur’un talebelerinden. 1907’ de Bulgar komitacıları tarafından vurularak şehid edilmiştir.

Demiştir ki:

“Bâde-i “kün”le bizi mest eyledi Allâh’ımız
Ol meyın zevkiyle uğradı bu dâre râhımız

“Küntü kenz”in sırrını anlar mı her dervîş olan
Biz “elest” dervîşiyiz itlakdadır dergâhımız

Cübbe vü destâr-ı âriyetden el çektik veli
Âlem-i ma’nide vardır tâc ile külâhımız

İştibâh-ı zulmet-i şebden bugün âzâdeyiz
Âsümân-ı dilde doğdu devletimiz mâhımız

Ber-murâd olsun derim her iki âlemde bugün
Kim ki olmadı ya oldu Şevki-i hayr-hânımız”

Divanı iki kez basılmıştır. Ayrıca torunu Turgut Koca' da “Şevki-Şiirleri ve Hayatı” adıyla bir eser de yayınlanmıştır. Bektaşî şairleri arasında önemli bir yere sahiptir. Manastır Askeri İdadisi'nden mezun olmuş, Piyade subayı olarak orduya katılmıştır. 1897'de yapılan Yunan harbine katılmıştır. Başpınar kalesinin fethinde bulunmuştur. Edirne'de 78. Alay Komutanlığı görevinde bulunmuştur.

Demiştir Ki:

“Yek nazarla gönlümü sayd etdi şahin gözlerin
Âdetince eyledi icrâ-yı âyîn gözlerin

Ta'lim-i ders-i şuhûd eyler nazar erbâbına
Pîşvâ-yı mürşidân-ı mezheb-i dîn gözlerin

Şânın ol râh-ı Huda'ya eylese atf-ı nigâh
Gözterir her zerrede Allâh'ı hak-bîn gözlerin

Âdeme pîrâyesin burhân yeter bu zâtına
Vahdet-i hakkı eder tefsîr ü tebyîn gözlerin

Şevkî tahlîs-i girîbân mı ederdî küfreden
Lutf idüp ger itmese îmânî telkîn gözlerin.”

(5): ESAD

Demiştir Ki:

“Bırakmış Ka’bei gönlüm ruh-i dil-dâre yüz tutmuş
Beni ta’n eyleyen zâhid der ü divâre yüz dutmuş

Hükümeyle ser-i kuyinde diller dâd-hâhâne
Reâyâ cevrdan san kim der-i hünkâra yüz dutmuş

Gönül zülfüne düşmek niyetiyle cüst-cû eyler
Kemende düşmeğe ol âhû-yı bîçâre yüz dutmuş

Gönül meyleylemiş müjgânına ol şûh-ı Azra’nun
Halâs olmaz müselmân leşker-i küffâra yüz dutmuş

Müşerref eylemiş Es’ad bugün kâşânemi cânân
Tabîb derd-mendân külbe-i ahrara yüz dutmuş.”

Asıl adı Mehmed Esad, mahlası Esad; Kerkük’te naiblik görevi yapan babası sebebiyle Naiboğlu Esad adıyla da tanınmıştır. 1821 yılında Davut paşa’nın sır kâtibidir. Yaşadığı dönemde bir çok problemlili konuyu çözmekle barış elçisi olarak görevlendirilmiş, çoğunda da başarılı olmuştur. Arap aşiretleri arasında çıkan isyanda ihtilâfi çözmekle görevlendirilen kuvvetlerin komutanlığını da yapmıştır. Kethüdalık görevine getirilmiş, valilik yetkilerini de kullanmıştır. Vali, Bağdat halkını dinlemez ve şairimize kulak verir. Bunun üzerine halkın isya-

mı çoğalır ve Bağdat Kadısı Takı Çelebi' nin başkanlığında gösteriler tertip edilir. 1833 yılında ramazan ayında teravih namazından çıkıp Valiliğe giderken, tabanca ile kurşunlanarak öldürülmüştür. Kerkük şairleri arasında önemli bir yere sahiptir. Arapça ve Farsça'ya hakimdir.

Demiştir ki:

“Hâk-pây-i yâre geldim şâdumân oldum bugün
Mazhar oldum iltifâta kâmurân oldum bugün
Hadd-i zâtımda gedâ-yı bî-ser ü sâmân isem
Ve lâkin hüsnünle ben şâh-ı cihân oldum bugün.

Ol Mesîhâ-dem sıfatla ey dil oldum hem-zemân
Baldu feyz-i sohbet ile merdüm-i cism tâze cân
Teşne-i hüsrân iken emdim leb-i la'lin hemân
Pir idim âb-ı hayât içdim civân oldum bugün

Hamdülillâh tâli'-ı mesûd-bahş-ı yâr ile
Gülşen-i işretde bülbül-veş o gül-i ruhsâr ile
Fırsat el verdi görüşmek kısmet oldu yâr ile
Rû-be-rû zânû-be-zânû nağme-hân oldum bugün

Bir kemân ebrû kemân-keş yâre oldum mübtelâ
Kabza-i cevrinde kadim yâ gibi oldu düta
Dest-i nâzından gelen tîr-i cefâ itmez hatâ
Nêvek-i dil-dûz-ı müjgâne nişân oldum bugün

Rahm idüb insâfa geldi ol civân-ı dil-rübâ
Hânemi sûrî beşâsetle idüb arz-ı vefâ
Kandedir andı beni adımla ol şeyh Es'ad'a
Müjdeler kim sâhib-i nâm ü nişân oldum bugün.”

Demiştir ki:

“Bir zaman kim sen idin Yûsuf-i Ken'an güzelim
Nihir ü mâh olmuş idi hüsnüne hayrân güzelim
Reşk iderdi lebine gonca-i handân güzelim
Bâğ-ı hüsnünde bitüb hâr-ı muğaylân güzelim
Bir hayâl eyle ki evvel ne idin şimdi nesin.”

(6): HÂMÎDÎ

Demiştir ki:

“Başıma düşmüş bir belâ-yı nâgehândır perçemin
Ya’ni zincîr-i cünûn-ı âşikândır perçemin”

Diyarbakırlı, asıl adı Abdulhamid, hocalarının rahle-i tedrisinde yetiştikten sonra, sabahları Zinciriye, akşamları da Ulu Cami medresesinde ders vermiştir. Ve Diyarbakır müftüsü olmuştur. Ancak, Diyarbakır Valisi ile arası açıldı, sürgünü çıktı. Şehir dışına çıktıklarında abdest alıp iki rekât namaz kıldı. Bu esnada Valinin adamlarının saldırısına uğradılar. Şairimiz ve arkadaşları taş, sopa, ellerine ne geçerse kendilerini savunup karşı koydular. Ancak, Valinin adamları silâhlı idi. Oracıkta şairimizi Abdülhamid Hamîdî’yi öldürdüler, oraya defnettilerse de üç gün sonra defnedilen yerden cesedi çıkarıldı ve şehrin içine defnedildi.

Bu duruma üzülen Bağdat Valisi Davud Paşa, halkın da şikâyetlerini dikkate alarak, Diyarbakır valisini idam ettirir ve kesik başını İstanbul’a gönderir.

Demıştır ki:

“Âkıbet eğmedi baş ol bağı taş kâküllerin
Eyledi esrârımı dünyâya fâş kâküllerin.

Bulmaya sıhhat cihânda dâima bîmâr ola
Yaslanır ol gerdene sâhib-fırâş kâküllerin.

Kara giymiş firkate batmış hele benden beter
Zâr ü giryân olduğum itmiş tırâş kâküllerin.

Firkat-i hicrin çekerken düşdü dil sevdâlara
Zîr-fesde te kırup gösterdi baş kâküllerin.

El çeküp kat’-ı ümîd itmez Hamîdî haşre dek
Genc-i nakd-i ömrüne olmuş maâş kâküllerin.”

(7): RÂMİZ PAŞA

Demiştir ki:

“Urılırsam n’olur ey âfet-i tannâz sana
Harbe vü nîze sunar gamze-i gammâz sana.

Merd-i meydân-ı vefâ şûh-ı levendâne edâ
Dil-rübâ fitne-i dünyâ der isem âz sana.

Yine sürgün avına çıkdı meğer gamzelerin
Sürüsüyle tutulur âşık-ı ser-bâz sana.

Esb-i nâzı sola vü sağa sürer elde cirîd
Rast geldi gönül ey şuh-ı çep-endâz sana.

Yürü var murğ-ı dl-i zârını pek tut Râmîz
Yohsa sayda süzülür gamze-i şehbâz sana.”

Asıl adı Abdullah, Kırım bilginlerinden Abdi Veli paşazade’nin torunu, Kırım Kadıaskerlerinden Feyzullah Bey’in oğludur ve 9 yaşında öksüz kalmıştır. Öldürülen şairlerimizden Halet Efendi ile Hurşid Paşa’nın oluşturduğu ve pusuda bekleyen kuvvetlerin saldırısı sırasında vücuduna isabet eden üç kurşunla öldürülmüş bir şairimizdir. Yerköy kalesi önüne defnedilmiştir.

1846-47 yılında yayınlanan 16 sayfalık bir Divançesi bulunmaktadır. Eğitimini tamamladıktan sonra müderris olur. Daha sonra Kudüs molla yardımcılığına atanır. Birkaç yıl Kudüste kalır ve tarikatlere ilgi duyar. İstanbul’a döndüğünde Mahmud Paşa mahkemesinde Naiblik görevine başlar. Bir yıl sonra da Ordu-yı Hümayun kadılığı görevi ile Mısır’a gider.

Küçük Ruznamçe ve Mısır Ruznamçeliği görevlerini yapar. İstanbul'a döndüğünde Kumbarhane, Mühendishane nazırlığı ile Başmuhasebecilik görevlerini yapmaya başlar. Ve III. Selim olaylarında, Selim taraftarı diye Kavala'ya sürgün edilir. Alemdar Mustafa Paşa'nın yardımıyla sürgünden kurtulur. 1808'de Silistre Valiliğine tayin edilir. Alemdar Mustafa Paşa, İstanbul'a hakim olunca, şair paşamızı Kaptan-ı derya'lık görevine yükseltir.

Olan olur ve tarih kendi makarasını çevirmeye başlamıştır. Durdurulamaz olan bu dönüş de Yeniçeriler isyan bayrağını açmışlardır. Ramiz Paşa'mız yeniçerilere karşı Alemdar Mustafa Paşa'yı ve sarayı korumaya çalışırsa da başarılı olamaz. Kaçar. Sonunda Rusya'ya, oradan da asıl yurdu olan Kırım'a döner. Kırırnda iken, 120 hane halkının tamamını İstanbul'a gönderir ve Rus seferinde esir düşen Yeniçerilerin kurtulmasını sağlar. Bu arada saraya ve yetkililere çok sayıda mektup yazmıştır. Bunlar üzerine affedilir ve Belgrad muhafızlığına atanır. İstanbul'a dönüşü sırasında çevresinde tatarlardan kurulu kuvvetler oluşmaya başlar. Bu kuvvetlerle İstanbul'a gelişinden rahatsız olan Hurşid Paşa ve Halet Efendi, kurdukları planla onu Bükreş yakınlarında bir pusula kurarak beklemeye başlarlar. Ve o pusuda öldürülür.

(8): FERRÎ

Filibe’de,1756-57’de doğmuştur, asıl adı Muhammed’dir. Vurularak öldürülen, XVIII. Yüzyıl şairlerimizdendir.

Demiştir Ki:

“Mecliste sürâhî ile sâgar öpüşürler
Birbirine meftûn iki dilber öpüşürler.

Gülşende sabâ eyledi tahrîk-i dirahıtın
Sarıldı hemân serv ü sanevber öpüşürler.

Seyr it de beni eyleme mahrûm-i visâlin
Âşıkları cânân ile bir bir öpüşürler.

Sad gıpta o bezm-i meye dildâde vü dildâr
İster sarılır nâz ile ister öpüşürler.

Ferrî helâk etmeğe ruhsâr ile gamze
Her demde hemân mushaf ü hançer öpüşürler.”

Henüz 30 yaşında iken Divan tertip ettiğini kaynaklar bildirmektedir. Şehrin şairi (şair-i şehir) adıyla nam zalmış bir şairimizdir. Beylik Odasına, Defter-i Hakânî’ye devam etmiş, vezirlerin Divan Kâtiplikleri görevlerinde bulunmuştur.

Demiştir Ki:

“Esrâr-ı dil-i dilber-i tannâz ile söyleş
Var tûtî gibi âyine-i râz ile söyleş.

Sayd-ı dile çeşmin yeter ağyâre duyurma
Ey şûh o sözü şahin ü şahbaz ile söyleş.

Yüz virme nigâhım âzürde iderse
Geh vaz’-ı tegâfûl ile gehî nâz ile söyleş.

Ebruları vafında koyup kîl ile kâli
Tenhâda anı hâme-i i’câz ile söyleş.

Râz-ı dil ü aşkı garazın fehm ise ey bût
Ferrî gibi bir mu’cize-perdâz ile söyleş.”

(9): ŞEMİMÎ

“Demiştir ki:

Bu divane gönlüm yollarda kaldı
Yârdan ayrılalı bir haber bekler.
Herkes sorar kim yâri gördün mü?
Ağlaya ağlaya bir kamer bekler.

Dilediği dâim giryân olmağa
Kisvetin çıkarup üryân olmağa
Aşkın âteşinde biryân olmağa
Tennure-i tende can ciğer bekler.

İlk yaz baharının eyyâmı geldi
Hasret günlerinin akşamı geldi
Gönül bülbülünün bayrâmı geldi
Yâr ile vasl için bir seher bekler.

Bir kadd-i bâlânın server aşkına
Dünyada misli yok gevher aşkına
Ol serv-i kametli dilber aşkına
Bu divane gönlüm sanevber bekler.

Ol çeşme-i âb-ı hayât aşkına
Zinde eder cümle memât aşkına
Gönlüm bir lebleri nebât aşkına
Vücûdu Mısr’ında bir şeker bekler.”

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden. Asıl adı Kemaleddin. İstanbul camilerinde vaizlik yapar. İstanbul’da dersiam iken Köprülü Derg ile uzun süren mektuplaşmaları olur. Ve Akçahisar’a gider. Orada kurşunlanarak öldürülür.

Mezarı İşkodra'nın Akçahisar Kasabası'nda bulunan Bektaşi dergâhındadır.

Demiştir ki:

Bizdedir Seb'ul-Mesânî arş-ı Rahmân bizdedir
Mazhar-ı zü'l-Kibriyâyız ulu Sübhân bizdedir.

Nokta-i vâhidde bulduk dört kitâbın mânisin
Âyet-i Kur'ân biziz şerh ile Tıbyân bizdedir.

Küntü kenzin mânisin hem fehm edüp esrârını
Vâsıl-ı ilm-i ledün ü sırr-ı pinhân bizdedir.

Men aref hükmüyle bildik uç vücûdun şehrini
Ârif-i billâh biziz kim asl-ı irfân bizdedir.

Ey şemîmi teşnedir rencûr olan bitmiş ola
Bizdedir âb-ı hayât ü derde dermân bizdedir.

SON SÖZ:

KABRİMİZ KALIR

Dağların ardına iniyorsa gün
Gölge uzar, hakikatler kısalır;
Nişanlıyım ufuklara, gizliye sürgün
Belki çok uzaklarda kabrimiz kalır.

Mustafa CEYLAN

(10): MEHMEDSUBHİ ÇELEBİ(Ta'likîzade)

1609 Yılında Denizli iline saldıran eşkıya tarafından yakalanıp, idam edilerek öldürülmüş bir şairimizdir. III Murad ve III. Mehmed dönemlerinde yaşamıştır. Denizli doğumludur ve Denizli' nin eşkiyâlar tarafından ele geçirilmesini önlemek maksadıyla kurulan halk savunma birimini teşkilâtlandırmış, halkla beraber eşkiyâya karşı koymuştur. Doğduğu ilin insanlarını çok seven Mehmed Subhi Çelebizade, Ta'libi Mehmed Çelebi'nin oğludur.

Demiştir ki:

“Al ele câm-ı safâyı kahve fincânın gider

Bu mesel meşhurdur “huz mâ safâ da' mâ keder.”

Eserleri:

1- Şehname veya Şemâilname-i Âl-i Osman: Bu eser, Selçuklu sultanlarından bahseder ve Sultan I. Osman'dan Sultan III. Murad'a kadar padişaharı ve özelliklerini ele alır.

2-Muradname veya Tebriziye : Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Tebriz seferini anlatan bu eser Sultan III.Murad'a sunulmuştur.

3-Gazavât-ı Osman Paşa: Revaniye adıyla da bilinir. Revan seferini anlatan bir eserdir. Padişah III. Murad'a sunulmuştur.

Demiştir ki:

“Emîrân-ı sancak bî-hükm-i zamân

Dilenci alemdâra döndü hemân.

Şehzadeliği döneminde III.Murad'a bağlanan şairimiz, tam on iki yıl bu hizmette bulunur. Arada bir padişahın huzuruna çıkar ve görev ister. Padişah, onu vilayet tahririnde görevlendirir. Hakkının yenildiğinden bahsederek arada bir padişahın huzuruna çıkar ve bu sebeple ilerleyemez, makamlarda yükselmez; en iyisi İstanbul dışında görev yapmak diyerek gurbeti tercih eder. Özdemiroğlu Osman Paşa ve Ferhat Paşa ile İran seferine katılır. Hattâ Osman Paşa'nın kâtipliğini yapar.

Yazdığı eserleri padişaha sunar. Ancak, padişah'tan beklediği takdir ve iltifatı göremez. Bunun üzerine kırılır, içine kapanır, kahreder ve Veziriazam Sinan Paşa ile Yanık Seferine gider. Seferden dönüşte araya hatırı sayılan kişiler girer ve şairimizi sonunda "Şehnamecilik ve Müteferrikalık görevi" ne atarlar.

Böyledir işte. Şiir bu... Akıl, sır erdiremezsiniz ona. Makam sahiplerini iyi bilir. Makam sahiplerinin gözünden yüreğine ve yüreğinden diline düştüğünde kılıktan kılığa girer, şairi isterse vezir eder, isterse rezil eder. Şairin amacı, makam sahibinden teşvik ve destek almak ise; şiirin oynak ve kaygan yapısı hiç belli olmaz, esas amacı şiir olmayan şairi sırt üstü getirebilir.

Kaderini çizer şairin şiir ve o kaderi Padişah sarayından, saray koridorlarından memleket sokaklarına kadar uzatır, getirir. Getirir ve şairin doğduğu evin önünden geçen sokakta eşkiya kurşunuyla alır canını.

ŞAİRİMİZDEN BİR BEYİT SUNALIM:

Minâre gibi ser-i bülend-i cihân

Dışı doğru ve içi eğri olan.

SON SÖZ:

URGANA(Gülce-Triyolemsi)

Boynu bükük bir şairim destan yazıp gönderirim can cana
Selam olsun, tavanlardan sallanarak gülümseyen urgana

Kapı duvar, kilit bozuk, hava sisli, umut kendin kaybetmiş
Makinist yok, perde yırtık, sahne çökmüş, seyirciler har-
betmiş

Halk olmazsa, koltuk olmaz, masa olmaz; kalem kırık, yaş
yetmiş,

Boynu bükük bir şairim destan yazıp gönderirim can
cana...

Mazgallarda, ranzalarda, loş ışıktta, nice yiğit yatıyor
Zindan soğuk, hücre tabut, memleketim gözlerimde tütü-
yor

Okyanusun ötesinden bir kumarcı vallah bizi ütüyor
Selam olsun, tavanlardan sallanarak gülümseyen urgana...

Mustafa CEYLAN

F-Yolu Kesilerek veya Eşkiyalar Tarafından Öldürülen Şairler

(1): HAMİDLİ ŞABAN(Selîkî)

Asıl adı Şaban olup, Hamidli Şaban olarak bilinen ve şiirlerinde Selikî mahlasını kullanan şairimiz, haydutlar tarafından yolu kesilerek öldürülen şairlerimizdendir. Tepedelen kadılığından sonra Mankub kadılığına atanmış, kısa bir süre sonra da bu görevden azledilmiştir. Bunun üzerine ailecek İstanbul'a yola çıkmış, yolda eşkiyalar tarafından yolu kesilmiş, ailesi, çocukları ve yanında bulunan bütün yakınlarıyla birlikte öldürülmüştür.

Hamidli Şaban denmesinin sebebi de, Ispartalı oluşundan-
dır. Zira, Isparta tarih sinesinde Hamitoğulları Beyliği sınırları içerisinde idi.

Saçlı Emir'in talebelerindedir. Ayrıca Medine kadısı Hakimzde'ye de mülazimlik yapmıştır. İlmî derinliğinin iki kaynağı bunlardır. Kanuni yönetiminin son çeyreğinde yaşamıştır. O yüzyılda yaşayan Hayalî Bey'in sevmediği ve adını verdiği birkaç şairin arasında adı geçer.

Demiştir ki:

“Turrede alnın nihân olsa gözüm giryân olur
Kim kamer gelseydi akrep burcuna bârân olur

Sâkiyâ yağmur gibi yağar dolular meclise
Gülşen-i işretle gönlüm goncası handân olur

Hane-i dilde gamın mihmânım oldukçe benim
Sine tennurunda murğ-i cân u dil biryân olur

Sâkî-i devran ki sağar eyleye sır kâsesin
Bezm-i mihnetde mey-i aşkınla ser-gerdân olur

Zâhire bakma Selîkî bâtının ta'mîr kıl
Bâtını ma'mûr olanın zâhiri virân olur.”

Selîkî' nin eli kalem tutar, bütün eş-dost ve tanıdıkların hatıra defterlerine süslü harflerle şiirler yazarmış. Hat sanatını şahane bir şekilde kullanan şaire, zamanın dost meclislerinde, ellerinde getirdikleri defter ve kâğıtlara, mecmualara şiir yazdırabilmek, anı bıraktırabilmek için insanlar kuyruğa girerlermiş. Hattâ, çok yakın dostları ona şaka mahiyetinde takılarak; “herkes şiirin için değil, hüsn ü hat sanatın için kuyrukta..” derlermiş.

Demıştır ki :

MÜSEDDES

Gah firkat bir yanedan gönlüme verir elem
Gâh hasret bir yanedan cânıma eyler sitem
Gâh mihnet bir yanedan gösterir râh-ı adem
Gâh gam bir yana canım almak ister neyleyem
Dört yanedan bana olurlar havâle dem-be-dem
Gâh firkat gâh hasret gâh mihnet gâh gam

Tîr-i firkat geh delüp bağrım deruna kâr eder
Hançer-i hasret geh dem olur sînemi efgâr eder
Derd-i mihnet kim beni künc-i belâda zâr eder
Gam gam gönlüme geldikçe beni bîmâr eder
Her biri bir yana cânımdan beni bîzâr eder
Gâh firkat gâh hasret gâh mihnet gâh gam

Olmuş iken ol perî aşkında şeydâ bir yana
Kâkülünden var iken başımda sevdâ bir yana
Cevr ederler cânâ ol yâr-i dil-ârâ bir yana
Dil çekerken cevri ağyâr ile kavgâ bir yana
Cânımı almak için eyler tekazâ bir yana
Gâh firkat gâh hasret gâh mihnet gâh gam

Dil belâ bezminde her dem ney gibi nâlân olur
Gözlerim yaşı şarâb olup ciğer biryân olur
Şem' olup ol bezme cânım rişte-i sûzân olur
Zerd olup benzim dem-â-dem gözlerim giryân olur
Avş için ben bî-kes ile hem-dem-i yârân olur
Gâh firkat gâh hasret gâh mihnet gâh gam

Ey Selîkî gâh firkatten nola kılsam figân
Gâh hasretten yeridir yaşın olursa revân
Gâh mihnetden nola olsan za'îf-i nâ-tüvân
Gâh gamdan tan mı olursa vücûdun bî-nişân
Râh-ı aşka girenin yolunda olur her zamân
Gâh firkat gâh hasret gâh mihnet gâh gam”

(2): NİKÂBÎ

Keşan kadısı iken, 1540 yılında, yolu kesilerek, eşkiyâlar tarafından öldürülen bir şairimizdir.

Hat-ı yâkut bulmuşken kemâli
Olımaz la'linin hattı misâli
Kamer ruhsârına mihr öykünürmüş
Yakındır öyle olursa zevali
Ayağın toprağıdır nûr u dîdem
Başım tacı seg-i kûyin sıfâli
Ne bulursa siler elde avuçta
Geçer nakş ol nigârın destmâli
Dehânının vücûdu mümteni'dir
Dilâ fikr eyleme emr-i muhâli
Cemâlinde hatun mehdî-i kâzib
Belürdi Rûm'da gûyâ Celâlî
Saçın zincîrine dil bağlayaldan
Nikâbî bir delidir bağlamalı

Nikâbî, İznik doğumludur. XVI. Yüzyılın şairleri ve ilim adamları arasında yer alır. Tezkirelere göre, asıl adı Muhyidin Çelebi'dir.

Derler ki:

Nikâbî, seyyiddir ve dolayısıyla Peygamber soyundan gelir. İlim ve marifet sahibi bir insandır, amma, İznikli arkadaşı Kurbî içki ve afyon müptelâsıdır ki onunla nasıl arkadaş olabilir? Seyyid'in dostu böyle bir kişi ise, Seyyid'in seyyidliği de yalandır.

Halk böyle der.

Halk gözden akıllıdır. Gördüğünce boyutlandırır, renk verir kişi oğluna.

Nitekim, içki ve afyon düşkününü çevrede bir hatuna meftun olmuş, ona intisab etmiştir ve Nikâbî mahlasını da bu sebeple almıştır.

Yine derler ki:

“Şiiri güzel, gazelleri eşsiz, muhayyel, atasözü ve deyimlerle örtülü, edası temiz, nazmı yakıcıdır.”

“Şanına muvafık eş'arı ve mahlasına mutabık güftarı vardır.(Lâtîfi)

Kanlu yaşunda saçun aksi bu ben mahzûnun
Cime benzer yazılan üstüne ol Ceyhûn'un

Sana âşık deseler yüzüne bakma anın
Benizi öyledir ey sîm-beden altunun

Sen güzellik ile ben aşk ile meşhûr olalı
Halk içinde adı var Leylâ ile Mecnûn'un

Sanma kevkeb görünen dün gece ey mâh sensin
Yerin od eyledi âhım şereri gerdûnun

Kıldı divâne Nikâbî'yi senin bûy-i saçın
Ey yüzü gül saçı sünbül nedir aslı bunun?

SON SÖZ:

KONUMUZ ÖLÜM VE ÖLDÜRÜLEN ŞAİRER OLDUĞUNA GÖRE ÜSTAD NECİP FAZIL KISAKÜREK VE NAZİM HİKMET'TEN OLSUN

ANNESİZ ÖLÜ

Dün bir cenaze gömdüm bağrıma gizli gizli,
Bu küçük bir çocuktu, sarışın saz benizli:
Taş kesildi yüreğim mezarının başında.

Saz benizli bir öksüz, sarışın bir yetimdi,
Bu gömdüğüm cenaze benim muhabbetimdi,
Veda etti hayata doymadan üç yaşına.

Dünden beri gençliğim yarım, kalbim yarımdır.
Bu talihsiz mezarı benim damarlarımdır
Sinirli dallarıyla kucaklayan sarmaşık.

Neşeye hasret giden sevdamin arkasından
Ağlasın istiyorum, bir genç kadın yasından,
Ömrünü damla damla terk ederken bir âşık...

Bir genç kadın ki duysa bu vakitsiz ölümü
Matemini tutmaya kâfi görür gönlümü,
Yine hayata sevda ufuklarından güler.

Hiç can vermiş var mıdır bundan daha elemli;
Yaşarken gözü nemli, ölürken gözü nemli?
Ah annesiz ölüler, sevgilisiz ölüler!
NECİP FAZIL KISAKÜREK

TABUT

Tahtadan yapılmış bir uzun kutu;
Baş tarafı geniş, ayakucu dar.
Çakanlar bilir ki, bu boş tabutu
Yarın kendileri dolduracaklar.

Her yandan küçülen bir oda gibi,
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış,
Sanki bir taş bebek kutuda gibi,
Hayalim içinde uzanmış kalmış.

Cılız vücuduma tam görünse de,
İçim, bu dar yere sığılmaz diyor.
Geride kalanlar hep dövünse de
İnsan birer birer yine giriyor.

Ölenler yeniden doğarmış; gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta kundak.
Bu ağır hediye kime gidecek,
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?

NÂZİM HİKMET

(3): BAHRÎ

1586 Yılıının Haziran'ında Kudüs kadılığına atanınca, Kudüs'e gitmek için yola çıkan, asıl adı Hasan olan şairimiz Bahrî, yolculuk sırasında bir grup Dürzî eşkiyâsı tarafından yolu kesilerek öldürülür. Mezarı Trablusşam'dadır.

NA'T

Hâdi-i vâdî –i Hudâ talebî
Fahr-i âlem Muhammed-i Arabî

Nakş-i ser-levha –i kitâb-i vücûd
Nakş-bend-i kitâbe-i der-i cûd

Ser-i dil-cûy-i ravza-i ezeli
Şem-i halvet-serây-i lem yezeli

Sun'-ı pîşîn-i kâr-kâhı vücûd
Hâce-i sad-bâr-gâh-i vücûd

Hatem ü pîşvây-ı her mürsel
Evvel-i âhır, âhır-ı evvel

Şâhid-i nâzenîn-i bezm-i şühûd
Şâhid ammâ hakîkaten meşhûd.

Onu;

Dervişler dervişi, egosunu yenmiş, övünmesini hiç sevmeyen, ilmî derecelerin üstün noktasına erişmiş, kemalât mertebesinde bir zat diye tarif ederler.

Kınalızade, “şair ve inşada denize olan dalgıç gibiydi” ifadesini kullanır.

Son derece konuksever, misafirlerine izzet ve ikramda bulunmaya bayılan bir kişiliği varmış.

Üç dil bildiğini ve üç dille de şiirlerini kaleme aldığı belirtilir.

Onu yakinen bilenler, dost-ahbap-yârân meclislerinin müdavimi ve afyon müptelâsı olduğunu da söylerler.

Balıkesir’in Kızılcaturuzla kasabasında dünyaya gelmiştir. Ailesi hakkında fazla bir bilgi yoktur. Dayısı İbrahim Efendi, Sultan III. Murad’ın ilk hocasıdır. Şair ve bilgin olan Dürri Abdülbakî Efendi de şairimizin oğludur. II. Selim’in hocası Ataullah Efendi’den icazet almıştır. Saraya yakınlığı sebebiyle de, kısa zamanda önemli görevle atanmıştır. Müderrislik, kadılık görevleri bunların başında gelmektedir.

ŞEM'İYYE KASİDESİNDEN BİR KAÇ BEYİT

“Kâşâne-i vücûdda bir encümen cihân
Ruhsâr-ı âteşîn ile her mâh-pâre şem’

Serkeşlik itme âhı derunumdan it hazer
Serkeşlikle kaldı mı gör rûzgâre şem’

Berbâd olduğun ser-i Hüsrev külâhı Key
Söyler zebânı hâl ile her tâcdâre şem’

Zâtın gibi senin yedi meş’alfürûz-i sun
Yakmadı bu sirâce-i zengâr-kâre şem’

Tab’ından itdi rûzede nûr-i istifade şems
Zihninden itdi gice ziyâ istiâre şem’

Meh-rütbetâ sipihr-cenâbâ ki tal’atin
Kasr-i zücâci dîde-i ümmîd-vâre şem’

Tab’ım fûrûğ- rûşen ide arş-ı tâkını
Dil hücreinde lûtfûn eli çün edyâre şem’

SON SÖZ:

DELİRECEĞİM !(Gülce-Buluşma)

Kudüs Kadısı'nın yolu kesilmiş
Yol kesen elinde kurulu düzen
Vurup öldürmüşler
Eşkiyâ Dürzîler
Bir kul eksilmiş...

Ağalar, beyler, işitin, bilin:
Oynamış zikkesi çadırın
Düşen adalet bayrağının
Yüzünü yerden kaldırın...

Kaldırın kayalara kapaklanmış kara bulutu
Gitsin, yerleşsin yüce dağlar başına
İğde çiçeklerinin kokusu olan umudu
Tüketmesin ıslanmış kara geceler...
Camekânlar kırılsın,
Kopsun veznelerin hortumları
Ve
Temizlensin eşkiyâlardan yol boyu, dağ yamaçları
Doyurun, giyindirsin bayram sabahıdır bu
Yoksulları, yetimleri, açları...

Saat kulesine söyleyin çıkarsın kirlenen gölgeyi üstünden
Yola düzülün hoşgörü kervanları
Kudüs nere, Musul, Bağdat neresi?

Yemen çöllerinde kaldı Mehmed'im
Çirkin bir oyundur çevremizde oynanan
Ovalar yalan, ırmaklarca gözyaşı
Bayrağa sarılıvermiş gene kaç yiğit
Gelip giderler
Şu feleğin bak işine
Dizin dizin, can can...

Kudüs Kadısı'nın yolu kesilmiş
Yol kesen elinde kurulu düzen
İçerden de içerde paslı bir hançer
Oy yanarım,
Oy ağlarım,
Sen duymaz, uyanmazsın be gülüm
Çaresizim, kimsesizim
Yerle bir edilsin Kandil, İmralı yera batsın!
Gül kokulu sabunla yıkansın kürsüler, mikrofonlar
Askerime dış bileyen bu kahpe de kim?
Şu feleğin işine bak
Haksız haklı, masa kırık, hasta hekim
Delireceğim, delireceğim...

Mustafa CEYLAN

(4): DUHÂNÎ

Kimyager şairlerimizdendir. Günlerden bir gün, dostları O'nun yanına geldiklerinde dumanlı bir ateşle karşılaşırılar. Bu yüzden kendisine, dumanlı anlamına gelsin diye “Duhânî” mahlasını takarlar.

Derler ki:

Sözünü yönetimden, komutandan esirgemediği için yolda pusu kurularak 1520 yılında öldürülmüş bir şairimizdir.

Asıl adı Ahmed... Kuloğullarından... Babası silâhdar... Kendisi de önce silâhdar kâtibi, sonra defterdar olur ve daha sonra da silâhdarlık görevine getirilmiştir. Fatih dönemi sonlarında İran'a giderek ilim tahsil etmiştir. Bayezid'in ilk döneminde yurda dönmüştür.

Diyarbakır'ın fethi sırasında, fetihin defterdarı olarak atanmıştır. İki bin akçelik Beylerbeyi Mehmet Bey tımarına, iki yüz bin akçelik Hasankeyf sancağının da eklenmesini ister. Bu teklife Mehmet Paşa olumlu bakmaz. Ve sınırlenerek der ki:

-“Herze söyleme, yaz sen defterdar bey!”

Duhânî, defterdar görevindedir, ama aynı zamanda şairdir.

Şair, şiir yazan demektir.

Şiir, isyankâr; şiir susmaz, şiiri durduramazsınız.

Dumanlar içinde kalan Duhânî'ye bu kadar ağır söz söyle-nir de şiir ona “sus, konuşma, sessiz ol!” der mi hiç?

Demez elbette.

Cevabını anında vermelisin. Susma, durma!

İşte şiirin tahriki, şiirin isyankâr, şiirin hak arama sözcük-

leri bunlar.

Duhânî de:

-“Herze söyleyen söyledi zaten!” diye cevabını yapıştırıverir...

Evet, ağır söze, aynı ağırlıkta bir cevaptır bu.

Bir süre sonra, defterdar Duhânî, kırk arkadaşıyla birlikte, durumu saraya bizzat bildirmek için İstanbul’a yola koyulurlar.

Olan olur...

Şiir devrimcidir demiştik, durmaz örgüsünü örer şiir ve karşı devrimini dahi kendisi hazırlar.

Aynen öyle de, Duhânî yola çıkacak, Bıyıklı Mehmet Paşa’yı Padişaha şikâyet edecek ha?

Yüz harami, yola düşer ve Mardin yakınlarında pusuya düşürülürler Duhânî ve arkadaşlarını. Duhânî, orada, çarpışma sırasında öldürülür.

Osmanlı döneminde, çok sayıda şairimiz öldürülmüştür. Bunların çoğu taht-saltanat-hakimiyet ve güç kavgalarından meydana gelmiştir. Tek adam saltanatının devamının sağlanabilmesi için, saray, kendi karşısında kuvvetli kişiler ve teşkilâtlanmaları istememiştir. Mesele o kadar ileri taşınmıştır ki, kardeşler birbirini, hattâ babalar oğullarının canını almak durumunda kalmışlardır.

Tek adam, sultan yönetimin genel kuralı bu.

Şairler, gözlerini budaktan, sözlerini sutandan esirgemenlerdir. Ağız frenini en zor kullanan, hattâ kimi zaman frensizliği kendisine yakıştıran şairler; söyledikleri, kısa, anlamlı, iz bırakan, sarsan, titreten ve korkutan sözlerle canlarından olmuşlardır.

Duhânî de “Herze söyleme!” sözüne,

-“Herzeyi söyleyen söyledi” diyerek, canından olmuştur.

Söz, şiirin taa kendisidir. Sözün en etkilisi, en duygulusu en iyi şiirdir denebilir. O yüzden kalıcı şiir, has şiir en etkili şiirdir. İz bırakan, unutulmazlar arasına giren şiirker etkili sözlerden meydana gelen şiirlerdir. Duhânî kimyagermiş, işte, sözün kimyası da önemli ve can alıvermekte. Pusu kuruvermekte önüne insanın.

Mesleğin, meşrebin ve mezhebin ne olursa olsun; her kim olursan ol; şiir, mutlaka ve mutlaka senin yüreğinde ise, yüreğine şekil verir, dilinin yayına kendince, şiirce ayar çeker. Farkına bile varamazsın. Hiç ayırdımsız koşan şiir, yüreğindeyse, dilin senin için çok önemlidir. Dikkatli olasin! Bak, dili yüzünden, şiirin dili yönlendirmesi yüzünden ne kadar çok öldürülen şairimiz var, görmüyor musun?

Bizim Hüsnü’ye bir soru sorayım dedim.

-“Bu kadar komutan, bey, paşa var dalga dalga dalgalanıp Silivri’de mecburi tatile çıkan. İçlerinde şair var mı ki acaba? Varsa kimler? Yoksa, neden şair yok?”

Hüsnü, umarım en kısa sürede cevap verir bu soruma...

Kimyager Duhânî’yi yazan mühendis Ceylan’dan selâmlar olsun Bizim Hüsnü’ye...

SON SÖZ :

DUMANLI DAĞLAR BAŞINDA

Dumanlı dağlar başında
Açar mı hiç sultan çiçek?
Bin canım olsa verirdim
Ben yalanım, o gerçek...

Söz vardır yâre gider
Söz vardır sözü n'ider?
Kimyası düzgün dilden
Çıkan söz zikir eder.

Dudaktan öte boşluk
Ses teli değil taşlık
Gül kopar diken kalır
Yıkılır arkadaşlık.
Mardin yakınlarında ihanet gecesinde
Kesilir kervan yolu gene
Duhanîler düşer toprağa
Gelincik kırmızısı boz tarlada ipeksi
Masumların kanıdır giyindiği çiçeğin
Tutmayın buralarda beni gayri
Hesap sormaya dar geçitlere
Ve sağır tepelere gideceğim.

Ey ekran, mikrofon, eğri duvar ey!
Mürekkebi kan diye içen defter
Petrol boru hattı yarılmış ortasından
Orada petrol, burada gözyaşı ve ter
Söz söyle kes savaşı Sultanım
Yeter!
.....Yeter!

Mustafa CEYLAN

(5): ÜMNÎ

XVII. Yüzyılın son yarısında yaşamış, Diyarbakır'da doğmuş, asıl adı Mehmed olan şairimiz, Bağdat civarında nehir kenarındaki –bir bataklıkta pusu kuran şakiler tarafından şehid edilmiştir.(1692-93)

Demiştir Ki:

“Nergisleri o gonca-femin fitne-cû gerek,
Ra'nâ yı hüsn olanlara elbette bû gerek.

Dâmen-keş olan girye-i âşıkdan ey sanem,
Bilmez misin ki servin ayağına cû gerek.

İtme zülâl-i valsını uşşâkdan diriğ,
Dil-haste-gânı hicre ki hem vâre su gerek.

Küstâhî-i niğâhıma incinme a dilber,
Mümtâz-ı dehr olmağa da reng ü rû gerek.

Ümnî bu nazma peyrev olan ehl-i meşrebin
Tab'-ı selîm dikkat-i hod hem-çü mû gerek.”

Savaşçı, silâhşör, attığını vuran, gözüpek ve korkusuz bir kişiliği bulunan şairimiz, av törenlerini okuduğu şiirlerle adetâ mahşer yerine çevirmiş. Av değil, edebiyat meclisi sanki...

Mehmet Ağa adıyla da tanınmıştır. Valilerin hizmetinde çeşitli görevlerde bulunur. Özellikle Şam Valisi Ahmet Paşa'nın yanından ve hizmetinden ayrılmaz, onun kethüdası olur. Ah-

met Paşa, Şam'dan Bağdat'a veya Basra'ya tayin edildiğinde yanında kethüdasını da götürmüştür. Zamanında şairliği ile çok ünlü olmuş ve asrının şairi sıfatıyla adı söylenir olmuştur.

Demiştir Ki:

“Esbâb-ı hüsnden leb-i cânâne kâni'ol
Bu gülşen içre bir gül-i handâna kâni'ol

Çekme şarâb-ı bezm-i safânın humârını,
Ser-çeşme-i ciğerden akan kana kâni'ol.

Olmaz şarâb-ı Lem-yezelî herkese nasîb,
Ey Hızr-ı teşne çeşme-i hayvâna kâni'ol.

Elbette âh-ı râm ider ol serv-i serkeşi,
Sen ey şirişk bûse-i dâmâne kâni'ol.

Hurşîd-i subh-i vuslat ümidiyle Ümnî'yâ,
Hem-vâre zulmet-i şeb-i hicrâna kâni'ol.”

(6): BÜLENDÎ

Asıl adı İbrahim. XVII. Yüzyıl şairlerimizden. Evini basan eşkiyâlar şairi yaralamış, aldığı yaralar iyi olmayınca birkaç gün sonra ölmüştür.(1629-30)

RÜBAİLER

Kâşâne-i şâh-ı dehre mihmân olmam
Mahlûk mürüvvetiyle şâdân olmam
Üftâde-i ka’r-ı çâh-ı Bâbil olsam
Minnettekşi-i rîsmân-ı nâdân olmam

Hayfâ ki sevüb Bülendî’ya o şâhı
Arturdu dil-i belâkeş âh ü vâhı
Tarîk-i şeb anlama yaşım tuğyânı
Söndürdü çıkub semâya şem-i mâhı.

Edirne’de eğitim ve öğretim görmüştür. Kaynaklarda hakkında az bilgi vardır. Edirne yakınlarındaki Timurtaş Köyü’nün hatipliği görevini yürütmüştür. Gülşenî tarikatına intisap etmiştir. Boyu kısa olduğundan önceleri “Kütehî” mahlasını kullanmıştır. Sonradan Bülendî mahlasını almıştır.

BEYİTLER

Bak benim mir’ât-ı ruhsârım safâsına dime
Söyledirsin şimdi ben tûtî makâli dilberâ.

Teng oldı o denlü gözüme giryeden âlem
Mîhr-i ruhını görmeğe kalmadı mecâlîm

(7): MÜŞTAK BABA

Demıştır ki:

“Candan geçerem her dem cânânımı gördükçe
Ebkem olurum billâh sultânımı gördükçe.

Bu hasret ile varsam gül-zârı temennâya
Bülbüller olur hayrân efgânımı gördükçe.

Dâire-i aşk içre devrân iderem giryân
Gâfiller olur handân devrânımı gördükçe.

Bir görmek ile ey dost oldum sana efkende
Bâri meded it çeşm-i giryânımı gördükçe.

Takrîr idemem Müştâk efsâne-i hicrânı
Erbâbı bilür ancak dîvanımı gördükçe.”

“Anadolu’da yetişen evliyânın büyüklerinden. İsmi, Muhammed Mustafa Müştak Efendidir. Babası Seyyid Süleyman Efendi olup, anneleri tarafından soyu Seyyid Abdülkâdir Geylânî hazretlerine ulaşır. 1758 (H.1172) senesi Bitlis’te doğdu. 1831 (H.1247) senesi Muş’ta bozuk itikatlı kişiler tarafından şehîd edildi. Kabr-i şerîfi Muş Kabristanlığının orta yerinde olup, ziyâret yeridir.

Müştak Efendi, tahsîlini Bitlis ve civârında yaptı. Amcası Hacı Mahmûd Hocadan okudu. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Kırâat ilminde üstün bir dereceye yükseldi. Hattat olup, çok güzel yazı yazardı.

Önceleri Hakkârî beylerinden olan Müştak Kadîrî’nin idâresinde yirmi iki köy vardı. Diğer amcası Hasan Şîrvânî’nin sohbetlerinde kalb gözü açıldı. İlâhî aşka tutuldu. Beyliğini ve

malını görmez oldu. Hocası Şîrvânî'den hiç ayrılmadı. Onun ileri gelen talebelerinden oldu. Yetişip kemâle geldi. İcâzet, diploma ile şereflendi. Her İslâm âlimi gibi hocasını çok sever ve;

“Pîrimiz, sultânımız Hâcî HasanŞîrvânî'dir.
Ahseni takvîme hayrân olmuşuz, hayrânıyız.”

beytini çok okurdu.

Tasavvuf yolunun basamaklarından seyr ve sülûku tamamlayınca Bağdât'a gitti. Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin kabri şerîfini ziyâret etti. Bu ziyârette mânevî iltifâtlara kavuştu.

Müştâk Efendi, Bağdât'a gidişinin mânevî bir dâvetle olduğunu bildirmektedir.

“Bağdât şeyhinden bir nidâ işittim.
O yüksek şâh evliyâlar pâdişâhından
Hazret-i şeyh bana dedi ki: Gel ey Mustafa!”

Müştâk Efendi Bağdât'ta, Nakîb-ül-eşrâftan (Seyyid ve şerîflerin işleriyle ilgilenen makâm) icâzet aldı. Müştâk Kâdirî, Bağdât'tan Hindistan'a Serendib'e gitti. Orada Âdem aleyhisselâmın makâmını ziyâret etti. Sonra Hicaz'a gelerek, hac vazîfesini yerine getirdi ve Peygamber efendimizin mübârek kabri şerîfini ziyâret etti. Dîvân'ında bu ziyâreti esnâsındaki hudutsuz sevincini şöyle bildirdi:

“Ser-i Livây-i Enbiyâsın, hiç sana olmaz misâl,
Şevkle Müştâk'ınım etmekteyim azmi Hicâz.
Sarayı devletin dar-ül-emândır yâ Resûlallah.”

Müştâk Kâdirî hazretleri, önce İstanbul'a sonra da Trabzon'a geldi. Halkın pek ziyâde hürmet ve saygısıyla karşılaştı. Sultan Üçüncü Selîm Hanın sadrâzamlarından Yûsuf Ziyâ Paşanın yanında orduyla birlikte gazâyâ katıldı. Kudüs ve Şam'a uğradı. Kudüs-i şerîfte şu güzel kıt'ayı terennüm eyledi:

Sahrâtullaha bi-ayn-ı ibret,
Kim bakarsa olur ehl-i rikkat,
Kara taş olsa çü kalb-i Müştâk,
Nerm olur bu ne acâib hikmet!"

Müştâk Kâdirî hazretleri 1790-1814 senelerinde İstanbul'a geldi. İstanbul'da iken, Eyyûb Sultan'da Selâmi Efendi Dergâhında ikâmet etti. Müştâk Efendi Bitlis'e döndüklerinde İbrâhim-i Edhem ismini verdikleri bir oğlu oldu. Bu oğlu Edhem Baba adıyla meşhûr oldu. Müştâk Efendi, iki kızından birini saraydan Ahmed Beye, diğerini Ahmed Muhlis Paşaya nikâhladı. İstanbul'da iken, âlimlerin meşhurlarından Hoca Neş'et Efendi ile görüştü. Onunla Mesnevî ve hadîs-i şerîf üzerinde sohbet bulundu. Müştâk Efendi, Dîvân'ında bu konuda; "Hazret-i Neş'et gibi üstâda hemdem olmuşum." diye yazmaktadır.

Müştâk Efendi, Konya'ya hazret-i Mevlânâ'yı ziyârete gitti. Orada bereketlenmek için Mesnevî-i Şerîf okuttu. Konya eşrâfından çok yakınlık ve sevgi gördü. Müştâk Efendi, İstanbul'a oradan da Muş'a giderek insanlara ilim öğretmeye devâm etti. Ayrıca, Erzurum'a da uğradı. Orada bir çilehânesi vardı. Çok talebe yetiştirdi. Kendilerine icâzet, diploma verdiği talebelerinin en meşhûrları şunlardır: Oğlu Hacı İbrâhim Edhem Bâbâ Efendi, İstanbul'da Etyemez'de Gümüş Baba Dergâhı şeyhi Seyyid Sa'dullah Efendi, Erzurum'da İbrâhim-i Edhem Efendi, İstanbul Haseki'de Başmak Şerif Dergâhı şeyhi Musullu Baba Efendi, Mehmed Celâl Paşa, Ahmed Cemâl

Paşa ve başkalarıdır.

Müşâk Efendi; uzun boylu, geniş göğüslü, nûrânî yüzlü, elâ gözlü, çekme burunlu, heybetli, sohbeti hoş, fakir ve fukâraya yardımı çok seven bir zâttı.

Müşâk Efendi, Hakkârî beylerinden olduğu halde dünyâ malı ve rütbelerinden yüz çevirmişti. Babalarından kendilerinin idâresine giren yirmi yedi köydeki ne kadar mal varlığı ve geliri varsa, hepsini terk etmişti. Mânevî saltanat ona, dünyânın yanında üstün ve kıymetli olmuştu. Kâdirî yolu önde gelenleri arasına girmişti.

Müşâk Efendi elini ne zaman cebine soksa avuç avuç altın çıkarırdı.

Müşâk Efendinin ömrü, insanlara hizmetle geçti. Muş'ta iken bozuk îtikâd sâhibi kimselerin hücûmuna uğradı. Evinde seccâdesi üzerinde ibâdetle meşgûl iken boğularak şehîd edildi. Seccâdesinin altından bir kâğıda yazılı şu na't-ı şerîf çıktı.

“Yâ Resûlallah! Ulüvv ü şân senin,
Server-i kevneynsin, fermân senin,
Dest-i hükmünde şehâ çevgân senin
Top senin, cevlân senin, meydân senin,
Söz senin, sohbet senin, devrân senin.”

Müşâk Efendi, şehâdetini önceden dostlarına haber vermişti. Kendisi bu ilâhî takdire boyun eğdi. Şehîd edildiğinde yetmiş beş yaşındaydı. Bir gün kırk kurban kestirip, etini fakir fukarâya dağıttırdı. Sonra da dergâhında el açıp; “Yâ Rabbî! Bu âciz kuluna şehîdlik rütbesini ihsân et. Ancak o zaman sevgili kulun Hasan'na kavuşurum.” diye duâ ve niyâzda bulundu. Duâsı kabûl edildi.

Cânânı buldu hasta gönül, cânı istemez,
 Bir hastadır ki çâre-i Lokmânı istemez.
 Zencîr-i zülf ile Pâbend olan gönül,
 Bâğ-ı cinânda sünbül ü reyhânı istemez.
 Ehl-i kemâle nazîm bildirdi kendini,
 Müştâk, eğerçi şöhret ile şânı istemez.”

Müşâtâk Efendinin Fârisî dilinde çok kıymetli şiirleri vardır. Eserlerinden bâzıları şunlardır: 1) Dîvân, 2) Âsâr-ı Müştâk Esrâr-ı Uşşâk, 3) Mektûbât-ı Müştâk, 4) Bahârname.

UNUTULAN ÇAKI

Müşâtâk Kâdirî hazretlerinin Erzurum’da konağı ve meyve bahçeleri vardı. Müştâk Efendi burada dinlenirdi. Bir zaman Müştâk Kâdirî hazretleri İstanbul’a gittiler. O sırada Erzurum’daki evinin bahçesinde meyveler ve sebzeler yetiştirilmiş, olgunlaşmıştı. Bahçıvan bunları toplarken; “Âh Müştâk Efendi hazretleri burada olsaydı tâzece bunlardan ona takdim eder, o da bana bahşiş verirdi.” diye gönlünden geçirdi. O sırada Müştâk Efendi evden çıkıp yanına geldi ve bahçıvana selâm verdi. Oradaki çimenlerin üzerine oturdu. Bahçıvan ile konuşup hal hatır sordu. Bahçıvan bu hâle şaşırды. Hemen meyvelerden toplayıp getirdi. Müştâk Efendi de cebinden sedef çakısını çıkarıp, bir iki tane meyve soyup yedi. Koynundan bir avuç altın çıkarıp bahçıvana bahşiş verdi. Sonra da geldiği gibi eve girdi. Fakat çakısını unuttu. Bunu gören bahçıvan çakıyı alarak arkasından koştu ve evinin kapısını çaldı. Kapıya evin hanımı çıktı. Ona; “Efendi hazretleri az önce çakıyı bahçede unutmuşlar. Onu getirdim.” dedi. Evin hanımı ve hizmetçiler bu işe şaşırıp; “Efendi hazretleri burada değil, İstanbul’da biliyorsun.” dediler. Hanımı çakıya baktığında onun Müştâk Efendiye âid olduğunu anladı ve çakıyı alıp sakladı. Üç ay

sonra Müştâk Efendi İstanbul'dan geri döndü. Durumu hanımı kendilerine anlattığında, Müştâk Efendi; “Bunlar olan şeylerdir. Bahçıvan bizi çağırmişti. Biz de gönlü hoş olsun diyerek geliverdik. Sonra da gittik.” buyurdu. Çakıyı ise bahçıvana hediye ettiler.(Kaynak: <http://www.biriz.biz/evliyalara/ea1060.htm>)

Eserleri :

Türkçe Divanı, Âsâr-ı Müştâk Esrâr-ı Uşşâk, Mektûbât-ı Kimyâ-yı Müştâk, Bahârname.

Demiştir ki:

“Cânânı buldu hasta gönül cânı istemez
Bir hastadır ki çâre-i Lokmân'ı istemez.

Devrinde buldu derdine dârû-yi sıhhatı
Oldur sebep ki bir dahi dermânı istemez.

Zincîr-i zülf-i yâr ile pâ-bend olan gönül
Bâğ-ı cinânda sümbül ü reyhânı istemez.

Ruhsar-ı dil-şikârına her kim nazar kılur
Mâh-ı münîri mihr-i dirahşânı istemez.

Ehl-i kemâle nazm ile bildirirdi kendin,
Müştâk eğerçi şöhret ile şânı istemez.”

G-Savaşta Şehid Düşenler veya Savaşta Öldürülen Şairler

(1): KAĞIZMANLI HIFZI

1893 Yılında Kağızman'da doğdu. Asıl adı Recep'tir. 4 yaşında medrese eğitimi görmeye başladı ve sonraki 5 yıl içinde Kur'an'ı ezberleyerek hafız oldu. 15 yaşından itibaren de çevredeki çocuklara Kur'an dersleri verdi.

Küçük yaşlarda şiire ilgi duyan Hıfzi, kendi adından çok Hafız adıyla bilinir. Kendisi de zamanla bunu Hıfzi biçimine dönüştürerek mahlas olarak kullandı.

Dönemin bilinen âşıklarından Kağızmanlı Yusuf Sezai'den bağlama çalmayı öğrenen Hıfzi, ayrıca alışılagelmiş bu geleceğin dışında def ve kaval çalmasıyla da bilinir. Önceleri ezberleyip söylediği eski usta malı şiirlerin yanında kendi şiirlerini de yazmaya başladı.

Suna adlı bir kızla evlenen Hıfzi, birgün bahçede beliren ışık içindeki bir kızı gördükten sonra bayıldı. Ertesi sabah Hıfzi'yi orada bulanlar eve getirdiler. Bir süre sonra kendisini ziyarete gelenlerin arasında gördüğü bir kızı bahçede gördüğü ışık içindeki kıza benzetti. Bu olayı ve sonrasındaki gelişmeler Hıfzi'nin bâde içmesi olarak kabul edildi.

Şairimiz 18 yaşına geldiğinde kendisinden üç yaş küçük olan Suna ile evlenmesine evlenmiştir amma, bir süre sonra karısının kız kardeşine yani baldızına âşık olur ve Anşa adlı baldızını kaçıtır. Kendi kardeşi Dursun usta tarafından yakalanır ve Anşa ailesine teslim edilir. Bu olaydan sonra Şaban Köyü'ne giden şairimiz, orada bir yıl imamlık yaptıktan sonra tekrar Kağızman'a döner. 1918 Mart'ında eşi Suna vefat edince üç çocuğuna hem annelik, hem de babalık yapmak zorunda kalır.

Demıştır ki:

MEVLA BİLİR

Benim derd-i derunumu
Ben bilirim Mevla bilir
Bir canımda kaç yaram var
Ben bilirim Mevla bilir

Çünkü var aşkın emrazı
Âşıkların inkırazı
Takdirde razıyım razı
Ben bilirim Mevla bilir

Girdik on beş yaşımıza
Ağu düştü aşımıza
Neler geldi başımıza
Ben bilirim Mevla bilir

Bu aşk beni paraladı
El içinde karaladı
Kaç yerimden yaraladı
Ben bilirim Mevla bilir

Hıfzi'nindir hakka virdi
Hak diyenler hakka erdi
Bende yığılan bu derdi
Ben bilirim Mevla bilir

Enver Paşa'nın Sarıkamış harekâtından sonra Ruslar, Kars ve çevresinde birçok katliam yaparlar. 3 Mart 1918'de yapılan anlaşma ile Kars ve Batum Türkiye sınırları içinde kalır. Bu olayı bahane eden Ermeniler, köylere ve kasabalara saldırırlar. Hatta Kağızman hapisanesine girerek bütün mahkûmları da katlederler. Henüz 25 yaşında olan şairimiz, kafasından ve karnından aldığı süngü darbeleri sonucu şehid olur.

Demiştir ki:

Uyan Ey Gözlerim

Uyan ey gözlerim hab-ı gafletten
Alem ür'şan oldu vakit şafaktır
Günde yüz bin katar gelip de geçer
Faniden bakiye geçmesi haktır

Ömrüm bir bahardır cismim bir yaprak
Birgün gazel olur döker el firak
Ayağın altında bastığın toprak
Akıbet serinden üst olacaktır

Hıfzi çok salınma kaddin eğersin
Felek koymaz dal budağın göversin
Gönül yücelenme kabre değersin
Asıl hakkın senin kara topraktır

Gene demiştir ki:

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde
Yok mudur vatanın, ellerin hani?
Küsmüş müsün selâmımı almadn?
Şeydâ bülbül şirin dillerin hani?

Ecel tuzağını açamaz mısınız?
Açıp da içinden kaçamaz mısınız?
Âzâd eyleseler uçamaz mısınız?
Kırık mı kanadın kolların hani?

Bir kuzu koyundan ayrı ki durdu,
Yemez mi dağların kuşuyla kurdu?
Katardan ayrıldın şahin mi vurdu?
Turnam teleklerin, tellerin hani?

Aç mısınız, yok muudr ekmeğin, aşın?
Odan ne karanlık yok mu ataşın?
Hanidir güveyin, hani yoldaşın?
Hani kapın, bacan; yolların hani?

Kara yerde mor menevşe biter mi?
Yaz baharda İshak kuşu öter mi?
Bahçede alışan çölde yatar mı?
Uyan garip bülbül güllerin hani?

Orda yorgan, döşek, yastık var mıdır?
Bu geniş dünyada yerin dar mıdır?
Arkan tahta duvar, önün yar mıdır?
Hani kapın, bacan; yolların hani?

Dolanırdın sol ve sağlarımızda,
Körpe maral idin dağlarımızda,
Taze fidan idin bağlarımızda,
Felek mi budadı, dalların hani?

Düğününde acı şerbet içildi,
Gelinlik esvabın dar mı biçildi?
İlikle düğmeni göğsün açıldı
N'oldu kemer beste bellerin hani?

Alışmış kaşları var mı kınası?
Ela idi o gözlerin binası,
Kocaldı mı onbeş yılın Suna'sı?
Yok mudur takatin hallerin hani?

Emmim kızı aç kapıyı gireyim,
Hasta mısın hal hatırın sorayım?
Susuz değil misin bir su vereyim?
Çaylarda çalkanan sellerin hani?

Civan da canına böyle kıyar mı?
Hasta başın taş yastığa koyar mı?
Ergen kıza beyaz bezler uyar mı?
Al giy allı balam, şalların hani?

Her gelip geçtikçe selâm vereyim,
Nişangâh taşına yüzüm süreyim,
Kaldır nikabını yüzün göreyim
Ver bana tutayım ellerin hani?

Yatarsın gaflette gamsız kaygısız,
Neni balam neni kalma uykusuz
Hem garip, hem çıplak, hem aç, hem susuz
Felek fukarası malların hani?

Daha seyrangâha çıkamaz mısınız?
Çıkıp da dağlara bakamaz mısınız?
Kaldırsam, ayağa kalkamaz mısınız?
Ver bana tutayım ellerin hani?

Sen de Hıfzî gibi tezden uyandın,
Uyandın da taş yastığa dayandın,
Aslı hanım gibi kavruldun, yandın
Yeller mi savurdu, küllerin hani?"

(2): DURAK

Mollazade Hacı Süleyman Efendi' nin oğlu, Urfa Dabakhane Mahallesi doğumlu(1860), asıl adı Muhammed Durak... Şiirlerinde çoğunlukla Durak veya Fâik mahlaslarını kullanmıştır. Ticaret ve ziraatle meşgul olmuştur. Süvari alayları alay kâtipliği görevine atanmıştır. Birinci Cihan, Çanakkale, Süveyş ve Irak cephelelerinde savaşmıştır. Kûtü'l-Ammâre savaşlarında iki defa göğsünden yaralanmışsa da ölmemiş, üçüncüsünde kalbine isabet eden bir kurşun şairimizi şehid etmiştir.(2.06.1916)

Demiştir Ki:

“Mey safânın rûhudur câm ise melbûsâtıdır
Reng-i şîrînindeki revnâk da tezyinâtıdır

Bendeki aşk ü muhabbet ey peri lâmianın
Katrete te'sir-i envâr-ı ledünniyâtıdır

Rûh-ı pâkim sâni'in bir sırr-ı lâhûtîsidir
Çişm-i çâlâkım onun misbâhıdır müşkâtıdır

Ol kadar hoşsun o rûtbe şâhsın ki dil-rübâ
Hüsn ü endâmın Cemâl-i Mutlakın mir'âtıdır

Sen kitâb-ı kâinâtın zübde-i eczâsısın
Gül yüzün bir sûresi gonce lebin âyâtıdır

“Len terânî” cilvesinden geç görün ey mehlikâ
Dağ-ı sînem rü'yetin Tûr-ı tecelliyâtıdır

Dest-i nermînindeki lebrîz-i mey sağlarla gül
Bir daha sun ki Durak meshûr ü te'sirâtıdır.”

(3): ŞÜKRÜ

Urfa 1881 doğumlu, asıl adı Muhammed, mahlası Şükrü. Nacarzade Hacı Abbas Efendi' nin oğlu.

Halilü'r-Rahman ve Sakıbye medreselerine devam etti. Adliye mukayyet memuru oldu. Birinci cihan savaşı çıkınca askere alındı ve 1915 yılında Erzurum cephesinde şehid olan bir şairimizdir.

Demiştir Ki:

“Hayâl-i aşk ile her dem ebed mevcûdumuz birdir
Gönülde genc-i lâ-yefnâ heman maksûdumuz birdir

Hitâb –ı izzet-i bezm-i elest’i çün edip ikrâr
Hitâm-ı ömr-i rihletde yine meşhûdumuz birdir

Çevirmem kiblegâh-ı aşkdan yem cihete rûyum
Bu tarz encâm-ı ahvâlîm gider mescûdumuz birdir

Ne gamdır mübtelâ olsam yolunda derd ile gamla
Geçer devr-i fenâ bâkî gelir mes’ûdumuz birdir

Visâl-i yâr için Şükrü nola dahi canın gitse
Bulursun anda cânânı Ehad ma’bûdumuz birdir.”

(4): MEHMED RIFAT BEY

Demiştir Ki:

“Vücûd-i kâinâtın mekremisin yâ Resûlallah
Hitab-ı “len terâni” mahremisin yâ Resûlallah”

1877-78 yılında boğazına ve alınına iki kurşun sıkılarak öldürülen şairimizdir. Üsküdar Ayazma Camii Hatibi Mehmet Emin Efendi’ nin torunu ve Mehmet Tahir Paşa’ nın oğludur. İlk tahsilini Taşmektepte yaptı. Hattat öğretmen Hoca Sadettin Efendi’den dersler aldı. Ailesi Bursa’ ya taşınınca bir süre Bursa’da kalırsa da tekrar İstanbul’a döner ve asker yazılır ve Başçavuş olur. Selimiye Kışlası’nda görev yapan Alman Generalinin beğenisini kazanır. Babasının ölümü sebebiyle Bursa’ya döner. Nakşî tarikatına intisap eder. 1293 harbi patladığında Bursa Belediyesi’nde kâtiptir. 48 yaşındayken Belediye’deki görevinden ayrılır, er maaşıyla askere gönüllü zabıt yazılır ve Osmanlı-Rus Savaşı’na katılır. Plevne yakınlarında Teliç Köyü’nde şehid düşer.

Demiştir Ki:

“İlme sa’y it yürü ey tab’-ı selîm
Seni âlim ide Allah’-ı alîm

Ehl-i ilmin yeri bâlâ-ter olur
Şems-veş evc-i muallâyı bulur.

Sanma kim câhil olan insândır
Bâr-ı cehli taşıyan hayvândır.

Vâris-i Ahmed olan âlimdir
Vuslat-ı hakkı bulan âlimdir.

İlmi ta'rîf idemem el-hâsıl
Bu nükâta yine âlim vâsıl

Kârın olsun hem-dem-i ilm ü kemâl
Hüner ehli bulur elbette kemâl

Her zamân abde ibâdet lâzım
Evc-i tâatda uç ey şebbâzım

Pederâne sana pendim açdım
Dürc kıl gevher ü inci saçdım.

Bu nasîhat seni eyler irşâd
Beyt-i tab'ın ola dâim âbâd

Gerçi kim cümle sözüm nâ-mevzun
Elde yoktur ki gönül pek mahzûn

Tâhir'im yavrucuğum pend etdim
Seni ben Hâlık'ıma bend etdim.”

(5): VUSLATÎ

Öziceli Ali Bey adıyla tanınmıştır. Şiirlerinde Vuslatî mahlasını kullanmıştır. Safâyî' nin “Şairler Tezkiresi”nde “Fazilette, marifette mahir, şiir ve inşaya kadir, akranı arasında nadir olan Ali Bey, Paşazadelerdendi.” Denmektedir.

Öziceli Ebubekir Ağa, hemşehrisi olduğu için, Vuslatî mahlasını kullanan bu şairimize öğretmenlik ve rehberlik yapmıştır. Belgrad'ın Macarlar tarafından istila edildiği sırasında şehid düşer(1688).

Demiştir Ki:

“İtse hüsn içre civânân nola cânâne hased
İtdi ihvân- zamân Yusuf-i Ken'ân'a hased.

Hased itdi beni ağyara mukârin göricek,
Hased ey şûh-i cihânım hased ammâ ne hased.

Vuslatî eyler idim şi'rimi mahsûd-i cihân
Olmasa resm-i felek tab'-ı sühandâne hased.

Yaşadığı dönemin Veziriazamı ünlü Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'dır. 5.000 beyitlik “Gazavatname” yi yazar ve Paşa'ya sunar. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Vuslatî' nin “gazavatnamesi” nden sonsuz mutlu olur ve şairi hediyelerle taltif ve takdir eder.

Ardından şairimiz, Sultan IV. Mehmed'in 1681 yılında Beşiktaş'ta yaptırdığı saray için tarih nazmeder. Bu manzume de Padişah tarafında çok beğenilir ve şairimiz, Semendire Sancağı Alay Beyliği ile ödüllendirilir. İşte bu görevde iken

Belgrad'ın Macarlar tarafından istilâ edildiği günlerde şehid düşer.

Vuslatî var, Vuslatî' den tam 324 yıl sonra gönlümüze taht kurmuş, Gülce edebiyat Akımı' nın kurucularından birisi.

Türk şiirine kalıcı eserler bırakabilmek için gecesini gündüzüne katan, Dünya şiiri içinde bizim şiirimizin hak ettiği yeri alması için çırpınan bizim Vuslatî' mizin de nazma hakimiyeti çoğu şairde yoktur. Nazmın fizikî özellikleri yanında, imge, sanatsal yapı ve tefekkür, derinlik ve âhenk gibi unsurlarında da bir kelime kuyumcusudur bizim Vuslatî' miz.

Antalya' da bizim şair arkadaşlarımızın arasında Ozan İrşadî mahlası ile şiirler yazan Ali İrşi kardeşime, “Şimdi n'olacak? Edebiyat tarihinde birkaç tane daha İrşadî var.

Bundan asırlar sonra araştırma yapacaklar, senin şiirlerini senden önceki İrşadîlere yazmasınlar, bir karışıklık meydana gelmez mi?” diye hep sordum durdum da, bizimkisinden bu “mahlas” ile ilgili bir atılım, bir yeni yapılanma ve gayret göremedim.

Şahsen ben, “Karacoğlan”, “Dadaloğlu”, “Âşık Veysel” gibi isimlere bayılıyorum. Çok hoşuma gidiyor, ama gelin görün ki, hani şu aidiyet (î)si var ya, şapkalı i, hah işte onunla, günümüz şairlerinin kendilerine mahlas almalarına bir anlam veremiyorum. Osman Öcal hocamız, “Vuslatî” adını nerde, nasıl almış bilemiyorum. Ama bu aidiyet i'li, (şapkalı i'li) mahlaslara alışmadım bir türlü.

Bugün kendilerine veya birbirlerine şapkalı i ile isim veren şairlerimize diyeceğim şu ki, Köroğlu' nun şapkalı i'si niye yoktu?

Ya Dadaloğlu' nun, Ya “Abdurrahim Karakoç”un veya “Attila ilhan'ın var mıydı şapkalı i ile adı?

Neyse;

Bu konu oldkça derin ve başlıbaşına ayrı bir analiz konusudur. Şimdilik bu kadar söyleyelim.

Demiştir ki:

“Gâhî hayâl –i zülfi ham-ender-ham eylesen
Mecnûn-i ışk bendini müstahkem eylesen.

Gülşende bâdeyi gül-i ter yerine tutup,
Ol bezme sâğar-i arakı şebnem eylesen.

Olmaz mı ey tabîb-i Mesihâ nazîr kim?
Ol sîneyi bu zahm-ı dile merhem eylesen.”

(6): MİSÂLÎ(Gül Baba)

Budin kalesinin önünde şehid düşen şairimiz “Misâlî” mahlasıyla şiirlerini yazmış olan Gülbaba’dır. Macaristan’da Tuna Nehri’ne yakın “Gül tepesi” adıyla anılan bir tepede yatmaktadır.

“Gazel

Sıfatın mushaf-ı Yezdân’a benzer
Dudağın çeşme-i hayvâna benzer.

Cemâlin Kâ’be’sine ey perî-ruh
Sücûda gelmeyen şeytâna benzer.

Kaşınla kirpiğin ruhsârın üzre
Yazılmış âyet-i Kur’ân’a benzer.

Senin hamir-ham olmuş hindi zülfün
Ruhunda akreb ü sü’bâna benzer.

Berât-ı ehl-i cennetdür cemalün
Ki anda sünbülün ünâna benzer.

Sedef ağzun lebün la’l-i Bedehşân
Dişün düre sözün ummâna benzer.

Dimekten nice can bulmaz Misâlî
Ki her nutkun rahîk-ı câna benzer.”

Anadolu eren ve evliyâlarının çoğu şairdir, ozandır. Ozan ki, şimdinin “muamma” çözmesini, “atışma yapmasını” dahi bilmeyen, sazının tezenesi tek yürek yaprağı kımıldatmayan, soğuk ve materyalist ozan anlayışı gibi değil. Millî ve dinî değerlerle sağlam köklere dayanan eski dönemin ozanları, aynı zamanda tababet ehli, astroloji bilir, pratisyen hekim, psikolog, önder, alperen, savaşçıdır... Korkak, sünepe, koltuğundan ve elindeki imkânların uçmasından korkan zavallı yaradılıştaki birisi değil, söz kırbacını esirgemeyip, en büyük makamlara bile korkusuzca haykırandır. Bu yüzden de, eskinin ozanları halk tarafından çok sevilirdi. Şimdiye bakın hele, bir kaç derme çatma tıngırtı, birkaç türkü nağmesinden aşırıyasyon ve Köroğlu – Karacoğlan uyak ve kafiyelerinden hırsızlama... Sevsinler böyle ozanı. O yüzden, bu halk, bu millet günümüz ozanlarının çoğuna ısınmadı. O yüzden günümüzde çok az sayıda bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar hakiki ozan bulunmaktadır.

Kaynaklar Fatih, II. Bayezid ve Kanunî döneminde olmak üzere üç değişik Gülbaba’dan bahseder. Hattâ bizim milletimiz, adını-sanını bilemediği bazı yatırlara dahi Gülbaba yatırı, Gülbaba kabri adını vermiştir.

Bizim, öldürülen şairler dizimizde size bu yazı ile sunmaya çalıştığımız Gülbaba, Kanuni döneminde yaşayan Gülbaba’dır. Evliya Çelebi’imize göre de Gülbabamız, bir Bektaşî dervişiştir ve savaşlara katılmış, önemli kahramanlıklar göstermiş, Budin kalesinin fethi sırasında şehid düşmüş, cenazesini Ebussuud Efendi kıldırmış, cenaze namazına Kanuni’de katılmıştır. Gülbaba Merzifonludur der Evliya Çelebi’imiz...

Evliya Çelebimiz, halkın muhayyilesini birleştirir. Her üç Padişah dönemini, anlatılarında bir araya getirir.

Tahir Erdem, Uluborlu İlçesi’ nin İllegüp Köyündeki Veli Baba dergâhının kayıtlarını araştırırken, Gülbaba’ya ait bilgi-

lere ulaşır.

Buna göre;

Yalınkılıç Hüseyin Gazi' nin Veliyüddin adında bir oğlu vardır. Veliyüddün Bağdat'a gittiği sırada oniki imamlardan Mehmet Taki Musa' nın torunlarından Abdülvahid Çelebi'nin kızı Fatımatü'z Zehra ile evlenir. Bu kız, "Gelincik Ana" diye daha sonra nam salar. Ve gelincik ananın iki oğlu olur. Bunardan birisi Seyyid Cafer olup Güldede adıyla anılır, ötekisi de Seyyid Hüseyin Gazi'dir ki Sünbülde de adıyla anılır.

Evet,

Güldede ve Sünbülde de...

Bu milletin kutlu hafızası, yüce gönlü böyledir işte.

Gelincik ana 1538'de Hakk'a yürür.

Sünbülde de Romanya'nın Ulubey İlçesi'nde, Güldede ise Macaristan'ın Budin kentinde şehid olurlar. Tarihlerden 1541' dedir zaman... Şimdi Vagner adıyla anılan bir mimarın varislerinin elinde bulunan köşkün avlusunda "Gül Tepesi" denilen yerde, türbesinde yatmaktadır.

Budin kentine Türklük ve Müslümanlık bayrağını diken, Osmanlının tuğrasını vuran Gülbaba hakkında birçok efsâne anlatılır.

Savaşta, gülleleri eliyle alıp, daha patlamadan düşman üstüne geri fırlattığından "gülle baba" derken adı "gül baba" oluvermiştir mesela...

Gülbaba türbesi, Yahya Paşazade Mehmet paşa tarafından 1543-48 yılları arasında yaptırılmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesinde “Divan-ı Gülbaba” adıyla bir de yazma eser bulunmaktadır. Ayrıca, Miftâhu’l Gayb adıyla bilinen bir eserinin bulunduğu da kaydedilir.

Geçdi ömrüm irmedi valsına ol meh-pârenün
Veh ne düşvâr oldu hâli men dil-i sad-pârenün

Zahm-ı gamzen vuslatından dûr olaldan dostum
Subha dek feryâd olubdur kârı men âvârenün

Baş u cân u dil nedir şükrâne verirdim eğer
Vuslat-ı kûyuna irsem sen güneş ruhsârenün

Bunca kim hicrinde nây-veş inlerem efgân idüp
Lûtf ile rahm itmedin hâline men gam-hârenün

Hasred ü derd ile kaldın ey Misâlî âkıbet
İrmedin vaslına bir dem ol büt-i ayyârenün...

SON SÖZ

SELÂM OLSUN BALKANLARA(Gölce-Buluşma)

.....Goralı Bizim Yahya'ya
Kaleler kaleler yorgun kaleler
Suskun dilinizi duyanlar neyler?
İstanbul'dan bir ordu çıkmış derler sefere
Vursun mehter davulu, çalınısın kösler
“Ceddin Deden” diye Bismillâhla
Demir bilek leventler, yalın kılıç...
“Ak tolgalı bin atlı beyler”
Size gelirler dua dua,
Gelirler aman ey!..
Ak topuklu yağız atlar
Ne de yaman hey!...

Yaman olur efem Osmanlının yiğidi
Peygamberin övdüğü Türktür bunlar
İçlerinde evliyâlar, erenler...
Ölüm, geçişin kapısıdır esas âleme
Cenk yeri düğün yeri hey anam hey !
Geçtikleri yerde
Kubbe kubbe camiler
Kalem kalem minareler
Köprüler, yollar;
Ve yol boylarınca şırıl şırıl akan sebiller...

Nice tepe, nice dağ, nice yol var
İsimsiz şehidlerini saklar sinesinde
Bu gelen şanlı ordunun...
Tuna'dan Nil'e
Fırat'tan Sakarya'ya
Ne kadar su varsa çağıldayıp akan
Türküsünü söyler tarihe
Bu gaziler ordusunun
Bıkmadan, usanmadan...

Varın Macar ovalarına
Bir nefes alın, bir gül bahçesinin duvar dibinde
Çalınacaktır bizim sesimizden bir Balkan havası
Kulaklarınıza,
Günün birinde...

Fatımat'üz Zehra kızı Gelincik Ana
Ülkemin haritasınca damar damar elleri
Bakışlarında Yemen havalarının sıcaklığı
Oğlu Sümbül ve oğlu Gül Dedeyle
Kuşluk vakti bahar tebessümüyle
“Hoş geldiniz” diyerek
Karşılacaktır sizi.
Ve
Bir testi ayran sunacaktır,
İçiniz, çekinmeden...

Hey ki hey!..
Aç kulağını ey köhne takvim

Yalan söyleyen tarih,
Kır kalemi yalanların kâtibi, kır!..
Doğrult başımı eğilen yerden
Ak alınla çık ve haykır!...

Gözler, bizim yiğidi gözler
Balkan şehirlerinin caddelerinde
Üç tel örgü, beş sürgülü kapı
Bunlar mı engel olacak bize
Deyin ha? Deyin!
İstanbul'dan bir ordu çıkmış şimdi
Geliyor, ilimle, bilimle; kültür, sanatla
Haber verin buzlu camlar ardına,
Bebek beşiklerine
Müjdeleyin...

Kuzum hey, canım hey, cananım hey!

Her sabah her seher, karşı tepeden
Budin Kalesine bakar Gül Baba

Gelincik ananın yemenisinden
Burcu burcu Türklük kokar Gül Baba.

Gecelere efkâr yağsa yeniden
Gökyüzüne yıldız çakar Gül Baba

Oğlum hey, narinim hey, yiğidim hey!

Evliyâsı, ereni

Kartalı, şahini, Bozkurtu ve cereni

Nicesi varsa düşmüş yollara

Akın akın gelmekte şarktan garba

Hazırlansın Selânik, Viyana, Prizren ve Gora

Al giyinsin kızlarımız al bayrağa benzesin

Sırma çepken efelerim

Kursunlar seğmen alayını haydi bre heyyy!

Bilgisayarla, kimyayla, fenle

Dostlukla, kardeşlikle, umutla

Hoşgörü bahçelerinde

Bal damlatsın kelâm üzümleri,

Bu gelen Gülbaba erenleri,

Bu gelen Peygamberin sevenleri

Gelinim hey, kızanım hey, sağdıçım hey!

Mustafa CEYLAN

(7): GAVRÎ

“Çün likâ mihrinden oldu zerrece ilkâ bize
Ta'n mı dûzah görünürse Cennetü'l-Me'va bize

Sûret-i Hak'dır görinen çünkü her şeyde belî
Bakıcak Hak görünür her sûret-i zîbâ bize

Devlet-i dünyâ nedür ya rü'yet-i ukbâ nedür
Görinen dîdâr-ı Hak'dür cümle her eşyâ bize

Rûh-i pâk idün hulul itmezden öndin kalıba
Âlem-i unsurda görünmezdi şey aslâ bize

İden Oldur itdiren Ol çün kamu takdîr Anun
Sen ey Gavrî sözi kes bunca nedür gavgâ bize.”

Doğumu 1440. Öldürülüşü 25 Ağustos 1516 tarihinde yapılan Merc-i Dabık savaşında...

Eserleri:

1)Kevkebü'd-Dürrî fi Evcibeti'l-Gavrî : Tefsirle ilgili bir çalışması.

2)Münakkahu'z-Zarif ala Muvaşşahi'ş-Şerif : İki adet manzumeden oluşan bir eseri.

3)Arapça Divanı : Millet Kütüphanesinde bulunmaktadır.

4)Kasaidü'r Rabbaniye ve'l-Muvaşşahâtü's Sultâniyeti'l-Gavrîyye : 17 Arapça, 2 Arapça Türkçe ve bir de Türkçe şiiri bulunan bu eseri Rıfki Melul Meriç, 1939 yılında kamu oyuna tanıtmıştır. Devlet adamı, savaşçı. İlimle ve sanatla da uğraşmıştır.

Bazı kaynaklar da ölümüne dair denir ki:

Merc-i Dabık Savaşında yanına düşen bir top güllesi ile morali bozulmuş, yenileceğini anlayınca da kendisini zehirlemiştir.

Aslında savaş sonucunda başından ve kulağından yaralandığı görülür ve ölü olarak bulunur ve Mısır ordusu da dağılır.

Kaynaklar onu Mısırlı Gûrîlere mensup olduğunu belirtirler. Halep'te Başhacip iken çıkan bir isyânı bastırılmış ve Osmanlı sarayının, II Bayezid'in gözüne girmiştir. Daha sonra, Osmanlı sarayında tahta geçen I.Selim ile Gavri arasında birbirlerine "oğlum sultan hazretleri" ve cevaben de "babam sultan hazretleri" şeklinde mektuplaşmaların cereyan ettiğini de yazarlar. Şah İsmail'i yenip İran'dan zaferle dönen I.Selim, Gavri'ye bir elçi göndererek, Mısır'da sürdürmekte olduğu yönetimi beğenmediğini, şedid hareketleri bırakması gerektiğini ve Şah İsmail'den yana olmaması gerektiğini ihtar eder ve ordusunun yönünü güneye çevirir. Merc-i Dabık Ovası'nda iki ordu amansız bir savaşa tutuşur. Ve bizim şair, sanatçı Gavri' de bir komutan olarak, orada, ordusunun başında ölür, öldürülür.

Demıştir Ki:

Müstedâm olgıl hemîşe ey güzel cânım benüm
Gözleri nergis yüzü gül zülf-i reyhanum benüm

Ay yüzün gördükçe vallâh haste gönlüm şad olur
Hak seni var eylesün devletli sultânüm benüm

Sen ferağat şad ü hurrem ben kıluram nâleler
Hoş mı gelir sana yâ Râb zâr ü giryânüm benüm

Hasretinden hasta oldum derdimi bilmez tabîb
Dilberâ valsındadır var ise dermanum benüm

Ey habîbüm üşte Gavrî mehdini tekrâr ider
Bülbül-i şûrideyim sensin gülistânım benüm.

SON SÖZ:

TARİH BEBEĞİ (Gülce-Buluşma)

Şimdilerde uzun kulaklı tarih şaşkın mı şaşkın
Mısır kaynar, Yemen ağlar nedendir?
Bilmez, bilemez; yüzüme bakar aval aval
Bir bebek çıkar apak zamanların içinden
Elinde kâğıt kalem
Yazar, kör tarihin inadına yazar
Yeniçağın hakikatini
Ve gülümser geleceğe
Eli ay çiçeği, gözü menekşe
Dudağı lâle...
Der ki:

Ulubatlı surlara, ha çıktı ha çıkacak
Az kaldı, bekleyin ki, kesin göreceksiniz.
Su, zaman, ülkü, amaç; hepsi de akacak
Bu akış nedir diye, mutlak soracaksınız...

Sonra da İstanbul'dan, Karadeniz'e doğru
Bir vapur çıkar dertli, yorgun bileceksiniz.
Şu Samsun'un evleri bakar denize doğru
Siz de evet siz de hey, birgün geleceksiniz...

Tarih bebeği derler buna
Her yüzyılda bir gelir,
Çizer yeniden kaderleri
Ve çeker alınları yukarı...

Savaş şimdi meydanlarda değil be gülüm
Evde, masada, meciste, medyada
Kılıç, bomba, tüfek; ne varsa daha daha
Hepsi boş, hepsi sıfır
Dil yayından, akıl tarlasından ne çıkarsa o
Gerisi mi; vallahi boş,
Hepten bomboş...
Bilgi ve para
Evet bu ikisi her şeyin sebebi
Her olayın sonucu be gülüm...

Çağırın Gavri'yi uyansın, gelsin
Tahrir meydanında buluşalım onunla
Sabah yelinin elleri tarasın saçımızı
Ve
Işığın ışığı alsın kulaklardan, vicdanlardan
Ah'ımızı, alacaklarımızı...

(8): GERMİYANLI CENÂNÎ

XV. Yüzyıl şairlerimizdendir. II.Bayezid dönemi müderrislerinden Germiyanlı Molla İzârî' nin kardeşidir. Asker kökenli akıncı bir şairimizdir. 1498 yılında yapılan Lehistan seferi sırasında düşmanlar tarafından öldürülerek şehid edilmiştir.

Türk şiir tarihinde Hasan Dede başta olmak üzere, çok sayıda asker kökenli şair bulunmaktadır. Türk'ün fetih ruhunu kamçılایan şiirler, destanlar, efsânelerle; içinde bulunduğu ordunun cesaretini arttıran, yiğitleri aşka getiren şairlerimizin çoğu da çarpışmalar sırasında şehid olmuşlardır. Germiyanlı Celâlî onlardan birisidir.

Öldürülen şairlerimiz arasında gene asker kökenli bir Cenânî daha vardır ki, o Cenânî, XVI. Yüzyılda yaşamıştır ve “Semendereli Cenânî” dir. Her ikisini karıştırmamak gerekir.

Demiştir ki:

Şeb-i gamda yalnız kaldum ayâ mâh mebed
Sana irüşmez elüm nideyin eyvâh meded
Gel esirge beni devletlü güzel başun için
Senden ayırma beni kulunum ey şâh meded.

Kimi edebiyat tarihçileri ve araştırmacıları Cenânî'ye Cenâbî adını da vermişlerdir.

Cenânî, tımar sahibi akıncı bir şairdi. II Bayezid, Leh kralının çıkarmış olduğu fitne ve fesatları gidermek ve ona dur demek için, Lehistan üzerine bir sefer düzenlenmesini ister ve bu iş için de Malkaçoğlu Bâlî Bey'i görevlendirir. Şair Germiyanlı Cenânî, komutan Malkaçoğlu Bâlî Bey'in en yakınındadır. Seferde ve düşmanla karşılaşma esnasında büyük kahramanlıklar gösterir.

SON SÖZ:

SEN CENÂNÎ BEN CEYLÂNÎ (Gülce-Serbest Zincir)

Mehterbaşı vur davula köhne çağı uyutma
Bu gelen aşk ordusudur, başındadır Cenânî
Balkan havalarından kınalanmış zamanı
Alıp avuçlarından saza döksün Ceylânî

Ateşin yapıştığı gül goncası yüreğin
Yüreğin iklimini yağmur etsin hele ney
Ney ne etsin kabuğu, özü yangın yeridir
Yeridir Balkanların cemre düşen sinesi
Sinesinden Tuna'dır acılarla kıvranıp
Kıvranıp da vay gülüm, yağız atın nal sesini özleyen
Özleyen ben, gözleyen sen Cenânî
Cenânî'yle Rumelidir Ceylânî...

Ceylânîyle Cenânî bir şiire yaslanmış
Yaslanmış akıyorlar, mısra mısra Meriç'ten
Meriç'ten akıp giden sınıra gönül koyup
Koyup da başlarını gölgesine bayrağın
Bayrağın ayyıldızı ağartır geceleri
Geceleri dost sanır, aldanır cüceleri
Cüceleri bırak dost, çürüsün orta yerde
Yerde ırmağın yüzü, topukları bulutta
Bulutta sancılı bir çağ yatar vay gülüm, sarmalanmış umut-
ta...

Umutta bebeklerin gülücükler saçan her dudağı
Dudağında duadır, Besmeledir elleri anaların
Anaların sabrıdır Balkan şehirlerinde yükselen her minare
Minare ki oruç tutan rüzgârı yürek kapılarından alıp
Alıp götürür yâre...
Yâre giden yolların kesiştiği yer biziz
Biziz Üsküp seherinden asırları cem edip
Cem edip Ege'nin sularında yıkayan...

Mustafa CEYLAN

(9): SULTAN AHMED

“Kumrî vü bülbül okur Hak zikrini her dem velî
Ahmed ibn Veys okur bu sözi takrîr eylemez.”

Ey Şiir !!!

Anlayamadım seni, tanıyamadım. Tutamadım ellerinden. Yandın ve yaktın beni de. İçime girdiğin anda darma duman ettin içimdeki şehrimi. Dur durak bilmiyorsun. Makam ve mekân tanımıyorsun. Bütün zamanların hem içinde, hem dışındasın. Hattâ zaman senin oyuncağın olsa gerek.

Sultan, şah, kral, komutan... Çiftçi, işçi, amele... Yoksul, zengin, banker, fakir.. Uzun boylu, çüce, şişman... Hiç kimseyi ayırd etmeden yerleşiyorsun canının çekirdeğine ve bana benzetiyorsun hepsini de.

Çoğunda çileyle besliyorsun şairini. Gözyaşıyla yoğuruyorsun, ölümle sınıyorsun sana tutkunları.

Şehirler, içinde yaşayan insanların yüzünü giyerler kendilerine. Coğrafya ve eşya, insan enerjisi ve yansımalarıyla renk alır üstüne. İnsansız ve renksiz şehirler, medeniyetleri yerle yeksan olmuş harabeler-ören yerleri gibi ıssız ve sessiz olup, yarasaların kanat şakırtısıyla korkulan yerlerdir. İnsanı cıvıl cıvıl, insanı gülen, hoş gören ve yaşayan-yaşatan şehirler var ki, dinamik, üretken ve sanatkâr ruhlu... Ben bu ikinci sanatkâr ruhlu şehirlere tutkunum.

Şiirin raksı, sözün musikiyle gül bahçelerinde, dolunaylı gecelerde yüreklere aksetmesi yok mu, işte yakamozun ışıltıladığı su zarı olur çıkar tenim ve kalemim kendi girdabından

bin ilham dizer gönül defterime...

Şehirler ve şairler iç içedir hep. Şiir çoğunda şehrin adını şaire vermiş, şaire yeni-yepyeni bir isim takmıştır.

Kumru ve bülbül gibi Hak zikrini yapan velilerin yaşadığı iklimi yansıtan Sultan Ahmed, Bağdat şehrinin tarihte kalmış Sultanı, şair sultanıdır.

14. Yüzyılda üç şair öldürülmüş. Bunlardan ikisi Kadı Burhanettin ve Nesimî' dir. Üçüncüsü ise edebiyat tarihçilerinin ve araştırmacıların Ahmed Bin Üveys dedikleri Sultan Ahmed'dir.

Şiirlerinde İbn Veys, Ahmed, Ahmed b. Veys, Ahmed İbn Şeyh Üveys gibi mahlaslarda kullanan şairimiz, 1410 yılında Karakoyunlu Türkmenlerinin başkanı olan Kara Yusuf'un ordusuna karşı mağlup olur ve öldürülür.

Açın tarihin tozlu raflarını, yıkayın hakikatin ışıklarıyla cümle dehlizlerini ve güne güneşe çıkarın tarihi... Göreceksiniz ki, Anadolu dışında, Yemen, Bağdat, Şam; Trablusgarb, Cezayir, Tunus, Üsküp, Gümülcine dahil nice Dünya toprağında ayyıldızlı çiçekleri görürsünüz ve size bucu burcu gü-lümserler hep...

Bağdat, bizim diyar...

Bağdat, şiirin ve şairin mekânı...

Hep bizim olduğunca güzel durmuş Bağdat, güzel bakmış...

Ama şimdi öyle mi?

Şimdi kan ağlıyor değil mi?

Şimdi boynu bükük Bağdat'm...

Öldürülen Şairimiz Sultan b. Üveys' de Bağdat sevdalısıdır. Bağdat'ı bağdat yapan komutanlardan, sultanlardan birisidir.

Sultan Üveys'in dördüncü oğludur. Sultan oğlu Sultandır yani... Bağdat ve Azerbaycan hattında hüküm süren, İlhanlılardan sonra bölgeye hâkim olan Celayirli bir aileye mensuptur. Taht kavgalarıyla dolu olan tarihin sinesine, Basra Valisi iken büyük kardeşine karşı isyan bayrağı çekerek onu yenen, Tebriz'i işgâl edip, kardeşi Hüseyin'i idam ettiren, öteki kardeşlerini de pasifize eden korkusuz bir komutan ve bir liderdir... Ancak, Timur karşısında şanssız bir türlü yaver gitmemiştir. Timur orduları onun zamanında iki kez Bağdat'ı yağmalamıştır. Sultan Ahmed'de Timurdan kaçarak Yıldırım Bayezid'a sığınmak zorunda kalmıştır.

Hattâ Timur ile Yıldırım Bayezid'in arasının açılmasına sebep Sultan Ahmed'dir diyebiliriz. Çünkü Bayezid'in oğlu Mustafa çelebi ile Sultan Ahmed'in kızı arasında söz kesilmiş, dostluk akrabalığa kadar ilerlemiştir. Fakat Timur, sürekli ulaklarıyla Yıldırım'a mektuplar yazarak Sultan Ahmed'in kendisine teslimini istemiştir.

Osmanlı'nın desteğiyle Sultanlığını yaptığı Bağdat'ı bir kaç kez ele geçirmiş, kentte imar çalışmaları gerçekleştirmiştir. Timur'un vefatından sonra Karakoyunlu Türkmenlerinden Kara Yusuf Bağdat'ı ele geçirmiş ve bizim şair Sultan Ahmed'i öldürmüştür.

Şiirleri bestelenen ve 15. Yüzyıl sonuna kadar musiki dünyasında besteleri okunan Sultan Ahmed, Şirazlı Hafız'ın dostudur. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler kaleme almıştır.

Ahmed Bin Üveys(Sultan Ahmed)'in 1267 beyitten meydana gelmiş, Bağdat'ta kaleme alınmış bir divanı bulunmaktadır. Divanda naat, gazel, kıt'a, rubaî, beyit, fahriye ve müfredlerle beraber 300 manzum eser bulunmaktadır.

Demiş ki:

GAZEL

Kim ola dün gün işinde fikr ü tedbir eylemez
Neylesün tedbirî bende çünkü takdîr eylemez.

Hayr u şer nakkâş-ı bî çün yazdı bir levh-i cebîn
Âdem oğlu cehd edüp ol nakşî tağyir eylemez.

Âyet-i “Nahnü kesemnâ” ma'nisin her kim bilür
“Yef'alu'llâh mâ yeşâ” bu sırrı tefsir eylemez.

Her kime oldı müyesser künc-i genc-i ma'rifet
Padişâh-ı vakt olupdur hizmet-i mîr eylemez.

Her kimün kim akli vardur ol bilür hâli nedür
Bu günü tanlaya koyup anı te'hîr eylemez.

Ârif olur hâliyâ işbu elemli dünyede
Şâhid ü şem'ü şarâb u nukli taksîr eylemez.

Defter-i ömri hisâb-ı âhir oldı câhilün
Bed-ameldür cüz gam-ı bîhûde tevfir eylemez.

Dem geçürdi merdüm-i dil-hasta-i çeşmüm benüm
Cüz sirişk-i lâle-gûndan nâme tahrîr eylemez.

Kumrî vü bülbül okur Hak zikrini her dem velî
Ahmed ibn Veys okur bu sözi takrîr eylemez.

SON SÖZ:

ÜVEYS-İ AHMED BAĞDAT GÜLÜ (GÜLCE-Buluşma)

Timurla Yıldırım'ın Çubuk Ovasında
Fillerle çarpışması asla fırsat değildir.
Vardır sebebin sebebi, gizlidir, örtülüdür
Açar kalp gözü zaman çekmecesini
Büyük olay savaş, ölüm;
Asla vasat değildir.

Giy sultan kaftanını, yürü cellad üstüne
Altın iğne ipliği, neden geçmez delikten?
Seninse şehr-i Bağdat, şarap dolmaz destine
Alnındaki yazıda mağlup olmuşsan ilkten
Hoyrat esen rüzigâr, başını döndürmüşse
Yüreğine duvar ör, tunçtan, taştan çelikten.

Yağız atlar yelesi tarih yazar bilirsin
Bir söz söyle, susup geçme devrandan
Etkili olsun sözün, haydi durma balam can
O sözünle
Ya oğul balı kesilirsin,
Ya da idam edilirsin.

Sırf bu yüzden işte
Takvimlerin ığlığı
Sana ruhsat değildir.

Hicranını yükle iklimlerin içine
Yıkılan, yanan Bağdat yağmuru
Yeniden yağsın can vermek için
Gönüllerin has bahçelerine
Ve
Bağdat gl koparıp gönder
Üveys-i Ahmed'e bir gece vakti...

Tersine kur saatleri tersine
Yükle düşlerini zaman makinesine
Dost uğruna can verilir fidanım
ağ yıkılır bilirsın
Dostun imdat sesine...

Dicle Fırat iki ksz kız,
Dkerler gözyaşını sultan mendillerine
Ay şafağı vaktidir topla eteklerini
Bir türkü söyle yeni baştan unutma
Bir türkü, mor gömlek ağrı yüklü
Bağdat gzellerine....

(10): BEZMÎ

XVII. Yüzyıda yaşamış, asker şairlerimizden. 1683 yılında yapılan Peç seferine katılmış, sağ ayağına “humbara” düşmüş ve şehid olmuştur.

“Bâis figân ü nâleme ol mâh-rû mudur
Yohsa visâle bende olan ârzû mudur

Gûş eylemez mi ol meh-i nâ-mihribân aceb
Te’sîri yok mu nâlelerim güft ü gû mudur

Her bir nigâhın olmada zahm-âver-i derûn
Şimşîr-i gamzen ey şeh-i hûbân dür ü mudur

Seyl-i sirişk-i dîde-i hûn-bârdan garaz
Âyâ sevâd-ı dâğ-ı dili şüst ü şû mudur

Âdâb Sümenât-ı dâğ-ı muhabbetde Bezmî
Bilmem perestîş ol saneme ser fürû mudur.”

Kaynaklara göre:

Babasının adı Ramazan. Divan-ı Hümayun kâtipliği görevinde bulunmuş. Daha sonra bu görevden kendi isteğiyle ayrılmıştır. Yeniçeri Ağası Tekirdağlı Mustafa Paşa’ nın nedimi olmuş, 1682/83 yılında yapılan peç seferine katılmış ve orada şehid olmuştur. İstanbullu veya Bosnalı olduğunu kaynaklar

belirtmişlerdir. Bazı kaynaklar da Bezmî mahlasından dolayı kendi eceliyle vefat eden şair Mustafa Bezmî ile karıştırmışlardır.

“Gül ile halk olunmuş çünkü ey dil hâr bir yerde
Baîd olmaz olursa yâr ile ağyâr bir yerde.

Dilberin âşık olan emrine münkâd gerek
Yâr olup sevdiğine gayrilere yâd gerek.”

(11): ÂBÎ

XVII. Yüzyılda yaşamış, yeniçeri, Kandiye Kalesi muharebesinde düşmanla savaşırken şehid olmuş bir şairimizdir. (1666). Yümnî Tezkiresi'ne göre Erzurumlu'dur ve asıl adı Mahmud. Köprülü Ahmet Paşa'ya ve kethüdası İbrahim Paşa'ya kasideler sunarak ihsanlar elde etmiştir.

Demiştir ki:

“Bârekallâh ey yegâne Âsaf-i rûşen-zamîr
Re'y-i pâkindir senin ârâ-yi hurşîd-i münîr

Hüsn-i tedbîr-i makâlinle Artisto beste-fem
Vech-i ta'bîr-i meâlinle Felâtun şerm-gîr

Emrine ser-beste olmazsa adû-yi serkeşin
Ham olup kaddi kemân-veş uğrasun bağına tîr

Mehdinde hata ettiğiyçün hâme o yârin
Makta'da dilin kat'ideriz anın ucundan.”

Şiir böyledir işte. “Yaşa, Varol, Padişahım sen çok yaşa!” dedirttiğinde, cebini, keseni sonuna kadar açık tut. Gökten yağmur bile daha bir ıslak düşer ham toprağına. Yanın yören nasıl ışıldar, nasıl yumuşar ve yeşillenir. Bir anda akrabaların, dostların dahi çoğalır. Şaşırıp kalmayasın. “Yaşa padişahım, bin yaşa” dedin ya, kapattın ya sihirli bir perde ile haki-

katın üstünü ve övgülerle, hiç hak etmeyi zirvelere taşıdın ya mükâfatın hazır demektir. Boşuna “Abî” olunmaz. Olunabilmek için, yastılman lâzım. Kirli de olsa, sen uzan eşiklere, bassınlar üstüne ve geçsinler gitsinler bağlara, bostanlara. Aldırma ezildiğine, çamurlu ayaklara ve leşa kokan o ayakların izlerine. Sen ağzına kadar dolan kesenin çıkardığı vıcık vıcık gürültüye kulak ver. Kişiliğin, karakterin sıfırmış. Es geç, durma üstünde. Çek yağını, bas alkışını, kim ne düşünürse düşünsün....

Şiir böyledir işte. Kimini süründürür, kimini de kürklerle donatır, büründürür...

(12): HAYLÎ

Asıl adı Ahmet. Bursa'da doğmuş. Bağdat seferi sırasında şakağına isabet eden bir kurşun sebebiyle şehid olmuştur. (1631/32)

“Dildârımı n’ettin deyu ağyâre yapışdım
Gördüm ki güle irmez elim hâre yapışdım.

Onar mey-i aşkın ile sâye-veş eyle ey dil
Geh yollara düşdüm gehi divâre yapışdım.

Ey kâkülli sünbül bir işim çıkmadı başa
Gerçi gam-ı giysûn ile çok kâre yapışdım.

La’lin taleb eylerken elim zülfüne değdi
Bir küne-i nihân ister iken mâre yapışdım.

Dâğım çoğalup kâr-ı gam-ı aşk ile Haylî
Bir müflis iken dirhem ü dinâre yapışdım.”

Babası sipahi olduğundan o da babasının yolundan gider ve sipahiler arasına katılır. Bazı devlet adamlarına yakınlığı sebebiyle de sipahi kâtipliği görevine getirilir. Hocası, aynı zamanda şair olan Bursalı Âsımî Mehmed Çelebi'dir. Şiirde kat ettiği yol, ustasının, hocasının eseridir denebilir. Bir gözünde problem olan şairimiz, Razî Efendi'nin Bursa kadılığı yaptığı bir dönemde, meddahların anlatılarda bulunduğu bir kahveye gitmiş, orada tuttuğu tarafı alkışlayınca, meddah ona

“hangi gözüyle gördüğünü” sorar. Bu söz üzerine hikâyeciyi bıçaklayarak öldürür. Yakalanır ve hapse atılır. Hapiste iken Ahmed Paşanın “Kerem redifli” kasidesini değiştirerek, Kadı Razî’den medet umar. Razî Efendi de bunun üzerine ağır şekilde cezalandırılmasını önler...

Divan’ı, Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunmaktadır.

“Şâirem nâdire-gûyem ne desem lâf değil
Ömrümü mehdine sarf eylesem isrâf değil.

Nice medheylesün rûy u lebün tûti-i dil
Sözü sükker mi ya âyînesi mi sâf değil.

Âteş-i hicr ile kaldım zer-i rûyim hâlisâ
Kime arzuleyeyim yâr ise sarrâf değil.

Merhabâ eyledi bizimle sekân-ı kûyun
Biz kapı kullarıyız itmemek insâf değil.

Kamer-i burc-ı suhandır dil-i Haylî cânâ
Tab’-ı yârân-sıfat encüm-i şeffâf değil.”

SON SÖZ

MEDDAHA (Gülce-Triyolemsi)

En eski kahvelerin meddahısın bilirim
Yanar, tüter gezerim, yine sana gelirim.

Yüreklerin hükmünü çekmek olmaz tartıya
Üçyüz altmış beş eksi, bak yaslanmış artıya;
Saklama gel kendini, yeniden çık ortaya
En eski kahvelerin meddahısın bilirim.

Ömür dediğimiz şey, dönüp duran değirmen
Çeker mıknatıs gibi tutmuş da eteğimden
Nefesin gül kokuyor, yaralarımın derman
Yanar, tüter gezerim, yine sana gelirim.

Mustafa CEYLAN

(13): PERVÂNEZADE HÜSEYİN ÇELEBİ

Edirne doğumlu, bir asker şairimiz olup Sadrazam Filibeli Hafız Ahmed Paşa' nın Bağdat seferine katılır, 1625 yılında bedevi Araplar tarafından şehid edilir ve Bağdat'a defnedilir.

BEYİTLER

Gülşen-i hüsn içre cânâ kâmetün serv ü nihâl
Ârızın verd-i mutarra gözlerin nergis misâl.

Hâdken ref it Hüseyin-i bendeni şâhım meded
Hicr-i pâpusunla gurbet oldu zirâ pay-mâl.

Hafız Ahmet Paşa sadrazamdır ve 1623 yılının Ramazan ve Şevval ayını Musul çevresinde geçirmektedir. Bağdat'ın savunmasını da Bekir Subaşı'na bırakmıştır. Bekir Subaşı' nın müdafaasına rağmen oğlunun ihaneti sonucunda Bağdat, İranlılar'ın eline geçmiştir. Bir yıl sonra, Hafız Ahmed Paşa, Bağdat'ı almak için yola çıkar. 9 ay sürer Bağdat muhasarası. Bu arada kıtlık, açlık, hastalık ve benzeri sebeplerle dönmek zorunda kalır.

BEYİTLER

Semend-i nâza o nevres süvâr olur giderek
Kemend-i zülfüne diller şikâr olur giderek.

O mâh burc-ı şerefden yeni doğmuşdur,
Şuâ-i mihr-i ruhı tâbdar olur giderek.

Visâl-i bağına yârin erem deyu her su
Sirişk-i didelerim cûy-bâr olur giderek.

(14): DERVİŞ PAŞA

XVI. Yüzyılın son yarısında yaşamış, Bosna-Mostarlı bir şairimi zdir. II. Selim dönemi devşirmelerindedir. Önce at meydanında bulunan saraya, sonra da Enderun-u Hümâyûn'a alınmıştır. Tezkirelere göre Derviş Paşa III. Murad döneminin Doğancıbaşı'sı'dır. Budin'in kurtarılması sırasında Csepel(Cepel)adasına çıktıklarında, 14-15.000 kişilik bir ordusu vardır, ama asker şevki kırılmış, ürkmüştür. Bosna Beylerbeyi olan Derviş Paşa, o kadar korkak askere rağmen, döğüşe döğüşe adada şehid olur.

Divanı yoktur. Şiirleri muhtelif mecmualarda yayınlamıştır. Mesnevi ve gazeller kaleme almış bir şairimizdir. İranlı şair Binayi' nin bir eserini Muradname adıyla dilimize tercüme etmiştir. Muradname, mesnevi tarzında fâilâtün, mefâilün, fâilün kalıbıyla yazılmıştır.

GAZEL

Âh kim nigâra irmez elim
Nidem ol şivekâra irmez elim.

Bir hazân-dide andelibim ben
Gülşen-i nev-bahâra irmez elim.

Yeridir nâleyi hezâr itsem
Bir dem ol gül-'izâra irmez elim

Fülk-i dil bahr-i gam miyânında
Âh kim bir kenâra irmez elim

Yâr bir pâdişâh ü ben Dervîş
Dâmenîne ne çâre irmez elim.

SON SÖZ:

SAVAŞ ÇINGISI

Bosna Beylerbeyi
Emrinde onbeş bin asker
Budin önlerinde
Asker dediğin de ne?
Korkak, ürkek...
Derviş Paşa komutan
Gözlerinde asırların alevi
Savaş çingisi dudaklarında
Olanca gücüyle haykırmakta
Uyanası değil askerin...

Mostarda bir köprüdür Paşa
Üstünden rüzgâr eser, askersiz
Bir acı türküdür ötelerde söylenen
Ağam hey, beyim hey;
Nideyim hey!...

Mustafa CEYLAN

(15): FEDÂYÎ

Peşte savaşında şehid olan Fedâyî, XVI. Yüzyılın son yıllarında yaşamış, asıl adı İsmail olan bir şairimizdir. Asker şairlerimizin

Çoğunluğu savaşlarda kahramanca çarpışmışlar ve düşman tarafından öldürülerek şehid edilmişlerdir. Fedâyî’ de o şairlerimizden birisidir.

Hakkında Tezkirelerden bilgi aldığımız Fedâyî, İstanbullu bir şairimizdir.

III. Mehmed zamanında yapılan Eğri seferinde, savaşın zafere sonuçlanmasına rağmen, bir bozgun yaşanır. Ordunun bir kısmı savaş meydanından kaçır. Fedâyî, bu duruma son derece üzüdür ve bu kaçışları kınayan bir terhib-i bend kaleme alır. İşte o terhib-i bend Fedâî adının nam salmasını sağlar. “Sefer-i Humayundan firar eden Devletliler Hakkında” giriş sunumuyla başlayan şiir, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası’nda da yayınlanmıştır.

Gazanfer Ağa’ya Övgü

Sipîhr-i bârgâha sâha-i vakârından
Hicâb ider geçir iken göze görünmeğe bad

Şemîm-i halkını şâir nice ide ta’rif
Nesîmi nakş idebilir mi kilik ile Behzâd

Fedâyî kulunu kurbânın oldu kapında
Dilersen öldür efendi dilersen it âzâd

Fedâyî, eğitimini tamamladıktan sonra matbah-ı Amire Kâtipliği görevine getirilir. Karşısında da aynı göreve aday birisi daha vardır. Selânikî Mustafa Efendi... Fakat padişah Fedâyî'yi tercih eder. Selânikî Mustafa Efendi, bu tercihe karşı çıkar. "Bu tayin geleneğe aykırıdır. Bu göreve işden anlayan birisinin getirilmesi gerekirdi" der.

BEYİTLER

Gönül fülk-i selâmet sâhilinde urmadın lenger
Yine bir kâfirin oldum esîri hey müselmanlar.

Öldürür yürür idi âşıkın ol reşk-i melek
Hançer-i fîzine urmasa eğer kem köstek.

Âşık öldürmeğe atılmış ok eyler yârî
Yeni çıkdı o kuburî yen ile tâze yelek.

Gözüm kan oldu destimden o yâr-i sîm-ten gitdi
Gönül sabreyle gel çün kim olan oldu giden gitdi.

SON SÖZ:

ASKER ŞAİRLERİM (Gülce-Buluşma)

Geçtiler yârdan, serden
Uyandılar seherden
Estiler cephelerden
Vay asker şairlerim!

Düğüne gider gibi
Gittiler türkü türkü,
Onlar armağan etti
Bizlere Atatürk'ü...

Yurt diye can verdiler
Göklere yükseldiler
Öyle çok güzeldiler
Vay asker şairlerim!

Düğüne gider gibi
Gittiler türkü türkü,
Onlar armağan etti
Bizlere Atatürk'ü...

Cephede bir şair varsa eğer
Silinir korkular, ölüm bile hoş gelir
Bayram yerine döner kazma kürek mevziler
Okuduğu her şiir, dize derman, göze fer...

Takdıysa süngüsünü, atıldıysa ileri
Mümkün değildir döndürmek
Şair askerleri

Mustafa CEYLAN

(16): SAADET GİRAY(ÂRİFÎ)

“Kıt’a

Gamzen girişme haylîne sultan-ı fitnedür
 Çâh-ı ruhun fütâdeye zindân-ı fitnedür
 Cân ü dil oldu küştesi şemşîr-i gamzenün
 Rahm eyle anlara ki şehîdân-ı fitnedür.”

Gazi Giray’ın oğlu, İnayet Giray’ın kardeşi. Sultan IV. Murad zamanında şehid edilen XVII. Yüzyıl Hanlık dönemi, Han soylu, Kırım şairlerimizden.

Kırım şairleri icinde han veya han soylu şairlerin sayısı 14’dür: I. Mengli Giray, Saadet Giray (I. Mengli Giray’ın oğlu).

Devlet Giray, Bora Gazi Giray, Saadet Giray (II. Gazi Giray’ın oğlu).

Bahadır Giray, IV. Mehmed Giray, Selim Giray, Şahin Giray (Selim Giray’ın oğlu).

II. Mengli Giray, Hanzade Hanım, Şahin Giray (Topal Ahmed Giray’ın oğlu).

Halim Giray, Şahbaz Giray. Bunlardan Bora Gazi Giray Han (Gazayi) aynı zamanda talik hattatı ve müzisyendir. Her türlü çalgıyı calabilirdi. Bayati Araban peşrevi, hüzzam peşrevi, mahur peşrevi ve saz semaisi gibi pek çok besteleri vardır.

Kırım şairleri iyi öğrenim görmüştür. Müftülük, müderrislik, kâtiplik gibi meslek sahipleri yanında, devletin üst kademelerine kadar yükselenler de bulunmaktadır. Kırım şairleri icinde ümmi olduğu soylenen bir şair de vardır:

Yavuz Selim çağında yaşamış olan Kefeli Talibi Celebi. Latifi, onun ümmi olduğu halde güzel şiirler soylediğini ifade eder. “

“Hanlık dönemi Kırım edebiyatı, genel olarak Osmanlı edebiyatına benzer bir karakter gösterir. Şairlerin büyük çoğunluğu şiirlerinde Osmanlı Türkçesini kullanırlar. 13.yy.da yaşayan Ali ve 14.yy. şairi Mahmud’un şiirlerinde o günkü Kırım Türkçesi görülür. I. Mengli Giray’ın şiirlerinde Tatar Türkçesi egemendir. Bora Gazi Giray’ın Osmanlı Türkçesi yanında Kırım Tatarcası ile de şiirleri bulunmaktadır.

Şairlerin büyük bir kısmı Divan edebiyatı estetiğini benimsemişlerdir. Ali, Mahmud, Aşık Ömer, Gevheri, IV. Mehmed Giray ve Kırımı gibi şairlerin hece vezniyle şiirleri vardır. Mutasavvıf şairlerden Selim Divane de hem aruz, hem de hece veznini kullanmıştır.

Şairlerden 12’sinin divanı, 2’sinin divancesi vardır. 37’si sadece şiir yazmıştır. 17 şair ise başka eserler de kaleme almıştır.

Kırım edebiyatı da Osmanlı edebiyatı gibi 19.yy.dan başlayarak Batı edebiyatı tarzında gelişimini sürdürmüştür.” (hbvdergisi.gazi.edu.tr)

Kırım Hanlığı devrinde burada yetişen şairlerin eserleri, Rus ordusunun Bahçesaray’ı yakıp Potemkin’in Karasu’da katliam yaptığı senelerde gasp olunmuş ve nihayet Han Saray’ın Rus ordusu tarafından yağma edildiği zaman, oradaki mükemmel kütüphane de imha edilmiştir. Bu yüzden, bu dönem şairlerinin eserlerinin tamamı bugün elimizde mevcut değildir.

Bugün ikinci Kırım Hanı Mengli Giray’ın şiirlerinden sadece birkaç mısra bilinmektedir. Tarihi Seyyid Mehmed Rıza, “Es’seb’u’s-Seyyare” adlı eserinde Mengli Giray’a ait mısraları naklederken Han’ın ilim ve edebiyata çok meraklı olduğunu ve her zaman şiirle uğraştığını bildirmektedir.

Mengli Giray, uzun zaman dönemin ilim ve irfan merkezi olan eski Kırım şehrinde yaşamıştır. Bundan dolayı iyi bir

medrese tahsili yapmış olması muhtemeldir. Daha sonra Gedik Ahmet Paşa tarafından İstanbul'a götürülen Mengli Giray, Kırım'a döndükten sonra Kırım'da Osmanlı sarayının bir benzerini yaptıracak kadar Osmalılar'dan etkilenmiştir. Bu kadar çok Osmanlı tesirine giren Han'ın Osmanlı şairlerinden de etkilenmesi normaldir. Kırım Hanlığı'nın daha kuruluş yıllarında başlayan bu tesir, bilhassa İstanbul'da terbiye gören hanzadeler yani saray vasıtasıyla gittikçe fazlaşmıştır. 1475 yılında Gedik Ahmet Paşa'nın Kefe'yi almasıyla ilerleyen İstanbul - Bahçesaray münasebeti, Osmanlı Türkçesi ve edebiyatının Kırım Türkçesi ve edebiyatı üzerinde tesirli olmasına sebep olmuştur.

“Es'seb'u's-Seyyare” ve “Gülbün-i Hanan”ın müellifleri, Mengli Giray Han'ın Oğlu Saadet Giray Han'ın çok okuyan âlim bir şahsiyet olduğunu, kütüphanesinde sayısız değerli kitapların bulunduğunu, hatta Ali Şîr Nevaî'nin “Hamse”sinin de bu kitaplar arasında yer aldığını belirterek şiirler yazdığını da anlatmışlardır.

Osmanlılar'ın Kefe valisi olan Abdullah Rıdvan Paşazade, “Tevarih-i Deşt-i Kıpçak” adlı eserinde, İstanbul'da rehine olarak kalan Kırım hanı Sahip Giray'ın Sultan Selim'e Kıpçak Türkçesi ile şiirler söylediğini ayrıca Osmanlı Türkçesi ile şiirler yazdığını anlatmıştır.

Giray hanedanından I. Devlet Giray Han'ın da şair olduğunu ve şiirler yazdığını Kırım tarihçileri kaydediyorlar. Şiir yazan girayların içinde en meşhuru Bora Gazi Giray Han'dır. Uzun zaman İran'da esir kalan Bora Gazi Giray Han, mükemmel bir medrese tahsili görmüştür. Gazi Giray'ın Farsça rubaileri olduğu gibi, gazelleri de Osmanlı şairlerinin gazelleri kadar mükemmeldir. Gazi Giray Han'ın Kıpçak Türkçesi ile yazdığı şiirleri de vardır. Osmanlılarla beraber Avrupa seferine katılan Bora Gazi Giray'ın oradan padişaha yazdığı manzum mektuplar da çok meşhur olmuştur.

1607 yılında vefat eden Bora Gazi Giray Han'ın şiirleri, bir divançe halinde Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan tarafından basılmıştır.

Selamet Giray Han'ın oğlu Bahadır Giray Han da Osmanlı Türkçesi ile şiirler yazmıştır. Basılmamış bir divanı olan Bahadır Giray Han'ın şiirleri, Bora Gazi Giray'ın şiirleri kadar canlı değildir.

1674'te ölen IV. Mehmet Giray hece veznini kullanarak Osmanlı Türkçesi ile ilahiler yazmıştır. IV. Mehmet Giray şiirlerinde Arif mahlasını kullanmıştır. Osmanlı Türkçesi ile şiirler yazan II. Mengli Giray Han, 1737 senesinde vefat etmiştir.

Bu dönemde girayların dışında gelişen Kırım edebiyatında da Osmanlı Türkçesi'nin tesirleri açık olarak görülür. Kırım Hanlığı'nda, İstanbul'dan Kefe'ye, sonra da Bahçesaray'a gelen Osmanlı memur ve tacirleriyle binlerce yeniçerinin bulunması, seferlerde Osmanlı ordusuyla Kırım ordusunun uzun zaman bir arada kalması ve mücadeleyle muzafferiyeti birlikte yaşamaları Kırım dili, edebiyatı ve sanatı üzerinde Osmanlılar'ın çok etkili olmasına sebep olmuştur.

“Es'seb'u's-Seyyare” adlı eserde XVII. asır Kırım şairlerinin eserlerine veya eserlerinden parçalara yer verilmiştir.

17. yüzyıl şairlerinden Terkî (öl. 1674) yukarıda adı geçen eserde yer alan gazelinde cemiyetteki bozuklukları ve sosyal adaletsizlikleri işlemiştir.

Bu devir şairlerinden Abdülaziz Efendi, “Kendim” isimli kasidesinde Orta Asır İslam felsefesini yansıtmıştır.

Kırım klasiklerinden biri sayılan XVII. asır şairi Edip Efendi'nin “Sefername” isimli manzum destanı realist bir eserdir. Destan tanınmış Kırım seraskerlerinden Togay Bey'in

askerleriyle Ukrayna getmanı Hmelnitski'ye yardım için Polşa Kralı IV. Vladislav'la yaptığı savaşı anlatmaktadır.

Aynı konu 17. asrın diğer bir şairi Canmuhammed tarafından Togay Bey Destanı veya "Sefername" adıyla işlenmiştir. Eşref Şemi - zade, Canmuhammed'in de bu sefere Togay Bey'le gittiğini söylemektedir. 1892 mısradan meydana gelen bu eser Kırım edebiyatında önemli bir yer tutar. Canmuhammed'in zengin tarihî hadiseleri kronolojik sırayla verdiği eserinden Kırım Türkleri'nin XVII. asırdaki tarihî, siyasî ve sosyal hayatlarını öğrenmek mümkündür.

XVII. asır saz şairi Âşık Ömer (1621 - 1707), Kırım'ın her bölgesinde tanınıp sevilen bir şairdir. Eline sazını alıp çok genç yaşlarda sefere çıkan Âşık Ömer, İran, Suriye, Irak, Suudi Arabistan ve Türkiye'de köy köy dolaştıktan sonra, uzun yıllar Türkiye'de kalır. Gezdiği yerlerin dil ve edebiyatlarına hâkim olan Âşık Ömer; Nesimî, Fuzulî, Sadî, Hataî gibi şairlerin etkisinde kalmıştır. Şairin gazel, destan, koşma, semâî vb. eserlerinde işlenen ana tema; sevgi, sadakat, iyilik, namus, insanlık, adalet ve merhamettir. Âşık Ömer yetmiş yaşını geçtikten sonra, gezdiği yerlerden doğum yeri olan Gözleve'ye döner ve ömrünün sonuna kadar orada yaşar. 1707senesinde seksen altı yaşında ölen şair, Gözleve Kalentir Burnu'na defnedilir.

Mustafa Cevheri (ol. 1710) de Âşık Ömer gibi çok memleket gezmiş ve uzun yıllar Türkiye'de yaşamıştır. Saz şairi olan Cevheri sevgi, sadakat, namus gibi konuları işlemiştir. Cevherî'nin 5200 mısra civarında 350'den fazla şiiri vardır.

Âşık Ömer de, Cevherî de Kırım'ın tamamen Türkiye'nin etkisinde olduğu çağlarda yaşadıkları için, şiirlerini Batı Türkçesi ile yazmışlardır. Bu devirde Osmanlı tesiri sadece edebî dilde olmayıp, güney yalı boyu ve dağ bölgelerindeki halkın dilinde de hissedilir. Merkez ve çöl kısmında bu tesir daha

azdır. Esasen bu devirde edebî dil, Arapçadan ve Farsçadan da fazlasıyla etkilenemiştir. Bu dönemde Osmanlı Türkçesinin etkileri, edebî dilde olduğu gibi resmî yazımda da görülür.

M. Zernof tarafından Moskova hükümet arşivindeki evrakların kopyası alınarak Kırım Hanlığı'na Ait Vesikalar Mecmuası" adıyla yayımlanan eserde, en eski "yarlık - ferman", 1520'de yazılan Mengli Giray'ın oğlu Mehmet Giray Han'a aittir. Bu yarlıkta Osmanlı Türkçesi'nin tesiri hiç hissedilmediği halde, 1583'te Devlet Giray Han tarafından yazılan yarlıkta Osmanlı üslubu açıkça görülür. Bu dönemde Osmanlılara veya Transilvanya prenslerine gönderilen belgelerde Osmanlı Türkçesinin hakimiyeti çok fazla olduğu halde, Rus prenslerine gönderilen bölgelerde Kıpçak Türkçesi unsurları hakimdir.

Kırım'da yazılan yarlıklar ve Türkiye'ye gönderilen cevapnamelerin üslubundaki akıcılık, imlasındaki intizam ve ifadedeki açıklık, Bahçesaray'da o dönemin klasik tahsilini yapan Osmanlı Türkçesine hâkim kâtiplerin bulunduğunu düşündürür. (Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1992)

H-Hakkında Ferman Yayınlanarak Padişahlar Tarafından Öldürülen Şairler

(1): CAFER ÇELEBİ

“Bir nefes senden ırağ itmesün Allah beni
Senden ayrulur isem âh bana, vâh beni.”

XVI. yüzyılda 29 şairimiz çeşitli sebeplerle öldürülmüş. Osmanlı döneminde kendi düşüncesi ile ve Padişah fermanı ile idam edilerek öldürülen bir şairimizdir.

Sultan Selim sefer dönüşünde, yeniçerilerin yaşlı olanlarını yanına çağırır ve onlarla sohbet eder, sefer hakkında bilgi almış. Gene öylesi bir günde, yaşlı yeniçerilere sorar:

-”Sefer esnasında sürekli asker arasında fitne üretildiğini duymuştum. Bu fitnelere sebep olanlar, dedikoduları üretenler kimlerdir ağalar?”

Kendi suçluluklarını gizlemeye çalışan Yeniçeriler, “İskender Paşa, Balyemez Osman Ağa ve Cafer Çelebi suçludur” derler. İlk ikisinin derhal ödlürülmesini isteyen Sultan, Cafer Çelebi’yi de yanına çağırır. Der ki:

-”İslâm askerini tahrik maksadıyla fitne üreten kişiye sizce ne ceza verilmelidir?”

Cafer Çelebi, düşünmeden cevap verir:

-”İspat edilirse Hünkârım, cezası ölümdür, ölüm olmalıdır!” der. Evet işte böyle, Cafer çelebi kendi fetvasıyla idam edilir...

Tarih 18 Ağustos 1515'dir... Cenazesi kardeşi Said Çelebi tarafından kaldırılır. Kabri, Balat'da bulunan mescidin hazire-sindedir.

Cafer Çelebi'nin eserleri şunlardır:

1) Türkçe Divanı: İstanbul kütüphanelerinde şairin, yazma 3 nüsha Divanı bulunduğu belirtilmektedir. İsmail E. Erünsal tarafından da şairin, çeşitli kütüphanelerdeki Divanları karşılaştırılmış ve yayınlanmıştır. 25 kaside, 225 Türkçe gazel, 1 müseddes, 8 murabba, 10 kıta, 1 Tercii bend, 4 Arapça kaside, 1 gazel, 1 müstezad, 2 Farsça kaside, 1 murabba, 1 tahmis yayınlanan bu eserde yer almıştır.

2) Enîsü'l-Arif'in: Ahlâkî konuların yer aldığı bir eser.

3) Hevesname: Mesnevi tarzında kaleme alınmış önemli bir eser. Bu eser ve bu eser dolayısıyla(ki, Şah İsmail'in nikâhlı-evli karısıyla evlendiğinden dolayı) şair, çok suçlanır. Eserin birinci bölümünde İstanbul'un çeşitli yerleri ve mimari eserleri anlatılırken, ikinci bölümünde şair kendisinden bahseder. Şeyhî'yi ve Ahmet Paşa'yı eleştirir.

4) Mahrûsa-i İstanbul Fetihnamesi: İstanbul'un fethini anlatan bir eser.

5) Kusname

6) Münşeât: Henüz bulunamamış, çeşitli kaynaklarda adından bahsedilen bir eser.

23 Ağustos 1514'de Çaldıran'da Osmanlı ordusu ile Şah İsmail'in ordusu savaşa tutuşurlar. Taçlı Hanım ile Bihruze Hanım bu savaşta esir düşerler. Taçlı Hanım, mücevheratını vererek kurtulur. Bihruze Hanımın ise esareti devam eder. Bihruze Hanım, Cafer Çelebi ile evlendirilir. Müslüman ve evli bir kadının başkasıyla evlendirilmesine şaşırın İbrahim paşa, bu durumu Sadettin Efendi'ye sorar.

Sadettin Efendi de, "Şah İsmail'in haremi ne ve ne şekilde olmuştur ki, eşinin başkasıyla evlendirilmesi, eş olarak veril-

mesi caiz olmasın? Ayrıca, onlarda muta nikâhı vardır. Özellikle bilim şerefiyle değerlenmiş, olgunluk ve bilgelik süsleriyle bezenmiş bir kimsedir Cafer Çelebi...” Dolayısıyla bu evlilik caizdir.” der.

Der ki:

Yine seğrür gözüm ol gözleri şehlâ mı gelür
Şadlıklar görünür yâr-ı dil-ârâ mı gelür

Yine hoş bûy ile pür oldı meşâm-ı dil ü cân
Acep ol ruhları gül zülfi semen-sâ mı gelür

Cûş ider dil hum-i mey gibi safâdan neyi ki
Görün ol la'l-i lebi cân-ı musaffâ mı gelür

Ruh ı zülfin görürem hûblarun düşde aceb
Bu bahâr içre aceb başıma sevdâ mı gelür

Koma gamzen beni oka diküb öldüri-yorur
Cânuma geçdi benüm sana temâşâ mı gelür

Kulağurmaz nice kim ney gibi feryâd ederem
Yâra yâ Rab bu figânım kuru kavgâ mı gelür

Hüsnünün gülşenine medh ü senâ eylemeğe
Dahi Cafer gibi bir bülbül-i gûyâ mı gelür

Cafer Çelebi, üç dilde de şiir ve nesir yazan ender şairlerdendi. Özellikle, Farsça konusunda tezkireciler, Şah ismail'e yazılan mektupların yazarı olarak ondan bahsederler.

Sultan Selim, Cafer Çelebi' nin öldürülmesini söylediğii-
çin, bir müddet sonra vicdan azabı duymaya başlar. Çevresin-
de, bulunanlara kızar ve kendisini neden engellemediklerini
söyler.

Şairin öldürülmesinden bir hafta sonra sarayda çıkan bir
yangın üzerine padişah : “Bu yangın, Cafer Çelebi'nin nefesi-
nin ateşidir. Korkarım ki, tahtı, sarayı ve beni imha ede, etra-
fımı ihata edip dolana...”

Cafer Çelebi' nin öldürülmeden üç gün önce bir beyit yaz-
dığını belirtirler. Bu beyit oldukça enteresandır ve şöyledir:

“Ben şehîd-i tîğ oldukda râh-ı yârda
Yumadan defn eyleniz tenden gûbarı gitmesün”

Kaynaklarda:

“Tezkirelerde kaydedildiğine göre Cafer Çelebi'nin Caferi
mahlasıyla şiirler yazan, hayatını sefahat içerisinde geçiren ve
aşırı dozda afyon içmekten dolayı ölen bir oğlu vardı ki şiirle-
rini bazı mecmualarda bulabiliyoruz.

Zilkade 918/Ocak 1513 başlarına ait bir vakıf kaydında
Cafer Çelebi'nin diğer çocuklarından bahsedilmekteyse da
bunların isimleri zikredilmemiştir.

Daha erken tarihli bir belgede ise (897/1492) Cafer
Çelebi'nin Ahmed ve Mehmed adlı iki oğlunun olduğu kayde-
dilmişdir.

Kaynaklardan öğrendiğimize göre Cafer Çelebi İstan-
bul'daki mescidinden başka Simav'da bir mescit ve hamam,
Bergama'da bir kervansaray ve Edirne'de bir sıbyan mektebi
yaptırmıştır.

“Edirne’deki II. Bayezid imareti vakfının mütevelliliğini yürütmüştür. Muhtemelen bu görevi esnasında Edirne’de bir mektep yaptırmıştır. Mahmud Paşa Medresesi’ndeki görevinden sonra 1497 tarihinde divan-ı hümayuna nişancı olarak tayin edildi.

Ramazan 905-Muharrem 906/Nisan-Ağustos 1500’de Moton (Methóni/Modon) ve Koron’a (Koróni) yapılan sefere katılan şair, Divan’ındaki bir kasidede Moton’un fethini detaylı bir şekilde tasvir eder. Kardeşi Sadi Çelebi’nin Münşe’at’ında yer alan ve bu sefer hakkında Moton’dan Bursa’ya gönderilen fetihnameyi de o yazmıştır (Temmuz 1500).

5 Ekim 1503 tarihinde yazmış olduğu bir kasidenin takdimi dolayısıyla II. Bayezid’den bir hediye almış olan şairimiz, 13 Aralık 1503 tarihinde Mısır sultanına gönderilmek üzere kaleme aldığı name dolayısıyla ödüllendirilmiştir.

Şakayık-ı Numaniyye’ye göre Bayezid Cafer Çelebi’ye günlük yüz akçe emeklilik maaşı teklif ettiyse de o bunu kabul etmemiştir.

25 Nisan 1512 tarihinde Bayezid’in, oğlu Selim lehine tahttan çekilmesinin ardından şairimiz, Selim’in cülusunu tebrik etmek için Farsça bir kaside sunmuştur.

Tahttan çekildikten sonra hayatının geri kalanını geçirmek için doğum yeri olan Dimetoka’ya doğru yola çıkan Bayezid Edirne civarındaki Abalu köyünde 10 Haziran 1512 tarihinde aniden vefat etti.

Cafer Çelebi bu vesileyle yazdığı mersiyede II. Bayezid’in tahttan çekilmekten duyduğu üzüntüye ve içinde bulunduğu acı duruma hayıflanmasına atıfta bulunur. Bu mersiyenin sonunda bu tür kasidelerde mutad olan yeni sultana dua bölümünün olmaması dikkat çekicidir.”(1)

Yine der ki:

Ey yüzi tâze bahârum nicesin hoşça mısın?
Gül yanakluca nigârum nicesin hoşça mısın?

Gam degül derd ile ben hasta olursam hele sen
Ey benim sevgülü yârüm nicesin hoşça mısın?

Âhu-yı Çîn gibi her dem beni hûnin-dil iden
Ey saçı müşk-i tatârum nicesin hoşça mısın?

Âteş-i şevki ile bağruma dâğ-ı gam uran
Hey büt-i lâle-izârum nicesin hoşça mısın?

Andelîb oldı gülistânuna Cafer dimedün
Bir kez ey bülbül-i zârüm nicesin hoşça mısın?

-

-----

(1): <http://www.ottomanhistorians.com/database/html/ca-fercelebi.html>

SON SÖZ :

SAVAŞTA İKİ KADIN (Gülce-Üçgen)

Çaldıran Ovasında bir garip savaş
Savaşın ortasında iki hatun
Ter kokulu at yelesi zaman
Kandır süzülen kılıçlardan
Mağlup olmuş Şah İsmail
Otağı darmaduman
Boynu bükük, şaşkın
Bihruze Sultan
Taçlı Hatun;
Yapyalnız

Kader bu
Örer ağın
Yoktur kurtuluş...
Yaksın ağıtları
Yaksın iki dudağın
Şah evi yok, saltanat yok
Bir Osmanlı fesidir gayri
Gece gündüz karşılaşacağın...
Acaba, neler gelecek başına?
Üzüm gözlerinden dökülecek yağmur.

Bir yanda hicran üstüne hicran
Öte yanda gurur
Ve başı dik vücutlarda
Bakışlar mağrur...

Söyleyin Şahıma nicedir bu hâl?
Böyle mi bitecek, bu gizemli masal?

Çaldıran Ovasında bir garip savaş
Savaşın ortasında iki hatun
Verir de kurtulur altın tacı
Taçlı Hatun ona derler hey!
Bihruze Sultan ne yapsın?
Güzel, fakir ve mahzun
Bir at terkisinde
Alıp giderler
İstanbul'a...

İstanbul ki
Şah kadar uzak
Yedi tepe, yedi...
Ortasında su mavi
Çelebiler gelir geçer
Sarayın koridorlarından
Ve bir şeyhülislam fetvasıdır
Takılır boynuna Bihruze'nin oy!
Işıldar gelir, gümüş bir gerdanlıktan...

Şahım şahım, benim canım padişahım
Neredeysen ses ver, göğe çıktı âhım!..
Zulümdür geceler, ölümdür sabahım...

Mustafa CEYLAN

(2): PERTEV PAŞA

Adı Mehmed Said Pertev (d. 1785, Darıca, Kocaeli - ö. Kasım 1837, Edirne), Osmanlı devlet adamı ve şair. Divan-ı Hümayunda Divan kalemlerinde, Sadaret Mektubi Kalemi'nde çalıştı. Daha sonra amedciliğe (1820), Divan-ı Hümayun beylikçiliğine (1824) ve reisülküttaplığa (1827) atandı. II. Mahmud'un çevresindeki en etkili devlet adamlarından biri oldu. 1837 yılında Padişah'a hakkında dedikodu götürülerek, Abdülmecit Efendi'yi tahta çıkarmak isteyenlerden birisi olduğu söylenir. Padişah II. Mahmud, bu dedikoduya inanır ve Vali Emin Paşa'ya "ferman yazılsun, vusulünde idam edilsin" diye emir verir. Padişahın bu fermanı üzerine asılarak idam edilir.

Demiştir ki:

“Aşkın gönülde hayreti bir şeye benzemez
Simâbedir sükûneti bir şeye benzemez

Hayretde mahv-ı hâleti bir şeye benzemez
Gevherde âb-ı rü'yeti bir şeye benzemez.

Şemsin kamerle ülfeti bir şeye benzemez
Nûrun nazarla nisbeti bir şeye benzemez

Ülfet içinde âfeti bir şeye benzemez
Ünsiyetin de vahdeti bir şeye benzemez

Mir'atin aks-i savti bir şeye benzemez
Bir sır o sır ki sîreti bir şeye benzemez.”

“1928’de Mora Ayaklanması dolayısıyla Britanya, Fransa ve Rusya’nın verdiği notaların reddedilmesinde etkili oldu ve Rusya’yla savaşa girilmesini savunan kişilerin başında yer aldı. Savaşın (1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı) yenilgiyle sonuçlanması üzerine mümkün olduğu kadar uygun koşullarla barış yapılmasına çalıştı (Edirne Antlaşması, 1829).

1830’da azledildi, Girit’teki Rum ayaklanması sorunuyla ilgili olarak Kavalalı Mehmed Ali Paşa’yla görüşmek üzere Mısır’a gönderildi. Dönüşünde sadaret kethüdalığına getirildi. 1835’te sadaret kethüdalığının yerine Umur-ı Mülkiye Nezareti (sonradan Dahiliye Nezareti) kuruldu ve ilk nazırlığına da vezirlik rütbesi ile Pertev Paşa getirildi. Osmanlı İmparatorluğu’nun en güçlü kişilerinden biri durumuna gelen Pertev Paşa, halk arasında “tuğsuz padişah” diye anıldı. Ancak bu, başta eski reisülküttap Akif Paşa olmak üzere rakiplerini harekete geçirdi. Pertev Paşa, devletin uğradığı büyük felaketlerin sorumlusu gösterilmek istendiği gibi, 1837’de II. Mahmud’un yerine Veliâht Abdülmecid’i tahta geçirmeyi tasarladığı gerekçesiyle görevinden alınarak Edirne’ye sürüldü ve padişahın iradesiyle orada idam edilerek öldürüldü.

Nakşi şeyhlerinden Ali Behçet Efendi’nin müritlerinden olan Pertev Paşa, devlet adamlığının yanında döneminin tanınmış şairlerindendi. Pertev mahlasıyla yazdığı şiirleri Divan’ında (1837; 1840) toplanmıştır.”(kaynak=wikipedia.org)

Demıştir Ki:

“Va’ d-i visâli yâr hem eyler hem eylemez
Bir sözle kalbi şâd hem eyler hem eylemez
Kaçmaz sevilmeden çekinür ağza düşmeden
Öpsem disem inad eyler hem eylemez
Hatt-ı siyeh ki haftada bir artar eksilür
Sevdâmızı ziyâd hem eyler hem eylemez
Âğûşa çekseler dayanur hanöere ol şûh
Uşşâka i’timâd hem eyler hem eylemez
Gâhî sever seni geh ider iştikâ gönül
Pertev ittihâd hem eyler hem eylemez.”

(3): AKLÎ

Asıl adı Mehmed, doğum yeri İştib. İştibî Mehmed adıyla tanınır. İstanbul'da yaşamış, Ankaravî Mehmed Efendi'den ders almış, kırklı medreseye kadar yükselmiştir. Nemçe seferine serasker olan Yeğen Osman Paşa'nın yanında "Ordu Kadısı" olarak görev yapmıştır. İsyancılar arasında yer alan Yeğen Osman Paşa padişah tarafından cezalandırılınca, onun yanında yer alan şairimiz de 1687-88 yılında katledilir.

Demiştir ki:

“Ser-i kûyin gören meyl-i behişt-i câvidan itmez
Ruhin seyreyleyenler ârzû-yi hûriyân itmez
Dime itmez nigâh-ı âşinâyı Aklî-i zâre
Budur tarz-ı civânan iltifât-ı âşikân itmez.

Şiir böyledir işte. Koskoca ordunun kadısı da olsan gerektiğinde seni dinlemez ve hiç suçun günahın yoksa bile, arkadaşınla birlikte, inandığın, güvendiğin, kaderbirliği ettiğin kişilerle birlikte seni uçurumların en dibine yuvarlayıverir. Alır canını da, ah bile diyemezsin. Ve kaç asır sonra, Antalya'dan bir şair çıkar, “öldürülen şairler”i kaleme alırken, rastlar sana, detayları bilgiler temin etmeye çalışır, ulaşamaz. Sadece şiir hazretlerinin müsaade ettiği kadar az ve öz bilgiye ulaşabilirsin.

Şimdilerde, eşi-dostu-yakını-arkadaşı uğrunda idam sehvasına korkusuzca gidebilecek şair var mı ki? Sanmıyorum olacağını. Şimdilerde, çağ korkaklar ve sahte kahramanların çağıdır. Yalcılar, yağcılar ve yaltakçıların çağıdır. El oğuşuranlar, yaşa Varol padişahım diyenlerin çağıdır. Kafasını çiz-

giden milim öne çıkarmanın kellesi üstünde iktidar kılıcı hazır.
Hiç bilinmez, belki de bir sabah uyanmışsındır, özel yetkili
bilmem kaçınıcı makamdan çağrılmışsındır, ama polis nezare-
tinde yaka paça götürülürsün. Öyle olursa da şaşırma, çağın
gereği bu, zamanenin yüzü işte...

Demiştir ki:

“Seyr et o şâhı taze hat-ı müşk-bûyile
Sulh itdi milk-i hüsnde gûyâ adüvile
Sür âsitânına yüzünü sen de Aklî’yâ
Hâk-i derinde hidmetin it âb-ı rûyile.

(4): RÂİF

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden, asıl adı İsmail, Bağdat'ta doğmuş, saray entrikaları arasında adı geçtiği için, Eğriboz muhafızı iken azledilmiş, sürgün yeri olan Lefkoşa'ya giderken Kethüdazade Kapıcı Ali Ağa elindeki fermanla Petriç kasabasına gelir ve şairimizi öldürür. Kesik başı Üsküdar Yenimahalle'de yol üzerinde bulunan kabristana gömülür.(19 Mayıs 1785)

Demiştir ki:

“Ey gonca dehen azm-i çemenzâr idelim gel,
Gül mevsimini bülbüle ihbâr idelim gel.

Sâkî verelim hükmünü eyyâm-ı bahârın,
Neşveyle bugün dilleri ser-şâr idelim gel.

Gül-çîn olalım bâğ-ı visâlınden efendim,
Lûtfeyle ki gül-i bûse-i ruhsâr iselim gel.

Peymâne be-kef zânû-be-zânû olup ey şûh!
Dilden yine def'-i gam u âzâr idelim gel.

Râif kulun ey meh sana çokdan nigerân,
Gel bezme ki hâl-i dili ızhâr idelim gel.”

Genç yaşında, babasının yanında kethuda olarak çalışmıştır. Ve Hâcegân-ı Divan-ı Hümayun rütbesine yükseltilmiştir. Padişah III. Mustafa'ya takdim edilmiş ve ardından darphane nazırı olmuştur. Sonra 6 yıl süreyle Reisü'l Küttab vekilliği görevini yapmıştır. Çeşitli göreve getirilir veya kısa sürede azledilir, ama o dönemin sadrazamı Derviş Paşa ile bir türlü geçinemez. Azledilir ve Sakız Adası'na sürülür. 1780'de vezirlik

rütbesiyle Kahire Valisi olur. Sonra, Konya, Girit ve Mora Valilikleri görevlerini de yürütür. Ve Belgrad muhafızlığına tayin edilir. Yıl 1785'dir ve I Abdülhamid'i tahttan indirerek yerine III. Selim'i getirmekle suçlanan Halil Paşa'nın suç ortağı olarak kabul edilir ve azledilir. Azledilince, İstanbul'daki eviyle Kuzguncuk'daki yalısı mühürlenir.

Şiir de oldukça başarılı, devlet adamlığında güzel huylu, iyi tavırlı, dürüstü. Yönettiği kişiler ve kurumları kollar, korur, gözetirdi.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, şairin el yazısı ile yazılmış Türkçe bir Divan'ı bulunmaktadır.

Demiştir ki:

“Âşıkım âşık ki bâb-ı gam penâhımdır benim,
Kays-i arsam mansıb-ı Mecnûn câhımdır benim.

Cevri ser-tâc-ı miyâhı tahder itsün bildiğin
Tahtgâh-i dilde ol tannâz şâhımdır benim.

Ferşden peyvestedir arşa âsâr-ı derûn,
Ebr sanma çarh üzre dûd-i âhımdır benim.

Şâhbâz-ı aşkam ey dil ser-fürû bilmem nedir
Evc-i istiğnâ hümâ-veş cilvegâhımdır benim.

Nice âsâ-yı kâküller dildar iken hem-çün bünye
Rîfâ dûr olduğum baht-ı siyâhımdır benim.

(5): RÂTİP

Asıl adı Ebubekir, Tosya’da doğmuş, XVIII. Yüzyıl şairlerimizden. III. Selim’in gizli işlerini gören bir Reisü’l küttabdır. Düşmanlarının hasediyle başına gelmedik kalmamıştır.

Onu sevmeyenler, Rodos adası’na sürdürünceye kadar uğraşmışlardır. Ve 1799 yılında Rodos’ta idam edilmiş, kesik başı İstanbul’a getirilmiş ve Kanlıca’da bulunan şeyhi Ataulah efendi’nin zaviyesine defnedilmiştir.

Demiştir ki:

“Bir vahîd-i nâ-hudâ destinde sana ne umur
Fülk-i devlet lenger-endâz-ı karâr olsun mu hiç
Kilk-i fikrim reşha-pâş-ı mangal-ı âşûbdur
Nâr-ı Nemrûd kim bülbül-i bahar olsun mu hiç?”

Küçük yaşlarda Tosya’dan İstanbul’a gelen şairimiz, tahsiline hızla devam eder ve III. Selim şehzade iken onun yazı hocası olur. Ve III. Selim tahta geçince de 1789 yılının Mayıs ayında Tezkire-i Evvel tayin edilir.

Batıl inançları olan şairimiz Râtip Efendi, Reisü’l küttabın vefatı sebebiyle hil’at giyecekken, “bugün ay akreb burcunda” diyerek hil’at giyme işini ertesi güne bırakır.

Bu durumu değerlendiren rakipleri, Padişaha onu gammazlarlar. Padişah kızar ve onu görevinden azleder. Bir süre sonra da tenzili rütbe ile tekrar Tezkire-i evvel vekilliğine tayin edilir. Düşmanları boş durmaz ve onu Bozcaada’ya sürgün ettirirlerse de bu sürgünlük fazla sürmez, affedilir ve yeniçeri kâtipliği görevine getirilir. Ardından, sefir olur ve Ruscuk, Yerköy, Bükreş yoluyla Peşte’ye girer. 7,5 ay sonra İstanbul’a

döner ve önce başmuhasebeci, sonra da defterdar tayin edilir. Ekmekçilerin hilelerini önlemek için de Zahire Nazırlığı görevine getirilir.

Son olarak, Rodos'a sürgün edilmesine edilir ama Rodos onun için bir mezar olacaktır.

Kaptan-ı Derya Küçük Hasan Paşa'ya gönderilen bir فرمانla şairimiz Râtîb'in idamı istenir. 8 Temmuz 1799 günü kesik başı İstanbul'a getirilir.

Demiştir ki:

“Bir encümen-i rûh-fezâ medhe sezâdır
Dilberleri matbû-ı tıbâ-ı zurefâdır.

San'atları hep işve ile nâz ü nezâket
Âdetleri uşşâkına hep mihr ü vefâdır.

Hânendeleri gerçi değil Rum'a müşâbih
Sâzendeleri nağme ile başka edâdır.

Raksetmededir hûbları el ele vermiş
Bu sâatte rakkâs-ı felek gıpta-nümâdır.”

(6): TAYYAR PAŞA

Demiştir ki:

“Gice bezme o meh-i evc-i saâdet geldi
Müjde ey baht-ı siyeh başına devlet geldi.

O perînin leb-i cân-bahş u gam-ı aşkı ile
Hastaya sıhhat u sağ âdem-i illet geldi.

Âlem-i âba ayak bastığı dem duhter-i rez
Sâkiyâ kâse-be-kâse bize şerbet geldi.

Hal değildir hat-ı rûyundaki ey bülbül-i dil
Gülşene sebze-i nevrûz ile zînet geldi.”

Asıl adı Mahmud, üç yıl Ruslara esir düşmüş ve esaretten kurtulduktan sonra Trabzon’a vali olarak atanmıştır. İdam edilerek başı kesilen ve kesik başı Ortakapı’da sergilenen bir şairimizdir. III. Selim’i tahttan indirme teşebbüsünde bulunanlardandır. Başaramayacağını anlayınca Kırım’a kaçtığı da söylenir. Osmanlı tahtına Sultan Mustafa’nın geçmesi üzerine affedilir ise de, aleyhinde bulunan kişiler, kendisinin yeni fitneler üretmekte olduğunu Padişaha arzederler. Geçmiş cezalarıyla birleştirilerek çıkarılan ferman sonucu idam edilir. İstanbul Kütüphanelerinde Divanı’ndan çeşitli nüshalar bulunmaktadır.

Demiştir ki:

“Gerçi âlemde gönül şimdi gam-ı âlem çeker
Ana şâdim ki cihânda gam benimçün gam çeker

Şûle-zâr-ı kahr u mihnet oldu sahrâ-yı felek
Ejder-i pür zehr-i gerdûn vâir ise kim dem çeker.

Fikr-i rûy-ı yâr ile subh u mesâ kan ağlarım
Hey aceb hurşîd-i gâlibken yine şebnem çeker.

Rıtl-ı gamdan kefe-i ümmîdimiz buldu hevâ
Var mıdır mizân kim batman çeker dirhem çeker

Ham idince bâr gam-ı Tayyâr kadim didiler
Kûh-i Kâf’ın devleri çekmez bunu âdem çeker.”

(7): ŞEYHÜLİSLÂM MESUD

Sultan I.Ahmed'in imamı ve hocası, Aydınli Mustafa Efendi'nin oğlu, Hocazade veya Burnaz Müftü adıyla tanınmakta, idam cezasına çarptırılan ikinci şeyhülislâmdır. IV. Murad Şeyhülislâm Ahizade Hüseyin Efendi'yi, IV. Mehmed' de Şeyhülislâm Mesud Efendi'yi idam ettirir.(1 Ağustos 1657)

Der ki:

“Dâğlar cismimde yer yer nola olsa şeb-çerağ
Her biri ruhsâre-i dildârdan yakar çerağ”

358

Müderriş, kadı şairlerimizden, Divan toplantılarında sözü-nü esirgemez. Valide Sultan ve Padişahın gözüne girer. İpşir Paşa ve Murad Paşa zamanında ilgi görmezse de askerinin isteği ile göreve başlar. Siyavuş Paşa'nın ölümüyle boşalan sadrazamlığa Boynuyaralı Mehmet Paşa'nın tayin edilmesini sağlar. Ancak, bu yaptırdığı tayinden bir müddet sonra memnun olmaz. “Bu âdemi yanlış seçmişiz” diyerek, Valide sultan'a haber gönderir. Valide Sultan da bu teklifi reddederek, kısa zamanda, sabit suçlu olmadan sadrazam değiştirmenin yanlışlığına işaret eder.

Sarayda iktidar kavgalarına alet olur, kavgaların ortasında yer alır. Sadrazam değiştirmek için yaptırdığı çalışmalar, onun ayağına dolanır. Durum Padişaha ve Valide Sultan'a bir takım ilâvelerle iletilir. Padişah, Mesud Efendi'yi görevinden azleder ve Diyarbakır'a sürgün edilmesini emreder. Diyarbakır'a gitmek istemeyen Mesud, bir takım çalışmalar içine girince, bu kez padişaha fitnecibaşı olarak jurnal edilir. Ululemre iteat-sizlik ve asker toplamak suçlarından katline dair ferman çıkar. Ve idam edilir.

(8): MANTIKÎ

“Evrâkını dağıttı sabâ Mushaf-ı gülün
Kaldı okunmadı nice evrâdı bülbülün.

Kaldı ki fasl-ı dey sebep oldu bürûdete
Bir yerde görmez olduk ikisin gül ü mülün

Bir şeme bulmadı eser-i zülf-i yârdan
Girdi nesîm eğerçi urûkına sünbülün

Pîrâne-ser üşenme reh-i aşka düşmeden
Zâhid elinde yok mu asâ-yı tevekkülün

Bir boynu bağlı bende geçer Mantikî sana
Düşse aceb mi pâyine mânend-i kâkülün.”

XVII. Yüzyılın sonunda 1594/95’ de Şam’da doğmuş, asıl adı Ahmed olan Mantikî, 1635 yılında devlet ricalini, paşaları hicvettiği, türbe yıktırdığı jurnallemesiyle idam edilerek öldürülen bir şairimizdir.

Cenaze namazı Emeviye Camii’nde kılınmış ve Ferâdis Kabristanı’na defnedilmiş ve bütün mal varlığı da müsadere edilmiştir.

Rüşvet yiyen, haksızlık yapan, halka zulmeden Ağa’ların, paşaların korkulu rüyâsı bir şairdi. Bu yüzden, etkili ve yetkili olanlar, onu ortadan kaldırabilmek, onun bir kırbaç edasıyla dolaşan hicviyeli dilinden kurtulabilmek için her yolu denemişlerdir.

Babası, Nahçıvanlı Molla Zeynüddin olup, babası küçük yaşlarda Şam’a yerleşmiş, evlenmiş ve ikamet etmiştir. Bazı

kaynaklar, babasından ötürü Mantıkî'ye de Acem veya Nahçıvanlı demekte iseler de Mantıkî, Şam doğumludur. Babasının Acem, annesinin Arap olduğunu söyleyenler de vardır.

Döneminin ünlü bilgini Molla Şerefüddin'den ilim tahsil etmiştir. Ve Saliye'de bulunan Selimiye Medresesi müderrisliğine atanır. Daha sonra Haleb'e gider. Öküz Mehmet Paşa'ya sığınır. Der ki:

“Şam'da bilmediler kıymetimi
Hicret etdim Halebü'ş-Şehbâ'ya
Hârlerin çifte-i iz'âcından
İlticâ etdim Öküz Paşa'ya.”

Öküz Mehmet Paşa'nın azli ve ardından ölümünden sonra himayesiz kalır ve İstanbul'a gelir.

Önce kırklı medreseye müderris olur, ardından, 1620 yılında Edirne'de bulunan Çukacı Hacı Medresesi müderrisliğine atanır.

Mantıkî, bundan sonra her yıl bir başka medresenin müderrisliğine tayin edilir.

Ve 1634 yılında Şeyhülislâm ve şair Bahâyî Efendi yerine Haleb kadısı olur. Burada şam Valisi Silahtar Musahip Mustafa Paşa'nın mütesellimi Çiftelerli Osman Ağa ile anlaşamaz.

Osman Ağa, daha sonra Vali ve Paşa da olur. Osman Ağa'nın idaresini, zulmünü korkusuzca eleştirir. Osman Paşa, Revan Seferi için hazırlıkta bulunan İstanbul'a Mantıkî'yi jurnaller.

“Cezaya müstehak, izalesi icap etmektedir” diye şikâyette

bulunur. Mantıkî azledilir ve Mısır Valisi Sarı Hüseyin Paşa'nın fermanı sonucunda idam edilir.

İstanbul'da bulunduğu sırada, IV. Murad'ın ilgisini çeker. Padişah, Nef'i'yi hicvetmesini ister. Mantıkî de yazdığı bir kaside ile şair Nef'i'yi hicveder. Bu suretle de iki şair arasında müthiş rekabet başlar. Herkesin Nef'i'nin dilinden korkup kaçtığı bir ortamda Mantıkî, korkmadan muhatabına yüklenir. Nef'i, Mantıkî'nin Frenk elbisesi giydiğini, Frenk taklidi yaptığını belirtir. Mukallidlikle suçlar.

Mantıkî'nin üç dilde şiir yazdığını ancak Arapça şiirlerinin oldukça az olduğunu kaynaklar belirtmektedir. Yazma Divan'ı İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Bizi hicrâna saldın hayli mihnet-dîdeyiz senden
Hakîkatsizlik ettin ey perî rencîdeyiz senden.

Demâdem nâle etme epsem ol ey bülbül-i şeydâ
Muhabbet gülşeninde şimdi biz şûrîdeyiz senden.

Bizimle etme ey Mecnûn da'vâ başa çıkmazsın
Belâ menzillerin tayyeylemiş vâdîdeyiz senden.

Nasîhat eyleme aşk ehline lâzım değil vâiz,
Eğer sen âlim isen biz sühân-sencîdeyiz senden.

Revâ mı Mantıkî'den yüz çevirmek hâre yâr olmak
Anınçün ey gül-i nevreste dâmen-çîdeyiz senden.”

(9): KOROĞLU

Çoğunlukla “Köroğlu” ile karıştırılan ve bazılarının “Kuroğlu” dediği Koroğlu, XVII. Yüzyıl şairlerimizden, musikişinas, Genç Osman’ın ölümü olayına adı karıştığı için zindana atılır ve cezasını hayatıyla öder.

Kime söyleyeyim ben de derdimi
Hûn ettin bağırimi yıktın rüzigâr.
Tebdîl ettin mekânımı, yurdumu
Beni tondan tona attın rüzigâr.

Ölür oldum benim kabrim kazıla
Târîh olur bu sözlerim yazıla
Gönlün alduğuna iki göz ile
Bana bir göz ile baktın rüzigâr.

Hercâi olduğun sen de bilürdün
Çeşmim kanlu yaşlar ile doldurdun
Niceleri şâdeyleyüp güldürdün
Benim hâtırcığımı yıktın rüzigâr.

Derdini çekmeğe gayet ustayım
Derdli oldum şimdi gayet yastayım
Bîcâreyim zîf kaldım hastayım
Hiç bilmezem bana nettin rüzigâr.

Koroğlu çekmede dert ile kahrı
Bu dünya fânidir ölüm âharı
Koroğlu çekmede dert ile kahrı
Döktün bentlerimi yıktın rüzigâr.”

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinin birinci cildinde, zamanın ünlü çöğürçülerinden söz ederken andığı saz şairleri arasında Koroğlu'nu da haber verir. Şöyle sıralar saz şairlerini: Demiroğlu, Molla Hasan, Koroğlu, Gedâ Muslu, Kara Fazlı, Celeb Kâtibi, Sarı Mukallit, Kayıkçı Mustafa, Celeb Gedâyi, Hâkî, Tûrabî... Yine Seyahatname'nin beşinci cildinde bir kere daha Koroğlu'nu iyi çöğür çalanlar arasında anıyor.

Sultan Osman olayına karışan Çöğürçü Koroğlu,

Yeniçeri Ocağı'nın Kırk Üçüncü Ağa Bölüğündedir. Sadrazam Davut Paşa'nın güvenilir adamlarındandır. Her halde sözü geçen bir subay olmalıdır. İş başarmakta ileridir.

Sultan Mustafa hasta olduğundan tahtan indiriliyor, yerine henüz on

iki yaşında olan IV. Murat geçiyor. Ama çocuk olduğu için yerine anası bakıyor işlere... Bu durumda Yeniçeri zorbaları koca şehri haraca kesiyor, zenginleri soyuyordu...

Sultan Murat yirmi yaşına gelince korkunç bir irade gücü ile devlet yönetimini eline aldı. İlk iş olarak da kardeşi Osman'ı ve gözleri önünde sadrazamını öldüren zorbaların elebaşılarını ortadan kaldırdı. Tarihler bunları uzun uzun anlatırlar. Bu arada Sultan Osman'ı öldürten Davut Paşa'nın adamı zorba-başılardan olan Koroğlu da kendini kurtaramayacaktı. Bunun için önce hapsedilmiş, sonra öldürülmüştür.

Tutuklu bulunduğu sırada söylediği şiirde Sultan Murad'a nasıl yalvardığı görülecektir. Şiir aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Bu da şairin aruz ile söylediği ikinci şiiridir.

Feryat-nâme

Padişahım kıl terahhum hasbeten-lillâh için
Ahmed-i Mahmud-i Kasım..... can için
Son nefesde mümine nasib olan imân için
Rahme gel devletlü Hünkâr, sen âzad eyle beni

Ebubekr, Ömer, Osman hem Ali, dört yâr için
Mansur'um, pervane geldim, kabul eyle dâr için
Gökte İsmail'e inen koç-kuzu kurban için
Mürvet et hey Padişahım, sen âzad eyle beni

Kuds, Medine, Arafat, ol üç şehir için
Hacıların gözünü çağı .... nur için
Kara donlu Kabe'yi yapan Halillullah için
Mürvet eyle hey Padişahım, sen âzad eyle beni

KOROĞLU ey dür, gaziler, bu işler hak mıdır
Ben gedâyı Padişahım, bağışlamak çok mudur
Bir kulun ölmek ile dünyalar Hak mıdır
Rahme gel hey Padişahım, sen âzad eyle beni

Şair, başına geleceği açıkça görmekte ve doğrudan doğruya padişaha hitabederek yalvarmakta, onun din duygularına da dokunmaya çalışmaktadır. Ne çare ki, Murad'ın oç alma isteğini hiçbir şey yumuşatamayacaktır.

“Virdeyleyip meşgul olayı ismine
Gizli sırrı hep âleme şây - olur
Bir acâyip duâ sinmiş cismine
Seni koçan yoksul ise bay olur.

Ömrü binler yaşar seni saranın
Yiyüp içüp böyle demler sürenin
Kirpiği okuyla kana girenin
İki gözü cellât, kaşı yay olur.

Serimi yoluna kıldım fedalar
Yol üstünde şahı bekler gedâlar
Söyledikçe böyle şirin sedâlar
Bülbül ünü öyle yerde nây olur.

Kelâm kılsa dür dökülür sözünden
Âlem ibret alur ala gözünden
Nikabm kaldırırsa ol mâh yüzünden
Gören âşıkların adı zay-olur.

Bâri gülme, bir iltifat sezmeyim
Askına uyup da yoldan azmayım
KOROĞLU der, nice ağlar gezmeyim
Hafta geçer yüzün görmem, ay olur.”

Dördüncü Murat, Sultan Osman olayından sonra pek havalandırılan zorbalardan isimlerini not almış, intikam sırasını beklemişti. Ancak 1632 yılında, yönetimi anasının elinden almış ve bütün zorbalardan yakalatarak başlarını vurdurmuş, cesetlerini denize atmıştı.

İşte, bu temizlik sırasında Koroğlu da padişahın hışmından kurtulamamıştır. Bu sıralarda yaşı en çok kırk olmalıdır. Bu erken ölümü dolayısıyla Koroğlu'nun şiirlerine pek az rastlanmaktadır.

“Körpe yâri yadlar sarar bağrına
Âhedüp çevrini çekmek göründü
Melek yüzlü bîvefânım uğruna
Serimiz meydanda satmak göründü

Kimse bencileyin yanup yakılmaz
Güne; gibi mâh yüzüne bakılmaz
Bu yerlerde güzel kahrı çekilmez
Çıkıp bir diyara gitmek göründü

Gönül şimdi kâreyledi akım
Zaif oldum, çekmem hasret yükünü
Aşk yayın yasmadan gamzen okunu
İrerse menzile atmak göründü.

KOROĞLU kulundur, eyleme nizâ
Şikâyetim çoktur, diyeyim size
Kahbe yâr etmedi iltifat bize
Bir gayri güzele çatmak göründü.”

Gel sevdiğim bana doğrusun söyle
Melek misin, hûri misin, nesen sen?
Hudâ sen özenip yarattı böyle
Melek misin hûri misin, nesen sen?

Şerbettir leblerin, benzemiş kande
Yüzünü görenler bend olur bende
Hazret-i Yusuf'un sîmâsı sende
Melek misin, hûri misin, nesen sen?

Görünce cemâlin, akıl ne şaştın
Yürekte onulmaz yara ne düştün
Kanadın sıd(ı) lar da yere mi düştün
Melek misin hûri misin, nesen sen?

KOROĞLU hûblann şâhına kuldur
Lûtfeyle sevdiğim kendünü bildür
Sinesi yayladır, yanağı güldür
Melek misin, hûrin misin, nesen sen?

Söz tutup uludan dinleyin öğüt
Edepli erkânından belli olur
Mertliğin bildirir cilasm yiğit
Gönülceği alçak, ağa yoll-olur

Fidanı boy verir her bir yurtların
Şikârı mı eksik olur kurtların
Cenk yüzünde kelle kesen mertlerin
Sırtı kaplan postu, başı tell-olur

Sözünde yanılır geri kalanlar
Tevekküli Hak'tır devlet bulanlar
Hele sofrasında koçak olanlar
Kılıcı salmakta bek elli olur

Gazilik edenin kanlıdır gözü
Yarar olanların yerderdir yüzü
Hatır yıkmakta nâ-merdin sözü
Koç yiğitler dâim tatlı dill-olur

İzzette oturur merdim olanlar
Derunun söyler yüzü günlenler
KOROĞLU' nun gönülceğin alanlar
Servi boylu güzel, ince bell-olur

(10): CİHÂNÎ

“Şems-i Tebrîzî serin aldı eli âyesine
Kim irer rızık u riyâ ile anın pâyesine

Merd-i meydânı olan ma'reke-i irfânun
Felek-i pîrezenün bakmadı pîrâyesine

Şevki artar dün ü gündür gibi aşk ehlinin
Benzer ol hâceye kim germ ola sermâyesine

Tâliüm necm-i saâdet ile kırân eyledi
O güneş saye salup gelse bu hem-sâyesine

Derdile şöyle zaîf oldu Cihânî benden
Gizlenür ger düşse bir perr-i mekes sâyesine”

XV. Yüzyılın son çeyreğinde yaşamış olan Cihânî, ilim ehli bir şairdi. Sultan Selim Han tarafından, rüşvet alarak halka ve memlekete zulmeden idarecilere, emirlere, kadıllara ve valilere yapılan bir kıyım sırasında, saraya yakın olduğu ve idareci olduğu için öldürülmüştür.

Şehî Bey ve Lâtîfi Cihânî hakkında bilgiler vermişlerdir.

Lâtîfi, Cihânî şiirlerine örnek olsun diye şu beyti ele alır:

“Didüm ey hûnî bulaşma gel rakîbin kanına
Didi kandan âdem oldu olda kimdir kamı ne”

Cihânî hakkında fazla bir bilgimiz yok. Kaynaklar, tafsilatlı bilgiler aktarmamış. Gazelleri' ne de Câmiu'n Nezâir veya Pervâne Bey'in mecmuasında rastlanılmıştır.

Şiir böyledir işte. Şairini kesenin, veznenin, benzin pompa-sının yanında tutarsa, korkun o şiiirden. En kısa sürede, taban-dan tavana yapılan yağ yüklü, övgü dolu söz ve sözcükler bi-tecektir ve hakikat gün ve güneşe çıkıverecektir. Şiir, zaten hakikatın bayraktarıdır. Hakikatın aynasında yüzünü yıkar şiir. Yalancı aynalar ve yalancı saatlere aldanan şairin hali kö-tüdür.

Demiştir ki:

“Kıldı fırkat ben garîbi âh cânândan cüdâ
Cism-i bî-rûhum ki kaldım hsretâ cândan cüdâ

Yâr ise nâ-mihribân derdim bilür bir kimse yok
Ara yirde kalmışam biçare dermândan cüdâ

Leşker-i eşküm perîşân oldı her sû sensiz
Kande cem’ olur şu asker kala sultândan cüdâ

Derd-i eşkiyile kıldı ben fakîri muğtenem
Lâyık-ı devlet değil kul ola cânândan cüdâ

Sen gül-i nev-resteden ayru Cihânî âh ider
Nâle eyler her nefes bülbül gülistândan cüdâ.

CİHÂNÎ'den BİR GAZELLE DEVAM EDELİM:

Bana mesken bulunur mu der-i dildâr gibi
Bülbüle yer mi olur kûşe-i gülzâr gibi

Bir gün ol yüzü güneş bana tulu'ide deyu
Kûyî içre dururam sâye-i dîvar gibi

Sâde-rû çok bulunur âlem içinde ammâ
Bulmazsan arasın yâr olıcak yâr gibi

Şark ile garbı tulu'itse ider nûrânî
Ârızî ol güneşin matla-ı envâr gibi

Ne kadar varsa uşşâk Cihânî şimdi
Sebziyâ hasta iden ol gözi bîmâr gibi.”

SON SÖZ:

İŞİĞİN KORKULU GÖZÜ (Gülce-Buluşma)

Gece kuşlarının konuştuğu sütunların
Sessizliği öldüren çılgılığını duyup da
Ağlayan bir köşe süsü olsan da nafiye

Yıldızlar perdelerde en hüzünlü raksını
Cama düşen yağmurun çıkardığı ses ile
Yapıyorsa sen gülüm, koşup gitme sahile
Çift kanatlı kapıların eşiğinden rütbelere
Çizmeler ve kılıçlar parıldayıp geçerken
Adınla yanar kâğıt, destanlar düşer dile

Mazgallarda sallanan ışığın korkulu gözü
Taşlıkta toplanan gözdelerin üstünde
Gamzelerde fırtına, dudaklarda son hile...

Ey zaman içinde çağıldayan zaman ey!
Haber verin şaire ney'ini kapsın gelsin!
Bilinmez giysilerde saraylarda duran şey.
Av köşküne uzanan yollarda çimen çiçek
Kadife yaprağını giyinmiştir ağaç, dal
Ferman padişahın elbet,
Hayat mavi bir masal.
Kadılar, valiler giyinsin kaftanları
Kavukların içine saklansın düşünceler
Umut doğuran şiir,
Kırılmış kaleminde şairin
Kelimeler öksüz kalacak belli
Belli sustuğundan, saklandığından
Cihâni'nin...

Mustafa CEYLAN

(11): NİHÂNÎ

“Cân oldı şehâ şâhid-i maksûduna vasıl
Sultân-ı gam-ı aşk ına dil olalı menzil

Katlüme delil olsa n’ola gamze-i zülfün
Meşhûrdur “ed-dâllü ale’l-hayri ke fâil”

Ey kaşı keman tîr-i havâdisden alınmaz
Peykânın ile sîned e can olalı yek-dil

Olmasa kişi âlim-i esrâr-ı gam-ı aşk
Tahsîl-i ulûm eylemede ona ne hâsıl

Zulmetde kalurdum şeb-i hicrânda Nihânî
Âhım şereri olmasa ger sana meşâil.”

XVI. Yüzyıl divan edebiyatı şairleri arasında yer alan, düşmanlarının nifak ve iftiraları sebebiyle Kanuni tarafından öldürülen şairlerimizdendir.

Hakkında fazlaca bilgi yok. Kaynaklar onun Edirne’li olduğunu, kendisinin kemeçe kardeşi Kaya Çelebi’ nin de saz çalmakta usta olduklarını belirtirler. İstanbul-Eyüp civarında ikamet eden şairimiz, Dukaginzade Mehmet Paşa’nın yakınıdır. Dukaginzade şairimizi, Manisa’da bulunan Şehzade Selim’in yanına gönderir. Şehzade Selim, onun kemeçe çalmasından çok hoşlanırmış. Hattâ şehzade Selim’in nedimelik görevini yaparken, onun çok iyi bir nişancı olduğunu anlayan Padişah, ona kemeçe çalmaması, nişancılık yapması için töv-

be de ettirmiş olduğu kaydedilmektedir. Turak Ağa, Turak Ali veya Turak Ali Nihanî Çelebi adları ile de anılmıştır.

Şehzade Bayezid'in iadesi için Kanuni ve Selim tarafından Şah Tahmasb'a heyetler gönderilir. Nihanî gönderilen bu heyette de yer alır. Görüşmeler sırasında Şah Tahmasb'ın hayranlığını kazanır.

İran dönüşünde Lala olmak için çok uğraşır, saraya başvurur. Bu arada rakipleri, onu çekemeyenler de boş durmaz. Hakkında bir sürü yalan-yanlış dedikodu üretirler ve Padişah Kanuni'ye iletirler ve şair, Kanunî tarafından öldürülür.

Şairin suçsuz yere öldürülmesi sebebiyle, dostu olan şairler tarafından çok sayıda tarih düşürülen beyitler, mısralar kaleme alınır. Onlardan birisinde Şair Ulvî şöyle der:

“Göçdü dünyâdan Turak Beğ hayf kim
Bağrumuz yakdı bizim nâr-ı firâk
Gûş edüb Ulvî dedi târîhini
Eyleye Hak ana cennâti Turak.”

Evet,

Şair ölür. Herkes gibi şair de fânidir elbette. Şairi esas öldüren şairin unutulmasıdır. Şairin, ölümünden sonra hiç anılmamasıdır.

Günümüz şairlerinin dostluğu ile mâzinin şairlerinin dostluklarını hele bir mukayese edelim. Göreceğiz ki, aralarında çok büyük fark vardır.

Dün, arkadaşı-dostu için zamanın padişahına bile söz söylemekten, dörtlükler yazmaktan, eleştirmekten çekinmeyen şairler var. Bugüne bakın, dostunu mezarlığa defnettikten sonra, dönüp ardını çekip giden, bir daha adını bile anmayan şair zümresi...

Dün ebced hesabıyla tarih düşürme olayı varmış. Bugün, ebced hesabını bilen yok. Günümüz araştırmacı ve yenilikçi şairlerine diyorum ki; ebcedin köklerine sadık kalarak, yeni-kolay-anlaşılır bir şiir türü, taih düşürmeye dair bir tür ortaya konamaz mı?

Hiç olmazsa, vefat eden, Hakk'a yürüyen şair dostlarımızın ardından tarih düşüren bir şiir ortaya koyalım, olmaz mı? Ne dersiniz?

BİR GAZELİNE GÖZ ATALIM:

“Bir güzel gördüm bugün ben Ayasofyâ’dan yana
San melekdür indi Hak emriyle dünyâdan yana

Gözleri ok dikdü göz göre benümle cenk ider
Mâ’il olur mest olan elbetde gavgâdan yana

Dilberüm berdâr olâ zülfine dildârun rakîb
Bâkasın gözüm nezâketle Galâtâ’dan yana

San hilâl ile mukârin oldı gökde âfitâb
Keştiye bînüb yürüse bâri deryâdan yana

Yâr kûyî var iken olur mu dünyâda bugün
Zerre denlû meyl idem Firdevs-i a’lâdan yana

Ey Nihânî görmek istersen güzeller kânını
Gâh İstanbûl’a gel git geh Galâta’dan yana.”

SON SÖZ

SULTANÎYEGÂH BİR GECE

Kement atıp kollarıma bağladın
Suskun ufukların dili olsan nafile
İçerimde yıldırımlar koşusu var bilesin
Usanmadın yaktın, yürek dağladın.

Vay ki bana vay!

Vay ki sana vay!

Sultaniyegâh bir gecede tuldür hasret

İnanma yosun tutan taş yüreklere

Ve inanma cam kırığı düşlere, saçları gül kurusu rüzgâra

Hasretini doku küf kokan masalara

Bırak yüreğini iki büklüm

Fermanlara...

Yarın gelecektir mutlaka

Anı yaşa ve doldur dağ yamacı bugünü

Her dil çiçek açtırmaz fidanım

Her dil süpürmez gecelerin uykusunu

Dili kopsun köprüleri yıkanların

Ve kurusun elleri fesatın, yalancının

Ölüm sebepsiz yere, beklenmedik hakikat

Dört kolluya bineceksin er geç, hele dikkat

Tahtına bağdaş kurup sar sarmala yılları

Suretleri parçala ışıktaki ve sakla asılları

Mum gölgesi uzun olur duvarda
Mahpushane kapısında sürgü var
Söylesin Padişah bakışlarım son sözünü son kere
Bir şair ilmeği boynumuzda asılı
Cellâdım tekmeden önce sandalyeyi
Verilen kararı sorar...
Karar ki, ayakucunda bin şair arar...

Mustafa CEYLAN

(12): ŞÂHÎ(Şehzade Bayezid)

Öldürülen şairlerimizden “Şehzade Bayezid (1525 - 25 Eylül 1561), Kanuni Sultan Süleyman’ın Hürrem Sultan’dan olma şehzadelerindedir.

Babası henüz sağ iken kardeşi Şehzade Selim ile giriştiği taht mücadelesinde yenilmiş; sığındığı İran Şahı’nın sarayında babasının adamları tarafından oğulları ile birlikte boğularak öldürülmüştür.

1525 yılında İstanbul’da dünyaya geldi. Babası Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman, annesi Hürrem Sultan’dır. 11 Kasım 1539’da erkek kardeşi Cihangir ile birlikte sünnet edildi. 1541’de Macaristan seferine katıldı. 1546’da Karaman Sancak Beyliği ile gö revlendirildi. 1548’de İkinci İran seferine çıkan babasını Akşehir’de karşıladı.

Kanuni 1553’te Nahçıvan Seferi’ne (3. İran seferi) çıkararak Bayezid’i taht muhafazası için Edirne’ye gönderdi. Ordu sefere giderken Konya’da Şehzade Mustafa’nın boğdurulması ve ardından Şehzade Cihangir’in de hastalanarak Halep’te hayatını kaybetmesi üzerine Bayezid, tahtın iki varisinden birisi olarak kaldı. Diğer varis, ağabeyi Şehzade Selim idi.

Düzmece Mustafa olayı

Şehzade Mustafa’nın öldürülmesinden sonra ortaya çıkan Düzmece Mustafa olayında Şehzade Bayezid’in, isyancı kuvvetleri durdurmada ağır davrandığı, hatta bu isyanı onun düzenlediği iddiası ortaya atıldı. Kanuni’nin ona olan güveni sarsıldı, ancak yine de kendisini affedip Kütahya’ya gönderdi. Bayezid bunun üzerine babasına yazdığı mektupta “ben kulu-

nuzu muradına ırgürdünüz” diyerek teşekkür etmiş ve kendisini tahtın varisi olarak görmeye başlamıştır.

Annesinin koruması

Hürrem Sultan, kendi oğullarından birisinin, daha çok karakter bakımından Kanuni’ye benzeyen Bayezid’in tahta geçmesini istiyordu. Yaşamı boyunca da onun koruyuculuğunu üstlenmiştir. Hatta Düzmece Mustafa olayında Bayezid’in, affedilmesini Hürrem Sultan’a borçlu olduğu söylenmektedir. Ancak Hürrem Sultan’ın 1558’de ölümünden sonra, Bayezid koruyucusuz kalmış ve kendine taraftar toplamaya girişmiştir. Bayezid’in Selim aleyhine harekete geçmesinde, Lala Mustafa Paşa’nın rolü olduğu düşünülür.

“Şehzade Mustafa’dan sonra, ikinci bir evlât acısı eklenince ki, Cihangir Sultan’ın vefatıydı. Yaralı baba kalbi, ilk isyânını yakaladığı Şehzade Bayazid’i Hürrem Sultanın da ısrarları ile affetti. Bayezid yaptığı isyânın farkında olduğundan barış şerbetini eline tutuşturana babasının sunduğu şerbeti zehirli korusuyla bir müddet içemeyip endişeyle bekledi. Sultan Kanuni, durumu görünce oğlunun elinden aldığı bardağı bir dikişte bitirdi. Belki de Sünneti Şerife uygun içme tarzını ilk defa terketmiş oldu koca Padişah.

Evet oğlu ona itimat edememişti. Affa inanamamıştı, baş merasiminde annesi Hürrem Sultan bulunduğu halde. Bu tereddüd onun bu işlere yeniden teşebbüs edeceğini gösteriyordu, nitekim etti de...”

Selim ile sürtüşmeler

Oğullarının taraftar toplamaya başlamaları üzerine Kanuni onları birbirlerinden uzaklaştırmış, 1558’de Selim’i Konya’ya, Bayezid’i ise Amasya’ya göndermiştir. Bayezid bunu kendisine bir hakaret saydı ve Kütahya’da kalmaya çalıştı. Ancak babasının ısrarları sonucu Amasya’ya gitmek zorunda kaldı;

21 Aralık 1558'de Amasya'ya vardı. Kanuni onu çeşitli vaatlerle oyalamaya çalışırken, o bir mektubunda babası için "padişah olan yalan söyler mi" dedi ve taraftar toplamaya devam etti.

Kanuni, aynı şekilde Selim'in de asker toplamasını söylemiş ve Sokollu Mehmed Paşa'yı ona yardıma göndermiştir. Bu arada Bayezid'in sancağından çıkması isyân olarak değerlendirildi ve Şeyhulislam Ebusuud ve başka din adamları tarafından öldürülmesinin vacib olduğuna dair fetvalar verildi.

Bu esnada Amasya'dan Ankara'ya gelmiş olan Bayezid, 29 Mayıs 1559'da Konya önlerinde Selim'in ordusuyla çarpıştı, ancak 2 gün süren savaşta onun düzenli ordusu karşısında üstünlük sağlayamayıp yenildi. Bunun üzerine Amasya'ya dönmüş ve müftü Muhyiddin Cürcani'yi babasına, affedilmesini dilemesi için gönderdi.

İran'a sığınması

Kanuni, Bayezid'in af talebini reddedip yakalanmasını emredince Bayezid oğullarını alarak 7 Temmuz'da Amasya'dan çıktı. Ağustos ortalarında İran'a sığınmak zorunda kaldı.

İran'da Şah Tahmasb tarafından Kazvin'de büyük bir törenle karşılanan Bayezid, onun aracılığıyla babasından affını diledi. Tahmasb, Selim ve Kanuni arasında Bayezid'in teslimi konusunda yazışma ve pazarlıklar yapıldı. Tahmasb'ın isteklerinden bir kısmını kabul etmek zorunda kalan Kanuni, ona 1.200.000 altın ödeyeceğini ve Kars Kalesi'ni bırakacağını vaat etmiştir. Ayrıca Selim de padişah olduğunda, İran'la dost kalacağına dair bir ahidname vermiştir.

Ölümü

Anlaşma sağlanınca Kazvin'e giden Osmanlı elçileri 25 Eylül 1561 tarihinde önce Bayezid'i ardından da oğullarını boğarak öldürdüler. Bayezid ve oğullarının cenazeleri Sivas'a getirilerek surların dışında bulunan "Melik-i Acem türbesi"ne

defnedilmiştir. Bu türbe Abdulvahabi Gazi Camii içerisinde bulunur.

Bayezid'in ölümünden sonra Bursa'ya nakledilen karısı bir kale içinde bekletilmiş ve yanında bulunan üç yaşındaki oğlu da öldürülmüştür.

Ölümünden sonra

Bayezid olayından sonra, yeniçerilerin Anadolu'ya muhafız olarak yayılması ve şehzadelerden yalnızca en büyüğüne sancak verilmesi gibi idari değişikliklere gidilmiştir.

Ona sadrazamlık vaadinde bulunan Selim'in tahta çıkmasını isteyen ve Bayezid'i babasına karşı isyâna teşvik eden Lala Mustafa Paşa, ancak III. Murat zamanında, yaklaşık 3 ay sadrazamlık yapabildi.

Şairliği

Bayezid'in "Şahi" mahlasıyla yazdığı Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşan bir divanı vardır. Şiirlerinde saltanat arzusu, aşk, günahlarından bağışlanması için yakarış konularını işler. Babasından affını dilemek için yazdığı şiirleri ve babasının yine şiir olarak verdiği karşılıklar meşhurdur. Divanının iki el yazma kopyası Millet Kütüphanesi Ali Emirî koleksiyonunda bulunur."

Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>

SON SÖZ:

GÜNAHSIZ BEBEKLER

Kan ağlar Sivas, kan kokar caddeleri
Ben yanarım Sivas'a, Sivas yanar içinden
Öldürdüler Bayezid'in oğullarını,
Getirdiler Sivas'a
Melik-i Acem türbesinde şimdi
Abdulahap Gazi Camii içinde
Hesabın görüleceği mahşeri bekler,
O günahsız bebekler...

Kalemin kırılısın hâkim
Kılıcım pas tutsun Sultan!
Söyleyin kavuklu dalkavuğa
Ferman buyurmasın bir daha
Günahsız bebekler için
Aman heyyyy!!!
Sütü zehirli bir çağdır bu
Ne de yaman hey!...

Mustafa CEYLAN

(13) : ADNÎ (Mahmud Paşa)

“Osmanlı Türk Cihan Devletinin güçlü padişahı Fatih Sultan II. Mehmed 1432 - 1481 yılları arasında yaşamış ve otuz yıl devleti yönetmiştir.

Tarihin kaydettiği en önemli dönüşümlerden birinin başlangıcı durumundaki kutlu fethi gerçekleştiren Fatih Sultan Mehmed, kudretli bir hükümdar, büyük bir siyaset dehası ve muzaffer bir komutan olduğu kadar; kültür, sanat ve edebiyatta da ismini altın harflerle tarihe yazdırmış entellektüel bir şahsiyet ve kuvvetli bir şairdir.

Kendisi de bir şair olan Sultan II. Murad’ın oğlu Fatih Sultan Mehmed, devrinin en güçlü ilim, fikir ve sanat adamlarının elinde yetişmiş; asil ruhu, Devlet-i Aliyye’yi besleyip güçlü bir çınar gibi ayakta tutan ihtişamlı ve engin kültürün hamuru ile yoğrulmuş, birçok doğu ve batı lisanına vakıf, matematik ve müspet ilimlerde, felsefede ve edebiyatta söz sahibi bir sultandır.

Fatih Sultan Mehmed’in maiyyetinde 185 şâir bulunduğu, bunlardan 30’una maaş bağladığı kaynaklarca bildirilmektedir.

Zamanında Ahmed Paşa, Necâtî, Sinan Paşa, Mahmud Paşa, Molla Lutfî, Melihî, Nişancı Mehmed Paşa, Karamanlı Nizâmî, Sirozlu Sa’dî gibi şâir ve âlimler yer almıştır.

Ayrıca Mihrî Hatun ve Zeynep Hatun’un da bu devir şâirleri arasında yer aldığını görmekteyiz.

Fatih devri, Türk edebiyatının her bakımdan atılımlar sergilediği bir dönem olarak dikkat çekmektedir.

Tunç ve çeliğin en kalitelisi Fatih zamanında döküldü.

Mikrobu ilk keşfeden Türk bilgini Akşemsetdin onun hocasıdır. Semerkant Üniversitesinde astronomi ve matematik dersi veren ünlü Türk bilgini Ali Kuşçu'yu İstanbul'a davet eden ve onunla İstanbul'da ilk ciddî astronomi araştırmalarını başlatan yine Fatih Sultan Mehmed'dir. Sarayını bir akademi haline getirmişti. Yabancı ülkelerde tanınmış ilim adamlarıyla mektuplaşır, mektuplarını kendi el yazısıyla yazardı.

Kendisi de büyük bir şairdi. Ressamlar, hattatlar, bestekârlar, her türlü Mim, sanat ve hüner sahipleri onun tarafından korunmuş, teşvik edilmişlerdir.”(1)

GAZEL

“Tarasa zülfün gönüller yine çün bârân yağar
Söylese şîrîn lebünden söz yerine cân yağar

Ağladuğum zülfünü yüzüne saldıkça bu kim
Aybaşında çün bulutlar aynaya bâran yağar.

Lâle haddün bigi gülsem ey kemân ebrû ne ta'n
Tîr-i gamzenden dile bârân-sıfât peykân yağar

Cam-ı mey sun sâkiya itme günehten ihtiraz
Devr-i güldür yire gökden rahmet-i rahman yağar

Gördüğünce yâr yanında rakîbi Adnî'nün
Kakıduğundan dilinden âteş-i sûzân yağar.”

Fatih Sultan Mehmet'in seraskeri, sadrazamı Mahmud Paşa da 15. Yüzyılda öldürülen şairlerimizdendir. Hem de Fatih'in emri ile Yedikule zindanlarına atıldıktan sonra öldürülmüştür.

Mahmud Paşa, Türkçe ve Farsça'ya hâkim olan ve sadrazamlığı zamanında ilim ve sanat adamlarına büyük önem vererek, onlarla sarayda gönül sohbetleri düzenleyen, sanatçıları teşvik eden, bu suretle de birçok eserin gün ışığına çıkarılmasını sağlayan bir devlet adamı ve şairdir.

Aşık Çelebi anlatır:

Bir hayvan sırtında bir heybe... Heybenin bir gözünde Mevlâna Abdülkerim ve Mahmud isimli iki çocuk, öteki gözünde ise bunlardan yaşça büyük Molla İlyas... Aynı gün geldiler Edirne'ye, getirildiler. Molla İlyas, arada bir "o zaman ikinize de denk idim. Şimdi de fazilet yönünden ikinize denkim" diyorsa sebebi budur işte.

Ümeradan Mehmed Ağa tarafından 2. Murad'a takdim edilen Mahmud isimli çocuğun, bazı kayıtlara göre Alacahisarlı olduğu ve annesinin Sırp, babasının Hırvat olduğu yazılıdır. Sarayda yetişen bu çocuk, Fatih'le birlikte birçok savaşlara katılır.

Fatih zamanında Zağnos Paşa'nın azlinden sonra, 1454 yılında Halil Paşa göreve getirilmişse de, Halil Paşa'yı sevmeyen yeniçeriler, devlet erkânı ve bilginlerin nifakı sebebiyle Halil Paşa katledilir ve bu karışıklıkta, olayların daha fazla büyümemesi için Zağnos Paşa ve Hadım Şehabettin Paşa da azledilir ve Mahmud Paşa vezirliğe getirilir.

Mahmud Paşa, Fatih'le birlikte birçok savaşlara gider. Ayrıca, Padişahın ona verdiği bütün görevleri başarıyla tamamlar. Balkanlarda birçok kale ve bölgeyi fethederek Osmanlı

toprağı yapar. Bu zaferleri çekemeyen rakipleri Mahmud Paşa'nın en küçük bir gecikmesinde fitne ve fesat çarklarını çalıştırır ve Padişaha Mahmud Paşa'yı ikide bir gammazlarlar. Bir ara Sadrazamlık görevinden alınıp yerine Rum Mehmet Paşa sadrazam yapıldı ise de, Fatih tarafından tekrar ikinci kez Sadrazamlık görevine atanmıştır.

Derler ki:

Sanatçıya ve ilim adamına destekleriyle tanınan ve kendisi de sanatçı olan Paşa ile Fatih'in oğlu Şehzade Mustafa'nın arası açıktır.

Mahmud Paşa'yı çekemeyen entrikacılar, Şehzade Mustafa ile arasının açıklığını bahane ederek bir sürü yalan ve yanlış haberler iletirler Padişaha. Hattâ o kadar ileri giderler ki, Paşa'nın hanımı Şehzade'nin annesini ziyarete gitmiş, orada kalmış ve Şehzade paşanın hanımını baştan çıkarmış, bu yüzden de Paşa, önce karısını boşamış, sonra da şehzadeyi zehirletmiştir.

Şehzade Mustafa'nın zehirlenerek ölmesi üzerine, Mahmud Paşa, baş sağlığı dilemek için, (o sıralarda sadrazam da değildir) saraya gelir ve Fatih'in özel ilgisine mazhar olur. Dedikoducular furyalarını çalıştırmaya başlarlar. "Paşa'nın giysileri siyah değildir, yani şehzadenin ölümünde yas tutsa siyah olmalıydı, demek ki zehirleten o dur " derler. Ve daha bir sürü ilavelerle Padişah'a dedikodu ulaştırırlar. Paşa, anında Yedikule zindanına atılır. 17-18 gün zindanda kaldıktan sonra Padişah'ın emri ile idam edilir. Kendi ismiyle anılan camiin yanındaki türbeye defnedilir.

Demiş ki:

GAZEL

Yârin ayağı tozuna kıymet cihan gerek
Belki cihan ne nesne ola bâş ü cân gerek

Bin yâri kılmışam iki âlemde ihtiyâr
Evvel kişiye cân gerek andan cihân gerek

La'lini dişledikçe gözü kanımı döker
Elbette hükm-i şer' budur kana kan gerek

Yüzüne karşı gözyaşı akıtduğum bu kim
Gülzârı tâze tutmağa âb-ı revân gerek

Cûş ile ağladığımı ayb itme Adnî' nün
Âşık olanların gözü derya-feşân gerek.

387

Yine demiş ki;

GAZEL

Cân ü başa kılmasın âlemde cânân isteyen
Mübtalâ olsun gönülden derde dermân isteyen

Tâlib-i cennet olan etsün ser-i kûyun makâm
Zülfünün küfrünü dîn idünsün îmân isteyen

Hâk-i pâ-y-i dilberi cân ile elden komasın
Hızr gibi zulmet içre âb-ı hayvân isteyen

Yüzü devrinde göze dâim teselsül görünür
Zülfüne kılsun nazar bu kula bürhân isteyen

Zahmet-i cevrin çekerim kim diler cân râhatın
Hem-dem edinür gamın gönlünü şâdân isteyen

Lâle-veş sahn-ı çemende komasun elden ayağ
Gülsitânda kendüyi gül gibi handân isteyen

Mâh-rûlar mihrine Adni Bey'i itsün heves
Cân ü dil ma'mûresin cevri ile virân isteyen.

SON SÖZ:

AVNÎ'YE MEKTUP (Gülce-Buluşma)

En çok seni özledim, en çok seni ey Avnî
Tunçtan ve mermerden çehreni özledim...
Ağrılarımın çağrısını işit de gel!
Taş yüreği hamur eden ikliminle gel,
Gel de, yağmuruna tut beni.
Çay içelim Emirgan'da
Manolyalar çıksın Boğazın iki yakasına
El etsinler sana, bana
Bir manolya gölgesinde unut beni...
Çağ açıp kapatsın atının topukları
Yedi tepeli güzel şehrin
Yedikule zindanlarında
Yedi uyurlar gibi uyut beni...

Haliç'deki zincire çareler bul bir ara
Sür beyaz atını sür, seni bekler Marmara

Karadan yüzdür gene yüzlerce kadirgayı
Bayrağıma nakışla göklerden söküp ayı
Düşürmesin dilinden Akşemsettin duayı
Haliçdeki zincire çareler bul bir ara

Sen bu yaşta çağ açtın, çağ kapattın ey Avnî
Müjdelenen bir gençlik, söyle nerede hani?
Devir dönek, söz çürük; insanlar kalleş, cani
Sür beyaz atını sür, seni bekler Marmara

En çok seni özledim, en çok seni ey Avnî
Şarap, meyhane, kilise, put
Sakî, sultan, köle
Daha daha ne varsa ne
Sohbete çağırsın cümlesini
Şairlerle Mahmut Paşa.
Gül açsın zaman kız kulesinde
Yedi yer, yedi gök, yedi iklim
Yedi günde yedi minareden okusun ezan
Davudî bir avazıyla dolsun
Boğaz, ufuklar ve hudut...
Gel, kurtar beni bu çağın
Pas tutan zincirlerinden
Zira hayat şimdi
Baştanbaşa çaput...

Mustafa CEYLAN

(14): ARSLAN PAŞA (SİFÂLÎ)

Sokullu' nun "alçak ve korkak" diyerek padişaha gammazladığı Arslan Paşa, Kanunî tarafından öldürülen şairlerimizdendir. Zigetvar Seferine gidilirken otağ-ı hümayun önünde, 3 Ağustos 1566 tarihinde, Marşan adı verilen tepede öldürülmüştür. Cenazesi arabaya yüklenip Belgrad'da babasının türbesi yanında defnedilmiştir.

Demiştir ki:

“Dilerim dilberimi hüsn iline şâh olsun
Ki disün kullar ana yarıcın Allah olsun.

Yol budur sînemi hançerle dil ey kaşı keman
Ki dile gelmeğe gamzen okuna râh olsun.

Arslan Paşa, Sifâlî mahlasıyla yazardı şiirlerini. Korkusuz, sözünü kimseden esirgemeyen, açık açık her şeyi konuşan bir kişiliğe sahipti. Babası Mehmet Paşa ise Kanunî'nin halasının oğludur. Ömrü boyunca Sokullu Mehmet Paşa ile çekişmiş, mücadele etmiştir. Hattâ Kanunî'ye Sokullu aleyhinde bir mektup yazdığı ve bu mektubun padişaha ulaşmaması üzerine 15 askeriyle otağ-ı hümayuna geldiği ve durumu padişaha arz etmek istediği, bu sırada, durumdan istifade eden Sokullu, hastalığı sebebiyle, dinlenmekte olan Padişah'a, aleyhinde bir sürü dedikodu, gerçek olmayan şeyler iletmiş, görüşme yapılmadan idam fermanı imzalatırılmıştır. Sifâlî ile padişah arasındaki akrabalık bağının Sokullu'nun iktidarını zayıflatacağı endişesi, hüküm sürdüğü koltuğu koruma telaşı şairimizin öldürülmesine sebep olmuştur.

Osmanlı'nın o parlak döneminde, maalesef bu tür çok sayıda öldürülme olayı gerçekleştirilmiştir. Çoğunluğu da Padişaha yakın ve şair olan kişilerdir. Kraldan fazla kralcıların, menfaat çarklarının kırılmaması için, tek adam yönetimine güdülemelerinden başka hiçbir şey değildir bunlar... Çoğunun öldürülmesi için önemli bir gerekçesine dahi rastlanılmaz.

Koltuğu ve bulunduğu mevkii koruma kaygısı ve savaşlarıdır bunlar. Günümüzde de öyle değil midir? Bakalım çevremize, iktidara, önemli mevkilere yakın ne kadar bukalemun, ne kadar yalaka varsa, süslü kaftanları üstüne sim işlemeli yelekler, ceblerine ağzına kadar para, altın-aşk, yakınlarına balı börek sunmuyorlar mı? Yaşa Varol, senden büyük yok, gökler ve yerler senin diye balonlar gibi şişirdikleri makam sahiplerinin iki dudağı arasından veya imzaları altından, sümenler altından neler neler almıyorlar ki?

Düzmece raporlar, sanal şahitler, yalan ve iftira dolu dinlemelerle günümüzde haklıların haksız olduklarını nasıl da sessiz ve çaresiz seyrediyoruz, öyle değil mi? Üstelik adalet dağıtmakla görevli mercilerin adaletsizliklerine bakıp bakıp ağzımız bir karış açık, şaşkınlık içinde olanları seyrediyoruz.

Ha dünkü Paşalar, ha bugünkü paşalar. Yalan söyleyen tarih utansın demekten başka çaremiz mi var?

Anlatırlar:

Donanma hazırlanmak üzeredir. Çarşı, Pazar süslenir. İçki meclisleri düzenlenir. Herkes kendi hünerini sergilemeye çalışır. Bizim şair Arslan Paşa, orta cami yakınında bir kenarda gariban bir ciğer kebabçısına rastlar. Adamcağız paşayı görünce kaçır gider. Paşa emreder ciğercinin yanına getirilmesini ister.

Ciğerci bulunur ve paşanın huzuruna çıkarılır.

Paşa:

-“Böyle bir adamın sohbetini basmış olduk. Cümleden özür dilerim. Küstahlık ettik, affetsin günahımızı” der. Gariban adam, çaresizlik içinde:

-“Affettik paşam” der.

Bunun üzerine Paşa, “kardeş olalım” diye ısrar ederen ve Paşa ile adam, parmaklarını kanatarak, birbirlerinin kanını emerler, kardeş olurlar. Paşa bu kez:

-“Ben Müslüman olayım, kardeşim gavur, hiç olacak iş mi bu?” diye sorar. Ciğerci:

-“Olmaz Paşa kardeşim” der ve Müslüman olur.

Paşa, oracıkta çağırır bir sünnetçi, ciğerciye sünnet ettirir. Çalınır, söylenir ve oynanır. Bu durum Padişah’a iletilir. Padişah:

-“Kullarımız arasında bunun gibi şaşkın budalalar da bulunsun bakalım” diye hoş görür.

Son söz şairimizden olsun :

“Tozun ki cân gözüne gözüm nuru sürmedir
Elden gelen yüzümüz yağına sürmedir.

Dedim uçurdu tîr-i müjen cân kebûterin
Güldü dedi kim inanur ana uçurma vir.”

I-Hakkında Fetva Verilerek Öldürülen Şairler

(1): İSMAİL MÂŞUKÎ

“Ey gönül bir derde düş kim anda dermân gizlidir
Gel eriş bir katreye kim anda ummân gizlidir

Terkedüp nâm ü nişânı giy melâmet hırkasın
Bu melâmet hırkasında nice sultân gizlidir

Tut Hak’ı bilmek dilersen ehl-i irşâd eteğin
Niceler bilmediler kim böyle erkân gizlidir

Değme bir hor ü hakîre hor deyu kılma nazar
Kalbinin bir kûşesinde arş-ı Rahmân gizlidir

Bu cihân dervîş nam oldu hicâb-ender-hicab
Sen hicâb altında kaldın sanma sultân gizlidir”

İsmail Maşûkî

Hacı Bayram Veli erenlerinden birisi olan İsmail Maşûkî de dedikodu, fitne ve fesat sebebiyle, aleyhinde padişah Kanuni’ye birçok şikâyet götürülür. Padişah, bu fitnenin durdurulmasını ister. Ama Maşûkî, “Ben âkıbetimi biliyorum” diyerek bu isteğe olumsuz cevap verir. Ve sonunda on iki arkadaşıyla beraber Üçler Mescidi’ nin olduğu yerde idam edilir, cesedi ve kesik başı denize atılır.

Maşûkî'nin talebelerinden Hasan Efendi, Hocasının öldürüldüğü yerde kardeşiyle beraber bir mescid inşa eder ve bu mescide Üçler Mescidi adı verilir.

İsmail Maşûkî, Hacı bayram çizgisinde, Ayaşlı Bünyamin'in müritlerindedir. 1508 yılında doğduğu ve 1539 yılında 31 yaşındayken idam edilerek öldürülen şairlerimizdendir. Babası Aksaraylı Pir Ali Dede'dir. İsmail'e Maşûkî adını veren önderi-hocası Ayaşlı Bünyamin'dir.

Kanuni Sultan Süleyman, zaman zaman tebdil-i kıyafetle halk arasına, çarşı pazara çıkar, "halk ne yiyor, ne diyor, ne düşünüyor", bizzat kendi araştırıp sorarmış.

Gene, günlerden bir gün, Aksaray'da Pir Ali Dede'nin mehdilik iddiasında olduğu Kanuni'nin kulağına çalınır. Padişah İran Seferi için hazırlık yaparken, tebdil-i kıyafetle Aksaray'a Pir Ali Dede'nin yanına uğrar. Pir ile görüşür. Kendisine kadar gelen şikâyetlerin asılsız olduğunu bizzat kendisi öğrenir. İran Seferi dönüşünde de dost edindiği Pir Dede'ye uğrar ve ona ikramlarda bulunur. Bu ikramları kabul etmeyen, "dünya nimetinde gözümüz yok" diyen Pir Dede'ye Padişah:

-“Madem öyle, oğlunuzu İstanbul'da görmek dileriz.” der.

Dede:

-“Oğlumuzun adı İsmail'dir, kurban olmaktan dönmez” der ve Padişahın isteğini kabul eder.

Henüz pek genç yaşta olmasına rağmen İstanbul'un en önemli camilerinde vaazlar veriyordu. Genç yaşı sebebiyle halk arasında Oğlan Şeyh adıyla meşhur olmuştu.

Gölpınarlı'nın aktardığı bir rivayete göre Maşuki, müritlerine bazen “Allah, Allah” zikri yerine “Allahım, Allahım” de-dirtirmiş. Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle oniki öğrenci-

siyle birlikte padişahın yanına gelen İsmail Maşuki, padişahın önündeki sorgulamasında Vahdet-i vücud'a dair görüşünde ısrar etmiş ve Şeyhülislam İbn Kemal'in fetvasıyla öğrencileriyle birlikte idam edilmiştir.

Denize atılmıştır Maşûkî' nin kesik başı ve vücudu ya, ri-vayet edilir ki, talebelerinden birisinin rüyâsında:

-“Başım cesedimden sonra varacak Rumeli Hisarı civarına. Kayalar mezarlığı var, oraya, defnedin e mi!” diye seslenir.

Oğlanşeyh Camiinin avlusunda bir mezar... Taşında şunlar yazılıdır:

“Ya Hu!

Tarikat-ı Aliye-i Bayrâmiyye Ricâlinden

Aksaraylı Pîr Ali Efendi'nin Mahdûmu

Kutbü'l-Ârif'in ve Gavsi'l-Vâsilîn

Şehîd İsmâil Ma'şûkî

Hazretlerinin Rûh-i Saâdetlerine

Lillâhi'l-fâtihâ

Sene

935

Derler ki:

Kanuni Sultan Süleyman Topkapı Sarayı'nda dinlenmek için denize nazır bir yerde otururken denizden çıkan İsmail Maşûkî ve müridlerinin semaya başlayıp ‘Ne yaptık biz size de bizi öldürdünüz? Suçumuz neydi ey padişahımız? ‘ dedikleri ve bunun üzerine padişahın da çok ağladığı söylenir.

Vahdet-i Vücut felsefesine inanıp, onu savunan Melâmiler, tarih boyunca takibata uğramışlar, sürülmüşler, zulüm görmüşler ve de idam edilmişlerdir. Maşûkî, bir melâmî şairidir. Coşkun yüreği, iman ve inancıyla yoğurmuştur vaazlarını ve şiirlerini. Ayasofya ve Bayezîd camilerinde vaaz ederken coşkunluğu sebebiyle çevresinde çok sayıda insan toplanmış ve bu insan topluluğu onun melâmiliğini “zındıklık” olarak niteleyenlerce, korku ile karşılanmıştır. Saraya götürülen dedikoduların temelinde bu yatar.

Demiştir ki:

“Gel ey sofi bizi men’eyleme aşk-ı tevellâdan
Muhabbetdür ezelde kısmet olan bize Mevlâ’dan

Şarâb-ı aşkıyla yarün ezelden olmuşam bî-hûş
Ebed ayrılmazam andan gönül geçmez bu sevdâdan

Gel ey aşk odına yanmış gönül âyînesin pâk it
Cemâlin göstere cânân ki tâ kalb-i mücellâdan

Şu dil kim âteş-i aşka yanıp küllî kül olmaya
Ne bilsün zevkini aşkın ne duysun hâl-i şeydâdan

Gönül mürğü uçar her dem o dildârın hevâsından
Anın aşkı kanadıyla geçer arş-ı muallâdan

Gönüldür menzil-i cânân gönüldür vâsıl-ı Rahmân
Gönüldür âşık-ı sâdık değil hâl-i temennâdan

Firâkın nârına yandım yetiş ey Yûsuf-i Mısırî
Hicâb-ı hicrünü kaldır ki bu Ya’kub-i âmâdan

Senin hüsnündürür yâ Râb ki Yûsuf' da eder cilve
Senin aşkindurur yâ Râb zuhûr eder Zelihâ'dan

Bu gün ey dil temâşâ kıl cemâl-i vech-i cânânı
Şu kim görmez anı bugün yarın olur ol a'mâdan

Kamû eşya eğerçi kim haber virür cemalinden
Veli insan olan ismin nişân virür müsemmâdan

Düşübdür derbeder âşık taleb eyler dilârâyı
Dilârâdur gönül içre haber ister dilârâdan

Kanı Ferhâd ile Şîrîn kanı Vâmık ile Azrâ
Kanı Mecnûn-i sr-gerdân haber vir bana Leylâ'dan

Çü sensün âşık u ma'sûk çü sensün tâlib ü matlûb
Haber vir gel nedür şahum murâd olan bu gavgâdan.”

SON SÖZ:

KESİK BAŞ(Gülce-Tekil)

Denizlerden çıkıp da
Semaya duran oniki can
Sonsuzluğa döner, döner de döner
Işık olur, aşk olur, aynalarda insan.
İnsan var aynalarda
Görmesini bilene ne gam
Selâm olsun Ayaşlı Bünyamin'e
On iki can selâmı, asla anlatamam.

Burası İstanbul'dur
Padişahım ferman yazmış hey!
Adımıza zındık denmiş bir kere
Aşıkız aşka, şahidimiz kudüm ve ney

Üçler Mescidi önü
Kılıcı keskin cellâtların
Ayrılr gövdelerden bütün başlar
Başlar ki, kesildikçe, yeniden aşk başlar.

*

Denizlerden kıyıya
Dalgalarla gelen başım ben
Babamızdır Aksaraylı Pir Ali
Sultana emanet edilmişiz küçükten.

İçimin denizine
Dalmayanlar ne bilsinler, ne?
Damlada okyanusun hıçkırığı
Kâinat var zerrede, yanar durur sine...

Mustafa CEYLAN

(2): VECDÎ

İşte nücum ilmi bahanesiyle idam edilen şairlerimizden birisi daha. Bursalı Esiri Mehmet Efendi'den alınan bir fetva ile Alayköşkü'nde idam edilmiştir.

Vecdî, “Boğuk” lâkabıyla tanınan Mustafa Ağa'nın oğludur. Asıl adı Abdülbâkî. İstanbul'da doğmuş, büyümüş. Köprülü Mehmet paşa'nın gözdelerinden birisi. Köprülü sayesinde “beylikçilik” mertebesine kadar yükselmiştir.

Köprülü ile olan yakınlığını çekemeyen Reisü'l-küttâb Şamizade, şaire karşı kin ve intikam duymaya başlamış, aleyhinde zuhur eden en küçük fırsatı dahi değerlendirmiştir.

Sadrettinzade Ruhî ve Mehmet Ağa ile olan ilgisi, haberleşmelerini konu ederek, ilm-i nücumcu olduğunu ihbar etmiş, hükümet aleyhinde olduğunu bildirmiştir.

Nitekim birlikte şikâyet edildiği kişilerle aynı yerde idam edilmiştir.

Şair, Bâkî'nin çağdaşı olan Nail-i Kadîm'in etkisinde kalmış bir şairdir. Nail-i Kadîm, O'nun için:

“Vecdî'nin imiş Nailî'yâ nükte-verândan
Ta'biri hoş âyende bir a'lâ gazel aldum”

Demıştır.

Şiirlerinde geleneksel Divan şiiri mazmunları ile sade, samimi söylemler bulunur.

Demıştır Ki:

“Bir lahza beni bî-gam-ı yâr eyleme yâ Râb
Bî-şevk-ı muhabbet dili târ eyleme yâ Râb.

Bu sîneyi kim mahzen-i derd-i dil ü cândır
Dünyâ gamına cây-ı karâr eyleme yâ Râb.

Nevreste-i gül-i âl gibi eyle şüküfte
Dâğ-ı dilimi köhne bahâr eyleme yâ Râb.

Hâlet dih-i aşk olmayıcak cür’ası kalbe
Rıtl-ı meyi zevk-ı dile bâr eyleme yâ Râb.

Vecdî’ye nasîb itmez isen verd-i visâlin
Her dem anı âzürde-i hâr eyleme yâ Râb.”

(3): RÛHÎ

“Nice tercih olunur ol ruh-i âl üstüne gül
Renkten renge girer kalmaz o hâl üstüne gül.

Âl câmeyle çıkup seyr-i gülistân eyle
Şeh-levendâne sokun kırmızı şâl üstüne gül.

Tâb-ı mülden kızarup ruharı olmuş gül gül
Aks-i salmış sanasın âb-ı zülâl üstüne gül.

Gül donanması idüp bağa gelür deyü o şâh
Dizdi şevk ile sabâ bir nice dâl üstüne gül.

Benedirdim lebine berg-i güli ey Rûhî
Konula gelse eğer ıkd-i leâl üstüne gül”

Asıl adı Ruhullah. Sadreddinzâde adıyla anılır. Sadrettin Şirvani neslinden gelmektedir. 1602-03 yılında Şirvan-Şamahı kasabasında doğmuştur. 1613 yılında Anadolu’ya kardeşi ile birlikte göç etmiştir.

Babasından ve dönemin tanınmış hocalarından dersler alarak yetişir. Kudüs kadısı olduğu günlerde, Kudüs mutasarrıfı Köprülü Mehmet Paşa ile araları açılır.

İlm-i Nücum olayı bahane edilerek, Bursalı Esiri Mehmet Efendi’den şeyhülislâm fetvası alınarak, idam edilir.

Divan sahibi bir şair olan Ruhî’ nin kabri, Üsküdar’da babasının kabri yanındadır.

Demiştir ki:

“Halka halka târ-ı zülfünle o hatt-ı anberîn
Mürg-i dil saydına d3am ü dâne şeklin bağlamış.”

Ömrü medreseden medreseye koşmakla geçen şair, Kudüs ve Halep kadılıkları görevlerinde bulunur. Yıllarca müderrislik göreviyle medreseler arasında adetâ mekik dokumuştur.

Beylikçi Vecdî ve kapıcıbaşı Konya abazası mehmed Ağa ile “ilm-i Nücum” konusunda mektuplaştıkları ve bu yüzden suçlandıkları ifade edilir.

Demiştir ki:

“Leb-i cân-bahşı kaçan olsa şarâb-alûde
Benzer ol gonceye kim ola gül-âb alûde.

Kimedür kasdı acep n’eyler elinde hançer
Niye mestânedür ol nergis-i hâb-alûde.”

(4): AŞKÎ

Asıl adı Veli Abdülvâsi olup Ergeneli Şeyh Sinan Efendi'nin küçük kardeşidir. Vaizdir. Nitekim kürsüden coşkulu bir şekilde vaaz verdikten sonra, “küfür söyledi” diye öldürülmüş bir şairimizdir.

BEYİT

Vasf-ı ruhsârın yazar dâim midâd-ı hâmemiz
Nola gün gibi cihâna şu'le verse nâmemiz.

XVII. Yüzyılda yaşamış, hakkında oldukça az bilgi bulunan şairimiz, coşkulu, kabından taşan vaazlar yaptığı için, kendisine Aşkî mahlasını almıştır. Çok cezbeli bir zattır.

Vaaz kürsüsünden halka öğütler verirken adetâ kendinden geçermiş. Vaazın konusuyla beraber halkı da vaazın içine çekermiş.

Vaazlarını yer yer şiirlerle süslemesini bilen şair, 1619-20 yılında Yenişehir'de öldürülmüştür.

Kabından taşkın ırmaklar böyledir işte.

Kimi zamanlar, zaman, kendi içinden zamanı doğurur ve kara bulutları, statükoyu, katı bir anlayışı halkın ufuklarına dayatır. İşte o dayatma sebebiyle şair yüreği galeyana gelir, kıyama durur; tutamazsınız şairi, kilit vuramazsınız dudaklarına ve koparamazsınız dilini. “Şair sözüdür” deyip geç-

mezsınız de. O söz, sizi koparır dalınızdan, alır kendine ve kanat takar; farkına bile varamazsınız. Şair, o sözü söyledi ya, geri dönüşü yoktur. Pişmanlık duymaz. Geriye dönmez kelâm oku. Saplanmışır hedefe...

Aşk ile söylediğin bir cümle yanlış anlaşılır da, bu cümle yüzünden canından olursun.

SONSÖZ:

OLUR SUN

Olursun Sultanım, cananım; ey cânım olursun ey!
Hamlıktan kurtulup tadlanırsın, yumuşarsın
Düşersin dalından yere
Yuvarlanırsın.
Bir tren geçer göz uçlarından
Aşkının sonsuz ovalarında
Muştulu seherlere uyanırsın
Gülümseyen istasyonlarda.

Çileyi kaymak sayıp koyarsan sofralara
Acılar vagonuyla çıkılan yolculuklarda
Yeniden bahar olur çiçeklenirsin
Nar ağacında, dut dalında.
Ölmeden önce ölümü
Noktada sonsuzluğu
Yakalar da bırakmazsan ey cânım
Olursın, kurtulursun...

Yaramazlık yapan delişmen çocukların
Süt dişlerinde parçalanmak ne güzel
Yayla damına düşer içimin göktaşları
Hatıralar getirir unutulmaz senelerde
Kaybolan arkadaşları...

Aşkın yaman olduğunu anladığın gün
Zonklayan şakaklarında dans eden sancı
İliklerine kadar dağılır, yayılır, önleyemezsin
Gölgeleyn düşüp yâr peşine
Gideyim dersin gidemezsin...

Mustafa CEYLAN

İ-Bıçaklanarak Öldürülen Şairler

(1): REFÎÂ

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden, asıl adı Abdurrahman, İstanbul, Halvetiye şeyhlerinden Mehmet Nazmi Efendi' nin oğlu, 1720 yılında evine misafir olarak gelen kişiler tarafından eşiyle birlikte öldürülmüştür.

Demiştir ki:

“Zebâne-i ceres âsâ derûnî dostun olan,
Sadâ-yı ta'n ile bir gün seni mükedder ider.”

Babasının vefatından sonra, Şehremini'de bulunan halvetiye tarikatına aitF Yavaşca Mehmet Ağa tekkesinde babasının görevini yürütür. Ayrıca da Sultan Bayezid Han camiinin vaizliğini de yapar. Vaizliği bakımından, İstanbul ve çevre yörelerinde dahi pek meşhurdur.

Anlatılır:

Günlerden bir Cumartesi günü, şairimiz gene o ünlü vaazlarından birini daha verdikten sonra, her hafta yaptığı gibi, Eskisaray yakınında bulunan Kaptan Sabık İbrahim Paşa Hamamı'na gider. Tellâkın ilgisizliği ile karşılaşınca hamamcıya kızar. Bunun üzerine tellakın işine son verilir.

Birkaç gün sonra tellak, yalvarır, yakarır, bağışlanmasını talep eder. Bağışlanır ve aynı göreve tekrar başlar.

Refîâ, vaazını bitirince aynı hamama gider. Affetmiş olduğu tellak kin ve öfkesini gizleyerek şairimizle dostluk kurmaya çalışır.

Şair, bu dostluk gösterisine inanır ve tellakı ve tellak arkadaşlarını davet eder. Akşam olunca, tekkeye geldiklerinde karpıyı Refîâ açar. Konuklarına yemek ikram etmek isteyince, karınlarının tok olduklarını belirtip, sohbet dinlemek istediklerini söylerler.

Refîâ, tekkede kimsenin olmadığını anlayan tellâk ve arkadaşlarının maksadını anlar. Anlar ama artık çok geç olmuştur. “Sizlere kahve ikram edeyim” diyerek ellerinden kurtulmak ister. Hocanın peşinden giren adamlar onu 17-18 yerinden bıçaklarlar. O sırada gürültüye koşan eşini de orada bıçaklayıp öldürürler.

Demiştir ki:

“Aşk-ı Hak’ dan zerre denlü kime kim etse eser,
Eyler anı cümleden bîdâr ol bilmez haber.

Terk idüp nâmûs u ârî kayd fennünden geçüp,
Sağ u sola bakmayup matlûba eyler ol sefer.

Rûtbe câh u mâl u mansıb cümlesin terk eyleyüp,
Dünya vü ukbâda izzet sana aşk-ı Hak yeter.

Zâhidâ vuslat dilersen gel karış âşıklara,
Pîr-i aşka kul olup sultân olup sultâna er.

Enbiyâ vü evliyâ aşk ile buldular Hak’ı
Mürşid it aşkı Ref’îâ tâ olasin kâmil er.”

(2): TATAR LUTFÎ

XVII. Yüzyılın son dönemi şairlerimizden. Kırım doğumlu, asıl adı Abdülatif. İçkiye düşkünlüğü ile tanınmış olup, öldürülüşü de, gene içkici-sarhoşlar tarafından bir kavga sırasında bıçaklanarak olur.

Demiştir ki:

“Bu micmer-i gam-ı ışkun ki dūd-ı âteşdür,
Yakar meşâmı sakın bûy-ı ūdı âteşdir.

Hevâ-yı ışkun ile şimdi gülleri çemenün,
Giyer o câmeyi kim târ-ı pûdı âteşdür.

Safâ-yı meclisün âb rûyun iledür yohsa,
Sen olmasan bana bezmün sūrûdı âteşdür.

Ol âteşin rûh ile dide-âteşin olalı,
Bu gülistânın seyl-i vūrûdı âteşdür.

Rakîb-i sūfeye her-dem olursan ey Lutfi
Kıyâm-ı âb-ı hayât u ku’ ūdı âteşdür.”

Arapça ve Farsça’ yı çok iyi bildiğinden kadılar arasında önemli bir yere sahip olur. Kırım’dan gelirken kımız içme alışkanlığını da beraberinde getirmiş, İstanbul’da ilk zamanlar gizliden gizliye içerken, bilâhare aleniyete vurdurmuş, içkici-alkolik olarak tanınmıştır. Bu duruma üzülmüş, alışkanlığından kurtulmak istedikçe kurtulamamıştır.

Günlerden bir gün, Galata meyhanelerinde gecenin en ileri saatlerine kadar içer. Tenha sokaklardan evine giderken, Kasımpaşa civarında başka sarhoşlarla karşılaşır ve aralarında

tartışma çıkar. Tartışma büyük kavgaya dönüşür ve orada aldığı bıçak darbeleriyle ölür.(1703)

Demiştir ki:

“Ser-beste ebruvânunu yâd eyleyüb bu şeb
Tâ subh olunca nâle-i peyveste eyledün.

Tâ oldu âfitâb-ı ruhun dîdeden nihân,
Afâk-ı âh-ı serd ile yâh-beste eyledün.”

SON SÖZ:

KADEHİN ESRARI

Kalbime benziyorsun
Kabrimde benziyorsun
Dudaklarımda alev
Göğsümde geziyorsun

Hayyam'ın kardeşiyim
Pergellerin eşiyim
Gecenin güneşiyim
Kanımda yüzüyorsun

Kimse bilmez sırrını
Kıramam hatırını
Çözebilsem ırkını
Sen beni çözüyorsun

Mustafa CEYLAN

J-Kadın Yüzünden veya Kadın tarafından Öldürülen Şairler

(1): HELÂKÎ

Adı üstünde helâk olan...
Acaba neden dersiniz?
Aşk yüzünden olmasın?

Evet, evet aşk yüzünden helâk olmuş, hattâ aşk yüzünden öldürülen şairimizdir.

Bir mey sofrasında, güzeller meclisinde, bir güzelin hançeriyle öldürülmüştür.

Öldürülene kadar, güzellerin kendisini helâk ettiğini söyleyip duran ve dost sohbetlerinde, içki âlemlerinde güzellerden başka söz etmeyen, onlara yazdığı şiirleriyle tanınan helâkî, “zaten helâk olmuşum. Bir güzel alacak canımı, bir güzel... Düşüversem ayakuçlarına... Vursa elindeki hançeri sineme, öldürse beni. Güzel elinden ölüm de güzeldir...” diyordu.

Diyordu ama arzuladığı güzel elinden güzel ölüme de kavuştu.

Şair hakkında Lâtîfi tezkiresi bilgiler vermiş.
Rumelili... Dobrucalı hem de...
Lâtîfi O' nun için demiş ki:

“Ölür-dirilir mutlaka bir güzel bulur. Dilbersiz olamaz. Belki etsiz, ekmeksiz olabilir ama Helâkî güzelsiz olamaz”

XV. yüzyıl sonu, XVI. Yüzyılın başında yaşamış şairlerimizden. Nasır-ı Hüsrev'in şiirlerini taklid ettiği söylenir. Bedrettin Simâvî ve Otman Baba'yı kendisine mürşid olarak kabul etmiş bir şair.

Demiş ki:

“Hâzin-i huld-i berîn şâh selâmün aleyk
Sâkî-i mâ-i maîn şah selâmün aleyk

Mehdin için Mustafâ şânına didi lâ-fetâ
Kâşif-i kul innemâ şâh selâmün aleyk

Gün gibi dolunsa çeşmimden o şems-i hâveri
Burc-ı dîdemden doğar ol demde ekşim ahteri.

Şiir ve sevgili...

Şiir ve aşk...

Hele ki, yetmişini çoktan geçmiş, ileri yaştaki şairlerin, kendi konumlarını düşünmeden sanal ortamda, tanımadıkları bayanlara ilân-ı aşk etmelerine ne dersiniz?

Anlatayım.

Bir internet sitesine, uydurma bir bayan isimi verecek bir arkadaşımla üye olduk. Google'den genç-gülen-şuh bir genç kız fotoğrafı kopyaladık. 26 yaşında Akdeniz Üniversitesi'nde okuyan bir bayan tasarladık... Başladık, deli saçması sözleri şiir diye o sahte bayan ismi ile yayınlamaya. Aman Allah'ım! Öyle çok yorum alıyorduk ki. Öyle çok övücü sözler. Hattâ site üzerinden ve aldığımız uyduruk mail adresimize o koca koca adamların öylesine mesajları, övgüleri ve aşk sözleri geliyordu ki... Bir anda bizim, sahte isimli bayan şairimiz çok meşhur olup çıkmıştı. Gelen mesajlar arasında, kendisine çok saygı duyduğumuz, yaşlı şairler de vardı.

Baktık, iş kötüye gidecek.

Arkadaşımınla bir araya gelerek, buna bir çare bulmamız lâzım dedik. Sonunda bizim uydurduğumuz bayan şairi bir trafik kazasında öldürdük de kurtulduk bu durumdan.

Bir hafta sürdü baş sağlığı mesajları...

Unutuldu gitti, bizim sahte kahramanımız.

Şimdiki zaman bakın... Bir de kendine “helâki” diye mahlas alan şaire bakın. Aşk böyledir işte. Zaman-mekân dinlemez.

Vatandaş Şuayip’in Almanya’da tam 600 km gezdirdiği ozanımız geldi aklıma. Tren istasyonlarının dili olsa da konuşsa...

Koca göbekli şair Yozgatî de, her zaman suskundur, lâkin içki meclisinde, hele hele bayan varsa, tutamazsınız. Çenesi bir açılır ki, sormayın gitsin. Düşer çenesi meydana, düşer de toplayamazsınız. O suskun Yozgatî gitmiş de, yerine bülbül, yerine karga, yerine papağan gelivermiş sanki. Onu bilen bilir.

Aklının çekmecesinden, yüreğinin kelimeler hazinesinden güngörmemiş nice sözler ve nice şiirler çıkarır; ağlar okur, güler okur, yüzü şekilden şekle girer okur, ayağa kalkar göbeğini sallaya sallaya, elini kaldırıp indirerek gene okur. Sus deseniz alkışlayın da öyle susayım der. Alkışlarsanız yanarsınız. Neden mi? Madem alkışladınız, demek ki beğeniyorsunuz, hele şunu da okuyayım, hele şunu dinleyin bakalım demeye başladıysa, sonu gelmez valla...

Helâki güzeller elinden helâk olmuş. Biz de Yozgatî yüzünden helâk olmak üzereyiz. Ne diyelim. Sabır!

SON SÖZ:

HELÂKÎ (Gülce-Akrostik)

(H)ayat caddesinden geçen rüzigâr
D(E)lişmen sevdaları anlatıp durur,
Be(L)â ilminden kalan yadigâr...
Ben,(Â)fete maruz sallanan duvar
Sen, a(K)lından davacı boşlukta kanun
Gel, dil(İ)mden düşmeyen en büyük sorun...

(H)ep gönül şarkısını söylerken kuşlar
Ç(E)virip göklerden, indirmeliyim,
Ha(L)ime bakıp da ağlarken taşlar...
Ben,(Â)şığınım biliyorsun güzelim
Sen, e(K)erken yorgun ikindileri
Gel, dil(İ)mleyelim ufuktaki çizgileri.

(H)üsnünden yıldızların gülüşüne bak hele
H(E)le bak göklerde oynayan şehrâyine yâr
Ka(L)bimin en derin girdabına gir de gör
Ben (Â)limken cahil oldum, suskunum mevsimlere
Sen i(K)limlerin yasemensi elleri
Gel, ind(İ)relim yerlere, gözü sulu gökleri...

Mustafa CEYLAN

(2): YUSUF-İ SÂNÎ

II. Bayezid döneminde yaşamış, yakışıklılığı ile tanınmış, kıskançlık sebebiyle, kendisine âşık olan bir bayan tarafından öldürülmüş şairimizdir. Kayıtlara göre asıl adı Hasan olmasına rağmen, Hazreti Yusuf'un yakışıklılığı gibi yakışıklı olmasından, şaire, Yusuf adını vermişlerdir.

Bir Gazel'inde der ki:

Zâhidâ rûze için kılma bizimle cedeli
Söyleşir ac ile kimin ki gelirse eceli

Hazret-i Nûh hakı var mı denüz ey âşıklar
Fülk-i âlemde o mellâh-ı melîhin bedeli

Olmadım dünyede bir lahza keselden hâlî
Bir kara günlüyi ağyâr kapundan keseli

Dedim ey yâr belik mi görünen yahud mû
Dedi yok yere hayâl eyleme mûdur o beli

Yine gülşende çenârın çemen ehline görün
Hizmetinden başını kaşımağa değmez eli

Gördü dildâre riyâzetle olırdı irmek
Mûcib-i cennet eğer olsa kişinin ameli

Şuarâ içre acep var mı bu Sâni gibi
Hûb edalarla nazm ide darb-ı meseli.

Tezkireciler, edebiyat tarihçileri, Yusuf-ı Sâni'nin ölüm tarihini tespitinde ortak noktada buluşmamışlardır. Çoğu, bir şairin kendisine âşık birisi tarafından öldürülmesinin sebebi kıskançlık olduğu için ki sevdalısı şairimizi bir başkasının yanında, rakibinin yanında görmüş, kıskançlığı yüzünden şairi öldürmüş ve ardından kendi de intihar ederek hayatına son vermiştir- şeklinde nakledilip gelmiş olmasından, genç yaşta öldürülmüş olması gerekir demektedirler.

Edirne Kapısı yakınında defnedilmiştir.

“Fıkr-i ruhsârın ile yazdı gülistânı yazan
Vasf-ı zülfünle tamâm etdi şebistanı yazan

Başladı aşkın ile meşk-i cünûn eylemeğe
Göricek hatt-ı Hüdâ-dâdını dîvânı yazan.”

Diyen yakışıklı şairimize Yusuf- Sâni'yi kendisinden sonra gelen ve Sâni mahlasını kullanmış şairlerden ayırmak için, “Sâni-i Evvel” adı verilmiştir.

Şiir böyledir işte.

En çok aşk ve âşık konusunda sınır tanımayan ve sözcüklerin büyük okyanuslarında alabildiğine özgür ve alabildiğine kulaç atarak yüzen şiirin hem kendi kıskançtır, hem de bütün kıskançlıklar içinde vardır. Ayrılıklar, hüznler, gurbetler, hasretler şiirin ana gıdası olunca, kıskançlıklar ve öfkeler de o gıdaya ilâve tuz ve şeker olmaktadır.

Sevene önce sevdiğini öldürtüp, sonra katledenle birlikte kendini de öldüren şiir bu işte. Şiiri ve temeli olan aşkı hiç mi hiç hafife alamazsınız. Aşk hafife alanların ruhu olmadığı gibi aklıda yoktur sanıyorum. Hele ki yüreği kayalar ve taşlarla

dolu olsa gerek. Aşk, insan için. Aşk, kudret çeşmesinden bir tas içilende deli kuşlar gibi yâr yolunda havalanmadır. Aşk, Paşayı süründüren, ağayı köle eden, parayı pul edendir. Aşk sınırsızlığın öteki adıdır. “Ya benimsin, ya toprağın” diyen, benden başkasına yâr etmem seni anlayışı, her dönemde var olmuştur. İşte bu anlayış, 1586 yılına gelindiğinde Yusuf-ı Sâni’yi öldürmüş, ardından intihar ederek kendisini de yok etmiştir.

SON SÖZ:

YA TOPRAĞIN YA BENİM(Gülce-Çaprazlama)

Yıldızlar gecelere güneşin armağanı
Ne diye kıskanırsın onları dolunayım?
Canı, cananı, dostu; unutma sakın yine
Bırak da kucağıma mutluluk doldurayım.

Bahtımın rüzgârına takıldın yaprak yaprak
Ağlayarak yollarda kaldım gülüm perişan
Müptelâsı olmuştun sessiz saltanatımın
İsyân bayraklarını son defa kaldırayım.

Zülfünün bir teline
Değişmem kâinatı.
Peşinde yıllar yılı
Dolaşır gönül atı.
Sevmek kolay Mecnun’a
Sevilmek aşk sanatı.
Hey ki hey, sultanım hey!
Senle var doğu-batı.

Vur mührünü ruhuma, gir yürek yangınına
Aşkımızı sen değil yedi düşman kıskansın
Şairlerin düğünü olursa böyle olur
Susmasın davul zurna, düğündür çaldırayım.

Gülümün bülbülüyüm, çiy damlası sevdam var
Nasılım, ne haldeyim okunur gözlerimden.
Sevgiliye kavuşmak asıl adı ölümün
Ben kendi namazımı bırakın kıldırayım.
Gel kıskan, beni kıskan
Rakibin söyle kimmiş?
Kaybetmek uçurumu
Yüreğine mi sinmiş?
Namlunun yaman ucu
Vurulan güvercinmiş.
Şairin sırtı yerde
Sebebi sevda denmiş.

Bırakın ellerimi sazımı verin bana,
Çekin çılgın takvimi, insin bahar ufkuma.
Yana yana gezerim, ölüm nefesten yakın
Ruhuma gurbet eli bakraçla doldurayım.

Ya toprağın ya benim; yad'a-yabana vermem
Diyerek silâhını doğrultma üzerime.
Girmem sensiz toprağa, yalandır koca dünya
Gözlerime, ölümsüz bir dünya buldurayım.

Mustafa CEYLAN

K-Yeniçeriler Tarafından Öldürülen Şairler

(1): NİŞANCI MEHMED PAŞA (Nişanî)

Mevlânâ neslinden, Karamanlı, Fatih devri devlet adamlarımızdan, doğum tarihi bilinmiyor, yeniçeriler tarafından evi yağma edildikten sonra öldürülen bir şairimizdir.

Şiir böyledir işte. Sadece tabandan gelip tavanı eleştirile-riyle rahatsız eden ozan ve şairleri değil, saray odalarında paşa kaftanları giysili, ağa, bey, paşa, sadrazam ayırt etmeksizin ölümlere götürür sevenini.

Günümüzde özellikle gençlerin, hikâye, tiyatro, roman, anı, gezi gibi edebiyat türlerine değil de illâ ki şiire yönelmelerini anlamak biraz zor. Her 20 kişinin 18'inin şair olmak için özellikle internette çırpınıp durmaları yok mu; oysa şiire bakabilseler, şiir kendisini çok sevene zulmetmiş ve ölümlere götürmüştür. Sürgün, zulüm, kıyım ve ölüm... İşte gerçek şairin şiir eliyle uğradığı sonuçlar. Şair, şiiri ölümüne de severdir. Müteşair ise şair olmaya çalışan veya kendisini şair sanıp, ölü şiirler doğuran her gün çok sayıda şiir yumurtlayandır.

Davasız şiirlerin havası bile olmazmış. Dava, inanç, azim, aşk ve Hak davasıdır kimi şiirlerde. Vatan davasıdır. Şiir, Mehmetçik olur savaşır cephede. Mecnun olur çöllerde Leyla Leyla diye gezinir.

Bir Gazelinde demiş ki:

“Âyine-i cemâline öyküne mi güneş
Kim şerm-sâr olur u yüzüne hayâ gelür

Müşk-i Hıtâ disem saçına benden incinür
Baht-ı siyâhı gör ki ne dirsem hatâ gelür”

Fatih, Çandarlı Halil Paşa'yı öldürttüktan sonra, o dönem, sadrazam değişiklikleri ve savaşları şeklinde geçmiştir.

Hattâ, Fatih'in 1481 yılında vefatını müteakip Sadrazam Mehmet Paşa, padişahın ölüm olayını gizlemek ister. İki elçi çıkarır yola, birisini oğul Bayezid'a, diğerini de Cem'e. Cem'e giden elçi yolda öldürülür. Fatih'in ölüm haberi bir anda yeniçeriler arasında yayılır. Sadrazam Mehmet Paşa'yı çekemeyenler, başta İshak Paşa olmak üzere, yeniçerileri sadrazam aleyhinde kışkırtırlar. İşte bu kışkırtma sebebiyle sadrazam şairimizin evi yağmalanır ve öldürülür.

Kumkapı'da kendi adıyla anılan Nişancı Camii yanındaki türbeye defnedilir.

Şair ve tarihçidir Nişancı Mehmet Paşa...

Şiirleri bir Divan'da toplanmamıştır. Osman Gazi'den 2. Murad'ın ölümüne kadar olan olayları ve 1451'den 1480'e kadar meydana gelen 2 olayı anlatan tarih risaleleri bulunmaktadır.

Der ki:

GAZEL

Bana yâr u vefâdârım vefâ etmezse sağ olsun
Gönül bezminde ruhsârı yanar rûşen çerağ olsun

Cihânı almazam bir habbeye bir bûriyâ denlü
Mahallinde bana tek kûşe-i emn u ferağ olsun

İdersen gamzeler ağyâre mahfî çeşm-i mestünle
Aramızda nice bir dilberâ tîğ u bıçağ olsun

Ebed kurtulmasun cânım belâdur bend-i zülfünden
Siyâh kâküllerin murg-ı dile dâim turağ olsun

Nişânî dosttan el çekme cevri ile tahammül kıl
Bana yâr-ı cefâkârım vefâ etmezse sağ olsun.

Der ki:

Zülfünü kılsan perişân yüzün üzre sanırsam
Deste deste Gülşen-i hüsnünde reyhânlar yatur

Ey kemân ebrû idelden gamzeler tîrin revân
Sînede her lahza zehr-âlûd peykânlar yatur

Mahrû-yı şâhdan bir zerre pertev salalı
Kuşe-i kalbümde hurşîd-i dırahşânlar yatur

Şehr-i yâr-i memleket Sultan Mehmed bin Murâd
Kim derinde hâne-i ikbâlinün hânlar yatur.

SON SÖZ:

SON TÜRBEDARIN SON SÖZÜ(Gülce-Buluşma)

İstanbul Kumkapı'da Nişancı cami
Cami yanında bir türbe
Asırların gürültüsü sessizliğin elbisesi olmuş
Pencere kenarında benimle,
Gerisini varın siz düşünün...

Bir hokka, bir divit ve bir parşömen
Fermanı tuğrasız kan kırmızı sözcüklerin içindesin yine sen
Alevsin benden kopan
Kendini gözyaşıyla söndüren alev
Kahverenginin sürüngen ve yapışkan nefesi
Ahşap ışıltısında Besmele çekende
Sen çıkar gelirsin biliyorum
Gez, göz, arpacık diyerek...
Şamdanların uğultusunda kekemeliğim
Azrailin son ıslığında kimliğim
Bırakma ellerimi sakın ha bırakma!
Ateş sarmaşıklarla donansın cismim
Takunya sesine düşen
Gülümseyen gül olsun resmim...

Avizeler avizeler şamdanlar ve buhurdanlar
Işığın dilinden ışık olan ışık, belki anlar
Elifin yüzünden gelir; akar gelir durmaksızın
Elsiz ayaksız gözyaşı,
.....Boynu bükük mumdur canlar...

Kumkapıdan bir İstanbul'dur geçer
Saçları darmadağın...
Bir İstanbul'dur mis gibi zambak kokar
Dualanmış dudağın.
Ulubatlı sancağıdır özgürlüğümün burçlarına
İstanbul olup dikilmelerin.
Son türbedarını unutma, unutma benim
Hani nerde İstanbul çizen
Ellerinde ellerim...?

Çırayım, çıradan çıra, yak tutuştur şiirinle
Çakmadan kibritini bir kerecik beni dinle
Kovan yağmalatmış Yunus, sen ise kendi evini
Tarumardır evim barkım
.....Bunca sene derdin ile...

Mustafa CEYLAN

(2): TAHSİN EFENDİ

İstanbul'da doğmuş, asıl adı Mehmed, III. Selim'in öldürülüşünden sonra Alemdar Mustafa Paşa, yeniçerilerle giriştiği mücadelede kule üzerinde bulunan barut varilini ateşlemiş, yeniçerileri öldürmüştür, kendisi de dumandan boğularak ölmüştür. Şairimiz Tahsin Efendi de, Alemdar Paşa taraftarı olmakla suçlanmış, önce kaçmaya muvaffak olmuşsa da sonra yakalmış, arkadaşı Mustafa Refik Efendi ile birlikte parçalanarak öldürülmüştür. Öldürüldükten sonra, ayağına ip takılarak yeniçeriler tarafından sürüklenen şairimiz, Yedikule'ye defnedilmiştir.

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden. Sarayda önemli görevler almış, haccânlık rütbesine yükselmiş, 1798-99'da Mısır'a giden Ordu-yu Hümayunda bulunmuş, dönüşünde Rumeli'de görevlendirilmiştir. 1807'de saraydaki görevinden ayrılır. Ve Rusçuk'a dönmekte olan Alemdar Mustafa Paşa'nın emrine girer. Çavuşbaşılığa tayin edildikten sonra, baruthane nazırı olur. Ardından Defterdarlık görevine atanır.

Demiştir ki:

Sîh-i gamında laht-i ciğer kim kebâb olur
Hün-âb-ı eşk-i çeşmim o bezme şarâb olur.

Tebhâleler ki taraf-ı dehânında rû-nüma
Sahbâ-yı la'l nâbına gûyâ hayât olur.

Devre çıkınca mahfil-i gül-zâra andelîb
Mecliste gonca micmer ü şebnem gül-âb olur.

Ferhad ü Kays kıssası gûyâ bir iş midir?
Her harfî dâsitân-ı dilin bir kitâb olur.

Virâne bîm-i seylden elbet emîndir
Ma'mur olur o dil ki bu yolda harâb olur.

Ayât-i beyyinât-ı hatt-ı la'l-i dilbere
İhâmı bûse ma'ni-i faslû'l hitâb olur.

İzzet Selâm ü Râmiz ü Tahsîn-i yek-zebânz
Oldukda böyle bir gazel-i müstehâb olur.

(3): HÂFİZ AHMED PAŞA

Şair, devlet adamı, sesinin güzelliği sebebiyle daha küçükken enderûna alındı ve muhasipliğe kadar yükseldi. Doğancıbaşı, kapta-ı Derya ve Şam Valisi oldu. Filibeli bir müezzinin oğludur. XVII. Yüzyıl şairlerimizden olup, yeniçeriler tarafından 17 bıçak darbesiyle öldürülmek istenir ve ölmediği anlaşılınca, başı gövde sinden ayrılrarak öldürülür. Divanı, Millet Kütüphanesinde bulunmaktadır.

“Askerinden yine erişdi selâmet haberi
Müjde ey şâh-ı cihân geldi beşâret haberi.

Kefere kal’alarını bırakub kaçmışlar
Varıcak askerinin anda azîmet haberi.

İki surun haber-i fethi bize verdi sürûr
Demidir dolsa cihâna bu meserret haberi.

Şerbet-i nusrete kanmış kamu îmân ehli
Hak budur verdi dimâğ-ı dile lezzet haberi.

Bere vü bahre giden askerin ola mansûr
Tapuna dâim ire fırsat u nusret haberi.

Hazret-i Hak’dan umar cân ile Hâfız benden
Kızılma alınup ire ganîmet haberi.”

“Müezzinzade Hafız Ahmed Paşa (d. 1564 - ö. 1632, İstanbul) IV. Murat saltanatının devlet idaresinin, annesi Valide Kösem Sultan'ın elinde olduğu ilk dönemlerinde, 28 Ocak 1625- 1 Aralık 1626 ve 25 Ekim 1631-10 Şubat 1632 tarihleri arasında iki kez toplam iki yıl bir ay yirmi gün sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır.

İkinci sadaretinde ayaklanan kapıkulu askerleri tarafından padişahın gözleri önünde linç edilmiş olması IV. Murat'ı derinden etkilemiş, sonradan asayişî kurmak için başvuracağı çok sert önlemlerde belirleyici olmuştur.

Saraydan 1608 başlarında Cafer Paşa'nın yerine kaptan-ı derya olarak atanarak çıktı. Fakat Kuyucu Murat Paşa 1608'de Anadolu'da Celalilere karşı seferden döndüğü zaman bu görevden çıkartılarak yerine sadrazamın koruduğu Damat Halil Paşa kaptan-ı derya oldu. Bundan sonra Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa Şam Beylerbeyi görevine atandı ve burada 7 yıl valilik yaptı. Daha sonra Van, Erzurum, Bağdat, Anadolu Beylerbeyliklerinde bulundu.

1622'de II. Osman'ın katlinden hemen önce Diyarbakır beylerbeyi görevi verilmişti. O tarihte Diyarbakır defterdarı olan İbrahim Peçevi yazdığı tarihte, Hafız Ahmet Paşa'nın II. Osman'ın katillerine karşı harekette bulunmak hedefiyle (sonradan bu katliamının intikamını almak için isyan eden) Erzurum valisi Abaza Mehmet Paşa ile mektuplaştığını ve aynı fikirde olan diğer Anadolu tarafı valileriyle müteffikan birleşip bu intikamı sağlamak için komploya girdiği bildirmiştir.

Celalı isyancısı olarak kabul edilen Abaza Mehmet Paşa'ya karşı ve İran'a karşı serdar-ı ekrem olarak sefere çıkmış olan Sadrazam Çerkes Mehmet Paşa Ocak 1625'te Tokat'ta kışlakta iken birden öldü. Yerine Sadrazam ve İran Seferi için serdar-ı ekrem olarak Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa getirildi.

Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa aldığı emir üzerinde Bağdad'da isyan etmiş olan ve şehrin hâkimi olan "Bekir Subaşı" üzerine yürüdü. Bekir Subaşı'nın fazla direnmiyeceğini kabul edip kurmaylarının tavsiyelerine uyup daha güçlü bir ordu kurmaya çalışmadı. Fakat bunda yanılmıştı. Bağdad'ı geri alamadan 9 ay kuşattı. Bu kuşatma sırasında Bekir Subaşı'nın İran Safevileri ile müzakerelere geçip şehri onlara bırakma istediği öğrenildi. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa Bekir Subaşı'ya Osmanlı devleti Bağdad Valisi olmasını teklif etti. Ama Safevi İran kuvvetleri şehir önüne gelince Bekir Subaşı şehri onlara bıraktı. Zaten yıl çok geciktiği için de Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa Bağdad kuşatmasını kaldırmak zorunda kaldı.

Aralık 1626'da bu başarısızlık dolayısıyla Sadrazamlıktan ve İran serdar-ı ekremlüğinden azil edildi ve yerine Damat Halil Paşa getirildi. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa İstanbul'a döndü ama ikinci vezir olarak Kubbealtı vezirlik görevine devam etti. Bu dönemde eski nikâhlısı Nasuh Paşa olan I. Ahmed'in kızı ve Sultan IV. Murat'ın kızkardeşi olan Ayşe Sultan ile nikâhlandı ve saraya damad oldu.

Sadrazam ve İran serdar-ı ekremi olan Gazi Ekrem Hüsrev Paşa da 1629'da Bağdad'ı kuşatmaya aldı ama kuşatma da başarısız oldu. Ordusu ile Hüsrev Paşa Mardin'e çekildi. Hüsrev Paşa 1630 yılı ve 1631 yılının büyük bir kısmında Bağdad üzerine gitmekten kaçındı ve Hüsrev Paşa'nın halka yaptığı zalimlik şikâyetleri İstanbul'a yetti. Bu İstanbul'daki Sultan IV. Murat ve merkezi devlet tarafından uygun görülmedi ve Eylül 1631'de Hüsrev Paşa sadrazamlıktan azledildi ve yerine ikinci defa Müezzinzade Hafız Ahmed Paşa sadrazam oldu.

Doğuda orduda bulunan kapıkulu ocak askerlerinin kış gelmeden, biran evvel İstanbul'a dönmeleri için Divan'da karar alındı. Tokat'a geçen Hüsrev Paşa İstanbul'a geri dönecek kapıkulu güçlerini İstanbul'a dönünce, kendi lehinde ayaklanma

çıkartmaya teşvik etmekteydi. İstanbul'a geri dönen askerler ise doğuda sanki bir zafer kazanmışlarca hareket edip ve taşkınlıklar yapmaktaydılar. Sadrazam olmaya çok hırslı olan Topal Recep Paşa da faaliyete geçip özellikle Boşnak ve Arnavut asıllı asker zorbalarını şehirde karışıklık çıkartmaya teşvik etmekteydi.

7 Şubat 1632'de ilk asker ayaklanması başladı. Atmeydanı'nda toplanan sipahi ve diğer kapıkulu askerleri Hüsrev Paşa'nın azledilmesi aleyhinde de olarak isyan ettiler. Topkapı Sarayı üzerine binlerce asker, ulema ve şehirli insan yürüdü. Sadrazam Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa, şeyhülislam Yahya Efendi ve yeniçeri ağası Hasan Halife'nin adları başta olmak üzere 17 tane devlet ricali ismi bulunan bir liste hazırlanmıştı ve bu listedekilerin görevlerinden azledilerek idam edilmeleri istenmekteydi. Bu ayaklanma eylemi 3 gün sürdü. Çarşılar kapandı ve halk, evlerine çekildi. Ayaklanmacılar çok şiddetli kış havası altında Sultanahmet Camii'nde kalmaktaydılar.

Asiler isyânın üçüncü günü 10 Şubat'ta Topkapı'nın dış kapısını geçip Orta Kapı'ya geldiler ve orada gösterilerine devam ettiler. Vezir Bayram Paşa Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa'ya bir mektupla olaylardan bahsederek Saray'a gelmesini bildirdi. Fakat Sadrazam yanında korumacıları ile birlikte atla Saray'a geldi. Önce iki tarafa açılarak ona yol veren asiler, ona taşlar atarak atından düşürdüler. Korumacıları zorla onu Orta Kapı'dan içeri sokabildiler. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa mühr-ü humayunu eniştesi Sultan IV. Murad'a teslim etti. Kıyafet değiştirerek Yalı Köşkü'ne inip oradan Üsküdar'a geçti.

Ayaklanmacılar Orta Kapı'yı açtırıp meydana girdiler ve sultanı ayak divanına çağırdılar. Silahlı saray mensubu refakattı altında IV. Murat Babussaade önünde bir tahta oturarak isyancıların hezeyanlarını dinledi. Sultan bunlara uzun uzun bu

hâllerinin din ve devlete münâsib olmadığını anlattı. İsyancılar listelerini verdikten sonra

-“Cümle askerin çevâbi; pâdişâhim, devletine fenalık edenleri elbette verirsiniz, pareleriz, yoksa iş gayri olur!” diyerek edepsizce lâflar ettiler. Sonra guruh ona karşı bir hamle yapınca Sultan silahlı saray mensubu tarafından saraya geri çekildi.

Ayaklanmacılar gürültülü gösterilerine devam ettiler. Sarayda bulunan Topal Recep Paşa istifa etmiş sadrazam Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa'nın hemen saraya geri getirilmesini ve sonra IV. Murat'ın ikinci defa ayak divanına çıkmasını tavsiye etti. İkinci defa ayak divanına çıkan IV. Murad'ın öğütlerinin asiler guruhu tarafınadan dinlenilmediği ve kalabalığın yatıştırılmasının imkânsızlığı aşikâr olmuştu. Bu sırada abdest alıp Bâbüsseâde önüne gelen Müezzinzade Hâfız Ahmed Paşa, bunların pâdişâh sözünü dinlemediklerini görünce;

-“Pâdişâhim! Hezâr (bin) Hâfız gibi kulun yoluna fedadır. Ancak recâm budur ki, beni sen katletmeyip bu zâlimler haksız yere kanımı döküp beni şehîd etsinler ve lütfedip cesedimi Üsküdar'da defnettiresin ve yetimlerime lütf ve inayetini recâ ederim” diye yer öptükten sonra âsî guruhunun içerisine daldı. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa, meydana girince yer yer ayaklanmacılar önüne çıkıp hücum ettiler ve ellerinde hançer ve kılıçlarla hep birden üzerine çullandılar. Başına, göğsüne ve vucûdünün her bir yerine hançerlerle vurdular. Sultan'ın gözü önünde ön yedi yara ile kana bulayıp şehîd ettiler.

Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa'nın soğukkanlı hareketini ve âsîlerin arasına atıldığını ve fecî surette şehîd edildiğini gören Sultan Murat ağlayarak içeri gitti. Asileri yatıştırması için Topal Recep Paşa'yı sadrazam tayin etti. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa, vasiyeti üzerine Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.”

Hülasat-ül” adlı eserde bulunan bir biyografisine göre ilim ve fazilet sahibi olup Arap ve Fars edebiyatını iyi bildiği bilirdirilmektedir. Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa, hem hafız, hem sesi güzel bir hanande ve aynı zamanda bir şair ve edipti. Ancak toplu olarak şiirleri elimizde bulunmamaktadır. Sonradan basılmış olan “Rıza Tezkiresi”nde şair olarak belirtilmekle beraber eser örnekleri bulunmamaktadır. Elimize geçen şiirleri bazı tarihçilerin olaylardan bahsederlerken yazdığı birkaç beyitten ibarettir. Örneğin Bağdat Seferi’ne giderken yazmış olduğu gelsün matlahlı bir şiirinden bir beyit şudur:

Bizimle Kerbelâ vâdişine hem-derd olan gelsün

Sinansun arsa-i ferzânelerde merd olan gelsün

Müezzinzade Hafız Ahmed Paşa ayrıca Bağdat kuşatması sırasında söylediği ve IV. Murat’ın da cevap verdiği bir beyiti ile çok meşhurdur.

Aldı etrafı adû (düşman) imdada asker yok mudur?

Din yolunda baş verir bir merd-u server yok mudur?

Sultan IV. Murât buna;

Hafızâ Bağdâd’a imdâd etmeye er yok mudur?

Bizden istimdâd edersin sende asker yok mudur? beyti ile başlayan manzûm bir cevap yazmıştır.

Topkapı Sarayı’ndaki I. Ahmet kütüphanesi içindeki yemek odasında bulunan çeşme üzerinde bulunan kitabeleri Müezzinzade Hafız Ahmet Paşa yazmıştır.

L-Derisi Yüzülerek Öldürülen Şair

(1):NESİMÎ

Ey Şiir !...

Sen, hem iten, olayları körükleyen; hem de karşı çıkarsın. Çünkü saraylara kul-köle yaptığın şairlerin de var, onlara isyân edenlerin de... Kurulu düzenin emrinde “varol-yaşa padişahım! diyerek, “zafername”ler yazan şairlerin de var; o düzeni değiştirip, Hakça, halkça ve adil bir düzen kurmak isteyip de bu isteğin ateşiyle yanıp tutuşan, halka ışık, aşk, iman ve yumruk olan ve sonra da senelerce bu düşüncelerinden ötürü zindanlarda yaşayan şairlerin de...

Hattâ bugünü beğenmeyip, mâziye, düne takılı kalmış; hep o eski günleri yaşayan ve yaşatmak isteyen mısra işçilerin olduğu gibi, gününü gün eden ya da gelecek günleri, öteleri nakışlayan mısra kuyumcuların da...

Sen, her ikisinin de arasındasın. Her ikisine de “eşit” mesafedeyim deme bana, zira asla inanmam; inandıramazsın ki. En çok zulmettiklerin, en çok sürgünlere düşenlerin, senelerce demir parmaklıklar arkasında hapis yatanların veya öldürülenlerin yürek seslerine gizlenmişsin. Oradan bakarsın yüzüme hep...

Çağlar boyunca, zulüm idarelerinin gündeminin birinci sırasını şairlerin cesaretli, korkusuz söylemleri işgal etti. Etti ya, sen onların sadece seyircisi idin. Önce olayı körükledin, ardından tırnak vuruşturup bekledin. Hınzırlığın işte tam bu noktada...

Ey Şiir !..

Biliyorum sabırsızsın.

Aykırlık içini gıcıklıyor...

Aykırlıklarla, kurulu düzene karşı isyan duyguların şaha kalkıyor. İhtilâlcı olup çıkıyorsun...

Hükümdar kaftanlarının süsüne-püsüne aldırış etmeden, yayan yapıldak, kırlarda-bayırlarda, halk arasında gezmekten müthiş zevk alıyorsun. Aykırı davranışları ve söylemleri alabildiğine destekliyorsun. Yenilikler de aykırılıklardan doğar. Yenilikleri davet ediyor, köhnemiş anlayışlara savaş açıyorsun. İşte böylesi durumlarda, yeni doğmuş bir bebek kadar masumsun... Yaramazlıkların bizim de hoşumuza gidiyor. Ol-sun, var sen, hünkârların tuğraları altında ezilme de, çoban kavallarında kuzulara özgür türküler söylemeye devam et. Bu halini seviyorum ben...

Hak ve hakikatten ayrılmadın. Ayrılma da... Hurafe ve ce-halet en büyük düşmanın. Duygulu ruhları, gerçeğin ışığında yıkamaya devam et. Et ki, şairlerin de sana benzesin. Toplum-ları çağın gerilerine götüren müstebit idarelere karşı uyandır-sın sana vurgunlar... Unutma e mi?

Fakat müstebit idarelerin aykırı görüşlere tahammülü yok-tur.

Ama sen, aykırılıkları zirveye çıkarır, sesini-soluğunu ke-ser, meydana gelecek olayları beklemeye başlarsın. Sultan buyruğunun bir an evvel çıkmasını aykırılık yaptırdığın sev-dalının kafasında patlamasını istersin. Belki de istemezsin! ? Ama bana öyle geliyor işte...

Geçenlerde seninle gecenin en ileri ve en sessiz saatinde bir gönül sohbetine tutuştuğumuzda bana, “ben garipten, ye-timden, şairden, halktan yanayım. Güç ve güçlülerden hoşlan-

miyorum” demiştin. Unutmadın değil mi?

Fakat frensiz şairlerin çıkınca meydanlara, mısralarını, sazını, kalemini kurşun gibi kullandıklarında; öyle sessiz oluyorsun ki, yağmur öncesi buluta dönüyorsun sanki...

Sonra, o taşkın, o sınırları parçalayan, o dağları yerlere seren, kurulu ekonomik, siyasal, sosyal, inanç, gelenek vb sistematığına baş kaldıran şairinin hâlini izliyor, şahitlik yapıyorsun da, şairin için verilen ölüm fermanlarını önleyemiyorsun.

Söyle bana, neden? Neden?

Önleyemiyor musun, yoksa önlemek istemiyor musun?

İçinde yaşadığı halkın dili, gözü, kulağı, aklı, ruhu olan şairini-ozanını veya kötü gidişe dur diyerek bayrak kaldıran şairini çekip alamıyorsun işkence mengenelerinden, idam sehpa-larından...

Hele ki, telle boğdurduklarını biliyorum. Kafasını kılıçla uçurttuğun kaç şair var, hele bir anlat da öğrenelim. İdam ettirdiklerini, genç yaşında, ömrünün baharında olan şairlerini koruyamayıp kendi ellerinle kabirlerine gömdüklerini söyle de bilelim.

Ey Şiir!...

Sen anlatamazsın onları.

Açtığımda bu defteri, dut yemiş bülbüle dönüyor, susuyor, mahzunlaşıyorsun.

Vaz geçtim, idam ettiklerinden. Bu sefer sana, idam ettirdikten sonra derisini yüzdürttüğün bir şairinden bahsedeceğim.

NESİMÎ...

Biliyorsun değil mi?

Evet: Nesimi...

Nesimi' yi Nesimi yapan kim? Elbette sen! İçinde yaşadığı toplumun değer yargılarıyla ters düşüren kim? Elbette sen!

Nesimi'ye ne yaptın? Derisini yüzdürdün be! ! ! Derisini yüzdürdün!!! Acımadın bile! ! !

Nesimi (Bağdat 1339-Halep 1418) Bağdat yöresinde Nesim Bucağı'nda doğmuştu. Halep' te yaşamış, Hurufi Mezhebine bağlıydı. Bu filozof Türkmenin adını da değiştirdin. Asıl adı İmadettin' di. Doğduğu kasabanın adıyla onu bugünlere taşıdın. Hayrı ve aşkı telkin eden, heyecanlı bir şairdi o...

Ferdiyeti gösteren insan ruhunun cemiyeti ve külliyeti temsil eden ilâhi ruh ile- denize karışan yağmur taneleri gibi- imti-zaç eylemesi lâzım geleceğini söylerdi. Bu telkinlerini, Halep' teki Kölemene İdaresi küfür saydı. Fikir ve görüşleri şeriate aykırı görüldü.

Azeri Lehçesi'yle yazdığı şiirleri, yalın dili, anlatım özellikleriyle bugünlere kadar geldi. Fikir ve düşüncelerinden asla ödün vermedi.

Vermedi de ne oldu?

Derisini yüzdüler. Sonra da ibret olsun diye cesedi bir hafta sokakta teşhir edildi.

Sen de bir güzel seyrettin onun derisinin yüzülmesini.

Nesimî, Alevi-Bektaşî geleneğinin yedi ulu ozanından birisidir.

Sadece Alevi-Bektaşilerin değil, Azeriler'in de çok büyük önem verdiği bir ozandır. Azerbaycan'da "Nesimi Dilcilik Enstitüsü" adıyla bir enstitü de kurulmuştur.

Hurifiydi Nesimî.

Hurufilik: Kâinatın oluşunu ruha değil maddeye dayandıran her varlığı 32 harfle açıklamaya çalışan ve harflere esrarengiz manalar yakıştıran görüştür.

Şiirlerinde dini- tasavvufa karşı korkusuz ve biraz patavatsızca söylediği şiirler yanlış anlaşılabilir ve öldürülmesine yol açmıştır. Tasavvuf inancını büyük coşkunluk ve içtenlikle söylemiştir. Çağının Türkçesini en güzel bir şiir dili haline getirmiştir.

Nesimi'nin halk, tekke ve divan şairlerimiz üzerinde azımsanmayacak etkileri vardır. Halka en çok yaklaşan divan şairidir diyebiliriz.

Bilhassa Bektaşiler ve vahdet-i vücud felsefesini benimseyenlerce büyük bir sûfi olarak kabul edilir.

Şiirlerinde ekseriyetle kendi görüşlerini telkin etmekle birlikte din dışı ve âşıkane gazellerde yazmıştır. Tuyuğları ve farsça gazelleri de mevcuttur.

Bir şiirinde demişti ki:

Ben yitirdim, ben ararım, yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağına gül dererim kime ne
Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim kime ne

Kelb rakip haram diyormuş şarabın bir katresine
Saki doldur, ben içerim, günah benim kime ne
Ben melâmet gömleğini deldim, taktım eynime
Ar u namus şişesini taşa çaldım, kime ne?

Ah Yezid, seccadeni al yürü mescid yoluna
Pir eşiği benim Kâbem kiblegâhım kime ne
Gâh çıkarım gökyüzüne hükmeder kaftan kafa
Gâh inerim yeryüzüne yâr severim kime ne

Kelp rakip böyle diyormuş güzel sevmek pek günah
Ben severim sevdiğimi, günah benim kime ne
Nesimi'ye sordular, yârin ile hoş musun?
Hoş olayım, hoş olmayım, o yâr benim, kime ne

Abdûlbaki Gölpınarlı Hocamızdan, Nesimi hakkında bir öykü:

“Nesîmî'nin yüzülmesine fetva veren müftü, Nesîmî yüzülürken sağ elinin şahadet parmağını sallayarak, bunun diyormuş, kanı da pistir.

-Bir uzva damlarsa, o uzvun da kesilmesi gerekir!

Ve tam bu sırada Nesîmî'nin bir katre kanı müftünün şahadet parmağına sıçramış. Meydanda bulunan hâl ehli bir can;

-Müftü efendi demiş, fetvanıza göre parmağınızın kesilmesi lâzım.

Müftü,

-Nesne gerekmez demiş. Biraz suyla temizlenir.

Bunu duyan Nesîmî, kanlar içindeyken:

“Zâhidin bir parmağın kessen dönüp Hak’dan kaçar

Gör bu miskin âşıkı ser-pâ soyarlar ağlamaz” beyitini muhtevî gazelini söylemiş.

Ve

Nesîmî’ nin derisi yüzölünce bir de bakmışlar ki eğilip derisini almış ve bir post gibi sırtına vurup yürümüş. Kimse peşine düşmeye cesaret edememiş. Halep’in 12 kapısında bulunan kapıcılar ve halk görmüşler ki Nesîmî, derisi sırtında, kapıdan çıkmış ve sır olmuş. Kapıcılar ve halk bir araya gelince herkes, “falan kapıdan çıktı” diye iddiaya girişmiş ve anlaşılmış ki, oniki kapıdan da çıkmıştır.

Şimdiki tekke ve türbe de, onun gömüldüğü yere değil, yüzüldüğü yere yapılmış.”

Nesimi’nin ölümü, Anadolu’da tepkiyle karşılanmıştır.

Ve

Anadolu’da, Şeyh Bedrettin tarafından yoksul-fakir insanların haklarını savunmak gibi toplumcu bazı ilkeleri ortaya koyan ve Osmanlı’ya karşı örgütlenerek ayaklanma hareketi başlatan, ezilen halkın haklarını savunduğu için “sosyalist bir hareket olarak” kabul gören “Şeyh Bedrettin İsyanı” başlar.

Şeyh Bedrettin, çağının en büyük hukukçusudur.

Ve

Şeyh Bedrettin, ” Teshil” adlı yapıtında sorduğu bin soruya bin cevap vermiştir. Osmanlı’nın adaletinin de beş yüz yıl, Bedrettin’in “Teshil” adlı eseriyle sağlanması, tarihin bir başka garip yüzüdür. Bedrettin, ne yazık ki, Osmanlı’ya karşı giriştiği bu savaşı kaybeder ve 1417’ de (bazı kayıtlara göre 1420) ‘de Serez’de asılır.

SON SÖZ:

GELDİM'OLA BİZİM ELE BİR EREN? (Gülce-Üçgen)

Geldim'ola bizim ele bir eren?
Durmadan anlatsın pirimi benim.
Gülce derler, sevdam odur, o ceren
Çiğ damlası saysın terimi benim.

Yolumda yoldaştır Yunusla Veysel
Dağlar mı? Olamaz âşığa engel
Hasret ateşiyle ölmeden evvel
Koysunlar mezara dirimi benim

Çile ozanıym budur fermanım
Mekânda gölgeyim, zamanda can'ım,
Tükensin, kalmasın dizde dermanım
Alsınlar gözümden ferimi benim.

Dost halkasın yeni baştan dizsinler
Aşk bir haritadır, doğru çizsinler
İsterlerse yere koyup yüzünler
Nesimiyle beraber derimi benim.

Başaklarda, karıncada, bulutlarda nefes alıp verenim
Öylesine mutluyum, duymadı hiç kimse zarımı benim.
Sesiyim sessizliğin, incinsem de incitmem, ilkem bu
Nar içinde saklıyım, bilen bilir, narımı benim.
Cümle kırmızılar kanımdan almıştır rengini
Ağlayan ırmaklar söndürmez har'ımı benim.
Yolcuyum kendi içime, arza gebeyim
Avcumda bin güneş var, yarımı benim.
Size derim size, ey insanoğlu
Etmeyin hesap, kârımı benim.
Kovanlar kapalı; nedendir?
Yakmayın arımı benim
Ceylan'ım, Nesimiyim
Hazırdır kefenim.

Her bağ bıçkısına gülümser etim
Ten ne ki, basit şey, ona gurbetim.
Suçlusun dediniz ağlıyor yetim
Sevabı sizlerin, cürümü benim

Geldim'ola bizim ele bir eren?
Durmadan anlatsın pirimi benim.
Gülce derler, sevdam odur, o ceren
Çiğ damlası saysın terimi benim.

Mustafa CEYLAN

M-Linç Edilerek öldürülen Şair

(1): ALİ KEMAL

Atatürk ve Milli Mücadele düşmanı olan, ömrü sürgünlerde geçen ve Cumhuriyet ve Atatürk sevdalısı genç subaylar tarafından linç edilerek öldürülen bir şair.

1869 Yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Çankırı'nın Kayapazar, Kalfat Köyünden Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Asıl adı Ali Rıza'dır.

Gülhane Askeri Rüştiyesi mezunudur. Daha sonra annesinin ısrarı üzerine Mülkiye Mektebi'ne kaydoldu. Mülkiyede okurken Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci'nin etkisinde kaldı. Gülşen isimli bir dergi çıkardı. İstanbul'da yaşayan çoğu edebiyatçıyla tanıştı ve onlarla sohbetler etti. Okulu bitirmeden yurt dışına Prais ve Cenevre'ye gitti. İstanbul'a döndüğünde arkadaşlarıyla birlikte bir dernek kurdu ve derneğin dördüncü toplantısında tevkif edildi. Ceza almadan kurtuldu ve hapisten sonra Mütalâa adıyla bir dergi daha çıkarmaya başladı ki yapılan bir ihbarla tekrar tutuklandı ve Halep'e sürgün edildi.

“Ermeni yanlısı olarak görülen bazı yazılarından dolayı düşmanlarınca ‘Artin Kemal’ şeklinde adlandırılır. Mustafa Kemal’e ve Milli mücadeleye karşı düşmanca tutumu ve ağır hakaretleri nedeniyle pek çok insan tarafından “hain” olarak damgalanmıştır.

Halep'te kaldığı yıllarda Halep İdadisi'nde Türk Dili ve Osmanlı Edebiyatı hocalığı yaptı. Halep'teki durgun hayata fazla dayanamadı ve 1895'te izinsiz İstanbul'a döndü. Bunun üzerine hakkında tekrar sürgün kararı çıkınca Jön Türkler'in bir çeşit karargâhı haline gelmiş bulunan Paris'e tekrar gitti (1894). Paris'te bulunduğu sırada Jön Türkler ile II. Abdülhamit arasında arabulucu bir çizgi izlemeye çalıştı. Bu arabuluculuk rolünü hafiyelik noktasına vardırıldığı sonradan ortaya çıkmıştır. Mizancı Murat'ın Jön Türk hareketinden ayrılmasından sonra Ali Kemal de bu hareketten ayrıldı.

Ali Kemal, Paris'te bir yandan Siyasal Bilgiler okuyor, bir yandan da gazetecilik yapıyor, İstanbul'daki İkdam gazetesine Paris izlenimlerini anlatan batı kültürüne hayranlık ile yoğrulmuş yazılar ve çeviriler gönderiyordu. İkdam'da kendi röportajlarıymış gibi kaleme alınmış pek çok yazının Fransız basınından çeviriden ibaret olduğu sonradan Hüseyin Cahit tarafından ortaya çıkarılmış ve bu hadise ikisi arasında Ali Kemal'in ömrünün sonuna kadar sürecek bir polemikğin başlamasına neden olmuştur.

“1897'de Brüksel Elçiliğinde ikinci kâtipliğe atandı. İttihatçılardan çekindiği için İstanbul'a dönemiyordu. 1899'da Siyasal Bilgiler diplomasını alması sonrasında, II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Mısır'da yaşadı. Kahire'de Mısırlı bir prene ait bir çiftliği idare ediyordu. 1903 yılında yaz tatili için gittiği Londra'da Winifre Brun adlı bir İngiliz hanımla evlendi. Bu evliliğinden Selma adında bir kız, Osman adında bir erkek çocuğu dünyaya geldi. Oğlunun doğumunun hemen ardından eşini kaybetti. II. Meşrutiyet'in ilanından bir gün önce İstanbul'a döndü.

İstanbul'da İkdam gazetesinin başyazarlığını üstlenen Ali Kemal, bir yandan da Darülfünun'da Edebiyat Fakültesi'nde siyasi tarih dersleri veriyordu. İlk siyasi partilerden birisi olan Osmanlı Ahrar Fırkası'na girdi. Ali Kemal İstanbul'a döner

dönmez padişahın huzuruna çıkmış, padişahın iltifatlarını ve verdiği paraları kabul etmişti; bu durum İttihatçıların tepkisine neden oldu. O da yeni eleştirisi hedefini İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak belirledi ve İkdam gazetesinde Cemiyet'e karşı ağır eleştiriler içeren başyazılar yazmaya başladı. Hemen bütün çevresiyle sürekli kavga halindeydi. Sınıfta öğrencilere Fransa'daki siyasal liberalizmi hararetle övüyor, kendisiyle aynı fikirde olmayan kişilere şiddetle saldırıyor, gençlerin öfkelerini bunlara yöneltmeye çalışıyordu.

Ali Kemal'in tahrirleri 31 Mart Olayı'nın çıkmasında etkili oldu. Serbesti gazetesi başyazarı Hasan Fehmi Bey'in öldürülmesinin ertesi günü olan 7 Nisan 1909'da Darülfünun'da kalabalık bir topluluğa yaptığı konuşmadan sonra bu konuşmanın etkisinde kalan Darülfünun hocaları ve öğrencileri katillerin yakalanmasını istemek üzere Babıâli'ye yürümüşler; sayıları onbinlere ulaşan kalabalığın üstüne ateş açılması sonucu birkaç yüz kişi yaralanmıştı. Ertesi günkü cenaze sırasında da devam eden olayların 31 Mart ayaklanmasına dönüşmesi üzerine Selanik'ten gönderilen Hareket Ordusu İstanbul'a gireceği sırada Ali Kemal yeniden Paris'e kaçmak zorunda kaldı (1909). Bu arada Mülkiye'deki görevine son verilmişti.

İttihat ve Terakki Yönetiminin iktidardan uzaklaşmasının ardından 1912 affıyla İstanbul'a geri gelen Ali Kemal İkdam Gazetesi'nde başyazar olarak yazılarına devam etti ancak altı ay sonra hükümet Babıâli Baskını ile devrilince Viyana'ya sürüldü. Üç ay sonra İstanbul'a döndü. 14 Kasım 1913'te Peyam Gazetesi'ni yayınlamaya başladı, başyazarlığını üstlendi. İlk başyazarlığı "Peyamımız, Meramımız" başlığını taşıyordu. Mülkiyedeki hocalığı da geri verilmişti. Mektepler Nazırı Zeki Paşa'nın kızı Sabiha Hanım ile evlendi. Bu evliliğinden Zeki adında bir oğlu dünyaya geldi. Ocak 1913'te İttihat ve Terakki'nin gerçekleştirdiği askeri darbe olan Babıâli baskını'ndan sonra tutuklandı.

Ali Kemal, 22 Temmuz 1914'te, I. Dünya Savaşı'nın başladığı sıralarda, İttihat ve Terakki'nin baskısıyla gazetesini kapatmak zorunda kaldı. Siyasetle ilgilenmeyip öğretmenlik ve tüccarlıkla geçinmeye çalıştı. Bu tutumu 1918'de İttihat ve Terakki liderlerinin bir Alman denizaltısına binip Türkiye'den kaçışına kadar sürdü.

Ali Kemal, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 14 Ocak 1919'da yeniden faaliyete geçen Hürriyet ve İtilâf Partisi'nin genel sekreteri oldu.

4 Mart 1919'da kurulan Birinci Damad Ferit Paşa hükümetinde Maarif Nazırlığı (Eğitim Bakanlığı), bu hükümetin mayıs'ta istifasının hemen ardından kurulan ikinci Damad Ferit Paşa hükümetinde ise Dahiliye Nazırlığı (İçişleri Bakanlığı) görevine getirildi. Bu görevde iken Kuva-yi Milliye ve Mustafa Kemal Paşa aleyhine emirler yayımladı. İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin kurucularından birisi oldu. Hükümet içinde çıkan bir anlaşmazlık yüzünden 26 Haziran 1919'da bakanlıktan istifa etti.

Darülfünun'da ders vermeye devam eden Ali Kemal, 1922 Mart ayında Darülfünun öğrencilerinin istifaya davet ettiği dört öğretim elemanı arasındaydı. Öğrencilerin verdiği kararın gerekçesi, hocaların, bağımsızlık, kutsiyet, milliyet hislerine yabancı oluşları, saldırgan şahsiyetleri ile kamu vicdanında mahkum edilmiş olmalarıdır. Öğrencilerin tepkileri üzerine Ali Kemal ve Cenap Şahabettin 3 Eylül 1922'de Meclis-i Vükela kararıyla görevlerinden azledildi

Ali Kemal, bakanlığı sırasında başyazarlığını Refik Halit ile Yahya Kemal'in üstlendiği Peyam-ı Sabah Gazetesi'nin başyazarlığına, bakanlıktan ayrıldıktan sonra döndü. Bu gazete, Peyam Gazetesi ve Mihran Efendi'nin sahibi olduğu Sabah Gazetesi'nin birleştirilmesiyle 1920'de kurulmuştu. Yazılarında acımasız eleştirilerini İttihat ve Terakki'nin devamı olarak

gördüğü Anadolu hareketine yöneltti. Ancak Büyük Taarruz'un başarılı olup, İzmir'in kurtulmasından sonra 10 Eylül 1922'de "Gayelerimiz Bir İdi ve Birdir" başlıklı bir yazı yazarak yanıldığını söyledi.

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından Ankara hükümeti, İstanbul polisinden Ali Kemal'in tutuklanıp yargılanmak üzere Ankara'ya gönderilmesini istedi

4 Kasım 1922 günü, Teşkilat-ı Mahsusa mensubu birkaç kişi Ali Kemal'i Tokatlıyan Oteli'nde gittiği berber dükkânından kaçırarak İstiklal Mahkemesi'ne çıkarılmak üzere Ankara'ya götüreceklerini bildirdiler. Gerçekte ise Ali Kemal, İzmit'de bölge kumandanı Sakallı Nurettin Paşa'ya teslim edildi. Nurettin Paşa ile görüştüktan sonra dışarı çıkarken kumandanlık karargâhı önünde bekleyen "genç subaylar" tarafından linç edildi (6 Kasım 1922). Kafası çekiçlerle ve taşlarla kırılarak öldürüldü. Çıplak vücudu ayaklarına ip bağlanarak sokaklarda dolaştırıldı. Cesedi, Lozan Konferansı'na giderken trenle İzmit'den geçecek olan İsmet Paşa görsün diye istasyonda bir sehpaye asıldı. Lozan'a gitmekte olan İsmet İnönü'nün bu durum karşısında sinirlenmesi üzerine Ali Kemal'in ölü bedeni apar topar kaldırıldı. İzmit'de defnedilen Ali Kemal'in mezarı, başına bir mezartaşı veya herhangi bir işaret konulmaması sebebiyle zamanla ortadan kayboldu; uzun araştırmalar sonunda 1950'lerde yeri tespit edilebildi. Falih Rıfkı Atay'a göre, Atatürk Ali Kemal'in öldürülüş şeklinden tiksinerik bahsederdi.

Ali Kemal gazeteciliğinin yanı sıra çeviriler de yapmış, "Ömrüm" adıyla yazdığı anılarını 1914'de Peyam-ı Edebi'de (22 tefrika olarak), sonra da Peyam-ı Sabah'ta (32 tefrika) yayınlamıştır. Ömrüm, 1985 yılında Ali Kemal'in ikinci eşinden oğlu olan ve Türkiye'nin Bern, Londra ve Madrid büyükelçiliklerini yapmış (ve karısı 1978'de Madrid'de ASALA tarafından öldürülen) Zeki Kunalalp tarafından kitap halinde yayın-

landı. Bu kitapta, “Ömrüm Sonrası” başlıklı bir bölüm ve bazı ekler de bulunmaktadır. (Ali Kemal: Ömrüm (Yayına hazırlayan Zeki Kuneralp), İsis Yayıncılık, İstanbul, 1985)

Dışişleri Bakanlığı’nda AB Genel Müdür Yardımcılığı yapan (ve o dönemde AB Komisyonu Türkiye Temsilcisi olan Karen Fogg ile ilginç yazışmaları ile gündeme gelen) Selim Kuneralp, Ali Kemal’in torunudur. Selim Kuneralp Stokholm Büyükelçiliği ve Seul Büyükelçiliği’nden sonra Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevini yürütmüş, AB Daimi Temsilciliği görevinde bulunduktan sonra Bakanlık müşavirliğine getirilmiştir.

Ali Kemal’in ilk eşi olan İngiliz hanımından olan öz torunu Stanley Johnson’ın oğlu olan Boris Johnson İngiliz Muhafazakâr Parti parlamenterisi olup, bir dönem ‘The Spectator’ dergisinin Genel Yayın Yönetmenliğini yapmış ve 1 Mayıs 2008 tarihinde Muhafazakâr Parti adayı olarak Londra belediye başkanlığı seçimini kazanmıştır.

Son olarak, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin meslek şehidi gazeteciler listesi içinde yer almasıyla, ‘şehit’ sayılıp sayılamayacağına dönük tartışmaların alevlenmesiyle, Ali Kemal’in gündemdeki yerini 80 yıl sonra *

hâlâ koruduğu görülmektedir. (kaynak: wikipedia.org)

Demiştir ki:

“Ne hoş bu âlem-i nüzhet, şu şehr-i hoş cereyan
Şu haymeler, şu koyunlar, şu fevc fevc develer
Sehabeler bu semâyı safayı devr eyler
Kenâr-ı âbda birkaç çiçek temevvüc eder
O vechi sade bu iklime zînet olmuşdur
Güzellik işte bu arza tabîat olmuşdur.

.....”

N-Oruç yediği İçin Öldürülen Şair

(1): KUL ŞÜKRÜ

Demiştir ki:

“Derdim vardır deyu neye ağlarsın?
Ali’yi sevenin derdi mi olur?
Derdinden şikâyet kime eylersin?
Ali’yi sevenin derdi mi olur?”

Muhammed Ali’dir, Ali Muhammed
Hasan ile Hüseyin çektiler zahmet
Ali’den özgeye eyleme minnet
Ali’yi sevenin derdi mi olur?

İmam, Zeynel Bakır ile göründü,
İmam Cafer hal yüzünü büründü
Aleviler yüzüstüne süründü
Ali’yi sevenin derdi mi olur?

İmam Kazım Rıza Şah-ı Horasan
İmam Tâkî Nâkî dertlere derman
Yakın bize bizden ol şah-ı merdan
Ali’yi sevenin derdi mi olur?

İmam-ı askeri Mehdi-i zaman,
Daima etmekte erenler cevlan,
Deli Şükri dertsizlerin bu meydan
Ali’yi sevenin derdi mi olur?”

XVIII. Yüzyıl şairlerimizden. Bektaşî şairi. Ramazan ayında oruç yediği için ağzına kurşun akıtılmak suretiyle öldürülen Selânikli bir şairimizdir. Deli Şükrü veya Kul şükrü adıyla tanınır. Abdal musa dergâhına bir süre hizmet ettiğini kaynaklar belirtirler.

Derdililere sensin derman olucu
Zâhirde bâtında Şah Abdal Musa.
Muhammed Ali' nin kadrin bilici
Mürüvvet ma'deni kân Abdal Musa.

Gönülün pasını silici sensin,
Hikmetin remzini bilici sensin.
Kahredüp alemi kırıcı sensin,
Akar kılıcından kan Abdal Musa.

Cennetdir dergâhın dedi hem derviş,
Gelübde ezrail edemez teşviş,
Çağırduğım yerde imdada yetiş
Cesedim içinde can Abdal Musa.

Seyretdim durakdan yürütmüş dağlar,
Mermer چراغ yeşil huccet nur bağlar
Kul Şükrî mecnun'dur Leyla'ya ağlar,
Akar gözlerimden kan Abdal Musa.

O-Dostluk uğruna denize atılarak öldürülen Şair

(1): SA'DÎ

Dostluk ve arkadaşlık uğruna denize atılarak öldürülen bir şairimizdir Sa'dî...

II. Bayezid döneminde yaşamış “Cem şairleri” veya “Cem Sultanı Seven şairler” arasında yer aldığı, ömrü boyunca da Cem Sultan’a bağlı kaldığı için, sürgündeki Cem Sultan’ın haber ve mesajlarını, onun adına İstanbul’da bazı devlet adamlarına, hattâ padişah’a getirdiği için; taht kavgaları esnasında sevdiği ve inandığı Cem Sultan’ın yanında yer aldığı için, Padişaha gammazlanmış, söylediği bazı sözler ve şiirleri dedikodu şeklinde aktarılmış, bu yüzden de Galata Boğazı’ndaki derin denizde boğularak öldürülmüştür.

Bir gazelinde demiş ki.

Hey ne diller alıcı nâzlı dilbercik olur
Vey ne fettân u cefâ-pîşe sitem-gercik olur

Eğilüb gûşına söyler gibi olur yüz öper
Zülfi yârin nice çok başlıca kâfircik olur.

Der gören kadd-i hırâmânın eyâ kebk-i hırâm
Fitne bağında açılmış ne sanevbercik olur.

Leb-i meygûunu hattınla gören der güzelim
Lâciverd ile münâkkaşca ne sâğarcık olur.

Nâz ile kim ki göre şivesini Sa'dî der,
Vey nice âfet-i bî-rahm sitemğercik olur.

O dönemi nakledenler, yazarlar, tezkireciler ki meselâ Kâtîp Çelebi'miz o'nun asıl adının Sadullah, baba adının Mustafa olduğunu; Cem Sultan'a olan bağı sebebiyle cem sultan Divanını hazırladığını, divan sonunda da Sadullah Bin Mustafa olarak adını zikrettiğini belirtmektedir.

Cem Sultan, ilim ve sanat adamlarından etrafında bir halka oluşturmuştu. Şairler halkası oldukça meşhurdu. Haydar, La'lî, Sehâî, Turâbî, Kandî, Şahidî gibi şairlerin içinde yer alan Sa'dî, Cem Sultan'a en yakın şairdi. Bu şairlerin hepsine birden "Cem Şairleri" denirdi.

Çünkü Sa'dî, Cem Sultan'ın sözcüsü, temsilcisi idi. "Sa'dî-i Cem" veya "Cem Sa'dîsi" adıyla da anılırdı. Cem Sultan ile şair Sa'dî, içtikleri su ayrı gitmeyen iki yakın dosttular. Ayrı bedendiler amma aynı ruh gibiydiler. Ruh ikizi neyse işte o idiler...

Günümüze bakın hele...

Dostluk, hele hele ki, şairler arasında ki dostluk pamuk ipliği, saman alevi ölçeğinde. Bugün dost olanlar, iki gün sonra düşman olmuşlar. Hattâ fikren, ilmen dahi aynı çizgide, inançta ve ülküde olanlar bile en küçük bir çingıda alev alıp tutuşabilmekte, en küçük bir fiskede nice zaman ördükleri dostluk duvarlarını yerle bir edebilmekteler. Sa'dî, arkadaşı Cem Sultan için ölüme gidiyor. Padişahı bile arkadaşı için eleştirebili-

yor. Karşısına geçen büyük güce boyun eğmiyor, sürgündeki arkadaşının yanından asla ayrılmıyor, ona ihanet etmiyor, arkadan hançerlemiyor ve en acılı-sancılı ve zor günlerde bir ekmeği paylaşarak çile arkadaşlığını sürdürüyor.

Varın siz dokunun hele yanınızdaki birine, azıcık dokunun. Bakın dünyanız nasıl alt üst oluveriyor. Düne kadar ustam, üstadım, ağabeyim diyen insanların, en küçük bir dalgalanmada sizi nasıl terk edip en mahrem bilgilerinizi eline bayrak edip karşınızdaki saflara nasıl geçiveriyor bir görün hele...

Şairin dostluğu, keşke şairlerin dostluğu kadar uzun olsaydı.

Şairi ölümsüz kılıp yüzyıllar ötesine şairin adını taşıyan şiir, dostlukları baki kılamıyor işte.

Dostluklar, çıkar ilişkilerine bağlanmış ne yazık!...

Sa'dî, Cem Sultanla dost ya, onunla Hacca bile gitmiştir. Cem'in İtalya ve Fransa sürgün günlerinde de hep yanında bulunmuştur. Bir ömür Cem'le dost kalmıştır. Zaman zaman kıyafet değiştirip, derviş kılığında yurda girmiş ve Cem'in mesajlarını günün devlet yöneticilerine getirmiştir.

Derler ki;

“Cem Sultan Divanı ve Kerem Kasidesi”ni padişah II. Bayezid'a sunmuş ve o yüzden öldürülmüştür.

Dili sade, ahenkli ve akıcıdır.

Bir gazelini daha nakledeyim :

Her gice başumda sevdâ zülfünün efkârıdır
Her seher virdüm dilümde hüsnünün envârıdır

Dâme hâli danesidür düşüren murg-ı dili
Od uran can harmanına âteş-i ruhsârıdır

Zülf-i sevdâsı ile ey kâtib-i eşküm benüm
Mekteb-i hicrinde tahrîr etdüğün tomârıdır

Sîm ü zer destinde yok kim yoluna harc eyleye
Pâyına îsâr olan bu eşk-i gevher-bârıdır.

Nazm içinde nazmına şâhid yeter kim Sa'dî'nün
Her perî-peyker dilinde söylenen eş'arıdır.

SON SÖZ:

ŞAIR ÖLDÜRMEK KOLAY(Gülce-Buluşma)

Ey şair dinlen biraz arkana şöyle yaslan!
Çamura düştü misket, ey çocuk sen de uslan!

Fetih mi can gözünde, ilham mı kar tanesi?!
Şair öldürmek kolay, bulunur bahanesi...

Şiirin mavisini düşün dilinden
Balık taşan su dibinde doğum var.
Zorlama boşuna çocuk yanımı
Kar gecesi soğuk, üşür ellerim
.....Mendilinden
Yansıyan bir rüzgâr canımı yakar
Dostluğun miracı düşüncelerim.

Bugün yine bir şair, bir şairi öldürdü
Bugün yine en ağır küfürler peşin peşin...

Gelsin “Cem Şairleri” içimdeki divana
Bağdaş kurup çöksünler ortasına güneşin
Kandî, Şahidî, La’lî, Turabî ve Haydarî
Goncalara sürsünler al rengini ateşin,
Büksünler büklüm büklüm kelâm denen urganı
Zaman Yusuf kuyusu, dibine uzatsınlar.

(S)onra açsın anahtar, sonsuzluk kapısını
Ç(A)tlatsın kabuğunu sohbetin tohumları
Ve (D)önsünler saraya kovulan şehzâdeler
Sa'd(Î) kırsın kalemi dost uğruna yeniden
.....Mendilinden
Kan damlayan sevdalar kafiyelerde gizli;
Gizli bahçelerimin tam ortası cevizli...

Şiire aç şairler hece yer, mısra dokur
Sözcükler sözcülerin sözlüğünde uyuyor.
Bir gün çatal kapıdan Cem Sultan çıkar gelir,
Duygulu Çelebiler gözlerime doluyor...

Şairin şairleri yaktığı iklim batsın
Dilerim bundan böyle
.....Dost gülsün, dost anlatsın...

Mustafa CEYLAN

Ö-Hengâme-Kargaşada Öldürülen Şair

(1): SELMAN

Rumeli’de Arnavutlar tarafından öldürülen şairimiz Selman, aynı zamanda önemli bir müzik adamıydı. “Abdi Şah ve Hıraman tarzı türkü” onun icadıdır.

Kaynaklara göre, XVI. Yüzyılda yaşamış ve şehid edilmiş olan bu şairimiz uzun uğraşlar sonucunda Rumeli kadısı olmuştu. Bu görev esnasında Arnavutlar tarafından öldürüldü. Öldüğü sırada yanında taşıdığı şiirleri de o hengâmede yok olmuş, kaybolup gitmiştir. Kaynaklar, şairimizin birkaç beytini günümüze taşımışlardır.

Evet, işte şiirleri ölümüyle beraber kaybolan Selman’ın bu durumu, günümüz şairlerinde bir ibret dersi olmalı.

Neden mi?

Anlatayım :

İnsan, dünya fâni. Gelip geçici... Hele hele sanal, yani internet ortamı anlık yaşanan bir ortam. Daha geçici denebilir. Bir bakmışsın bugün var olan bir internet sitesi, ertesini gün onbinlerce şiiri ve binlerce şair üyesi ile bir anda yok oluvermiş. O sebeple sanala, internete fazla güvenmemek lâzım.

Sadece bir sitede yayınladığınız yazı ve şiirlerinizi ikinci başka bir sitede de yayınlayın derim. En önemlisi de şu, şiirlerinizin mutlaka bir değil birkaç yedeğini alın, çıktısını alın yazıcıdan, sonra, bir gazetede veya dergide yayınlatın derim. Kitap yapamıyorsanız ne yapıp edin yayınlatın...

Şiir veya yazı, size özgün eserinizin çalınmasından, taklidinden korkuyorsanız, mutlaka bazı tedbirlerde almalısınız.

Eserlerinizi tadix.net gibi sitelere yükleyin veya hiç bi şey yapamıyorsanız, kendinize mektup olarak atın ve o mektubu açmayınız.

Ya da

Kendinize, mail adresinize mail atın, msn-mail kutunuzda saklayınız.

Şiir, şairin evlâdıdır. Evlâdınıza gözünüzün bebeği gibi bakmak ve onu her türlü kötü şartlardan, olumsuzluklardan korumak ve kollamak zorundasınız, öyle değil mi?

Şu halde, öldürülen şairimiz Selman gibi, yanınızda bir defterde veya sanalda bir internet sitesinde taşıdığımız şiirlerinizin kaybolmasını, uçmasını, yok olmasını istemiyorsanız şimdiden tedbirler almalısınız...

Bursa'da dünyaya geldiği belirtilir. Zamanının en güzel def çalma ustası olduğu söylenir. Sesi güzel değilmiş, ama tef'i sayesinde padişah meclislerini şenlendirmesini bilmiştir. Meclislerde, ne yapar eder, kendince rübailer bulur, onları musikiyle birleştirir ve ortamı şenlendirirmiş. Aynı zamanda hüsn ü hatla ilgilenip celi ve nesih hattının her türüsünde de çok mahir bir sanatçıdır.

Demiştir ki;

Ne şîve vaktidir sâkî bir aydır rûze-dârız biz
Bu dem pîr-i harâbâtın önünde şerm-sârız biz

Benim-çün ağla ey çeşmim benem bîçâre vü bî-kes
İlâhî olmasun şöyle kişi âvâre vü bî-kes

SON SÖZ:

MÜZİKLİ ŞİİR

Şiir yazdığımı sanıyordum,
Çoban okumadı, yüzüne bakmadı
Çocuk bastı kahkahayı
Ana dudak büktü
Hatırım kırılmasın diye
“Güzel olmuş” dedi soğuktan;
Baba’ya gösteremedim bile korkumdan
Boğdum gün ışığına çıkmadan şiiri
Ve sonra yanan ocağa atıverdim gitti...

Şimdi karanlıklarda kızılca bir alevdir
Pervane kanadında titremedir şiirim,
Görücüye çıkacak kızdır ürkek, korkak
Kelimelerin dişleri vuruyor birbirine
Harflerin ayakları topal
Ve mısralarım sefillerde son perde...

Oy benim canına yandığım şiir,
Oy baş uçurtan, kuş göçürten şiir
Oy sabır menekşem, kalem kokulum oy
Gel ıslak başını omuzlarıma koy
Sarıl bana, bir gece de bende kal
Olmaz mı?

Şiir yazdığımı sanıyordum,
Kendimi avutmuşum senelerdir
Uçtu üzerime kale sandığım manzum duvarlar
Ve kalıbından çıktı ölçüsüz kahkahalar
Ve Safiye'nin çürük dişi kafiyelerim...
Yanmış, yakılmışım uğrunda
Kopsun dilim, çırpınsın ilham marka mendlim
Ve cızırtılı tahta radyoda
Pat pat motorlu bir ses okusun, olmaz mı?
Yan masada bir yanık yüz
Yansa da hoş, yanmasada...
Kirli suratıyla sırıtsın gene
Rotatif suratlı matbaacı Hasan da.
Buzdolabı internet siteleri
Yan masada, yanmaz ada of!..

Rumeli'de kurulsun gönül meclisi
Çağırın bizim şair Selman'ı
Abdi Şah veya Hıraman tarzı bir türküyü
Çalsın, söylesin...
Her türkü arasında benden
Dizsiz ve özü boş demeceler okusunlar
Yazdığımı sandığım dizelerden...

Mustafa CEYLAN

P-Valilik Görevinden Dolayı öldürülen Şair

(1): GÂZÎ

XVII. Yüzyıl şair, devlet adamlarımızdan. Asıl adı Mehmed. Kaynaklar ondan Gâzî Paşa veya Gâzî Mehmed Paşa adıyla bahseder. 1660/61 yılında Kahire Valisi iken öldürülmüştür. Kabrinin nerede olduğuna dair bir bilgi yoktur. Şiirlerinde Gâzî mahlasını kullanmıştır.

“Beğim refîâra gel reşk-âver ol serv-i dil-ârâya
Cemâlün tâbı virsün çihre-i tezyîn ü ârâya.

Nazîre sanma aksin matla-i mir’âta bakdukça
Nazîr olsun mu şahum âfitâb-ı âlem-ârâya.

Yakup kandil-i mâh u mihrini bu tâk-ı mînâda
Bu bezm-i hâlet-efzânı felek yellerle araya.

Hayâl-i yâr ile halvet-sarâyı dil müzeyyendir
Gider efkârı Gâzî girmesün ağıâr araya.”

Babası Şehsuvar Bey'dir. Çankırılıdır. Şehzuvarzade Mehmed Bey olarak da bilinir. Enderunda yetişmiş bir şairimizdir. Musul sancağında görev yapmıştır. 1655 yılında Şam Valiliğine atanır. Şam'da göstermiş olduğu başarı sebebiyle 1656-57 yılında Halıcızade Mustafa Paşa'dan boşalan Mısır-Kahire Valiliğine tayin edilir. Öldürülüşü de Kahire'de görevde iken dir...

Demiştir ki:

“Yâr ağyâra çünki râm oldu
Zinde-gânî bana harâm oldu.

Şâm-ı hicrinde bezm-i hasımıza
Hûn-i dil-bâde dîde câm oldu.

Heves-i subh-ı vasl-ı cânânın
Bâis-i intizârı şâm oldu.

Sûd-i sûda-gerî-i nakd-i visâl
Gâzî'yâ bir hayâl-i hâm oldu.”

R-Sır Kâtibi Oldukları İçin Öldürülen Şair

(1): NISFET

Demiştir ki:

“Rûy-ı dil göstericek şâhid-i dil-cû-yı emel
Valsın işrâb ider cünbüş-i ebrû-yı emel

Deşt-i endîşeyi bî-hûde güzâr itmedeyiz
Dâm-ı tahkîka girer mi rem-i âhû-yı emel.

Şem ider şamme-i hâhişimizi bulsa eğer
Mağz-i gül-gonca-i tasvîrdedir bû-yı emel.

Cây-ı gül olsa da her tarhı kusurı irmek
Olur ârâm bâ-şevk-ı ser-i kûy-ı emel

Bezm-i ümidi ayağ çekmeden ammâ Nasfet
İtdi mahmûr bizi sâgar-i ârzû-yı emel.”

İstanbul'da doğmuş, asıl adı Mustafa, babası Bayraktarza-
de Hasan'dır. Sultan Mustafa'nın tahttan indirildiği sırada
Mahmud Paşa camii avlusunda öldürülmüştür.(1808) IV.
Mustafa'nın kaftancısı ve sır kâtibidir.

Demiştir ki:

“Ziyâ-res oldu yine tab'a âf-tâb-ı ferah
Münevver itdi şeb-i târ derdi tâb-ı ferah.

Hemîşe sâha-i dilden kamûnun ardınca
Geçer nesîm gibi esb-i pür-şitâb-ı ferah.

Gamında şâdî-i diğerkle eylemiş ülfet
İder mi âşık-ı gam-hâr-ı irtikâb-ı ferah.

Ümid-i bûse va'diyle eğlenür âşık
Rakam-zede-i hatın olmuş ider hisâb-ı ferah.

Zevâl-ı âlemi derk eyleyen dil-âgehler
Ne dil-şikeste-i gamdır ne zevk-yâb-ı ferah.

Yeter bu mev'iza tehdîd-i rinde ey vâiz
Kitâbhânedede yok mu aceb kitab-ı ferah.

Unutdurur gam-ı sad-saleyi derûnundan
İderse hâme eğer Nasfet intihâb-ı ferah.”

(2): FENNÎ

Demiştir ki:

“Ey gönül cür’a mıyız ka’rı penâh eyleyelim
Yüze çık şunda habâbâne şinâh eyleyelim
Sîneye bâri hayâlin çekelim dil-dârin
Kurs-i âyînemizi hâile mâh eyleyelim”

Halep doğumlu, asıl adı Arif, Ahmed İzzet Paşa’nın oğlu, Sultan Mustafa’nın sır kâtibi.

III. Selim ve IV. Mustafa’nın taht kavgası sebebiyle hapis-haneyeye atılır ve orada öldürülür.(2 Ağustos 1808)

Demiştir ki:

“Sîneden her âh-ı bân-sûz eyledikçe derd ile
Anı çerh enfâs-ı ömründen hesâb eyer bana.
Ben o nâ-kâmım ki rev-tâb olmuşam kevneynden
Çehre-i maksûd ise ref-i nikâb eyler bana.”

Babasının ölümünden sonra, sadrazam Halil Hamid Paşa tarafından saraya alınır.

Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim’i tekrar tahta çıkarmak için İstanbul’a gelmiştir. Selim öldürülmüştür. Onu öldürenlerden hesap sormaya başlar. Bu sırada IV. Mustafa tahttan indirilir. Alemdar Mustafa Paşa III. Selim’in hesabını sorar-

ken, bu arada şairimizden de hesap sorar. Onu “flrın” adı verilen Bostancıbaşı’ndaki hâpishaneye attırır. Şairimizin pek de suçu olmadığı için sorgu sual uzar. Şair, kendisini sorgulayan kişiye “Artık canıma yetti. Var paşana söyle. Ne yapacaksa yapsın” der. Görevli sorgucu bu sözü Alemdar Paşa’ya götürür. Alemdar paşa “Var paçasını getir” diye emir verir. Bunun üzerine şairimiz zindan da öldürülür. Henüz yaşı da 25’dir.

Demiştir ki:

“Sâye-bân-ı dūd-ı âhı görse her kim serdedir.
Şâhı gam sahra-yı aşka kurdu âteşden otağ.”

S-Görüşmelerde Bağırıp Çağırıldığı İçin Öldürülen Şair

(1): VEDÂDÎ

Asıl adı Molla Mirza Veli, 1718-19 yılında Şuşa'ya bağlı Baharlı'da doğmuş, Türkmen beyi Bayram han'ın oğlu, Fuzulî hayranı, Arapça ve Farsça lisanlarına vakıf, Karabağ hükümdarı İbrahim Han'ın müşaviri. Bir topun ağzına bağlanarak, top ateşlenir ve şairimizin cesedi parça parça çevreye yayılır. 1809 yılıdır. Karabağ hükümdarı bir konunun görüşülerek çözüme kavuşturulması için şairimizi görevlendirir. Şah kaçar Feth Ali Han ile görüşme esnasında şairimiz, sınırlarına hâkim olamaz bağırır, çağırır. Sen misin, öyle yüksek sesle bağırıp çağırın deyip, bağlarlar topun ağzına...

Mezar taşında;

“Kim Vedâdî hastanın kebrin görüp etse dua
Ede Hak rahmet, şefi ola Muhammed Mustafâ”

Şiirlerinde aruzu ve heceyi ustalıkla kullanmasını bilmiştir. Hiciv ve aşkın şairidir.

Demiştir ki:

“.....
Sultân-ı cihân olsa gider câna inanma
Bir gün yüzülür şevket-i dîvânâ inanma
Çün bâki değil mülk-i Süleymân’a iananma
Ger âkil isen gerdiş-i devrâna inanma
Bir câm yetür sâkî ki devrân bile kalmaz
Ten bir gün ölür hâk ile yeksân bile kalmaz.

Yüz mevsim-i hoş-hürrem olup iller açılrsa
Yüz lâle bitüp sünbül-i süsenler açılrsa
Yüz bâğ-ı cihân tazelenüb güller açılrsa
Gönlüm ki açılmaz nice müşkiller açılrsa
Bir câm yetür sâkî ki devrân bile kalmaz
Ten bir gün ölür hâk ile yeksân bile kalmaz.

Âh aldı beni derd-i firâk u derd-i hasret
Sermest- harâb itdi beni bâde-i hayret
Bir mihr-i vefa itmeli yoh kim ola rağbet
Fevt eyleme gel var iken elde dem-i fırsat
Bir câm yetür sâkî ki devrân bile kalmaz
Ten bir gün ölür hâk ile yeksân bile kalmaz.

.....”

Ş-Diğer sebeplerle Öldürülen Şairler

(1): VÂKIF

XVIII. Yüzyıl Azerbaycan Edebiyatının en parlak simalarından birisi. Gence'ye bağlı Şemseddin Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Tiflis ile Gence arasında Kazak adı verilen bölgede yaşamıştır. Bu yüzden ona Kazaklı Vâkif adı da verilmiştir.

Asıl adı Molla Penah'tır. Ağa Muhammed Şah, İbrahim Halil Han taraftarlarını yakalayıp teker teker öldürmeye başlar. Vâkif' da İbrahim Halil Han taraftarı olduğu için, zalimane bir şekilde, hem de oğlu ile birlikte öldürülür ve evi de yağma edilir.

Demiştir ki:

“Râh-ı aşkında senin ben cân ü serden geçmişem
Pâre pâre kılmışam gönlü ciğerden geçmişem
Yanmışam pervâneler teg bâl ü perden geçmişem
Her semen-sâ turrenden her sîm-berden geçmişem
Dilber-i gonce-dehen nergis-nazardan geçmişem
Lâleden el çekmişem gülberg-i terden geçmişem
Terk idüb dehrin safâsın hayr ü şerden geçmişem
Dişleri çün mahzen-i dürr-i güherden geçmişem
Kevseri unutmuşam şehd-i şekerden geçmişem
Teşne-i dîdârınam âb-ı zulâlin isterem”

Orta halli bir ailenin tekçocuğu. Babasının gayretiyle eğitimi tamamlamış ve zamanının bilginleri arasında yerini almıştır. Çok itibarlı, saygın bir ilim adamı ve şairdir. Bu yüzden Azeri Türkleri arasında “her okuyan Molla Penah olamaz” sözü dillerde pelesenk olmuştur.

Demiştiir Ki:

“Gösterübdür bilmirem la’lin ne lezzet gönlüme
Döne döne anı zikr etmektür âdet gönlüme
Andan özge gelmiyir şirin hikâyet gönlüme
Firkatinden kalmayubdur sabr u tâkat gönlüme
Kâmetinden ayrı zahirdür kıyâmet gönlüme
Va’de-i vaslında virsün istimâlet gönlüme
Sen özün tâ itmeyince bir îânet gönlüme
Çoh yeter ağyârdan cevr-i ihânet gönlüme
Afitâb-ı şevkin artırmış harâret gönlüme
Sâye-i serv-i kad-i Tûbâ-misâlin isterem”

Doğu Gürcistan hükümdarı Iraklı’ nın Kazaklar üzerine hücum etmesi sebebiyle şairimiz Karabağ hanlığına sığınır. On yıl Karabağ Terterbasar’da yaşar.

Daha sonra Şusa şehrine geçer. Bir süre sonra Karabağlıların gönlünde hak ettiği yeri alır. İlmî, saygınlığı ile sevilir, sayılır ve “Eşik Ağalığı” görevini yürütür.

Nadir şah’ın ölümünden sonra, sürgündeki aşiretler Penahlı Ali Bey’in önderliğinde birleşirler. Penahlıdan sonra, idareyi İbrahim Halil han alır. Ve sarayına şairleri, bilginleri toplar.

Bir süre sonra da, Halil Han'ın yeğeni Batman kılıç Mehmet bey idareyi ele alır ve amcası Halil Han'ın yeniden idareyi ele geçirmemesi için onun taraftarlarını teker teker yok etmeye başlar. Vakıf'da onlardan birisidir. Öldürülür...

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	5
Öldürülen Şairler Üzerine araştırma	7
A-Boğularak Öldürülen Şairler	
1-Nef'i	8
2-Şehzade Korkut	18
3-Şehzade Mustafa	24
4-Sarı Memi	31
5-Genç Osman	34
6-III. Selim	41
7-Halet Efendi	47
8-Ahizade Hüseyin	49
B-Zehirlenerek öldürülen Şairler	
1-Aşık Şenlik	53
2-Cem Sultan	80
3-Piri Mehmet Paşa	88
4-Sa'yi	95
5-Taib	98
6-Şakir	101
7-Sürurî	103
8-Aşık Ferki	109

C-Yakılarak Öldürülen Şairler

1-Nesimi Çimen	111
2-Metin Altıok	121
3-Behçet Aysan	127
4-Uğur Kaynar	132
5-Halim Efendi	141
6-Macuncuzade	143

D-İdam edilerek Öldürülen Şairler

1-Kadı Burhanettin	147
2-Pirsultan Abdal	159
3-Figânî	175
4-Hayatî	182
5-Kemal Ümmî	187
6-Sarı Lütfî	202
7-Halimi	209
8-Bahir	211
9-İzzet Bey	213
10-Talip	215
11-Antepli Nuri Paşa	217

E-Kurşunlanarak Öldürülen Şairler

1-İsmail Gerçeksöz	219
2-Kemal Fedai Coşkuner	224
3-Sabahattin Ali	234
4-Şevkî	242
5-Esat	244
6-Hamidî	247

7-Ramiz Paşa	249
8-Ferrî	251
9-Şemimî	253
10-M.Subhi Çelebi	255

F-Yolu Kesilerek veya Eşkiyalar Tarafından Öldürülen Şairler

1-Hamidli Şaban	258
2-Nikabî	262
3-Bahrî	266
4-Duhanî	271
5-Ümnî	276
6-Bülendî	278
7-Müştak Baba	279

G-Savaşta Şehid Düşenler veya Savaşta Öldürülen Şairler

1-Kağızmanlı Hıfzı	285
2-Durak	291
3-Şükrü	292
4-Mehmet Rıfat Bey	293
5-Vuslatî	295
6-Misalî	298
7-Gavrî	306
8-Germiyanlı Cenanî	310
9-Sultan Ahmed	313
10-Bezmî	319
11-Abî	321

12-Haylî	323
13-Pervanezade Hüseyin Çelebi	326
14-Derviş Paşa	328
15-Fedayî	330
16-Saadet Giray	333

H-Hakkında Ferman Yayınlanarak Padişahlar Tarafından Öldürülen Şairler

1-Cafer Çelebi	339
2-Pertev Paşa	347
3-Aklî	350
4-Râif	352
5-Ratip	354
6-Tayyar Paşa	356
7-Şeyhülislam Mesud	358
8-Mantıkî	359
9-Koroğlu	362
10-Cihanî	369
11-Nihanî	373
12-Şehzade Bayezid	378
13-Adnî(Mahmud Paşa)	383
14-Arslan Paşa	390

I-Hakkında Fetva Verilerek Öldürülen Şairler

1-İsmail Maşukî	393
2-Vecdî	399
3-Ruhî	401
4-Aşkî	403

İ-Bıçaklanarak Öldürülen Şairler

1-Refia	406
2-Tatar Lütfi	408

J-Kadın Yüzünden veya Kadın tarafından Öldürülen Şairler

1-Helâkî	410
2-Yusuf-i Sanî	414

K-Yeniçeriler Tarafından Öldürülen Şairler

1-Nişancı Mehmed Paşa	418
2-Tahsin Efendi	423
3-Hafız Ahmed Paşa	425

L-Derisi Yüzülerek Öldürülen Şair

1-Nesimî	431
----------	-----

M-Linç Edilerek öldürülen Şair

1-Ali Kemal	440
-------------	-----

N-Oruç yediği İçin Öldürülen Şair

1-Kul Şükrü	446
-------------	-----

O-Dostluk uğruna Deniz Atlarak öldürülen Şair

1-Sadi	448
--------	-----

Ö-Hengâme-Kargaşada Öldürülen Şair

1-Selman 454

P-Valilik Görevinden Dolayı öldürülen Şair

1Gazi 458

R-Sır Kâtibi Oldukları İçin Öldürülen Şair

1-Nısfet 460

2-Fennî 462

S-Görüşmelerde Bağırıp Çağırıldığı İçin Öldürülen Şair

1-Vedadî 464

Ş-Diğer sebeplerle Öldürülen Şairler

1-Vâkîf 466

Bibliyografi 475

BİBLİYOGRAFYA

- 1) Cemil Çiftçi, Maktul Şairler, Kitabevi yayını. Bayrak mat., İst. 1997
- 2) Hayati Baki, Şiirin Kesik Damarları 1-2, promete yayını Ank. 1994
- 3) Cahit Öztelli, Bektaşî Gülleri, Özgün Yayın Dağıtım, 2. baskı, İst. 1985
- 4) Ahmet Özdemir, Pir Sultan Abdal, Sivas Platformu Yayını, İst. 2010
- 5) Hilmi Yücebaş, Hiciv Edebiyatı Antolojisi, Dizerkanca Mat., İst. 1955
- 6) Hüseyin Ayan, Nesîmî, Türk Dil Kurumu yayını, Ank. 2002
- 7) Mehmet Fuat Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, İst. 1918
- 8) Sadık Albayrak, Son Devie Osmanlı Uleması I-V, İst. 1980 - 1981
- 9) Vehbi Cen Aşkun, Sivas Şairleri, Sivas 1948
- 10) Rıdvan Canım, Edirne Şairleri, Akçağ Yay., Ank. 1995
- 11) Muharrem Ergin, Kadı Burhanettin Divanı, İ.Ü.Ed. Fak.yay., İst. 1980

- 12) Evliya Çelebi, Seyahatname I -X, İst. 1938
- 13) Orhan Şaik Gökyay, Molla Lütü, Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1987
- 14) Mustafa İsen, Latîfi Tezkiresi, Kültür Bakanlığı yay., Ank. 1990
- 15) Alpay Kabacalı, Türkiye’de Siyasal Cinayetler, Altın Kitaplar Yay., İst. 1993
- 16) Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı I -II, Türk Edebiyatı Vakfı yay., İst. 1978
- 17) Abdülkadir Karahan, Nef’i Divanından Seçmeler, Kültür Bak. Yay, Ank. 1985
- 18) Necip Fazıl Kısakürek, Son Devrin Din Mazlumları, İst. 1970
- 19) Vasfi Mahir Kocatürk, Tekke şiiri Antolojisi, 2. Baskı, Ank. 1968
- 20) Agâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi I-II. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yay. Ank. 1988
- 21) Nimetullah Hafız, Aşık Fevki ve Destanları, Türk Folklor K. Ank. 1976
- 22) Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, Türk Dili Dergisi Sayı:445-450, Ank. 1989
- 23) Rüştü Şardağ, Şair Sultanlar, Ank. 1982

24) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi I-IV, Ank.1988

25) İsmail Yakıt, Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, Ötüken Yay. İst. 1992

26) Hayrettin İvgin - Mehmet Yardımcı, Zileli Fedâî, Ank.1983

27) Rıza Zelyut, Osmanlıda Karşı düşünce ve İdam Edilenler, Alan Yay. 1986

28) Mustafa Nihat Özön, Son asır Türk Edebiyatı Tarihi, Milli Eğ. Basımevi, İst. 1945

29) İsmail Habib, Avrupa Edebiyatı ve Biz, Güven Basımevi, İst. 1941

30) Fehmi Kuyumcu, Evliyanın Dilinden, Nur Yay., Ank.1989

31) Fuat Bayramoğlu, Hacı Bayram-ı Velî, I,II,III, Türk Tarih Kurumu Yay. Ank. 1989

32) Mehmet Şimşek, Dedekorkut ve Ahmet Yasevi'den Günümüze Ünlü Alevi Ozanlar, Can Yay. İşt. 1995

33) M. ÇağlayanUluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, Türk Tarih Kur. Ank. 2001

34) Türk Dili Dergisi, Özel Sayı II, Divan şiiri, Ank. 1986

35) Ali Nihat Tarlan, Şiir Mecmualarında XVI ve XVII Asır Divan Şiiri, 3. Fasikül, İst 1948

36) Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, 5. baskı, İnkilap Kitabevi, İst.1989

37) İslam Ansiklopedisi I-XV, İst. 1986

38) Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, I-III, İst. 1333-42

